İNSANCIL

AYLIK KÜLTÜR SANAT DERGİSİ

Yıl 5 Sayı 54 Nisan 1995 50.000.- TL (KDV DAHİL) ISSN 1300-4158

TARİHİN İŞİ BİTMEDİ DAHA

- *Tan Matbaası Kırımı*
- *6-7 Eylül Kırımı*
- *16 Mart Kırımı*
- *Kanlı Pazar Kırımı*
- *Tokat Kırımı*
- *Balgat Kırımı*
- *Bahçelievler Kırımı*
- *Çorum Kırımı*
- *Kahramanmaraş Kırımı*
- *Sivas Kırımı*
- *Gaziosmanpaşa Kırımı*
- *Ümraniye Kırımı*
- *Siyasi İdamlar*
- *Faili Meçhul Cinayetler*

İNSAN

Faşizmin aklını değil, kendi... insani aklını kullansaydın öbür insanı öldürmezdin.

İnsan, seni, kendi... insani aklını kullanmaya... faşist ideolojinin... faşist yapılanmanın kanlı çemberini kırmaya çağırıyoruz

İÇİNDEKİLER

Cengiz GÜNDOĞDU
Tarihin İşi Bitmedi Daha 1
Mustafa Bayram MISIR
Şeyleşme Odağında Korku, Marjinallik ve Sanat Ürünü 3
Özer TURAN
Hangi Zamandı (Şiir) 5
Tuğrul YILMAZSOY
Tekhücreli Aydın ve Aydın 6
Aydın ÖZTÜRK
Gururu da Antik Bir Değer mi Yaptık 10
Gülşah FINDIK
Şiirler 11
Kaan ARSLANOĞLU
Bir Kez Daha Kişilik Sorunu 12
İhsan YÜCEL
Sorgulayıcı Olmak 17
Berrin TAŞ
Şiir Nedir... Şair Kimdir 18
Ethem AŞAR
Bir Alışkanlık Kaldı Senden Bana (Şiir) 19
Aydoğan YAVAŞLI
Genç Şairler Arasında 20
Dinçer Sezgin
Ne Yazıyor Bu Kadınlar 21
Sinan KUTLU
Sular Çekilince: Öbür Yanı da Ateş 22
Güngör GENÇAY
Aydınlık Oda 25
Uğur YILDIRIM
Dostluklar Arkadaşlar Ayrılıklar (Şiir) 28
İdris ATMACA
Dağlarca İle Vagonda (Söyleşi) 29
Hüseyin KILIÇ
İnsancıl'ın Okur Yazar Bütünleşmesinden Yeni Bir Güzelliğe, Gerçek Sanat'a Selam 30
Ali Ersin GÜNÇE
Şiirler 31
Afşar TİMUÇİN
Şiirler 32
Halidun ŞEN
Dil-Yetisi-Bilimlerinde Van Gogh'lar Ülkesi Türkiye 34
Hayri KAKO
Sözler ve Yüzler 37
Bülent Habora
Sevgi Yolu / Palmiyealtı Sohbetleri 41
Özdemir NUTKU
Yeni Bir Tiyatro Yılı 42
Hüseyin Hilmi BULUNMAZ
Dumanaltı Tiyatro 43
Rona TOPÇUOĞLU
Bir Oyunun Düşündürdükleri 44
Amatör Bir Tiyatro: Tiyatro Direnç 45
Sedat YILMAZ
Sirk Sineması 48
Lütfiye AYDIN
Sessizliğin Ezdiği İnsanlar 49
Zihni T. ANADOL
Sınırtaşı 50
İnsancıl
Fettah Köleli: "Kaybedecek Hiçbir Şey Yok Artık" (Söyleşi) 51
Fettah KÖLELİ
İhtilalleri Dünyanın (Şiir) 53
Özer BURGAZ
Kısa Öyküler (Öykü) 54
Türkan ÖZKAYA
Gecikme (Şiir) 55
İnsancıl'a Mektup 56
Cengiz GÜNDOĞDU
Yıldız Güncesi 64

Sahibi- Yazılışleri Sorumlu Yönetmeni
BERRİN TAŞ
Genel Yayın Yönetmeni
CENGİZ GÜNDOĞDU
Kurum Yazmanı
ŞADİYE GÜLE
Adres: Mollafenari Sok. Nadir Han. No40-42 Kat 5 Cağaloğlu/İST Tel: (0212) 511 79 94 - 513 93 99
Ofset Hazırlık: İnsancıl Teknik Bölümü
Baskı: Ilıcak Matbaası Tel: 880 40 75
Dağıtım: Yay-Sat

ISSN 1300-4158

Ankara Temsilciliği Burak Gürcan
Necatibey Cad. Lale Sok. 4/18
Sıhhiye/ANKARA Tel.. (0312) 232 00 80

Ege Bölgesi Temsilciliği Bülent Habora
Sevgi Yolu Kitapçılar Çarşısı No 27 (Efes Oteli Arkası)/ İZMİR Tel.. (0232) 368 02 64

Antakya Temsilciliği Müslüm Kabadayı
Silahlı Kuvvetler Cad. No 3
Antakya Tel.. (0326) 213 88 39

Abone olmak için PTT'den 666 043 Nolu posta çeki veya T.İş Bankası 9. Kısım Ataköy İstanbul 11 37-38678 Berrin Taş adına 500.000 TI yatırmanız yeterlidir. Avrupa 80 Mark T. İş Bankası 9. Kısım Ataköy İstanbul Döviz Hesabı 11 37-31449917

İnsancıl'a gönderilen ürünler geri verilmez.
Yazıların A4 boyutundaki kağıdın tek yüzüne çift aralıkla yazılması reca olunur.

Tarihin İşi Bitmedi Daha

Bu yazıyı, Istanbul Gaziosmanpaşa'da.. Ümraniye'de ola gelenlerden sonra yazıyorum. Şurdan başlıyorum. Türkiye'yi 70 yıldır yöneten kapitalist sınıf tek bir insani sorunu çözemedi. Kapitalist sınıfı çalışan insanın artı değerini, insani-toplumsal yatırımlara dönüştüremedi. Yol, hastane, okul, kültür evi, konut yapmadı. Kapitalist sınıf insanın insanca yaşayacağı bir ortam kuramadı. Ekmeği son beş yılda 1000 liradan, 7.500 liraya çıkardı... İnsanı işsiz bıraktı..Aç bıraktı, buna kalkınma dedi. Üstelik ülkeyi ağır bir dış borca soktu.

Bilim... Felsefe... Sanat, insanın insan olma etkinliği. Türkiyede kapitalist sınıf bunu anlamadı. Bilimciye... felsefeciye... sanatcıya zararlı insan diye baktı. Kitaplar toplatıldı. Kültür emekçileri zindanlarda çürütüldü. Öldürüldü...Aç bırakıldı. Türkiyede insanın yaratıcılığı dumura uğratıldı. Türkiye, insani kültüre ciddi bir katkı yapamadı.

İnsanın zihni yaratıcılığı insan için çalıştırılmadı. Uygulanan eğitim yöntemiyle, zekasını kapitalist sınıfa para kazandırmak.. çalışanı daha çok sömürmek için kullanan bir beyaz yakalılar oluşturuldu. Sözgelimi, yazarlar, şairler reklam metni yazıyor oyuncular bu metni oynuyor Bankalarda görüyorum. Bilgisayar mühendisleri.. iktisatçılar hukukçular, çalışanın elinden yüz lirasını sermayedar lehine daha nasıl alırım diye tasarılar üretiyor. Şarkıcılar, insanı uyuşturmak için güzel sesini harcıyor

İnsan olup biteni anlamasın diye sahte bir gerçeklikte yaşatılıyor Sahte gerçeklik bunalan.. kendini yitiren insanı avutmak için burjuva eğlence... burjuva sanat türleriyle, insanın, kendini, insan olarak var etme bilinci dumura uğratıldı.

Korkutmak... edilgenleştirmek için psikolojik savaş yöntemleriyle insanın üstüne yüründü. Bir günde heykeller söküldü. "Böyle sanatın içine tükürürüm... Bekaretini denetleriz ha" dendi. İnsan korkutuldu.

Türkiye'de kapitalist sınıfı burjuva demokratik özgürlüğü bile gerçekleştirmedi. Aydınların burjuva demokratik özgürlük talepleri hep geri çevrildi. Her barış grişiminin ertesinde kırımlar yapıldı. Aydınlar "Hukuk, hiçbir zaman toplumun iktisadi durumundan ve ona tekabül eden uygarlık derecesinden daha yüksek" olamayacağını, bile bile kapitalist sınıftan adalet bekledi. Buna karşın, kanayan yarayı bir an olsun dindirmek... üzülen insanları bir an olsun avutmak için olsa bile faili mechul denilen cinayetlerin faili bulunmadı. Bu ülkede aydınlar yazarlar katledildi. yüzbinler yürüdü...milyonların imza attığı dilekçeler verildi, kapitalist sınıf, kılını bile kıpırdatmadı.

Bütün bunlar olup biterken, güzel dünya ülküsünü gerçekleştireceğine kesinlikle inandığım marksistler, kendi dünyalarını mutlaklaştırdılar Bu mutlaklaştırma yüzünden, durmadan birbirlerinden ayrıldılar bölündüler birbirleriyle uğraştılar Felsefeyi bilimi. sanatı.. bir bakıma hayatı, ayak dibi ettiler

Sivas kırımından sonra söyle yazmıştım. Temeli eşitliğe dayalı bir toplum. felsefede...sanatta. .bilimde insanla doğru kurulmuş ilişkide sürekli gelişen insani kültür Yanlış bilinç durumlarını kırmış.. bu dünyada ağız tadıyla yaşayan insan. Böyle bir toplum için.. hemen.. şimdi milimetrik mücadele başlatılmazsa... üç yanı denizle çevrili bir mezarlık olacak Anadolu.

Oldu. Sivastan sonra bugüne kadar nice kırımlar yaşandı. İşte şimdi Gaziosmanpaşa... Ümraniye. Ama Türkiyede marksistler, programlar tartışmalarıyla. ben daha iyi marksisttim iddialarıyla birbirlerini yemeye devam ettiler

Bir kez daha söylüyorum. İnsan, bu dünyada, sevgilisiyle.., dostlarıyla. öbür insanla ağız tadıyla yaşamak istiyor. Toplumsal hayat bu amaç için düzenlenmezse bunalım bitmez. Herkes bilsin. Geçici tarihi kategorilerin. din. milliyet.. mezhep.. mutlaklaştırılmasıyla. bu mutlakların çatışmalarıyla meta sisteminin bunalımı çözümlenemez. Bu yolda devam edilirse, insanımız çok acı çekecek... çok üzülecek... çok kırımlar yaşanacak.

Kimsenin kimseyi sömürmediği güzel bir dünya için yola çıkılmalı. Bütün insanlığın ergeç gireceği bu yolda Türkiye ilk adımları atabilir Din...dil...mezhep farklılıklarına karşın, Yunus Emreyi yetiştiren bizim insanımız, insan olmanın tarihi noktasında...evrensel paydasında birleşir tatsız gerçekliği, güzel bir gerçekliğe dönüştürebilir.

Binlerce yıl önce felsefenin... bilimin. sanatın... aydınlanmanın başladığı bu topraklarda "emeğin güneşi"yle yeni bir aydınlanmayı başlatabilir Başlatacak.

Şunun bilinmesini istiyorum. Herkes bilsin hayat hakkını alacak. Bütün kırımlara karşın "Tarihin işi bitmedi daha. Kollarımızla itiyoruz kayayı doğal dursak yüreğimiz daralıyor Dinlesek beynimiz eziliyor Tarihin işi bitmedi daha yerküre bütünleşecek aklımızla." (C.K.Norwid)

İnsanı sömürenler... sömürüyü örtmek için insanı yanlış bilinç durumlarında tutanlar... insanı katledenler tarihin işi bitmedi daha.

Cengiz GÜNDOĞDU

Yolarkadaşlarıma

*İnsancıl Ankara Temsilciliği'nin okur yazar bütünleşmesi için hazırladığı taslağı okurken sekiz yıl öncesini düşündüm. Kültürü insansızlaştıran tekellere karşı sekiz yıldır örgütlenmeyi savunuyorum. Şimdi Ankara Temsilciliği tekellere karşı örgütlenme hareketini başlatıyor. Biz bütün **İnsancıl** emekçileri bu hareketi destekliyoruz... bu konuda önerilerinizi... maddi manevi katkılarınızı bekliyoruz. Türkiye'de kültürü insansızlaştıran tekellere karşı aydınlanma hareketi işte böyle başlayacak. Söz... konuşma bitiyor hareket başlıyor insani hareket*

İnsan kardeşim, sırtını dönme... elini uzat... kardeşçe. arkadaşça... temiz duygularla güzel dünyayı kurma yolculuğuna sen de katıl.

İnsan kardeşim ben seni tanıyorum... ben seni hissediyorum... sen ateşi yarattın.. karanlığı yırttın. Şimdi sen bu güzel dünyayı tekellerin karartmasına izin verme. Vermeyeceksin.

Bütün yolarkadaşlarımı gözlerinden öpüyorum.

Sevgiyle...

Cengiz GÜNDOĞDU

Taslak

İnsancıl dergisi, ilk sayılarından itibaren kültür alanındaki sermaye tekellerinin ve bu tellerin yarattığı kültür ortamının eleştirisinin yapıldığı bir platform oldu. Sorunun ne olduğu tartışılırken, **İnsancıl** dergisinin okur-yazarları gibi kültür-sanat çevrelerinin örgütsüzlüğü sorunun bir parçası olarak ortaya çıktı, örgütlenmek çözüm olarak sunuldu. Okur-yazar bütünleşmesine doğru başlıklı yazılarla özellikle ilk sayılarda örgütlenme tartışmaları yapıldı (Sayı-1, Cengiz Gündoğdu; Sayı-1, Erdinç Özköylü; Sayı-2, Dündar İncesu; Sayı-3 İnsancıl Emekçileri-Yakup Şahan, Mustafa Doruk, Ahmet Uysal, İbrahim Oluklu, Sayı-4, Ali Balkız, Lütfiye Aydın, Şükran Kozalı, İzzet Kılıçlı, Erhan Yavuz, Sayı-6 Necmettin Borteçin). Bizim de Ankara Temsilciliği olarak yaşadığımız dönem böyle bir örgütlenmeyi dayattı, gerek **İnsancıl** okurlarıyla gerek diğer kültür çevreleriyle olan ilişkilerimizde kurumlaşamamış olmamızın sıkıntılarını yaşadık. Şimdiye kadar bu konuda pratik adımların atılamamış olması, sermaye tekellerinin kültür alanındaki hegamonyasının sürmesini sağladı.

Bu örgütlenmenin nasıl olacağını araştırırken en uygun yapının kooperatif olduğunu gördük. Çünkü;

1- Sanatı toplumsallaştırabilmek için geniş katılım şarttır Kooperatifler, bu örgütlenme için en uygun araçtır Çünkü kooperatifler, yapıları gereği değişir ortaklık ve değişir sermayeli kurumlardır Ortak sayısının veya sermayesinin değişmesi için diğer alternatiflerin aksine anasözleşmesinin değişmesi gerekmez.

2- Kooperatiflerde söz ve oy hakkı kooperatif hisselerine göre belirlenmez, bütün üyelerin genel kurulda bir oy hakkı vardır Dolayısıyla temsil demokratiktir

3- Kooperatiflerde, kooperatifin edindiği her türlü ekonomik değer ortakların mülkiyetindedir Ayrılan ortak bu değerler üzerinde herhangi bir hak iddiasında bulunamaz.

4- Yürürlükteki vergi yasaları gözönüne alındığında, kooperatiflerin, vergi bağışıklığı şeklinde bir ayrıcalığı vardır

Amaç:

Örgütlenmenin önüne konacak hedefler, kültür alanındaki sermaye tekelleriyle başedebilme amacını karşılamalıdır. Süreli yayın ve kitap basımı, dağıtımı, küçük de olsa birçok bölgede dağıtım bürolarının ve kitapevlerinin açılması, yalnız yazın alanında değil, müzik, sinema, tiyatro alanlarında da benzer çalışmaların yapılması, örgütlenmeye ait temsilcilciliklerin açılması, bu tekellerle mücadelede ilk akla gelen hedeflerdir

Hem madden hem de emekleriyle katkıda bulunabilecek **İnsancıl** okurlarıyla örgütlenmek, **İnsancıl** okur ve yazarları arasındaki dayanışma ve yardımlaşmayı gerçekleştirmek de bu oluşumun amaçları arasındadır.

İşleyiş (Örgütlenme Süreci):

Bu örgütlenme, ortaya konulan sorun konusunda duyarlı olduğuna inandığımız ve ilk aşamada iletişim kurmamızın daha kolay olacağı **İnsancıl** okurlarıyla başlatılabilir Başlangıçta çeşitli illerde koperatifin alternatiflerinin de tartışıldığı toplantılar yapılacaktır. Bu toplantılar katılımın yoğun olduğu, toplanmak için bir mekan bulabileceğimiz değişik illerde yapılabilir Örgütlenme düşüncesi bu toplantılarla olgunlaştırılıp, tek merkezde yapılacak genel bir toplantıyla da pratiğe dönüştürülebilir Yapılacak bölgesel toplantılar, gerek maddi açıdan, gerek emek açısından gücümüzü ortaya çıkaracak, bu güce göre hedefler belirlememizi sağlayacaktır

Sonuç:

İnsancıl dergisi beş yıldır bu amaçları gerçekleştirmek için yayınlanmaktadır. Derginin meşruiyetinin kökleşmesi ve işlevinden birini yerine getirebilmesi bu amacın gerçekleşmesine bağlıdır. Bu yüzden, **İnsancıl**'ın bütün okur ve yazarları bu oluşuma sahip çıkmalıdır

İnsancıl Ankara Temsilciliği

(İletişim için) Necatibey Cad. Lale Sok. 4/18
Sıhhiye / Ankara, Tel 0312 232 00 80

Şeyleşme Odağında Korku, Marjinallik ve Sanat Ürünü

Mustafa Bayram MISIR

"Evet, Marcos, San Fransisco'da bir gay; Güney Afrika'da bir zenci;İspanya'da bir anarşist; İsrail'de bir Filistinli; soğuk savaş sonrası çağda bir komünist; ne galerisi ne müşterisi olan bir sanatçı... Gece metroda yalnız başına bir kadın; ne kitabı ne okuyucusu olan bir yazar ve Meksika dağlarında bir Zapatacı'dır."

Zapatistlerin Marcos'un gaylıkla suçlanması üzerine verdikleri yanıt.

İnsan türünün tarihini yani kendi tarihimizi özgürleşme süreci olarak adlandırabiliriz. Bu süreç, insana rağmen insanlık lehine gelişmiştir. İnsan karşısına çıkan bir zorunluluğun bilgisini edinip özgürleştiğinde yeni bir zorunluluğun da temelini atmıştır(1). Yani bir bağıntıyı koparırken diğerini kurmuştur(Aydın Çubukçu).

Üretimdeki yetkinleşme, doğaya karşı özgürleşme, insanın toplumsal özgürleşmesinde birebir bir ilerleme gerçekleştirmedi. Aksine insan üretim eyleminde yetkinleştikçe, toplumsal işbölümünün köleleştirici etkisini daha derinden duydu. Emeğin yabancılaşması, insanın şeyleşmesini her geçen gün daha çok arttırdı. Kapitalizm, maddi üretimin devasa boyutlara ulaştığı üretim tarzı olarak varlığını sürdürüyor. İnsanın şeyleşmesi de devasa boyutlara ulaşıyor.

Yabancılaşmanın nesnel temeli, emeğin ürününden koparılması, artıdeğer sömürüsüne uğramasıdır. İşçi, kendisi için değil, patronu, pazarı için üretir. Şeyleşmenin nesnel temeli de pazardır. Pazarda, ürünün kullanım değeri değil, değişim değeri üzerinden bir değiş tokuş gerçekleştirilir. İşte, değişim değerinin ürünün temel niteliği imiş gibi görünmesi, yani ürün ile soyut emek arasındaki ilişkinin nesnelleşmesi, şeyleşme dediğimiz olguyu doğurur. İşçinin kendisinin olmayan nesneler üretmesi olgusu yani yabancılaşma, şeyleşmenin kapitalizmde, ondan önceki üretim tarzlarından çok daha belirgin olarak yaşanması sonucunu doğurur. İnsanlara ayakkabı yalnızca giyilen bir şey olarak değil, "bir milyon lira" olarak görünmektedir. Onun nesnelleşmiş niteliği, değişim değeri yani fiyatıdır. Artık her şey metalaşmıştır; sevgilerimiz bile..

Şeyleşme Koşullarında Sanat

Sanat ürünün şeyleşmesi tartışması çoğu zaman, sınıf mücadalesi perspektifinin yitirilmesiyle sonuçlanıyor. Sorunu bu tür yaklaşımlardan farklılaşarak koymak gereklidir.

Kapital'de Marx, kullanım değerini tartışırken başlangıçtaki etkinliğinden söz eder. Değişim değeri, metanın bir karakteridir. Meta, değişim değeri ile kullanım değerinin birliğinden oluşur. Şeyleşme, ürünün metalaşmasında karakterize olur. Yani metalaşan sanat ürünü şeyleşir. Ama onun da bir kullanım değeri vardır. Örneğin Orhan Pamuk okurlarının bir kesimi için, Orhan Pamuk romanlarının kullanım değeri ödedikleri paradan daha değerlidir. Kullanım değeri, gereksinimlerden çıktığı için, maddi bir varlık ama öznel bir değerdir. Değişim değeri ise, değişik türden kullanım değerlerindeki oran olarak zamana ve yere göre durmadan değişen bir ilişki(Marx), nesnel bir ilişki olarak görünür. Marx bu ilişkiyi deşifre etmek için önemli buluşlarından birini yapar: soyut emek. Böylece değerin "toplumsal ortalama emek" olarak hesaplanabileceğini gösterir.

Şimdi bu sanatsal üretim için de söz konusudur. Pazar için üreten sanatçı, sonuçta, değişim değeri olan bir ürün (meta) yarattığına göre, ortalama bir emekten söz etmeliyiz. Yani Orhan Pamuk deha falan değildir. Hiçbir sanatçı da deha değildir.

Peki sanatçının emeğini farklı kılan nedir? Fark, sanatçının emeğine yabancılaşmamış olmasıdır. Sanat emekçisi, ürettiği nesneden üretim süreci içinde kopmaz. Sonradan, ürününü meta derekesine düşürdüğü zaman, şeyleşir. Kapitalist üretim tarzında piyasa, yalnızca kendi istediği gerçekliğin sanatını yapanlara açıktır. Orhan Pamuk'u ve diğer starları değersiz kılan, onların pazarda değerlenmesidir.

Şeyleşme koşullarında sanat, piyasa için yapılır. Piyasa yani pazar, günümüzde medyatik bir görüntü taşır. Piyasa rekabetsiz de düşünülemez. Yani, reklamlar. Sanat piyasası da tüm bu cümbüşü içinde taşıyor. bir bakıyorsunuz, bir sinemacı, medya maymunu oluvermiş. Bir şair, bir tekel için yayıncılık memurluğu yapıyor. Eleştirmenler de reklamcılar. Hangi eleştirmenin övgüsü daha çok sattırırsa, o eleştirmen pi-

yasa patronlarınca hoşnut edilıyor Buna bir ad bulunmalıdır artık: standartlaştırıcı kültür endüstrisi ya da star sistemi(2)

Şeyleşen Sanat Ürününün bir Temel İzleği: Korku

Şeyleşen sanat ürünün nitelığını, şeyleşen insanın ve ilişkilerininin niteliğini belirleyerek deşifre edebiliriz. Toplumsal ilişkiler toplamında açığa çıkan şeyleşmenin insanın psikolojik varlığındakı temel etkisi korkudur Şeyleşen insan korkar Kapitalizm bir korku jeneratörüdür (Yalçın Küçük). Sistem bu korkuyu körükleyerek kapitalizmin bunalımlı insanını ayakta tutar

Korku ve güvensizliğin kaynağı belirsizliktir Öyle bir belirsizlik ki, onun da temelinde zorunluluğa teslim olma yatar Nesneleşmiş insandır bu. Başkaldıran insandan farklı olarak ne içinde bulunduğu koşulları anlamaya çaba gösterir ne de onu değiştirmeye çalışır

Değiştirme faaliyetinin yani üretim eyleminin içinde olan insan düşünsel serüveninde özgürleşme adımlarından birini aydınlanma döneminde atmıştır İnsanı odağına yerleştiren aydınlanma düşüncesi bilimi ve bilimsel düşünceyi skolastik dogmaların yerine geçirerek ortaçağın ürettiği korkuların sonunu hazırlamıştır İnsan, tüm bir maddi uygarlığı bu arada kendini de yarattığının bilincine varmıştır Postmodernizm, bilimsel bilginin meşruluğu üzerine başlattığı tartışmayı, totalitarizmin kaynağı saydığı aklı ve bilimi mahkum ederek noktalamış görünüyor Şeyleşmenin ideolojik savunusu olan modernizm sonrası felsefeler, postmodernizm, böylece insana korkmaktan ve tapınmaktan başka yol bırakmıyor Postmodern söylemde yaşanan cümbüş, zihnimizde ister istemez bir ortaçağ tasavvuru yaratıyor

Korkunun olduğu yerde genellikle esrar ve giz vardır Orhan Pamuk romanlarında da baskın özellik esrardır bir bilinemezlik düşüncesi. Şeyleşmiş insanın, nesneleri yalnızca değişim değerleriyle, parayla algılayabilen insanın sonu. Nasıl oluyor da oluyor sorusuna verilen "Tanrı" yanıtı.

Şiddet, korkunun üretilmesinde önemli araçlardan biridir Yalnızca askeri-zorba olması gerekmez. Ideolojik şiddet de korku üretir Başını fazla kaldıran insan, onurlu insan, yani devrimciler öldürülür Bu öldürme öncelikli olarak devrimcilere yönelmiş askeri-zorba bir şiddettir; aynı zamanda medya tarafından bir gösteriye dönüştürülerek topluma yayılan ideolojik bir şiddettir Korku böylece hepimizin yüreğinde ve bilincinde olası bir başkaldırı ihtimaline karşı jandarma görevini üstlenir (İdeolojik aygıt bir bütün olarak bunu gerçekleştirir; medya, sadece çok önemli örneklerden biridir)

Best-sellerler (tecimsel amaçlı romanlar) şiddeti özellikle de cinsel şiddeti neredeyse istisnasız olarak içlerinde taşırlar Cinsel şiddet şeyleşen insana korku veren bir başka ögedir Bireysel olarak açığa çıktığında tecavüz, toplumsal olarak açığa çıktığında namus, özellikle ezilen cinsin(kadının) korkularını besler

Şeyleşen sanat ürünü de korku üretir Lukacs, yeni romanın temel ögelerini korku ve güvensizlik olarak belirler **(Çağdaş Gerçekçiliğin Anlamı, s.54).** Ard arda sıralamaya çalıştığım spesifik örnekler, özellikle yeni romanda son derece gerçek ayrıntılar içinde gerçekliğin nesnel olmayan dizgeleri olarak yeniden üretilirler Özellikle Kafka'da kendini iyice açığa çıkaran bu içerik, masum bir betimleme olmaktan öteye, egemen ideolojik aygıtın meşrulaştırımına hizmet eder Burada yazarın öznel olarak taşıdığı kaygı, onun nesnel işlevini değiştirmez.

Postmodern anlatılar, yitirilmiş olan zaman ve mekanda, hiçbir modern kuramın(özellikle de bilimin) açıklayamayacağı ilişkiler içinde olan bireyi malzeme olarak seçer Bu birey, çoğu zaman şeyleşmiş bir varoluş içinde olmuştur Özne değil, nesnedir Metinde yalnızca, şeyler, nesneler hareket eder İnsan özne değildir Orhan Pamuk romanlarında bunu açıkça görürüz. Pamuk bunu itiraf da etti, romanlarında insanlardan araba markaları gibi söz edebilmeyi istediğini birkaç kez dile getirdi. Şeyleşen dünyada araba markası ile insan aynı "şey"dir Her tarafı artık bir pazar haline gelmiş bir dünyada insan da araba markası da yalnızca birer değişim değeridir İnsanlara her ikisinin de nesnelleşmiş niteliği olarak görünen ortak paydadır bu: para. Her şey alınır, satılır; buharlaşır

Restoratör Talepler ve Marjinallik: Şeyleşmiş Dünyanın Ruhu

Bazı toplumsal olaylar yüklü bir acı ortaya çıkarsalar da, toplumsal hafızada bir tazelenmeye yol açabilirler Sivas Katliamı ve Onat Kutlar'ın öldürülmesi konunun gündeme gelmesi açısından böyle bir işlev gördü. Türkiye'nin kapıkulu aydınları ağlanıp sızlandılar ama yine devletlerine toz kondurmadılar Onlar tarafından konu son derece sığ algılandı. Mollaları İran'a gönderip sorunu çözebileceklerini sandılar Doğru, yükselen islamcı terör aydınlanmacı geleneğimiz için büyük bir tehdit halini almaktadır İslamcı terörün İslam'ın şeyleşmiş dünyaya isyan eden ruhların modern bir arayışı haline gelmesinden güç aldığı söylenebilir Ama asıl olarak ıslamcı terörün güçlenmesi, sistemin istikrar arayışlarıyla doğrudan bir ilişki içindedir

Yaşar Kemal'e açılan dava, sorunu doğru kavrayabilmek açısından önemlidir Anadolu aydınlanmacılığının dahi "laik" T C devletince mahkemeye gönderilmesi, zorba şiddetin, baskı aygıtının muhatabı haline getirilmesi, failin gerçek yüzünü gösteriyor İstikrar arayışları, sistemin kendi kökleriyle de hesaplaşmasını gündeme getirmiştir Kemalist aydınlanmacılığın ömrü doluyor Yaşar Kemal davası bunun somutlaşmasıdır Hem Yaşar Kemal hem de (örtülü bir biçimde de olsa ve ordu dışında) devlet, öcüden kaçar gibi resmi kemalist söylemden kaçıyor Yaşar Kemal, Çukurova'nın yiğit yığıtlemecisi, restoratörlerin karşısında devrimcilerle birlikte dikiliyor Devlet ise, yanı tıkanan kapitalizm, restoratörlerle birlikte istikrar düşleri kuruyor İslam bir yandan memnuniyetsizliğin söylemini kurarak, bir yandan da kapitalist toplumsal üstyapının boşluklarını doldurarak bu düşleri besliyor Sistemin arayışı yalnızca bu aktörlerle temsil edilmiyor Sistem tarihsel kökleri ile liberal bir yorumla da hesaplaşabilir Baskın olan eğilim de kanımca budur Ama toplumsal pratiklere içselleştirilmiş bir islami söyleminde bu hesaplaşma gerçekleşirken taraf olarak istihdamı düşünülüyor **Cumhuriyet** yerine **Zaman** gazetesi; işte bu, yeni liberal kapitalizmin boşluk doldurma çabasıdır

Sistem kültürel alanlarda da büyük bir tıkanıklık içerisindedir Yaşar Kemal'den vazgeçmek, sistem için, büyük bir boşluğa razı olmak demektir Yeniden yapılanma tercihi sistem için "ağır basıyor" Bu yapılanmanın "Turk-İslam sentezi" olamayacağı alanlar,kültür endüstrisi ile takviye edilmeye çalışılıyor Or-

han Pamuk yeniden yapılanmanın yazarıdır Şeyleşmiş Türkiye'nin ruhudur

Bu arada Orhan Pamuk'un Yaşar Kemal'e destek vermek gibi pek de bu ruha uymayan davranışlarını açıklama sorunu var Bu sorun kimilerince "sanat piyasasının gerektirdiği medyatik tavırdan başka bir şey değil" diye geçiştirilebilir ama daha maddi temelleri var bunun: marjinallik. Sanatçının emeği yabancılaşmamış bir emektir O, sonradan ürününü emeğinden koparark şeyleşir Yani dolaysız bir yabancılaşma değil, toplumsal ilişkilerin bütününden, pazardan kaynaklanan dolaylı yabancılaşmayı yaşar Böylece kapitalizmde onun için özel bir varlık alanı, marjinallik, yaratılmış olur O, bir sanatçıdır, düşünürdür vs Toplumsal işbölümünün bu özel alanı, sanatçılık mesleği, bu yüzden(marjinallik, dolaylı yabancılaşma), şeyleşmeden kurtulabildiği özel anları daha çok içinde barındırır "Yanılgıya düşmemek gerekir, yazık ki, burjuva ve sermayeci toplum varoluşunu sürdürdükçe buna benzer ruhsal durumlar uzun süre yaşayamayacak ayrıcalıklı bir durumun anlatımı olarak kalırlar Gündelik toplumsal yaşam mekanizmasının (bu sözcük rastgele kullanılmamıştır) şeyleşmeyi sağlaması ve şeylerin eski durumuna yeniden dönülmesi için dengenin yeniden kurulması yeterlidir "**(Goldmann, Diyalektik Araştırmalar,s.109)** Orhan Pamuk belki de böylesi bir özel anın etkisiyle Yaşar Kemal'in yanında durmaktadır; ama tersi de mümkündür: örneğin, insan hakları "şampiyonu" **İletişim Holding** pazarladığı bir yazarın böyle davranmasını isteyebilir Gündelik yaşam mekanizmasının neye ve nasıl hüküm verdiğini, Orhan Pamuk olmadığım için bilemiyorum.

Ama bildığım bir şey var O da,standartlaştırıcı kültür endüstrisinin silinip süpürüleceği, şeyleşmiş dünyanın işçi sınıfının tarihsel eylemiyle aşılacağı

Bu eylem,tekellerin karanlığından çıkacak "olası" tek ışıktır

---

(1) Bu cümleden vulgarize edilmiş bir anlam çıkarılabilir elbet. Kastettiğim şey, insanın(tekil insanın değil. insanların) doğaya karşı kendi tarihini yapmasıdır Yani zorunluluğu sadece insan yaratmaz; ilişki içerisinde (değiştirme ve dönüştürme faaliyeti içerisinde) olduğu evrende(sistemde) kurulur bu zorunluluk

(2) Sanatta star sistemi, Cengiz Gündoğdu'nun adlandırması Adlandırma açıklayıcı olmakla birlikte bunu açığa çıkaran koşullar çoğu zaman boşlukta bırakılabiliyor Elbette boşlukta bırakanlar da, Gündoğdu'nun sık sık sözünü ettiği "hasımları" oluyor Kanımca bu adlandırmanın maddi koşulu tekelci kapitalizm çağının kültür endüstrisidir Buna, Frankfurt Okulu'ndan değiştirerek devralacağımız bir kavramı ekleyebiliriz: standartlaşma. Standartlaşmanın maddi koşulu da genel olarak ideolojik aygıttır Genel olarak ideolojik aygıt: aile, okul, cami, kitle iletişim araçları ve bunların üzerinde ve içinde kurulan kültür endüstrisinin kendisi(üst yapı kurumu olarak sanat, edebiyat). İdeolojik aygıt ortak bir beğeni yaratır, standartlaştırır Ortak beğeninin üreticileri de starlaştırılır

HANGİ ZAMANDI

boranı gider karadenizin
hüzne redif olmuş o eski reçine
doğa yeşile boyar güneşi/ hırçındır dağlar
hırçın / sokaklarda yasak marşlar gibi yükselen
yaşak marşlar gibi yükselen
ve giden
kemençeye hüzün düşer mavi zamanlar

siyam gözlü bir kedi geçer balık kokulu sokaklardan
kaybana sesleriyle takalar açılır ağır ağır / karanlık
fi tarihli telgraflar çoğalır gecenin orta yerinde
uzakta yanıp sönen inum alevidir sürmene
ve tarihe sürülen dört yanalı is
ölüm çığlıklarına süzülür eski bir laternadan
ayaklar altındadır memleketin
hüzün giysili günler
kıyıya getirmez albatros denizcilerini
ufkundan umut geçmez incir ağaçlarının

zamanın rahminde patlatılmış dinamit karadeniz
sevda tutuşan bir karayemiş tadıdır dalgalı kollarında
göğsünde yakamozlar ıslak armoni
göğsünde morartılar-hangi zamandı

hangi zamandı
gecede parçalanmış lir sesi dört karanfil
ey gölgelerin susku ve gizem yüklendiği
zamanların kan revan uyuduğu hangi zamandı
direncin barutunu yutmuş hüznüme kaçan bahar

Özer TURAN

Tekhücreli Aydın ve Aydın

Tuğrul YILMAZSOY

"İmdi son soru. Neden gerçekçi tiyatro? Yanıt çok kısa. Bir. Gerçekçi tiyatro egemen ideolojide delik açar. İki. Gerçekçi tiyatro, alışılagelmiş güzelliği aşar. Yeni bir güzellik yaratır. Üç. Halkı eğitir. Belli kanalları kırar. Dört. İnsana önem verir. Burdasın Şunun için burdasın. Bu senin kaderin değil. Şu koşullarda burda kalmayacaksın. Sen, tarihin öznesi olmak zorundasın" der. **(Cengiz Gündoğdu, Mart 1984, Varlık)**

11 yıl önce C. Gündoğdu bunları söylüyordu. Yer **Varlık** dergisi. 11 yıl dolmuş, Gündoğdu hala bunları söylüyor Yer **İnsancıl** dergisi. C Gündoğdu ve gerçek insana, gerçek sanata, gerçek yaşama, gerçek sisteme özlem duyanlar yüzyıllardır bir şey için uğraşıyorlar: Bilimsel bilgiyi kendi benliğine kabul ettirip, bunu insanın ilerlemesi, gerçek'e ulaşması için kullanan "aydın" insanlar yaratmak. Bu insani mücadele içinde karşılarına dikilen kişiler ise yaşamak istedikleri "fantazileri" öne sürerek, bu yolla gerçek insana ulaşılabileceğini görüyor fakat bu yolda fantaziye yer olmadığını bildikleri için karşı çıkıyor, mücadele edilen "egemen ideolojinin" yanında yer alıyorlar

Aslına bakarsanız yukardaki iki paragraftaki birçok kelime hoşuma gitmiyor Mesela, egemen ideoloji, gerçek insan, gibi. Geriye dönüp bakıyorum; hep bu kelimeler dolu. C. Gündoğdu'nun 11 yıl önce yazdığı yazıda da şimdi yazdığı yazılarda da aynı kelimeler var Marx, yaklaşık 150 yıl önce bu kelimeleri kullandı, Lenin bu kelimeleri kullandı, birçok düşünür, yazar, şair bu kelimeleri kullandı, biz bu kelimeleri kullanıyoruz. Neden? Çünkü "sorun"u ifade etmek ve bir çözüm sunmak bu kelimelerle mümkün. Anlaşılamayan şey ise, "sorun" taa o zamanlardan tanımlanmış ve bir çözüm sunulmuşken hiçbir şey yapılmaması, yapılamaması, yaptırtılmaması. Dikkatimizi başka bir noktaya çevirdiğimizde bunu yapmakla "yükümlü" insanları görüyoruz. Bu insanları "aydın" ismi altında topluyoruz. Bu aydınlar da ikiye ayrılıyor: Aydınlar ve tekhücreli aydınlar. Aydınların karşısına dikilen tekhücreli aydınlar, DNA ve RNA dizilerindeki yapısal hata nedeniyle diyorlar ki: "Bu lafları yüz kere söylediniz, değiştirin artık plağı, modası geçti bunların."

Önce bu cümleyi kısaca cevaplayıp "tek hücreli aydın"la devam edelim (bu cevap, bu cümleyi düşünürken başımdan geçen bir olay):

Komşumuz, oğlu ve ben kahvaltıdayız. Komşumuz görmüş geçirmiş biri. Oğlu yumurta yiyor. Çocuk önce yumurtayı soydu, bolca tulayıp ısırdı. Babası "Oğlum" dedi, "o kadar çok tuz atma, zararlı" Çocuk pek oralı olmadı, yine bolca tuzlayıp yumurtayı ısırdı. Baba üşenmeden tekrarladı "Yahu, o kadar çok tuz dökmesene." Çocuk yumurtayı masaya koyup babasına çıkıştı. "Ya baba sen de bir şeyi yüz kere söylüyorsun." Baba cevap verdi: "Sen de ne kalın kafalısın ki bir şeyi yüz kere söyletiyorsun."

Biraz Biyoloji

Yukarıda sözünü ettiğim tekhücreli aydınların birçok türü var. Ben burada ülkemizde (ve dünyada) en çok görülen tekhücrelileri, yani "amip"leri **Ana Britannica Ansiklopedisi**'ndeki açıklamayı kaynak göstererek tanımlanmak istiyorum:

AMİP· Kökayaklılar sınıfının Amoebida takımından mikroskobik tekhücreli canlıların ortak adı. (Gördüğünüz gibi en büyük özellikleri gözle görünmemeleri. Muhakkak mikroskop gerekiyor Yani, bilimsel bilgiye sahip değilseniz onları tanımlamanız mümkün değil. Bu yüzden çok zarar görebilirsiniz) En çok bilinen türü olan Amoeba proteus, tatlısu ve göllerin dibindeki çürümüş bitkilerin arasında yaşar (Güzel, seçkin ve dünyadan bağı kopuk barlar, meyhaneler,.. vb. yerler yaşam alanları.) Oysa amiplerin çoğu ASALAK yaşayan canlılardır İnsanın sindirim sisteminde barınabilen altı amip türünden biri olan Entamoeba histolyica amipli dizanteriye yol açar (Bu amiplerin insana bulaşması popüler kitaplar, dergiler ve gazetelerle olmaktadır Amipli dizanteri belirtileri şunlardır·

1) Birden, dünyadaki en büyük ve en üstün milletin kendi milleti olduğunu sanmak.

2) Bir insan olarak dünyanın bilinmezliğini kabul edip, bunun için hiçbir yol olmadığını düşünüp, kendini zavallı bir kul olarak görmek.

3) İntihar isteği, yalnızlık, hüzün

4) Üstüne modern bir post giyip, denizdeki ayı balığının balını alma isteği.

5) Kanlı ishal. Belli bir süre içinde insan kendi varlığına güvenini kaybedip, kin, nefret ve sevgisizlik üreten bağırsaklarına uyup dünyanın üstüne bunları boşaltır

TEDAVİSİ: Antibiyotik ile mümkündür **İnsancıl**, **Gerçek**,... vb dergiler, gerçekçi sanat ürünleri antibiyotiklerden bazılarıdır)

Amiplerin en belirgin özellikleri, yalancıayak denilen ve hareket etmelerini sağlayan geçici sitoplazma uzantıları oluşturabilmeleridir (Bunun en belirgin örnekleri ölen veya öldürülen aydınların cenazelerinde görülür Amiplerin bazıları, son olarak DEP davasında görülmüştür)

Çevre koşullarının elverişsiz olduğu dönemlerde, amipler çevresinde bir kist oluşturarak yaşamını sürdürebilir; bu durumlarda bir küre gibi toplanır, suyunun çoğunu kaybeder ve koruyucu kılıf görevi yapan bir kist zarı salgılar. Çevre yeniden uygun duruma geldiğinde kılıf yırtılır ve amip yeniden ortaya çıkar. (Burada yeterince açık anlatılan "yok olma" durumunu sadece örnek vererek geçmek istiyorum: 12 Mart, 12 Eylül, 2 Temmuz ve muhtelif bazı günler.)

Şimdi amipleri tanımladıktan sonra, aklımıza bir soru geliyor: Aydınlar, tekhücreli aydınlardan bu kadar güçlüyken, neden herşey aydınların istediği gibi güzelleşmiyor?

Bunun yanıtını da yine tekhücreli aydınlar ve aydınların biyolojik gelişimleri ve özellikleri ile vermeye çalışayım:

Bu yanıtta en önemli şey tekhücreli aydınlar ve aydınların üreme şekil farklılığı. Tekhücreli aydınlar eşeysiz ürerler, yani kendi kendilerine bölünüp çoğalırlar. Aydınlar ise insandır. Üremesi için eşe ihtiyacı vardır. Eş bulması için de karşısındakiyle insani iletişim kurması gerekir Ortam ve tekhücreli aydınlar bunu engeller. Yukarıda belirttiğimiz amip'in yarattığı dizanteri hastalığı, aydının çevresindeki insanlarda vardır Aydın tek başına bu hastalığa karşı koymaya çalışır, fakat bulaşıcı olan bu hastalık çoğu zaman aydının da gücünü azaltır Bir araya gelip mücadelelerini örgütlü sürdüren aydınlar daha güçlüdür, fakat amipler korkunç bir şekilde çevrelerini sarıp var güçleriyle saldırırlar Aydınlar güneşi çağırırlar, fakat amipler bunu engellemeye çalışır; çünkü amip karanlık ve rutubetli yerlerde yaşayıp çoğalabilir.

Ve Gerçek...

Elimde 1980 Bahar/1 sayılı **Papirüs** dergisi var **Papirüs** imzalı giriş yazısı AYDINLAR başlığını taşıyor. (Bu arada yeri gelmişken dergide imzası bulunan birkaç "aydın" insanın ismini de vermek istiyorum: Fethi Naci, Ferit Edgü, Mehmet H. Doğan, Enis Batur.)

Şöyle başlıyor yazı: "Roland Barthes (1915-1980, gösterge bilime büyük katkılar yapan Fransız aydın, eleştirmen) bir iki yıl önce kendisiyle yapılmış bir konuşmada aydının durumu üzerine çok kötü sözler söylüyordu: Aydın, toplumun bir döküntüsü, bir artığıdır; sözcüğün gerçek anlamıyla bir dışkı. Bazı rejimlerde bu dışkıya başka roller verilmeye çalışılır Oysa, adı üstünde, dışkı dışkıdır; hiçbir şeye yaramaz. Organik dışkı, nasıl, maddenin kendine dek uzanan yolunu gösteriyorsa, insani dışkı da, öyle, sindirim yolunu gösterir Aydının gösterdiği tarihsel bir yoldur. Bütün topluma ilişkin itileri, hevesleri, karmaşıklıkları döküntü halinde kendinde katılaştırır aydın. İyimser kişiler onun bir tanık olduğunu söylerler Gerçek böyle değildir Olsa olsa, bir "iz"dir aydın, bir sonuç. Yine de nedense, tehlikeli görülmektedir "

Barthes çok can alıcı bir noktayı açıkça belirtiyor: "olsa olsa, bir "iz"dir aydın, bir sonuç." Halbuki aydın bir sonuç değil bir neden olmalıdır, toplumun döküntülerini kendinde katılaştıran bir kişi değil iterici, yenilikçi bir kişi olmalıdır Peki nedir onu engelleyen?

Kemalist Bir Dergi

Varlık, yıldönümü yazılarında da belirtildiği gibi, "ideoloji" konularına hiç girmemiş; "Hiçbir edebiyatçı, edebi hürriyeti daraltmak isteyecek kadar sanat düşmanlığı edemez." demiş, Atatürkçülük dışındaki görüşlere sayfalarını hep kapalı tutmuştur.

Bu yüzden Nazım Hikmet adı, dergide zaman zaman bir edebiyatçı olarak saygıyla anılmışsa da, şiirlerine hiçbir zaman yer verilmemiştir Rıfat Ilgaz'ın birçok şiiri yayımlanmışsa da, bunlar daha çok yalnızlık şiirleridir. Hoş, 1933-1935 yıllarında B. K. Çağlar, V M. Kocatürk, Haşim Nezihi, Yaşar Nabi, İlhami Bekir, Sabahattin Ali, Kemal Tahir tipi gibi birkaç ozanın birkaç şiiri dışında; **Varlık** ozanları, zamanın "inkılap şiiri"ne de girmemiş işler, özellikle ölüm, gece, rüya, oda, yalnızlık gibi konularda "edebi hürriyetleri"ni fazlaca kullanarak, kendilerini daha çok bu hastalıklı odalara topluca kapamışlardır... (Tunçer Uçarol, **Varlık**, Temmuz 1993, 60.Yıl yazısı)

Varlık dergisi bu yıl 62 yaşına girecek. Kendisini bir okul olarak tanımlıyor **Varlık**; tam 62 yıllık bir okul. Ne okuludur **Varlık**, kim ne derse desin **Varlık** bir aydın okuludur Aydın insan yetiştirir, aydın topluluklar yaratır. Ama ben yine de diyorum ki: **Varlık** iz olan, sonuç olan aydın yetiştirmiştir ve bununla övünmektedir. Neden? Bu neden yukarıdaki kısa alıntıdaki çelişkilerde hemen göze çarpıyor. **Varlık** diyor ki: "**Varlık** ideoloji konularına hiç girmemiş;" Hiçbir edebiyatçı, edebi hürriyeti daraltmak isteyecek kadar sanat düşmanlığı edemez." demiş, Atatürkçülük dışındaki görüşlere sayfalarını hep kapalı tutmuştur."

Kendiyle çelişen **Varlık** aslında şunu demeye çalışıyor; **Varlık** kemalist ideoloji dışındaki ideoloji konularına hiç girmemiş; "Hiçbir edebiyatçı kemalizm dışında bir ideolojiyi kullanarak edebi hürriyeti daraltmak isteyecek kadar sanat düşmanlığı edemez." demiş...

Varlık'ın edebi hürriyeti daraltır dediği ideoloji ise marksizmdir, yani diyalektik ve tarihsel materyalizm.

İlhan Selçuk ise Ağlamak ve Gülmek isimli kitabının "Kemalizm ve İdeolojisi" başlıklı yazısında şunları yazıyor;

"Karl Marks bir bilim adamıdır

Dünyanın bütün üniversitelerinde incelenir; çoğu toplumbilimci marksizmi bir yöntem olarak kullanır: Marks'ın kitapları dünyanın bütün büyük kütüphanelerinde bulunur.

Atatürk bir eylem adamıdır.

Yazmaktan çok konuşmuştur; yapmıştır; gerçekleştirmiştir M.Kemal çoğu zaman "irticalen" konuşmuştur; çevresindekiler not tutmuşlardır; bazen nerede ve nasıl oluştuğu bilinmeyen fikirler "Atatürk söyledi" diye piyasaya sürülmüştür; propaganda üretilmiştir

Yani **Varlık**, aydın üreten **Varlık** okulu, bilimi, sınıf çatışmasını, artı-değeri, insanın yüceliğini, dünyanın üzerindeki değişim atmosferini reddediyor Onun yerine insana hitab edebilecek fakat evrensel insan gelişimine gereken desteği sağlayamayacak bir görüş seçiyor; ve işte **Varlık** "aydın" üretiyor.

Aydının bir neden olması marksizm'den, diyalektik ve tarihsel materyalizm'den geçer çünkü marksizm bilimseldir. Sorunları göstermekle kalmaz, sorunları tahlil edip çözüm üretir Durağan değildir, bilimle birlikte devinimlidir F Nietzsche'nin bir yorumundan sonra marksizmin neden bilimsel olduğunu ve aydın için nasıl "kullanışlı ve sınırsız" olduğunu kısa başlık-

lar halinde vermek istiyorum: Emekçi sınıfı erdemde olduğu gibi, kültürde de bizi kolayca geçebileceğini anladığı gün vay halimize.

Fakat bunu anlayamazsa, işte o zaman vay halimize." **(F. Nietzsche, Seçilmiş Düşünceler, Çaba yay.)** Diyalektik ve tarihsel materyalizm biçimseldir;

1 Çünkü o, bilimle çelişmez, tersine geniş ve derin bir uygunluk içindedir Bütünüyle bilimlerin tabanı üzerinde durur. Sonuçları felsefik genellemelere dayanır

O, doğa ve toplum bilimlerinin sonuçlarına dayanır Bu sonuçlar diyalektik ve tarihsel materyalizmin herhangi bir teziyle çelişkili değildir, daha çok onun temel bilgileri üzerinde yükselir

2. Çünkü o, inanılmaz ve mistik, kadere rıza gösteren, dünyanın açıklanışında gizli ve görünmeyen güçlerden umutlanan bir felsefe değildir. Çünkü o gerçek dünyayı idealist kaçıklığın peşin hükmü olmaksızın yaklaşarak kavrar Dünyaya fantazik değil, kendine özgü ilişkileri içinde bakar.

3. Çünkü o dünyayı kavrayışı savunur. İnsanın güçsüzlüğünden doğan boş bir lakırdı değil, bilincimizi, maddi dış dünyanın belirlediğini kabul eden inandırıcı bir düşünce gücüdür

4. Çünkü o, hiçbir hurafe ile, hiçbir gericilikle, burjuva kulluğun hiçbir savunusuyla bağdaşmaz, bir bütün ve uyumlu dünya kavrayışıdır, doğada ve toplumda devrimci değişimin ussal enstrümanıdır

5. Çünkü o, sosyalist toplumun yapıcılarının anlamlı ve ve mutlu bir yaşamı ilerletebilmelerinin yolunu gösterdiği derin hümanist bir dünya kavrayışıdır " **(Evrensel Çelişki ve Tarihsel. Maddecilik, Marks/Engels/Lenin, Ana yay.)**

Son olarak, "Bu yüzden Nazım Hikmet adı, dergide zaman zaman bir edebiyatçı olarak saygıyla anılmışsa da şiirlerine hiç bir zaman yer verilmemiştir. Rıfat Ilgaz'ın birçok şiiri yayınlanmışsa da, bunlar daha çok yalnızlık şiirleridir." diyerek övünen ve günah çıkartan **Varlık**'a bir cevap verme gereği duyuyorum; daha doğrusu kurucularının bir yazısını hatırlatmak istiyorum:

Gerçekleri dile getirmeyi 'sefalet edebiyatı' diye küçümseyici bir etiketle şüpheli göstermeye çalışmış olanlar, sömürücülerin yanında olmak ve propagandasını yapmak suçlamasını kendi davranışlarıyla hakettiklerini göremeyecek kadar zavallıdırlar." **(Yaşar Nabi, Çağımıza Ters Düşenler, Varlık Yay., 1975)**

Papirüs ile devam edelim:

"Nedir aydın kişinin temel işlevi? Düşünmek, kafa yormak mı? Bu konuda söylenmiş çok söz var. Genel olarak aydının tanımıyla temel işlevi yan yana ele alınmakta, tanım o işleve bağlanmak istenmektedir Aydın, uzun süre, kafa çalışması yapan biri olarak tanımlanmıştır, onu , "ekmeğini kafa çalışması yaparak kazanan kimse" olarak tanımlamak isteyenler de çıkmıştır. Ancak bu öğeye göre yapılan bir tanım aydını, özellikle de onun işlevini ortaya çıkarıcı bir açıklık taşımıyor Çünkü doğrudan doğruya kurguya, felsefe "jimnastiğine" dayanan, nesnelerden ve insana ilişkin özel köklerden kopmuş kafa çalışmaları vardır.

Sartre bu konuda ilginç bir saptama getiriyor Kafa çalışması yapanlar içinde bir ayrım yapıyor Ona göre, yüksek memurlar, özel girişim sahipleri, mühendisler, atom bilginleri, hekimler ve öğretmenler de sürekli bir kafa çalışması içindedirler; ama onlar bu çalışmalarından ötürü aydın (entellektüel) sayılamazlar; bu nitelikleriyle olsa olsa "pratik bilginin teknisyenleridirler" Aydın kişinin işlevinde, temelde, siyasal sayılabilecek, çok zaman da yüzde yüz siyasal bir tavır (başkalarının, toplumun yazgısıyla ilgilenen bir tavır) vardır Şöyle tanımlıyor Sartre aydın kişiyi: ÇABASI, EGEMEN SINIFÇA SUÇ SAYILAN KİMSE...

Yani eleştiren kimse. Atom bilgini, yaptığı kafa çalışmasının sonuçları üstünde, ya da toplumun sorunları konusunda hiç düşünmüyorsa, aydın bir kişi değil, sadece bir atom bilginidir Hekim için de aynı saptama geçerlidir, mühendis için de öğretmen için de..

Kendisini bir başkası gibi görme ökeliği (dahilik) vardır aydında Onun temel işlevi, kışkırtıcı etkilere karşı koyarak, gerçeği olduğu gibi, hatta olduğundan daha gerçek, daha tam, daha güzel daha çirkin, daha coşturucu, daha yalın daha karışık, daha aydınlık göstermek olmalıdır

Siyasal bilinçte ve tekniklerde oluşmuş yeni olanakların ikili etkisiyle hem yabancılaşmaya, hem de geleneksel özlemlerine son veren adamdır aydın."

Burada bir karmaşa daha çıkıyor ortaya: Aydın kişi, işlevine yüzde yüz siyasal bir tavır katandır ve aydın kişi, çabası, egemen sınıfça suç sayılan kimsedir.

Türkiye'de şu an işlevinde yüzde yüz siyasal bir tavır olan ve çabası egemen sınıfça suç sayılan kimseler (kabaca) iki grupta toplanıyor

1) Sosyalistler

2) Şeriatçılar

Haluk Gerger şöyle diyor

"

Yarın hiçkimsenin kuşkusu olmasın, ezilecekler, gerçek gericiler değil solcular ile demokrat, bağımsızlıkçı islami kesimler birlikte olacaklardır " (Hürgün, 15 Ekim 1985, O yıllar, Dost Yay.)

Genel düşünce bu yönde olunca iki taraf aynı kefeye konmuş oluyor Bu doğru mudur? Aydın siyasal tavrını sadece siyasal sınıfa karşı olmak için mi koyacak? Olmaz. Ayağı yere sağlam basmayan kişi hiçbir zaman rüzgara karşı duramaz. İşte bunun için başta da belirttiğimiz gibi "bilimsel bilgi" temel alınmalıdır Gerçekten doğruya ulaşacabilecek siyasal tavrı daha netleştirmek için şu an egemen olan sınıfın sistemini tanımlayan bu iki kesimden örnek vermek istiyorum:

1 Nikitin: "Emperyalizm, kapitalizmin en yüksek ve özel bir safhasıdır. (...) Bütün bunlardan çıkan sonuç şudur: Tekel, dev işletmeleri bütünleştirir, milyonlarca insanın emeğini biraraya getirir, pazarları ve hammadde kaynaklarını kontrol eder Uzmanları, bilginleri kendi emrinde çalıştırır Kapitalist rejimde tekeller, üretimin sosyalizasyonunu son haddine vardırırlar. Ama üretim sosyalizasyonundaki bu muazzam ilerleme-üretim araçlarının özel mülkiyeti üzerine kurulmuştur ve bir avuç kapitalistin yararınadır Üretim araçlarındaki bu muazzam gelişmenin halk yığınlarına hiçbir yararı dokunmaz, aksine onlardan daha yoksullaşmasına ve daha çok sömürülmesine yol açar (..) " **(Nikitin, Ekonomi Politiğin Temel İlkeleri, Suda Yay.)**

2. Ali Bulaç: "(.) Emperyalizm, insanın fert veya gurup olarak yeryüzünde ilahlığa kalkışma çabasıdır

Bu çaba Allah'ı yaratıcı kabul etsin etmesin, sonuç itibariyle yaratılmışlara hükmetme, onlara emretme ve itaate çağırmada Allah ile apaçık bir mücadeleyi içinde barındırır Emperyalist insan dehri (materyalist) olsun, ister müşrik olsun eğer yeryüzünde mutlak anlamda güç ve nüfuz sağlamaya, kendi hükümlerini hayata geçirmeye kalkışmışsa, bu insan, Allah'a ait olan bir hakkı ve yetkiyi kendi kudret ve iradesi altına almak niyetini düşüncelerine ve davranışlarına dayanak kıldığından ilahlık davasına kalkışmış ve Allah'a karşı savaş açmış demektir (...) **(Ali Bulaç, İslam Dünyasında Düşünce Sorunları, Burhan Yay.)**

Bu iki örnekten aydın nasıl görmeli, neyi görmeli, neden görmeli soruları açıkça kendilerine cevap buluyor

Son Olarak...

Yorum yapmaktan kaçınıyorum; çünkü bugüne kadar kişiler sadece yapılan yorumları kullandı. Oysa yazıda izlediğim yolla, kısa alıntılar ve bu alıntılara yaptığım küçük müdahalelerle, yazıyı okuyan insanın düşünüp kendi yorumunu çıkarmasını istiyorum.

Son olarak soruyorum: Nedir aydın olmak?

Bu değil mi?

"(...) 10 Mayıs 1933'te Faşizm'in kitapları yakma eyleminde unutulan bir Alman Yazarı vardı. Oskar Maria Graf. Yakılacak kitaplar listesinde yer alamayan Graf, yönetime bir protesto mektubu yazarak dünyada yankılanan çağrısını yaptı:

-BENİ DE YAKIN. Çünkü ben kitaplarımda elimden geldiğince gerçeği söylemeye çalıştım. (...)" **(İlhan Selçuk, Ağlamak ve Gülmek, Çağdaş yay.)**

Ya da bu?

"(. .) Hele şunu bir dinleyin.. Sürüsünü alalım elinden... üç gün üç gece başkaları gütsün... Su verilmesin üç gün üç gece... Sonra davarı suya salalım... Karşısında Ali... Sürüye su içirtmeden aşırtsın pınarı...

( ) üç günün sonunda toplandı oba halkı, kenarında pınarın.. Bir yanda üç gün üç gece tuz yemiş sürü... Ortada oba halkı... Ağası erenleri ve kızanlarıyla(...) Ve pınarın öbür yanında Ali Haydar Usulca davrandı yerinden... Götürdü kavalını dudaklarına... önce yavaştan, sonra bütün sevdayı, umudu ve yaşamı içinde taşıyan bir çığlık yükseldi. Uçarak, dokunarak dağa taşa, geldi Karakoyun'un kulağına kadar Oba halkı açılıp yol verdiler sürüye.. Geldiğinde pınarın başına Karakoyun... Sanki olup bitenleri anlamaya çalışır gibi durdu... Salladı başını ağır ağır Kokladı suyu... Ve yükselen kavalla birlikte bir sıçrayışta geçti suyu... Sürünün melemelerine karıştı obalıların çığlıkları... Mümkünsüzü mümkün kılan Karakoyun varıp yetti Ali'nin yanına Ali Haydar'ın... (..) " **(Lütfi Ö. Akad, Kızılırmak / Karakoyun, Senaryo, Güney Yay. Mart 1977).**

İnsan Gülümsüyor... İnsancıl Gülümsüyor

Antakya Gülümsüyor

Antakya'da İnsancıl Temsilciliği açılmıştır. İnsani kültürün ilerleyen bu güzel sürecinde çalışmak isteyen yolarkadaşlarımızın temsilcimiz Müslüm KABADAYI'ya başvurmaları reca olunur.

İnsancıl Antakya Temsilciliği

Adres:Silahlı Kuvvetler Cad. Ev No:3
ANTAKYA
İrtibat için tel: (0326) 21-388 39

Gururu da Antik Bir Değer mi Yaptık?

Aydın ÖZTÜRK

Fransız şairi Verlaine'e komşusu neyle geçindiğini sormuş. Verlaine: "Biz birkaç kişi gurur ve sefaletle geçiniriz..." demiş.

İktidarlara karşı insanın yanında, onun özlemlerinin omuzbaşında olması gereken sanatçının ödeyeceği diyetin, "Gurur ve Sefalet" olması, benim için çok naif bir duyguyu çağrıştırıyor. Duruluğu inancı, sorumluluğu ve vefayı Başkaldırıyı ve geleceğe kalmayı düşündürüyor. Sanatçıyı bu aydınlık duygunun çizgilerine resmetmek için, "gurur ve sefaleti" kaçınılmaz bir yazgı duvarı haline mi getiriyoruz? Bu fotoğraf başka bir perspektiften çekilemez mi?

Bir çok ülkede farklı olsa da, bu coğrafyada şairi-yazarı... havasız bırakan küf kokulu bir fanus bu. Yani müebbet bir yoksulluğa mahkum edilemez. Yoksulluğa müebbet mahkumiyetin bile çok görüldüğü... Mapushane kapılarından pusularda, kıyılan... Morgun soğuk mermerlerinde...düşkünler evinde gözlerini kapayan...

Türkiyede yapılan bir araştırmada, insanların temel ihtiyaçları sırasında kitap kaçıncı sırada dersiniz? Söylemeye dilim varmıyor: 129. Bu durumda -birkaç yazarımızın dışında- yazarlarımızın telif gelirleriyle geçinmelerini olanaksız kılmaktadır. Bu nedenle birçok yazar, kitaplarının basılabilmesi uğruna, düşük telif ücreti ödenmesine boyun eğmekte, hatta telifinden vazgeçmektedir.

Bu hep böyle midir?

Veya herkes için mi?

Tabii ki hayır... Kuralı değiştirenlerin değişik bir fotografı var. Sistemin bitkinlik haplarını yuttuktan sonra uysallaşanların hikayesidir bu. Trajiktir. Sefalet eseri bir öyküdür. Başka bir sefalettir başını kaldıran. O ellerin yarattığı yenilgiye yazgılı bir düşün esmerleşmiş ateşini, kemik yapan hırıltılı soluğun önünde parlatma yarışıdır. Beyinsel bir yosulluktur. Yoksulluklarının en vahimi: İnsansızlıktır.

" Bizde, telif hakları ile ilgili çabalarımız akla geldikçe sık sık Puşkin'in isyanlarını hatırlarım: Puşkin soylu bir aileden gelir, geçen yüzyılın ilk yarısına kadar soylular para kazanmak için çalışmazlar. Böyle bir tutum ayıplanır. Gelirleri yetmeyen soylulara Çar bağışlarda bulunur. Puşkin bozar bu kuralı. Yazdıklarına karşılık para ister. İlle de telif hakkı diye tutturur. "Sen soylusun, Çar'dan iste" derler. O ise "Ben bağış, yardım istemiyorum, hakkımı istiyorum" diye diretir.

Evet bizde, yüzelli yıl sonra durum budur. Bazı değişikliklerle hak hukuk yoluyla alınmayan haklar, başka yollardan fazlasıyla alınır. Hukuk yoluna giden yazar kaybeder. Ama iktidarlarla, suyun başında bulunanlarla iyi ilşkiler kuranlara daima "bir formül bulunarak" iyi ödemeler yapılır... (1)

"'Sefaletle geçinenlerin" bir başka yüzyılda, başka bir fotoğrafıydı bu. Ne diyelim? Bu haklı, alaycı belirlemelere fazla birşey eklemeden, gelelim Verlaine'in sözünü ettiği "gururla geçinmesi"ne.

Gurur da öylesine belirsiz, öylesine muğlak bir kavram ki hangi sistemden ödünç alınmışsa, onun mecrasına akıyor bazı tarifleri. Sıkça duyarız "feodal gurur", "kör gurur", "Devrimci gurur" gibi sürüp giden renklerini.

"Yeni Dünya Düzeni" ve "Yükselen Değerler"in gölgesi baktıkça gurur da farklı tarif edilir oldu. Giderek bireyselleştirilen, bencilleştirilen, köşedönmeciliğe koşullandırılmış, sağır yüreğinde sorumluluklarını susturmuş, zorbalığın vicdanlarını incitmediği... Sözün kısası "çağdaş üç maymun"a oynayan bir "SÜRÜ GURURU"nu kalın çizgilerle belirginleştiğini görüyoruz.

Sivasta hukuk(!) bu sürü gururuyla öyle belirlenirken, Afyon-Emirdağ'da bir başka biçimde tecelli ediyor(!) Ölüsevicilerin "yükselen değerler"i gurur sözcüğünün içini kendi murçlarıyla oyup, yeniden dolduruyor

Hayatın özü diyalektiktir. Bu hırçın ve karanlık denizin soğuk dalgaları, sanatla uğraşan, yazan-çizen, belgeleyen, resmeden... insanların kıyılarına da vuracaktı şüphesiz.

Vurdu da.

(Bakalım küçük bir anektod, turnusol kağıdını ne renge boyuyor)

Bazı kıyılar dalgaların altında kaldı. Sivas yanarken bir şair (üstelik eski bir tanıdık) İsmet Özel, **Milli Gazete**'de: **"Sivas Göklerinde Sırp Tayyareleri Uçacak Mı?"** adlı bir yazı yazdı. Şöyle diyordu İsmet Özel: "Aziz Nesin gibilerinin kendilerini güvenlikte hissetmeleri için Sırp (veya Grek ,Ermeni, Rus veya Amerikan) Uşaklarını Sivas semalarında görmeleri mi gerekiyor?" (2)

Bize hediye edilen o "kara karanlık yaz"dan hiç söz etmedi.

İşte tam burada, "Yeni Dünya Düzeni", "Yükselen Değerler"

"Ilımlı İslam"ın dalgalarının dövdüğü kıyılar karıştı: Tuzlu Sulardan ki abartılı makyajları koyarak gülünecacınası profilleri günyüzüne çıkardı.

Sivas'tan önce Aziz Nesin'in haberlere yaklaşan neredeyse üstünlüğü örtüp beni boğacak çizgiye tırmanan köktendinciliğe karşı takındığı uyarıcı ve berrak çizgiyi, sert ve kırıcı bulan içimizdeki bazı yazar ve şairler, karşı imza kampanyaları hazırlamaya koyuldular

Sivas'tan sonra, ne mi yaptılar? Sorunuzu duyar gibiyim. Ne yapacaklar· İşi pışkinliğe vurdular Bu toplumun tarihsel eğilimlerinde, bu manevra biçimi yabancısı olmadığımız davranış normlarından biridir Bir zamanlar -yani Sivas'tan önce- İsmet Özel ve benzerlerine, kendine has etnik duruşuyla(!) yumuşak bakan bir taşkın şairimiz, Sivas'tan sonra: "Botları Giymek"ten (3) söz etti. Ancak en son rastlaştığımızda, ayağında eski ayakkabılarıyla dolaşıyordu

Ve Cezmi Ersöz çok haklı olarak: "Dininiz Sevdiklerimi Yakıyor Elveda İsmet Özel, yollarımız burada ayrılıyor " dedi.(4)

Azız Nesin'e kızanlarımız oldu. Neredeyse Sivas'ın suçlusu ilan edenlerimiz. Dinle ilişkilerimizin nasıl ayarlanması gerektiğinin akademik(!) fetvaları dolanıp durdu ortalıkta. Çok sonraları anlaşıldı ki, Sivas sanıklarının cezalarını indiren yargıcın gösterdiği hafifletici neden yani Aziz Nesin'in ağır tahriki(!!!) bu arkadaşlarımızca çok önce keşfedilmişti.(!) Renklerin ayrım çizgileri bu kadar mı ince.

En çok da bu yüz akımıza yeterli desteği verememenin yürek sıkışıklığını yaşadık. Şiirler yazdık, kitaplar, protesto metinleri, imza kampanyaları, sokaklarda yüzbinler, acıyla tutuşan sloganlar Geceleri haber bültenlerinin karşısında gizli gizli ağlayanlarımız. İç çekişler

Peki bunlar, Verlaine'in sözünü ettiği: "gururla geçinme" naifliğinin içini dolduruyor mu? İçimize sindire sindire kaçımız evet diyebileceğimiz? "Gururla geçinme" çizgisinin yazara sağladığı en büyük gelir olan inandırıcılık nasıl yakalanacak? Geceleri nasıl rahat uyuyabileceğiz? Ya aynalardaki yüzümüz?

Gurur da antik bir değer mi artık?

Yanıtlayın lütfen

Yanıtlayalım.. Akademik konuşmadan. Kendimizin de inandığı.

Bu küçük bir anekdottu Turnusol kağıdı ne maviyi, ne kırmızıyı gösterdi. Rengi utançtı. Tonlarını korkulardan almıştı

Dipnotlar

(1) Necati Cumalı'nın. Bugünün Türkiye'sinde Telif Hakları adlı yazısından

(2) İsmet Özel: Milli Gazete'deki yazısından.

(3) Tuğrul Tanyol'un Aydınlık'taki yazısından.

(4) Cezmi Ersöz'ün Ancak Bir Benzerim Öldürebilir Beni kitabından.

ABANDONE SENFONİ

Susuyor
Başını duvarlara vuruyor sessizlik
Başıboş gece yollarda
Yollar kendine akıyor
Büyüyüp olumsuz mastarlarda
Kendinde geceliyor aşk
GECE yollarda
Yollar kendine akıyor

GECE VE AŞK

Kış ortasında ilkyaz şiddetinde deprem yüreğim
Zehirli öpüşler sonrası dilsiz bir yalnızlığa gebeyim
Geceyle aldattın sevgilim seni
Rahmimde zakkum çiçekleri
İstersen öldür beni öldür geceyi
Fakat Kleopatra kapısı kentin her yanı
Bir gün başı bozuk düşlerinle gelirsin belki

BORDO VE HÜZÜN

Bütün şiirleri uçuran
Bordo bir hüzündü gün
Gitsem bu kentten
Aşkça yazılmış şiiri yarım bırakıp
Gideceğim kentte bordlaşır anılardan
Gece kirletildi yıldızlar yok
İnatçı bir umutla
Günlerdir bakıyorum gökyüzüne yıldızlar yok
Bordo bir tanrı ardımda
Secde etmiyorum ona da

KURAKSIN

Kutsuyor yalnızlığını gözyaşların
Voltalı gülmelerin fidyesiydi
Kuytu sevişmelerle sana kur yapan
O küflenmiş çiçeği göğsüne taktım
Artık kuraksın

ESKİL BİR HÜZÜN

Çıkmaz sokaklarda yollar buluyorum
Çapraşık ayaklarım durulmaz
Eskil bir hüzünle boğuşuyor uykularım
Yokluğunun çarpıntısında
UNUTMA BENİ
Gözyaşların pıhtılaşmaz

Gülşah FINDIK

Bir Kez Daha Kişilik Sorunu

(Murathan Mungan, Eşcinsellik, Yeni Sol Parti Üstüne)

Kaan ARSLANOĞLU

" İnsana her yerde tanıdık lazımdır; her türlü iş tanıdık vasıtasıyla yoluna girer."
" Önce o bana gelsin; ben onu bir göreyim, o da beni görsün...
Yusuf Has Hacip (Kutadgu Bilig'den)

Sol, sanatı değerlendiremiyor, küllanamıyor Sol, sanatın ideolojik bir ayraç olduğunu da yeterince kavrayamıyor Sol hareketler sanat, kültür ve felsefe bağlantısını göremedikleri, sol kesim estetik geriliği aşamadığı için zaman zaman keskin yorumlarla birilerine de saldırılsa. 'solcu ol da, ne olursan ol gel' mantığıyla da yaklaşılsa hakim tablo değişmiyor Feodal ideoloji ya da cılk burjuva beynine teslimiyet Sola yabancı ideolojiler en çok bu alanda kendini gizleyebiliyor, sola yabancı kişilikler en çok bu alanda hoş görünebiliyor Solun estetık bilinci geri derken hemen şunu da belirtmeliyim. Bu ülkede sol dışında güzellik yaratabilecek odaklar zaten görünmüyor Kişiliğin, insanın ideolojik, politik, estetik seçimlerinde belirleyici bir öge olduğunu düşünmekteyim. Yaşam şu günlerde bana zengin malzeme sağlıyor

Daha önce sözünü etmiştim, **Express** dergisinde sanat alanındaki saflaşmaya dikkat çeken bir mektubum yayımlanmıştı. Mektupta 80 sonrasında, ilericisosyalist kimlik taşıyan kimi yayın kuruluşlarının, kimi yazarların, 'aydınların,', sanat-kültür alanında tekelleşme yarattıklarını, böylesi insanların, böylesi kuruluşların artık muhalif sayılamayacaklarını, bunların söz konusu alanda iktidarı oluşturduklarını ve iktidarı temsil ettiklerini vurgulamıştım. O tür insanlara örnek olarak da söz konusu dergide adları sık sık olumlu anlamda anılan Murathan Mungan, Nihat Genç, Enis Batur, Orhan Pamuk gibi kişileri göstermiştim Düşük bir olasılık da olsa mektubuma bu yazarlardan, hiç değilse **Express** okurlarından yanıt geleceğini, olumlu bir tartışma başlayacağını düşünmüştüm. Düşük olasılık gerçekleşmedi ve bu denli hayati bir konuda **Express** okuru duyarsız kaldı, fikirsizliğini gösterdi. Ancak birkaç hafta sonra benim mektubumla ilgisiz olarak, Murathan Mungan'ı eleştiren Emine imzalı bir mektup yayımlandı dergide. Mungan'dan bu mektuba da yanıt gelmedi Mungan'ın şiirleri **Express**'i süslemeye devam etti.

Mungan'ın sanatını iyi değerlendiremiyorum Çünkü şiirden pek anlamıyorum yazık ki. İnsancıl emekçisi Nihat Ateş birkaç kez şiirlerini okumuştu ezberden; o zaman beğenmiştim. İnsancıl'da M. Bayram Mısır imzasıyla yayımlanan Mungan eleştirisini de haklı bulmuştum. Beni işkillendiren şairin sanat alanındaki sistemde (star sisteminde) aldığı konumdu. Sol görünümlü starlar arasındaydı Mungan ve Emine imzalı yazıda da belirtildiği gibi bundan rahatsız olur gibi bir hali yoktu. Başka bir deyişle solun, sosyalizmin, rejim muhalefetinin rantını yiyen, ticaretini yapan kesim içinde görünüyor, ya da bu kesimle bir çelişkisi göze çarpmıyordu.Bu konuda yanılıyorsam bu mektuplara yanıt verir diye düşünmüştüm Yanılmadığım ortaya çıktı.

O sırada medya, sözde anti-medya muhalif kesimin, başka bir deyişle Beyoğlu çevresi muhalıflerinin gözdelerınden Metin Kaçan'ın, arkadaşı Alp Buğdaycı ile birlikte bır kadına işkence ederek tecavüzde bulunduğu iddiası ile bırden renklendi Murathan Mungan da karıştırıldı işin içine Söylenenlere göre Murathan Mungan, Alp Buğdaycı'nın sevgilisiydi ve topyekün sapık ilişkiler içindekı bu çevreden ancak böylesi bir davranış beklenebilırdi **Express** dergisi, bu ıddiaları kapak dahil tam yedi sayfa ayırarak yanıtladı. Yani **Express-Leman** çevresi, adamlarına sahip çıktı Konu etrafında tam anlamıyla bir saflaşma yaşandı

Express demokrat tutumunu korumaya çalışıyor Sonrakı sayılarında, ilk andaki tepkisini eleştiren, onu konuya tecavüzcü erkek mantığıyla yaklaşanların savunuculuğunu yapmakla suçlayan, hiçbir konuya bu denli yer ayırmazken böyle bir konuda gösterdiği aşırı hassasiyeti feminist gözle inceleyenlerin yazıları da yayımlandı Ama belli noktalar gözden kaçtı Kaçması da kaçınılmazdı kanımca. **Express**'i çıkaranların ideolojik yeğlemelerine uygun düşüyordu bazı noktaların atlanması

Örneğin Orhan Alkaya, 'Sizi Gidi Akbabalar' başlığı altındaki öfkeli yazısında şunları söylüyordu " Ama şunu bilin; suçlanan iyi bir yazardır Bu feci işkenceyi o yaptıysa bin kere lanet olsun! Ama gene de iyi bir yazardır suçlanan, unutmayın. Hop, akbabalar! Biz arkadaşlarımızı sokakta bulmadık. " Fatih Özgüven'in yazısının altına da Mungan'ın Özgür Ülke satarken çekilmiş fotoğrafı basılmıştı. (Bu yaklaşım da bayağı bir medyatik taktik olarak değerlendirilip eleştirildi aynı derginin sonraki sayısında.)

Medya karşıtı Expess dergisinde kimdi bu yazıları yazanlar, kimdi savunanlar, kımdi savunulanlar? (**Express**'teki birçok insanın medya -yani büyük sermaye sözcülüğü- karşıtlığında samimi olduğunu düşünmekteyim.) Fakat kimdi savundukları, kimdi savu-

nanlar? Metin Kaçan Medyanın ve belli bir çevrenin desteği ve düşük beğeni eşiği sayesinde tek bir roman yazıp 'iyi yazar' ilan edilen Dolapdere-Beyoğlu marjinali. Alp Buğdaycı **İnter Star** spikeri, TV sunucusu Körfez savaşı sırasında Amerikalı'ların yaptıkları kahramanlıkları anlatan kalın sesinin kulağımdan silinmediği medya maaşlısı Murathan Mungan Patlayan flaşların, TV kameralarının önünde **Özgür Ülke** satar gibi görünerek medyada bir kez daha reklamını yaptırmayı başaran, yine medyadan aldığı güçle hakkındaki eleştirileri duymazdan gelmeyi marifet sanan ünlü şair Orhan Alkaya: **Express**'in haklı olarak her fırsatta eleştirdiği **Yeni Yüzyıl** gazetesi yazarlarından. Bu gazetedeki yazılarında ülkenin en çok okunan iki kültür dergisi Evrensel Kültür ve **İnsancıl**'ı görmezden gelen eleştirmen. Fatih Özgüven, Deniz Türkali

Savunanlar ve savunulanların kimliği, yazıların içeriği tabloyu gözler önüne seriyordu Dürüst olmak lazım. İyi yazar, iyi şair olmanın ölçüleri tartışılmıyordu burada. Ne de iyi insan olmanın, iyi muhalifliğin ölçüleri. Küçük medyacıların büyük medyacılara tepkisi dile getiriliyordu yazılarda. Bir gerçek yeniden acımasız biçimde gösteriyordu kendini. Bu alemde gücü olan kazanır Piyasası iyi olan iyi şairdir Piyasan büyükse benim yazarım senin yazarını döver, sapık ilan eder Küçük medyacı o güne dek ve bugün yaptıklarına bakmadan medya karşıtı sloganlar atıyor, bağırıp çağırıyordu. Bunları bağırırken bile rahatsızlık duymuyordu konumundan O an kendini haklı görüyordu sonuna dek. Gerçekliğin merkezindeydi bilinci. Bir yandan haksızlığı dile getiriyor, öte yandan piyasaya, sermayeye, küçük çıkar ilişkilerine göz kırpmaya devam ediyordu Muhalif solun açmazlarından en önemlisi bir kez daha gösteriyordu kendini

Ağır Roman

Kişilikle ideoloji, ahlak, politika ve estetik arasında güçlü bağlar var Kişinin ahlakına, dünya görüşüne uymayan bir sanatçının, o kişiye güzel gelecek bir eser yaratabilmesinin çok zor olduğunu düşünürüm. Özellikle yazın alanında daha da belirgindir bu gerçeklik. Kişinin dünya görüşü, ahlaki ilkeleri ne denli gevşekse beğeni sınırları o denli geniş olur. Kişisel beğeni farklılıklarının nedenlerinden biridir bu, estetikte Muhafazakar birine ne yapsanız Nazım'ı beğendiremezsiniz. Bana da ne yapsanız Oğuz Atay'ı sevdiremezsiniz. Benim ahlaki ilkelerimi benimsemeyip yine de bana göre iyi eser yaratabilen sanatçı yok mudur peki? Benim kendi içinde katı ahlakçılığıma karşın hem böyle bir olasılık vardır, hem de böyle sanatçılar bulunur Kişiliği ve kişinin sanatçı kişiliğini, estetik, ideolojik yeğlemelerini etkileyen başka etmenler de vardır şüphesiz ve bazı nadir durumlarda bana göre ahlaksız bir adamdan ahlaklı bir eser çıkabilir Salieri'nin, Mozart'ın dehasına tapması fakat kişiliğinden nefret etmesi; Tanrım, bize neden böyle bir soytarının bedeninden sesleniyorsun! ' diyerek isyan etmesi örneğinde olduğu gibi. Burada hemen benim benimsediğim ahlakın toplumdaki egemen ahlak olmadığını, temel insani değerleri taşıma ve savunma ahlakı olduğunu söylemeliyim. Benim katı ahlakçılığım da ancak bu sınırlar içinde bir ahlakçılıktır; belirtmekte fayda görüyorum.

Bu anlamda Metin Kaçan ve çevresinin yaşam biçimi ve değerleri benim kişiliğime, değerlerime uymaz; onlar da benim kişiliğimi, ahlakımı itici bulurlar Öyleyse Metin Kaçan'ın iyi bir roman yazabileceğini umabilir miyim? Umabilirim. Metin Kaçan'da bana güzel gelen öyle duyarlı yönler bulunabilir ki, bunları sanatın diliyle eserine öyle yansıtabilir ki, arkadaşlık yapmayı hiç istemeyeceğim böyle bir insanın romanına güzel diyebilirim.

Bu görüşlerle okudum **Ağır Roman**'ı. Yüksek olasılık gerçekleşti ve romanı beğenmedim Fikir olsun diye bazı bölümlerini aktarmak istiyorum **(Ağır Roman-Metis Yay.)**

" Kolera sokağının en kral kevaşesi Eda, yatıştan sonra apış arasını yıkadığı suyu hurdaya çıkmış metal artıklarından yapılma kerhanenin pencere iskeletinden şık bir figürle boşluğa saldı. Sahte ipek gömleklerini rüzgarın asaletine satmış pezolar, yuttukları hapların patlamasını beklerken, Eda'nın vizite suyuyla ıslanan Salih'e " Ulan artık hayatın boyunca karı derdin olmaz, bütün mıtralar ayaklarına kapanıp tapacaklar sana, " diyerek balinalar gibi gülüştüler

Ali Kolera'nın sokaklarından o kadar sınırli ve ateşli geçiyordu ki, önüne çıkan karlar korkudan donarak eriyorlardı.

Reisten gelen " Kés tatavayı da başlayalım, " sesiyle Kolera'nın su oluklarındaki buzlar intihar ettiler

Ali dükkana girince Salih kaskatı kesildi Bedeni beynindeki düşüncelerden korkup sarılık hastalığına yeşil ışık yaktı

Gaftici Fethi'nin giydiği kostümün yelken kumaşından yapıldığını meraklı köftecilere akuz ettiler

Remzi Usta, seksenine merdiven dayamasına rağmen, çalıp çırpmayı, havada bulup tavada yemeği bırakmamıştı Gaftici Fethi'den mazın kopartamayacağını bildiğinden.

O günden sonra, kısa bir pazarlık neticesinde şakaklarını kahkaha tanrısına kiraya verdi.

Berber Ali, beyninden vurulmuş gibi böğürüp tamirciler ve pezolara isyanları oynadı...

Orso, çay servisini yaparken, Reco kıçını Orso'dan tarafa dönüp olanca şiddetiyle gelen osuruğunu bir kıbrıtle ateşleyip, Orso'nun çay bardağı tutan eline göndermişti.

Sefil çocuklar mahallenin en yaşlı kedisinin kuyruğuna dinamit bağlayıp fitili ateşe verdiler Kedi şık çocukların en temiz suratlısının yanına koşarken dinamitin patlamasıyla ikiye bölündü. Kedinin kuyruğu havadan düşerken sefiller kuyruğu havada kapmak için birbirleriyle yarıştılar

Kral bir akşam geçirdikten sonra babasından yediği fırçayla Salih'in suratı gerildi, ruhu pelende attı.

Fil Hamit sokağın başında nöbet tutarken, Gili, Adam Mickiewich'in tutya heykelinin ayağını kesmekteydi..

Satırcılar, dilenci yapmak istedikleri çocukların parmaklarını acıtmadan kestiklerinden, aralarında nazik satırcılar, kaba satırcılar olmak üzere ikiye ayrılmışlardı Gili'nin arkadaşları nazik satırcılardandı.

Ölü mitranın üzerindeki kefeni özenle ve korkusuzca çıkarıp yere çarşaf yaptılar Dört kafadar sabahın ilk ışıkları çıkana kadar mitrayla önlü arkalı sağlı sollu sevişttiler Mitra bir ara gözlerini açıp " Aslanlarım benim, size helal olsun, " deyip tekrar gözlerini kapattı. Azgın gençler sabah postasını da atıp mezarı kapattılar

Taner'in tek kulağını kesseydi yalnız "Gili" diye lakap kazanacaktı. Oysa iki kulağını uçurmuştu ve hakkıyla " Gili Gili" namını kazanmıştı

İnce bilekler, tüysüz bacaklar ve kaskatı duran kalçalar bin diplomaya değerdi Vazgeçmişler kerhanesini çalıştıran mamaların büyük bir çoğunluğu sermaye vücudunun ön kısmıyla asla ilgilenmiyorlardı delikanlı müşterilerinin nelerden zevk aldıklarını gayet iyi biliyorlardı.

Gili'nin içindeki intikam ateşi yanmaya başladı. Her şeye rağmen böyle bir mahallenin asla terkedilemeyeceğini bir kez daha anladı

Böyle bir romanı nasıl değerlendirmeli? Dili, bir alt kültürün argosu. Yazar, romanın bazı bölümleri ya da diyaloglarında değil her paragrafında kullanıyor bu argoyu. Kelime değiştirmelere, garip, çocuksu ifadelere dayanan yine bir alt kültüre özgü basit bir mizahi dil argoyu tamamlıyor Ruhun pelende atması, buzların intihar etmesi gibi. Bu yazı **Limon**, **Leman** gibi bir dergide mizah tefrikası olarak yayımlansa belki olumsuzluğu daha az göze batardı Düşük düzeyli bir mizah der, geçerdik, ama bu yazı piyasaya roman diye sunuluyor Romanda dil çok önemlidir Baştan sona bir alt kültürün gelişmemiş ve gelişme olanağı da bulunmayan dilini kullanarak roman yazmaya kalkışmak daha başlangıçta davayı kaybetmek demektir İyi romanın ana dayanaklarından biri yetkin bir dildir. Hatta romanda atılımlar yaratmak için romancıların dil sınırlarını zorlaması, dili daha da geliştirmeleri beklenir İyi denilen romancı hiç değilse dilin mevcut olanaklarını sonuna dek kullanmalıdır Olguların, duyguların, düşüncelerin anlatımında Türkçenin bile yetersizliğinden söz edilirken, kelime dağarcığı çok kısıtlı argo diline mahkum kalmak dili zorlamak değildir Burada argonun ancak romanın belirli bölümlerinde ya da konuşmalarında kullanılması düşünülebilir; belki bu, gerçekliği daha iyi yansıtabilir, belki anlatımı daha da zenginleştirir Gelişmemiş jargonları, basit ve yanlış gündelik kalıpları eserin tümünde kullanmak edebi bir intihardır Ama bir şeyi unutuyorum; burası Türkiye, burada ortama uygun davrandıktan sonra her malı yedirirsiniz. (İtirazım bu eserin yayımlanmasına değil. İyi bir romanmış gibi gösterilmeye çalışılmasına)

Ayrıca roman öz itibariyle serseriliğin övgüsü ile eleştirisi arasında bir yerdedir Övgü yanı daha ağır basmaktadır Eleştiriler de sistem içi eleştirilerdir; bırakınız sistemin içini dışını zaten romanın belli bir felsefesi yoktur Felsefesi olmayan eserler de anlattığı olayların, anlattığı karakterlerin güdümüne giren eserlerdir

Serseri yönleri bulunan ve serserileri, uçuk marjinal tipleri anlatan iki yazarla karşılaştırmak gerektir Metin Kaçan'ın sanatını. Gorki'yle, London'la Bu iki yabancı yazarın, serseriliğin hangi yönlerini övdüğü, hangi yönlerini yerdiği bellidir Yazarlar toplum dışı tiplerin insani değerlerini ortaya çıkaran, insanı değerlerini savunan eserler ortaya koymuşlardır Kaçan'da böyle bir bakış açısı yoktur diyemeyiz; ama zayıftır

Biz sanatta güzeli ölçütlere dayanarak saptama alışkanlığını geliştirmek istiyoruz. Ölçütlerimiz değişikse hiç olmazsa bunların belirginleşmesinden yanayız. Karşımızdaki tekelci güçler güzelin ve ölçütlerinin tartışılmasından kaçınmaktadırlar Onlara güzel gelen her şey güzeldir Gerçekte en önemli ölçütleri budur Metin Kaçan onlara göre tartışmasız iyi bir sanatçıdır Neden? Çünkü saygın bir yayınevince basılmıştır kitabı Kaçan, sisteme muhaliftir İlginç bir çevrenin yaşamını hoş bir dille anlatmıştır onlara, yeni bilgiler kazandırmıştır Kaçan'ın romanındaki kolejli çocukların bitirim argosu öğrenme hevesinde olmaları gibi, Beyoğlu çevresi ve eşdeğeri barların muhalif müdavimleri, değişikliklere, uçukluklara, o nefret ettikleri klasik, ağırbaşlı, katı sol muhalif anlayış dışındaki cin fikirli Lemani muhalefete moda deyimle sıcak bakmaktadırlar Her kişiliğin, ve benzer kişilikler temelinde oluşan her grubun estetik anlayışı, idelojik safı da farklı olacaktır tabii ki.

Böylece belli bir çevreye hoş gelmesi, belli bir piyasası olması dolayısıyla bilmem kaç baskıya ulaşmış başarılı romanlar arasına girmiştir Ağır Roman ve yazarının da tartışmasız, adeta tehdit edercesine tavırlarla 'iyi bir yazar' olduğunun kabullenilmesi istenmektedir herkesten. Orhan Pamuk'un iyi romancı olduğu tüm medyanın gücüyle ikrar ettirilmeye çalışılmaktadır bize; Kaçan'ın dostları ise o denli güçlü değildir şükür ki. Fakat her iki tutumda da estetik tartışma, değerlendirme kaygısı yoktur Bu yönüyle estetik alan rekabet alanları arasında en adaletsiz birkaç alandan birıdır, politik alanla birlikte. Sporda da adaletsizlikler vardır, fakat yüz metreyi yirmi saniyede koşan bir atleti ne yapsanız birinci ilan edemezsiniz. Hastalarını birbiri ardınca öldüren, sakat bırakan bir doktorun maskesi, çenesi ne denli kuvvetli de olsa bir süre sonra düşer Fakat sanatta politikada böyle değildir bu Daha konuşmasını bilmiyor dediğiniz adam bir bakarsınız herkesten çok oy alıp milletvekili, ardından bakan olur Artık böylesi de rezalet dediğiniz bir müzik parçası sıralamalarda bir bakarsınız başa oturmuş. Kaçan'ın ancak sosyolojik bir gerçekliği tanımak, bir alt dil konusunda fikir edinmek için okuyacağınız eseri bir bakmışsınız toplumcu Fethi Naci'nin 90 lı yılların kayda değer romanları listesinde yer almış.

Eşcinsellik

M.K ve A.B nın gerçekleştirdiği iddia edilen tecavüz olayına A.B ile ilişkisi nedeniyle Murathan Mungan da karıştı. Sapıklık ve eşcinsellik konusu bir kez daha gündeme geldi Eşcinselliği sapıklık olarak niteleyenlerle, homofobiye karşı mücadele edenler saflaştı

Önce bu konuda kendi bilgimi, görüşümü belirtip sonra yoruma geçmek istiyorum. Eşcinsellik üçüncü bir cinsiyet durumu olarak kabul ediliyor artık. Cinsel kimlik konusunda genetik bakımdan güçlü eşcinsel eğilimler taşıyanlar çevre ve yetişme koşulları ne olursa olsun eşcinsel oluyorlar Bu anlamda çevre koşullarından pek az etkilenen böyle bir durumun ortaya çıkışının suçlama konusu yapılması çok anlamsız. Bu bir hastalık da değil Aslında birçok durumda kişinin özgür seçimi sonucu gerçekleşen bir durum da değil. Dolayısıyla bu tip insanlar küçük bir azınlık bile oluştursalar onları 'düzeltmeye' çalışmak, türlü biçimlerde aşağılamak bilimsel gerçekle bağdaşan insani bir tutum sayılmamalı Fakat bir de eşcinsel eğilimleri (yine genetik olarak) daha az kuvvetle taşıyanlar var İşte onlar, cinsel kimliklerini saptarken yetişme koşulları ve çevre etkenlerinden daha kuvvetle nasiplerini alıyorlar Eşcinselliğin toplumca pek fazla aşağılandığı durumlarda ya da çevrenin baskısına göğüs geremeyecek kişiliklerde eşcinsel eğilimler gizlenmeye çalışılıyor Daha serbest ortamlarda, ya da daha umursa-

maz kişiliklerde ortaya çıkarıcı başka etkenlerin de yardımıyla kendini açığa vuruyor Bir de çılgınlık, değişiklik arayan; heteroseksüel ilişkilerden artık tatmin olmayan marjinal tiplerin zaman zaman denedikleri bir eşcinsel yaşantı biçimi söz konusu.

Herkesin özel yaşantısı kendinedir görüşünde olduğumdan cinselliğin medyatik malzeme yapılmasına ben de karşıyım. Ama bizim gibilerin görüşlerine, insana saygı duyan kim! Her türüyle cinsellik medyanın bir numaralı malzemesi Bırakın medyayı, sözüm ona medya karşıtı mizah dergilerinde de işleniyor cinselliğin her türü ve kaba cinselliğe dayalı ucuz bir mizah satılıyor okuyucuya; buna da tabuların yıkılması, özgürleşme, bilgilendirme gibi adlar veriliyor. Romanda, şiirde, sinemada şeffaf bir sanat elbisesi giydirilmiş cinsellik bolca kullanılıyor, bolca satılıyor.

İşte burada insan yaşamının çok önemli bir parçası olan cinselliğin nasıl ele alındığı önem kazanıyor. Sanatta nasıl kullanıldığı, sanatçıların özel yaşamlarında nasıl kullandığı... Birinci nokta çok geniş bir konu; burada ele alamayız. İkinci nokta için ise şöyle söylenebilir· Kişinin özel yaşamını kurcalamak kimin haddine. Elbette kimsenin haddine olmamalı. Ancak cinsellik sanat alanında bazı sanatçılara önemli ayrıcalıklar yaratıyor. Birçok insan cinselliğini kullanarak "iyi oyuncu," "iyi şair", "iyi şarkıcı" oluyor. Medyanın olanakları da kullanılarak öyle imajlar yaratılıyor ki, sonunda herkes unutuyor bu kişi gerçekten neden iyi şair, neden iyi oyuncu, neden iyi şarkıcı.

Eşcinsellik de kullanılıyor sanatçının bir yerden bir yere gelmesinde. Bir kere böylesine baskıcı bir toplumda eşcinselliğini açık açık yaşayan kişiler genellikle dışa dönük, kolay ilişki kurabilir kişiler arasından çıkıyorlar. Bu nedenle pek çok mekanda boy gösteriyor, akıl almaz genişlikte dostluk çemberleri kuruyorlar. Ayrıca bildiğim kadarıyla böyle çevrelerde cinselliğe dayalı bir dayanışma gerçekleşiyor ister istemez. Ben sanatçılar arasında bu denli fazla sayıda eşcinsel bulunmasını başka birkaç etmenin dışında bir de bu etmene bağlıyorum.

Sonunda birileri bize birilerinin iyi roman yazarı, iyi sunucu, iyi şair olduğunu söylüyor, çok iyi bildiğimiz, ya da tahmin ettiğimiz, kanıtlayamayacağımız ya da kanıtlanmasının anlamsızlığına inandığımız türlü özel ilişkiler nedeniyle; neden iyi olduklarını yani bu işin ölçütlerini ise tartışmıyor. Medyadaki güçlere dayanılarak edebiyat eleştirisi adına yalnızca reklam yapılıyor Sonra medyada daha güçlü biri çıkıp hadi oradan sapıklar, yabancı özentisi entellektüel bozuntuları sizi deyince küplere biniyor bu çevre. Böyle şeyleri düşünüp yazdığı için bizim gibi kişiler çirkin oluyor yine, sanatta güzelin ölçütlerini hiçbir zaman dürüst ve insani biçimde tartışmamış starlar mağdur sayılıyor Dürüst olmak gerek.

Yeni Sol Parti

Express dergisinde uzunca bir süredir yeni bir legal kitlesel sol parti oluşturma çabasından söz ediliyor. Bu konuda yapılan toplantılardan konuşmalar aktarılıyor ya da söyleşilere yer veriliyor. Tartışmalarda en çok sözü geçen isimler Bülent Forta, Ömer Laçiner, Melih Pekdemir, Uğur Cankoçak, Oğuzhan Müftüoğlu, Ertuğrul Kürkçü.

Bu ülkede sol adına doğrudan politika yapan herkese içten bir saygım var. Ben bu yazıda politika yapmak istemiyorum. Ama aklıma takılan noktaları sormadan edemeyeceğim. Kişilik görüşümü bu noktada da irdelemekten kendimi alamıyacağım.

Türkiye'de sol bölünme konusunda neden bu denli yetenekli? Türkiye insanının birbirine güvenmeme, birbirine saygı duymama, birbiriyle asla birleşmeme özelliğini belirleyen özel genetik bir kodlama sistemi mi var acaba? Dünyada sol bu denli bölünmemişken, zayıflamamışken de ülkede sol paramparçaydı. Destekledikleri uluslararası çizgileri ortak akımlar bile beşer altışar parçaydı. Şimdi dünyada da belirgin sol akımlar yok. Birleşme nasıl sağlanacak? Melih Pekdemir, " Değil Türkiye'de, dünyada bile hiçbir sosyalist birleşmez, " diyor

İlkay Demir artık BSP li olduğunu söylüyor, fakat yeni sol parti oluşturma tartışmalarından da geri değil. (İlkay Demir'in değiştirdiği çizgileri artık izleyemez hale geldim. İnsanlar neden durmadan çizgi değiştiriyor ve bunun nedenleri konusunda doyurucu bir açıklama yapma gereğini nasıl hiç duymuyorlar?) Sahi bunca insan neden BSP de birleşmiyor? BSP yeterince militan değilmiş. Çizgisi belirsizmiş. MHP nin ne olduğundan bile emin sayılmazmış. Şimdi çizgisi belirlilere, militanlara bir bakalım. İsterseniz bakmayalım, isim vermek incitici olabilir Şu kadarını söyleyim; militanlar arasında Birikimciler de var; ülkede radikal islamı nereye koyacağını bilemiyenler...

Express'in imzasız ön yazısında ise şöyle deniliyor: " Sosyal demokratların hali malum... Marksist-Leninist sola gelince... Onlar da hâlâ o eski şarkıyı söylüyor. Ama sol, sosyal demokratlardan ve Marksist-Leninist'lerden ibaret değil... Bu iki açmazın dışında duran; ütopyaların ölmediğine, özgürlük ve emeğin iki kardeş sözcük olduğuna inanan... "

Ben de bir kez daha şunu söylüyorum. İnsanın politik ideolojik yeğlemelerini belirleyen kişiliğidir. Kişi kendi yapısına, beklentisine, yaşam anlayışına en uygun düşünsel yapılanmayı yani kendi manastırını seçer ve ona uygun davranır. Burada en yanlış şey ya da en sık düşülen yanılgı kişinin seçtiği manastırı en bulunmaz manastır zannetmesi, başkalarının manastırlarına kara çalmasıdır

Solun ayrım noktalarından biri cesarettir. 68 de Amerikan 6. Filosu askerlerini denize atmak isteyenlerle, onları engellemek için önlerinde barikat kuran solcular ayrışmıştır. Seksen öncesi faşist saldırılara karşı koymayı savunanlarla, durun provakasyon olur diyenler ayrışmıştır. Cesaretli olan doğrudur demek istemiyorum. Önemli olan cesaretle sağduyuyu, başka bir deyişle cesaretle bilgiyi ve bilgiyi kullanma yetisini birlikte geliştirebilmektir Burada yine Aydın Çubukçu'nun bir sözünü yinelemek istiyorum " Doğruyu düşünebilmek cesaretiyle doğru bilgisi her zaman birlikte bulunmuyor; ya yanlış haksız yere cesaretle olumlanıyor, ya da bilgi korkunun örtüsü kılınabiliyor. **"(Mantık ve Diyalektik- Evrensel Yay.)** Ben, solun eylem olanaklarının kısıtlandığı, birçok sol akımın eylem anlayışlarının benzeştiği seksen sonrası dönemde buna bağlı olarak belli temel akımların birleşeceğini ummuştum. Ancak seksen öncesinde pasifist çizgiyi savunan akımların bırakın daha da pasifleşmeyi, sistemle iyice uyuşur bir kuramsal noktaya gerilediklerini, aradaki farkın kapanmadığını, birleşmenin yine mümkün olmadığını hayretle gördüm. Bu unsurlar bulundukları ayrı noktaları eskisinden de daha ustalıkla savunuyorlardı üstelik. İnsanlar cesaret edeme-

dikleri şeylere mundar diyorlardı. Ya da başkaları sırf cesaretlerini kanıtlamak için kendilerin ölüme atıyorlardı Birleşme yalnızca cesaret noktasında ayrımlarla engellenmiyordu elbette. İnsanlar tanımadıkları bilmedikleri insanlarla birleşmek istemiyorlardı. Bir nevi aşiret, bir nevi sülale yaşantısı, başka aşiret ya da sülalelerle birleşmeyi engelliyordu. Herkes çevresinde tanıdık kokular arıyordu ve bu bildik hava arayışı hâlâ solu bölmekte.

Hareketlerin başındaki kişiler birleşmeyi tümüyle kişisel nedenlerle savsaklıyorlardı Ya da bir örgütten bir örgüte gidiyorlardı; ama bu gidişlerde ideolojik nedenler aslında pek önemli değildi. Ayrılıklara ya da birleşmelere ideolojik görünümler vermeye de çalışsalar, buna kalben de inansalar şöylesi sorular, kaygılar baş rol oynuyordu davranışlarında: Oraya gidersem konumum ne olur? Ne kazanırım ne kaybederim? Beni harcarlar mı? Şimdiki yerim mi daha tehlikeli oradaki yerim mi daha tehlikeli olur? İlerde o hareketin gelişme şansı nedir? İlerde o hareketin darbe yeme riski nedir? Küçük bir hareketin lideri olarak kalmak mı iyi, büyük bir hareketin sıradan kadrosu olmak mı?? v.s v.s.

Marksist-Leninist olmayan, sosyal demokrat da olmayan sola gelince Ben kişilik temelinde şöyle sorular sormak istiyorum. Türkiye'de ve Dünya'da insanın Cengiz Gündoğdu'nun deyimiyle ne denli lagar olduğu biliniyor Diyelim bir mahallede yaşıyorsunuz ve mahallenizdeki tek parka belediye gökdelen dikmeye karar verdi. Buna karşı tepki örgütleyeceksiniz. Şöyle bir durumla karşılaşırsınız: Mahalledeki insanların çoğu orada gökdelen dikilmesine karşı bile olsalar, bazıları bu sorunun kendilerini ilgilendirmediğini ya da binayı yararlı gördüklerini söyleyecektir Karşı olanların bir bölümü imza vermekten çekinecektir Park yerinde bir gösteri düzenlemeye kalksanız gösteriye katılanların mahalle halkına oranı daha da azalacaktır Gösteri yerine polis geldiğinde sayı daha da düşecektir. Herhangi bir saldırı gerçekleşse direnen birkaç kişi kalacaktır ortada. Burada nasıl bir örgütlenme gerekir?

Görüldüğü gibi örnek tümüyle sistem içi bir hadiseye sistem içi bir tepki örneğidir Ya, siz ülkede iktidarı ele geçirmek, kendi kafanıza uygun bir sistem yaratmak niyetindeyseniz, sermayeyi yok etmek isteğindeyseniz neler gelir başınıza! O zaman ayrışma çok daha keskin boyutlarda yaşanır Siz daha rejimi tehdit eder duruma gelmeden başlar saldırılar ve kitlevi görünümünüz birden değişmeye yüz tutar Diyelim barışçıl bir piknik düzenlediniz ve her türden insanı topladınız yalnızca eğleniyorsunuz orada; birileri saldırdı. Ne yapacaksınız? Ya da ikinci bir toplantı düzenlediniz, katılımın yarı yarıya düştüğünü gördünüz ne yapacaksınız?

Ya da bırakın saldırıları, zor durumları, işkenceyi... Bir konuyu tartışmak için toplantı düzenlediniz. Saat dokuzda toplanacaktınız, saat dokuz buçuk oldu, daha kimse yok. Saat ona doğru birer ikişer gelmeye başlıyor insanlar sanki hiç bir şey olmamış gibi. Saat onbir oluyor, hâlâ gelenler var birer ikişer O zaman ne yapacaksınız?

Leninist örgütlenme ihtilalcı bir örgütlenmedir ve azınlık örgütlenmesidir Tüm ihtilalci, azınlık örgütlenmeleri bir bakıma onun çeşitlemeleridir Savunun veya savunmayın, bu düzenek insanın doğasını göz önüne alan gerçekçi, pratik bir düzenektir Hataları ortaya çıkmamış mıdır? Çıkmıştır tabii. Ama bu düzenekle pek çok ülkede devrim yapılmıştır Sonunda o da iflas etmemiş midir? Etmiştir. Sol adına var olan ne iflas etmemiştir ki? Ama bu yaşanan bir süreçtir İnsanlığın Paris Kömünü'nden bu yana yaşadığı süreç insanlık tarihinin çok çok küçük, kısa bir parçasıdır İnsanlık insanlaşma sürecinde daha pek çok yenilgi yaşayacaktır

Ancak sizin niyetiniz iktidarı ele geçirmek olmayabilir Ona bir diyeceğim yok. Yine de eğer kalıcı, inatçı örgütlenmeler, etkinlikler düzenlemek istiyorsanız insanları iyi seçmek, belli disiplin ilkelerine uymak zorunda kalırsınız. Tüm bunların disipline, sıkıya gelmemiş ve gelmeyecek insanları kendinizden uzaklaştıracağını bilmek zorunda kalırsınız.

Benim savunduklarım pek çoklarına ters gelebilir Bunların birleşmeye, katılıma engel fikirler olduğunu ileri sürenler çıkabilir. Ancak şu andaki nesnel duruma dikkatlerini çekmek isterim herkesin. Mevcut yapılanmalar ister bir parti ister bir dergi ya da gazete olsun, kendilerine benzemeyen insanları kendilerinden uzaklaştırmak için zaten ellerinden geleni yapmaktadırlar Bu gruplar öyle bir dil yaratmakta, öyle yaklaşım yöntemleri kullanmaktadırlar ki adeta itmektedirler biraz farklı olanı. Söz gelimi **Express** dergisi... İçlerinde en demokrat en uyanık olanı. Mektubuma tek yanıt vermeyen okurlar, söylediklerimi duymazlıktan gelen söz konusu yazarlar ve hâlâ Tezer Özlü'leri, Murathan Mungan'ları, Metin Kaçan'ları, onların sanatını öven yücelten, Memet Fuat'ın, Sartre'ın yazılarını yayımlayan, böylece çok çizgililik adına tek çizgiyi yaşama geçirenler **Express**'e yeniden seslenmeyi düşündüm. İçimden gelmedi, vazgeçtim. Ben söyleyeceğimi söylemişim, zorla değil ya. Mesajımı alan aldı, almayana bir şey yapamam. Belli kişiler yazın alanında kapitalist sistemi temsil ediyor dediğimde bazıları aldırmıyorsa üstelemek neye yarar?

Sonuç

İnsancıl'ın hiçbir "izm" i şu veya bu yolla kabul ettirme niyeti yok. Biz insanlaşma sürecinde insanın daha doğru, daha duyarlı düşünebilmesini istiyoruz. Bunun için okuyanlardan, okumuşlardan tek bir beklentimiz var Belki uzun yıllar gerçekleşmeyecek bir beklenti ama, bu da bizim ütopyamız. Bu beklenti, insanın insani değerlere sahip çıkması beklentisidir Bu değerleri kısaca şöyle açımlayabiliriz:

İnsana, emeğe saygı. Bilgiye, düşünceye, eleştiriye saygı. Önemseyeni önemsemek. Kendine yapılmasını istemediğin haksızlığı başkasına yapmamak. Dürüst olmak. Tutarlı olmak. Alçak gönüllü olmak. İnsana parasına, mevkisine göre davranmamak. Vicdan duygusunu her zaman diri tutmak.

Biliyorum, eleştiri okunu yiyen kişi eleştirene düşman kesiliyor ve onun hükmünü verip kalemini kırıyor Ancak bunu söyleyecek, yazacak cesareti de gösteremiyor Mehmet Doğan şiir yıllığına İnsancıl'ı yine almamış. Umurumuzdaydı sanki, demek geliyor içimden, ama yanlış. Mehmet Doğan bile bizim umurumuzda. Türkiye'de insan henüz dürüst, açık, onurlu mücadeleye, onurlu tartışmaya alışmamış. Karanlık hesaplar yapan, kalemini kıran, birilerini yok sayan aslında kendini yok ediyor. Sonunda insan yok ediliyor.

Keşke yanılmış olsam. Keşke eleştirdiğim insanlardan özür dileyebilsem...

Sorgulayıcı Olmak

İhsan YÜCEL

Sorup sorgulayıcı olmamak, düşünce üşengeçliği... nemegerekircilik... günübirlik düşünmek... gerçekliği bütünden yalıtarak kopuk kopuk algılamak dört bir yandan sarıp sarmalamış bilincimizi. Bu nedenle olayları, olguları doğru bir biçimde kavrayıcı olamıyoruz, görüş çevrenimiz giderek daralıyor. Başka bir deyişle büzülüyor...yumuklaşıyor, iç evrenimizin karanlık dehlizlerinde boğulur oluyoruz.

Kuşkusuz, bunun böyle olmasında sistemin düzeneklerince salgılanan yanlış doğruların yansıra, doğru düşünme yöntemlerini yeterince bilici olamayışımız... bilinci dondurucu, pıhtılaştırıcı ezberci eğitimin de payı olsa gerekir. İşte, bu süreğen sayrılığımız, sorgulayıcı bir temele oturmadığı için düşünce perişanlığını yaşamın her alanına serpiştirmiştir. Ayrıca, özgür düşüncenin kösteklenmesi, bireyin yasaklar dünyasında sorumluluktan kaçış gibi etkenler, bunda büyük ölçüde etkili olmuştur diyebiliriz.

Sorgulamaya önce kendimizden başlamalıyız. Çelişkilerimizi, açmazlarımızı... korkularımızı, boşluklarımızı gözden geçirip benliğimizi tanıma yönünde ilk ve önemli adımı atmalıyız. İç hesaplaşmasını yapmayan, kendini acımasızca yargılamayan kişiler insani yönde bir değişimi gerçekleştiremezler. Özle söz bir olmayanda inandırıcılığını yitirir. Bunun içinde toplumla arasındaki kalın duvarları aşıcı olamaz. "Ele verir talkımı, kendi yutar salkımı" sözünün içeriği doğrulayıcı olur. O halde insani değişimi önce kendi özümüzden başlatmalıyız.

Eğitim kurumlarımıza gelince, sistem burada da sorgulayıcı, didikleyici insanın yetişmesini istemiyor. Bunu, kendisi için dokuncalı buluyor. Okullarımızda soru sorma, neden-sonuç ilişkisi kurmaya yönelik öğrenme yöntemlerine yer verilmeyişi, analitik düşünce biçiminin oluşmasını engeliyor. Yalnızca sistemin öngördüğü doğruları yineleyen, yaşamın gerçekliğinden kopuk, belleğe bilgi istiflemeye yönelik, bilinç bulandırıcı bir yapılanmadır süregiden. Bu da düşünce körlüğünün yanısıra, edilgen...sinik, pusuk kuşakları yaşamın içine atıyor. Diğer yandan estetik bilinç yoksunluğu da beyinsel foslaşmayı, düşünce kararmasını, duruklaşmayı da beraberinde getiriyor. Medrese geleneği öz olarak sürüp gidiyor. Değişen yalnızca biçim oluyor.

İnsancıl dergisi, başta **sanatta star sitemi** olmak üzere, birçok olgunun sorgulayıcı olmuş, doğru bellenen yanlışları yerle bir etmiştir. Cengiz Gündoğdu, yerleşik değerleri, kalıpları, kalıplanmaları inatçı bir tavırla sorgulayarak, sarsıcı... silkeleyici ve uyarıcı olmuştur. **İnsancıl" Emekçileri** gerek edimleri, gerekse koydukları tanılarla gerçeğe giden yolun aydınlatıcısı olmuşlardır. Sözgelimi, **sanatta star sistemi**nin ıcığını cıcığını ortaya çıkarmışlardır. Yanılsamalı sahte gerçekliği, sistemin ürettiği sahte kahramanları tüm ilişkileriyle birlikte gün ışığına çıkarmışlardır Bunun yanısıra edebiyatı yozlaştırıp yaşamdan koparmak, bulanıklaştırmak...sayıklayıp sabuklayan bir edebiyat yaratmak isteyenler karşılarında **İnsancıl**'ı bulmuşlardır Bir uyuşturucu gibi piyasaya sürülen sahte kahramanların maskeleri düşürülmüş, gerçek kimlikleri ortaya çıkarılmıştır.

Sorgulayıcı olmayanlar giderek ufalanır, azalır, buruşurlar. Gerçeklerin ağırlığı günbegün üzerimize abanırken, ezik, edilgen kalmamak için takışıcı, irdeleyici... sorgulayıcı olmak zorundayız. Sistemin düşüngüleri her ne kadar akıl yürütmeyi engelleyici olsa da diyalektik yöntemlere dört elle sarılmalıyız. En yetkin, en vurucu sorgulama bu yöntemlerle yapılır. Çünkü, gerçekliği bütün ilişkileriyle..çelişkileriyle...bağlantılarıyla değerlendirerek kavrayıcı ve yakalayıcı oluruz. Sorgulayıcılığın savunmanı olmalıyız. Çünkü, sorgulamayan sorgulanır.

Sonuç olarak kendimizi ve dünyayı doğru bir biçimde yorumlama... kavramanın yolu bu yöntemlerden geçer. Bunun olmadığı yerde doğruyla yanlış...gerçekle yalan birbirine karışır, bireyler yanılsamalı gerçekliği yaşar olurlar. Bunu aşmanın yolu da sorgulayıcılıktan geçer. Bunu yapanda insani bir görevi yerine getirmenin erincini duyarız.

Şiir Nedir... Şair Kimdir...

Berrin TAŞ

Şiir felsefedir... felsefe yaşamdır Toplumun aydınlanması sorgulayan bireylerin yaşam nedir... yaşamın amacı nedir... neden yaşıyorum sorularına verdikleri yanıtlarla belirlenir. Sorgulama insanın yaşamını adlandırabilmesine... kendine gözlemleyen üçüncü bir gözle bakabilmesine olanak tanır İnsan eyleyen bir varlık... yaşamını değiştirip dönüştürürken kendini yeniden yaratır. İnsan kendini yeniden yapılandırmak isteyecekse... neye göre... nasıl soruları gündeme gelecektir. O zaman çözümlenmesi gereken şudur... İnsan nelereden rahatsızdır... mutsuzdur ve yaşamında neyi değiştirmek istemektedir Neleri değiştirdiğinde mutlu olabilecektir... belirlenmesi açımlanması gereken, sorular bunlar.

İnsan içinde doğduğu toplumun eskimiş değer yargılarının etkisindedir. Çoğu kez yaşamında bulduğu şeyleri kültürünün getirdiklerini hiç sorgulamadan kabullenir Herhangi bir çağın herhangi bir döneminde yaşamaktadır başka bir yaşam düşünemez. Fiziksel yapısıyla insan görünümündedir ama çoğu kez yaşamını içgüdüsel tepkilerinin emrinde sürdürür. Oysa insanı hayvandan ayıran başlıca özellik içgüdüsel tepkilerin yerine bilinçli seçimle yönlendirilmiş bir yaşamı varedebilme gücüdür. Topluma baktığımızda insanın alışkanlıklarının ötesine pek de geçmeyi istemediği görülür Alışkanlıklar güvenliktir... değişmeleri rahatsızlık yaratır. O halde insan değişmeyi neden istemelidir.

Değişimi isteyecek insan öncelikle yaşadığı toplumdan... insan ilişkilerinden... ona hazır sunulmuş yaşam modelinden... anlamsız sözlerle yazılmış tıngır mıngır müziklerden... tıkış tıkış istiflendiği otobüslerden... kaldırımlardan otopark ücreti alan sistemin ahlâkından... sürüden ayrı davranmayı yadsıyan standart insanlardan... bekaretle uğraşmayı namus sayan cahillerden hoşnutsuzluk duymak durumundadır. Hoşnutsuzluk duymak da yetmez kendi bireysel yaşamında... yaşadığı çevrede gördüklerini çözümleyebilme... olanı biteni anlayabilme isteği de duymalıdır Oysa sistemin insanı kocaman bir makinanın küçücük parçaları gibidir varlığını yalnızca makinanın yaşamını sürdürebilmesine katkıda bulunmakla geçerliliğini koruyabilir. Sistemin insanının bilinci... sistemin ahlâkı. kültürü.., sanatı... ideolojisiyle kuşatılmışlığı dikkate alınırsa çözümleyici değildir... çoğu kez kendisine verilenle yetinir. Sistemin insanı sıkıntılarının temellerini tekil durumlarda... tekil olaylarda görür. Onların değişmesi yaşamını da değiştirecektir Bir yaşamın içinde binlerce yaşamdan izler bulunur... aynı toplumda yaşayan insanlar yapabilme güçlerini kullanamıyorlarsa eğer birbirinden pek de farklı olmayan yaşamalarını sürdürüyorlar. Tekil görünün sorunların toplumla atak yanları görülebilirse. soyutlama... değişme isteği oluşmaya başlayacaktır

Sistemin insanı duygularını adlandıramaz. Adlandırabildiği birkaç duygu da yaşamın ona neler duyumsattığını kavramasında yetersiz kalır... duygularını aktaramayan insanın gelişimi eksiktir İnsanın bütünlüklü gelişebilmesi duygusal iletişimin kurulabilmesi ile orantılı. Toplumumuza baktığımızda duyguların anlatımının önemsenmediği. hatta küçümsendiği gözlenebilir Bu gelişmemişliğin bir başka göstergesidir İnsana yaşama gücü veren duygusal yaşantının kararlar alabilmekte. yaşamında neyi isteyip neyi istemediğiyle ilgili yönlendirici etkisidir Duygularının çözümlemesini yapamayan insan sistemin içerisinde eriyen bir araçtır

Sistemin ahlakının çevrelediği insan yaşadığı toplumun yerleşik kurallarına uygun davranır Öyle davranması gerektiğini düşünür Alışılmış kalıplar incecik noktalarda bile öylesine benimsenmiştir ki bildik davranışları göstermezse dışlanacağını düşünür Oysa insan eyleyen bir varlıktır Eyleyen varlık iyiyi kötüyü özgür sistemiyle ayırdederek seçtiği... kendine kabul ettirdiği davranışları bilinçli bir kabul ettirmeyle yaşamına uygular. Sistem özgür istemeyi insanın elinden almıştır sistem canının istediğini yapmak başı boşluğuna ahlakı dıştalayan. çoğunluğun uyduğu kuralları ahlak kavramının çatısını altında toplayan meta ilişkilerine özgürlük demiştir Özgürlük gerçeği gizleyen örtüler kaldırıldığında... yaşam bilinçli seçimlerin oluşturduğu ölçütler temel alındığında güzelleşebilir Bilinçli seçimlerin oluşturduğu ölçütler ahlakın bir değer alanı olarak insanı yeniden varetmesine izin verir. Peki insan ölçütlerini neye göre oluşturacaktır

Kagan (Güzellik Bilimi Olarak Estetik ve Sanat) şunları söylüyor.

"İnsan biri iyi için biri güzel biri çirkin için olmak üzere belirli bir değer yönlendirme sistemini ele alışına göre ne yapmak istediğini neden kaçınmaya çalıştığını ne için uğraştığını ve neden çekindiğini etkileme olanağını elde eder Bu bağlamda estetik biliminde Marx'ın bugüne kadar ne yazık ki tam olarak değerlendirilememiş şu çok önemli felsefi düşüncesi açıklık kazanmaktadır İnsanın kafası diyordu Marx dünyayı iki türlü özümleyebilir; ya soyut-mantıksal işlemlerin yardımıyla kuramsal bilgi şeklinde ya da sanatsal dinsel pratik-zihinsel şekilde. İşte bu ikincisi insanın dünyayla olan değer yönlendirici ilintisidir "

Şimdi kuramsal bilgiden değil şiirden sözettiğimize göre insanın dünyayla değer-yönlendirici ilintisinden konuşuyoruz demektir Değer yönlendirici ilinti "güzel-"e bakışın içeriğiyle belirlenir Bilimsellik öncesi maddeci estetikte güzel nesnelerin ve dünyadaki görünüş-

BİR ALIŞKANLIK KALDI SENDEN BANA

Ölümcül suskunluğumda isyanlaşırken acılarım
Depreşir içimde geçmişin kanayan yarası

Paylaştığımız gecelerin yalnızlığındayım
Yokluğunda uyku çekilmiyor pek

Anlıyorum
Yıllar yağdı sürgün sevdamıza
Unutulmanın kahredici hüznünde
Bir alışkanlık kaldı senden bana
o çaybahçesi...

Ethem AŞAR

lerin kendinde içerilen bir niteliği olarak kavranıyordu. Bugün edebiyatımızda eleştirel bir gözle bakılırsa "güzel"e bakışın sanatçının öznelliğiyle sınırlandığı görülür. Sanatçının öznelliği günümüzde ne yazarsam o sanat eseridir mantığıyla geçerliliğini koruyor. Burdan bakılınca sanatın tarihsel gelişimin gerisinde kaldığı görülür... şiir bugün toplumların değişiminde öncü rolü oynamıyor. Çünkü sanatçının estetiği yok... böyle bir sorunu da yok. Estetik sanatçının dünyayla... yaşamla değer yönlendirici ilintisinin belirlenmesidir. Bu biçimlenme özneldir... sanatçının kişiliğiyle... değer yargılarıyla oluşan estetik algılama sanat eserinin doğrultusunu da belirler. Ancak o zaman şair kendi estetiğinden söz edebilir. Bilimse Maddeci Estetik dünyayı... yaşamı diyalektik kavrayışın felsefesidir. Estetik yaşamın felsefesidir... Şiirin oluşturulduğu gerçeklik ve ideal'in bütünlüğüdür

Şiir estetik... ahlaki değerlerin yaşamı kavrayış doğrultusunda bir bireşimidir Şimdi sorabilirim... şiir nedir... şair kimdir

Şiir şudur... derelerden süzülüp çağlayanlardan yuvarlanır... yolu üstünde ne varsa onu içine alır... sonunda gitmek istediği yere ulaşır... insana.

Şiir güçtür... insanın eyleminin yetmediği. şairin tek başına dünyayı değştiremeyeceğini anladığı yerde... şiir eylemi yüklenir konuşur insan adına. Şarkılardan söz eder... düşlerden... gelecek günlerden. Eksiksiz bir uyumdur düşlediği şairin... düşü şiirle gerçekleştirir. Her şair ayrı bir evrendir... kendi evrenini insana aktarabilmek ister... insanın sustuğu yerde çığlıklar atmaya başlar şiir... çoğu kez sesini kimse duymaz... ya da duyar da duymamazlıktan gelmenin kof güvenirliğine sığınır insanlık. Şiir unutulmanın... anlaşılmamanın utancını gizlemez... tersine açığa çıkarır. Şirin kimliğiyle varolmuşsa şairin görmezden gelinmesi olsa olsa şiirin başarısıdır Şairin kaçınılmaz yazgısı... yaşamının büyüklüğü çoğu kez ölümünden sonra gündeme gelir Geride kalanlar vicdanlarını temizlemek isterler de ondan. Rimbaud anlayışsız sevgisiz bir anne... ve onu görmemezlikten gelen Fransa'nın sanat ortamına protestosunu şiir yazmaktan vazgeçerek gösterir... oysa en büyük protestosu ikibin yılın şiirini yıkan kendi şiiridir Afrika'da acılar içinde ölürken şiiri hakkında yazılar yazıldığından haberi yoktu. Ardından övgüler düzüldü... şair sustu ama şiiri konuşmasını sürdürdü.

Şair yapabilme gücünü kullanabilendir... yaşamına giren her olay... olumlu ya da olumsuz her durum şiire malzemedir. Şair acılardan yararlanır... sezgilerden düşlerden. Bilincinde kıvılcım yaratan sözcükler... davranışlar el kol hareketleri... gülümseyişler.. öfkeli yüzler küçüklükler zavallı insan davranışları kazanan ama kazanırken küçülen kendini akıllı sanan insancıklar.. caddeler sokaklar evler... doğada gördüğü her şey... bir ağaç bir yaprak... bir böcek. sonsuzmuş gibi görünen gökyüzü sümüklü çocuklar yoksul insan görüntüleri... tefeciler hırsızlar hainler.. v s. hepsi şiirin konusudur.Şiirde sınır yoktur sınırı şair koyar ölçütlerini oluştururken şairin kimliği belirir. Şair kazanmayı bilmez.. o hep yitirendir Kazanırken küçülmek yerine yirirken onurunu korumak bir aşkınlık durumudur şair bugünü yitirirken yarını kazanır ama amacı kazanmak değildir. Yalnızca görür ve yazar o. Bilincinde tartışmasız kabul ettiği. doğru belledigi gerçekleri yazmak gücüdür şairin. Direncini aydınlığından alır... bilmenin güveninden. Gerisi boş sözcüklerdir... haklı çıkmak için tartışanlara acır tartışmanın ardındakini anlamak... tek ve birincil sorun budur... anlamak. Şairi kimse anlamasa da varlığı anlamakla belirlenir Herkesin görmediğini görendir şair insanı dikkatle izleye izleye... didikleye didikleye gerçeği arar bulduğundan izledikleri adına da konuşmaya başlar Kaçınılmazdır şairin ben'inde binlerce insan yaşayacaktır.. anlamak başka biçimlerde gerçekleşmez çünkü. Her insanda kendinden birşeyler bulur şair bazen bir yaşantı benzerliği... bazen bir üzünç... kırgın bir bakış. paramparça edilmiş insanın yalnızlığı... dayanılmaz ağrıların yarattığı çılgın fırtınalar şairin insanla ortak yaşantılarıdır Çoğu kez sessizce yaşanır insanla ortaklık... usulca dizelere sokulur şiirle sesini yükseltir çığlığa dönüşür Şair etiketlerle ilgilenmez... onun etiketi şiiri de çoğu kez cefasıdır şairin Bu yüzden horlanır.. günübirlik yaşamaların dışına düşer Yalnızlık... ah o büyük kimsesizlik tek başına dirence dönüşür şairin elinde şiir olur.

Şiir Öfkedir öfke gerçekliğin karşı çıkılan yanlarını... haksızlığı.. yalanı... riya'yı. sahte'yi... savaş'ı... kanı. açlığı. yoksulluğu... insan adına reddetmektir Red şiirde başkaldırıya dönüşür reddedilenlerin yerini alabilecek değerlerin görünebilmesini sağlar Şairin görevi umutsuzluğa karşın umudu... yalana karşın gerçeği... kanın aktığı yerde insani barışı savunmaktır.

Genç Şairler Arasında

Aydoğan YAVAŞLI

Bileceksiniz: Benim "genç"ten kastım, şiire yeni yeni başlayanlar, şiirin emekleme döneminde olanlar. O bakımdan aşağıda adı geçecekler arasında yaşça -hiç de genç denemeyecek olanlar bulunabilir, ama onlar gene de gençtirler, şiirlerini henüz kurmak, seslerini aramak durumundalar

İmza günleri, söyleşiler, paneller Oralarda rastlaşıyoruz, ayaküstü söyleşiyoruz. Şiirlerini gösteriyorlar bana, gösterip hemen ayaküstü düşüncemi almak istiyorlar Kimi, dosyasını adresime gönderiyor Şiirleriyle ilgili olarak kendisine etraflı bir rapor vermemi istiyor.

Kim ne derse desin, beğenilmek istiyor insan, beğenilmek, övgüler almak, hayran olunmak... Bu isteklerinde haksız değiller elbet. Güzel sanatlar, bize, "güzellik karşısında duyulan heyacanın yazıyla, renklerle, notalarla... ifade edilmesidir" biçiminde dikte ettirilmişti, bu bağlamda özel bir sevgiden, hoşgörüden sözetmek olanaklı.

Yıllar önce Hilmi Yavuz, yeni yayımlanmış bir kitabı için "Bunlar, son elli yılın en iyi şiirleri" demişti de -anımsayın hele bir- kıyametler kopmuştu. Öğrencileri "Aman Hocam, biraz tevazü" diyecek olmuşlar, Yavuz şöyle yanıtlamış. "Pardon, son altmış yılın. "

Doğrudur, şair dediğinin bir iddiası bir 'mesele'si olmalıdır; her şiir bir iddia içermelidir Ama iddia ile kibir aynı şeyler değildir Bu bakımdan Hilmi Yavuz'un genç şairlere demek istediği sanırım şuydu. "Şiirde şu veya bu düzleminde- bir iddianız olmalıdır "

"Siz şu şiirlerinizle şiirimizin hangi sorununu çözmüş oluyorsunuz, iddianız nedir?" diye sorduğumda gerçekte iri bir soru bu, ve tam doğru değil, evet. genç şair arkadaşların -deyim yerindeyse-apışıp kaldıklarını görüyorum. Hemen ardından, "Yani niçin şiir yazdınız?" diye ekliyorum. Yunus gibi "Derdim vardı, iniledim" diyenler de var elbet ama büyük çoğunluk yalnızca kem küm ediyor, mahçup gülümsüyor, başını eğiyor, o anda düşünüp bana usturuplu yanıt vermeyi deniyor

O an kendimi düşünüyorum. Kuşkusuz ben "şiirimizin eskileri"nden, üstadlarından, hele hele adı eleştirmene çıkmışlarından değilim, zaman zaman eleştirinin sınır boylarında dolandım, ama değini düzeyinde olmayı yeğledim. Ne zaman şiirden sözetsem, söze "Bence..." diyerek başladım, böyle başlanılmasını doğru buldum. Çünkü gerçekten bir dönem alıp göklere çıkardıklarınızın ilerleyen zaman içinde şiirden koptuklarını, acımasızca eleştirip "yerin dibine soktuklarınız"ın işe çalışkanlık gösterip çok güzel şiirler yazdıklarını görüyorsunuz.Ben, "Bunda şiir mayası yok" dediklerimin beni yanıltması karşısında her zaman hoşnutluk duydum. Belki o arkadaşların dostluklarını kaybettim ama şiirimiz bundan karlı çıktı. Zaten önemli olan da buydu. Çalışkanlik gösterip çok güzel şiirler yazan arkadaşlara baktığımızda onların şiir yazmaktan çok okumaya önem verdiklerini görüyoruz ilkin. Şiirimizin gelmişini geleceğini araştırıyorlar, inceliyorlar, bunlardan bir takım sonuçlar çıkarıyorlar ve usul usul kendi seslerini arıyorlar Bunu bir de alçak gönüllük içinde sürdürdüler mi, tadına doyum olmuyor Fahrettin K. Nitter, bunlardan biri, bence onun şiirini hep "yeni" buluyorum. Küçücük bir şiirinde bile tüm şiir serüvenimizin izlerini görüyorum. Güngör Tekçe'nin de gidişi o yönde, ikinci, üçüncü kitaplarında **Sabah mısın**'ı aştığını göreceğiz gibime geliyor Genç arkadaşlarda gördüğüm, yüzeysellik, bir de. Bazı şairleri sırf sevgililerinin kulaklarına fısıldadıkları için seviyor, izliyorlar Bazılarınıysa siyasi tercihleriyle örtüştüğü için.

Attila İlhan'ın şiirlerini gönül ilişkilerimiz içinde sevmek başka şeydir, anlayıp kavramak, Türk şiir serüveni içindeki yerine koymak başka şey. Bunun gibi Nazım'ı Hasan Hüseyin'i, E.Gökçe'yi toplumcu oldukları için sevmek başkadır, şiirlerini anlamak başka.

En iyisi, insanın kendinden örnek vermesi. Ben, toplumculuk bağlamında İkinci Yeni şiirine uzak biriyim ama Cansever'in, Berk'in Uyar'ın şair olmadıklarını söyleyemem. Her halde onların şiirleri, benim yaşama biçimime, dünyayı kavrayışıma denk düşmüyor, onun için uzağım.

Bazı çevreler, şairliği hala bar kuşluğu filan sanıyorlar Akşamları o bar senin, bu bar benim dolaşıp içen, konuşurken nezaket kurallarına es geçen, giyimine yeterince özen göstermeyen, -eh, artık hakkı değil mi? -insanlara şöyle üstten bakan tip.

Ben, bunlara **edebiyat ayısı** diyorum.

Bir başka saptama: Genç arkadaşlar Türk ve Dünya şiirine güzel örnekler vermiş usta şairleri okumadıkları gibi, aynı kulvarda koştukları diğer rakiplerini de -yeterince- okumuyorlar, bazıları hiç mi hiç okumuyor. Bu, yazıp elime tutuşturdukları dosyalarındaki şiirlerinden hemen belli oluyor. Hala Ümit Yaşar Oğuzcan gibi şiir yazmayı marifet sanıyorlar. İnsan kendi kendine "Yahu bu çocuklar Türkiye de yaşamıyorlar mı?" diye soruyor Yurt ve dünya gerçeklerinin kırıntısı bile yok şiirlerinde, Yazdıkları yaşamdan güç almadığı için de yıvışık, hamasi ve içtenliksiz oluyor Ben böylelerine "Sen edebiyata bir hizmetin dokunsun istiyorsan şiir yazmayı bırak, sürekli oku, zaten bu yıl Nobel'i okurlara verecekler!" filan diyorum şaka yollu. Alınıp kırılan oluyor elbet ama n'apayım, ikiyüzlülük mü edeyim? Ezberinden "Anabel Lee"den başka şiir olmayan şairlik heveslisi birazcık zahmet edip okusun artık. Okul sıralarında öğrendikleriyle yetinenler, müthiş tutucudurlar; oysa şair olacak adam yetingen olamaz, olmamalı. Bazılarıysa "yükselen değerler"in ayırdında. Kedi olmadan fare tutmak istiyor Bazılarıysa "yükselen değerler"in ayırdında.Kedi olmadan fare tutmak istiyor Üç çizikitirip ortalıkta beş görünmeyi marifet sanıp medyatif yollar arıyor Ben, bunlara hormonlu şair diyorum. Hormonlu besin maddeleri nasıl ki soğutucuya girip çıktıktan sonra hemencecik bozuluverir, bunlar da böyle, yozlaşma meyilliler. İyileri yok mu bu genç şairlerin? Var tabii... Onlar kendilerini bilirler

Ne Yazıyor Bu Kadınlar

Dinçer SEZGİN

Edebiyatımıza emek veren sanatçıların yaşam öykülerini,yapıtlarını anlatıp değerlendiren "Kaynak Kitap" niteliğindeki çalışmalar öteden beri hep aranır, hep gereksinim duyulur Necmettin Halil Onan'dan Emin Özdemir'e, Seyit Kemal Karaalioğlu'ndan Behçet Necatigil'e,Tahir Alangu'dan Ahmet Necdet'e uzanan bir çizgi içinde, bu türün pek çok yapıtı vardır Bu yapıtların kimileri "antoloji" niteliğindedir, kimileri de salt bilgi vermekle yetinmektedir. Yanılmıyorsam bu türün en çok aranan ve satan kitabı Behçet Necatigil'in **Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü**dür Bilindiği gibi bu yapıtlar büyük bir sabrın, titiz bir çalışmanın, büyük bir araştırmacılığın ve dikkatin "riskli" ürünleridir "Riskli" diyorum çünkü, yapıtınıza almadığınız bir sanatçının sitemiyle, ya da acımasız eleştirisiyle her an karşılaşabilirsiniz.

Bu kaynak kitaplar zincirine bir yenisi daha katılmış sulunuyor Mehmet Aydın'ın 330 sayfalık **Ne yazıyor bu kadınlar** adlı yapıtı. **("Ne Yazıyor Bu Kadınlar" Yazan: Mehmet Aydın, İlke yayınları; Kaynaklar; Kitaplar dizisi No-17 Karanfil Sok. No-5/15 Kızılay-Ankara)**

Mehmet Aydın ona yaklaşan şiir kitapları dışında, pek çok araştırmaya da imzasını atmış bir sanatçıdır, titiz bir seçicidir Onun daha önce,kadın yazarla rımızdan bazılarını ele alan bir çalışmasını, Hasan Hüseyin ve Cemal Süreya ile ilgili kitaplarını anımsıyorum. Hatta memleketi Afyon'la ilgili kapsamlı bir kitabı olduğu da kalmış aklımda. Mehmet Aydın uzun yıllar edebiyat öğretmenliği yapmış bir sanatçıdır Öyle sanıyorum ki,uzun yılların öğretmenliği sırasında toplanan belgeler,bu kitabın hazırlanmasında kendisine ilk kaynaklar olmuşlardır Ayrıca şair olmasından getirdiği sanatçı duyarlığı, değerlendirmelerinde sağlam bir ölçüt olmuştur kendisine.

Elimizdeki 330 sayfalık bu kitabında, 217 kadın sanatçımızı fazla ayrıntıya girmeden, genel bir bakış açısıyla tanıtıp değerlendiriyor yazar 15. yüzyılda yaşayan Zeynep Hatun'dan günümüze ulaşan bir çizgide 217 kadın edebiyatçımızı tanıtıp değerlendiriyor Kitabın önsözünden aldığım şu kısa açıklama da onun yöntemini belirliyor

". bu kitap,edebiyat alanındaki ürünleriyle ülke içinde ve dışında,haklı bir ün yapan kadınlarımızı ele aldı.Bunları tanıtırken de,elden geldiğince zamandizinsel bir sıra yöntemi gözetilmeye çalışılmıştır "

Elbette ki kolay iş değildir 217 sanatçıyı araştırıp bulmak,elde edilen yapıtları okuyup değerlendirmek,hatta yapıtlarla ilgili eleştirileri gözden geçirmek.Çünkü böylesi çalışmalar elden geldiğince bir sanatçıyı,Edebiyat Tarihindeki yerine doğru ve yansız bir biçimde oturtmak gibi,bir yan amaç da taşırlar Yazar kitabın önsözünde bu zorluklardan bir kısmına şöyle değiniyor

"Bütün uğraşlarıma karşın,bir bölük sanatçının doğum ve öğrenim durumlarını saptıyamadım..Kimilerine bütün olarak, kimilerine de değiniler halinde yorumlar getirildi."

Kitap:

1."Divan Edebiyatı Dönemindeki Kadın Şairlerimiz",

2."Tanzimat Dönemindeki Kadın Edebiyatçılarımız",

3."Servet-i Fünun ve Fecr-i Ati Dönemleri Kadın Sanatçılarımız"

4/5."Cumhuriyet Dönemi Kadın Sanatçılarımız:1 ve 2",

olmak üzere beş bölüme ayırmış.Bu beş bölümde verilen bilgilerde, yapılan değerlendirmelerde eksiklik yok mudur? Vardır elbette. Zaten kendisi de: "İleride daha büyük araştırmalara basamak olmak üzere,eksik de olsa bu yapıt ortaya çıktı diyor".Böylesi kaynak kitapların kaderidir bu. Ayrıca hangi kitaba eksiksiz diye bakabiliriz ki? Şiirde de olsa,öyküde de olsa; kitap yayın landıktan sonra en azından kitapların yazarı, yazdıklarına yeniden bakınca bazı eksiklikler bulacaktır.Ahmet Necdet'in yayınladığı **"Türk Şiiri Antolojisi"**nin öyküsünü yakından biliyorum.Büyük emekler verdiği 800 sayfalık kitap yayınlandığı zaman kimi sanatçı kitaba alınmadığı için, kimi sanatçı da hakkındaki değerlendirmeleri eksik yada yanlış gördüğü için Ahmet Necdet'e bin türlü "serzeniş"te bulundu. Hatta bazıları ağır eleştiriler bile yazdılar Burada bir noktanın altını çizmek gerekir Bu tür kitaplar, istenildiği kadar nesnel olmaya özenilerek hazırlansın, nereden bakarsanız bakın öznellikleri önde gelmektedir Seçme işi, değerlendirme işi bütünüyle kişisellik taşır çünkü. Seçen kişi beğenilerinde, değerlendirmelerinde, seçmelerinde aklını ne kadar kullanırsa kullansın, ne kadar yansız olmaya çalışırsa çalışsın, sonuçta kendi aklının, beğenisinin, değerlendirmelerinin öznelliği içindedir Bu nedenle "Vay, beni kitabına almamışsın" diyerek yazara yüklenmek, ya da gönül koymak, bana göre doğru değildir Batıda bir ekibin ortaya çıkardığı böylesi bir çalışmayı, bir kişinin emeği ortaya çıkarmışsa, bence onu önce alkışlamak gerekir, yüklenmek değil. Şimdi Mehmet Aydın, kitabına Ülkü Alçora (Uluırmak)'ı ya da Meral Çelen'i almadı diye, benim eleştiri hakkım mı doğacak yani. Hayır Ama Gülten Akın'ı almasaydı oturur tartışırdık. Sözün kısası bu tür kitaplar "hazır menü" gibi görünseler de, el altı kitabı olarak her zaman bir gereksinimi karşılarlar ve değerlerini korurlar Mehmet Aydın da salt kadın edebiyatçıları konu alan bu kitabı düşünmekle, üretmekle, yayınlamakla iyi etmiştir, ellerine, emeğine sağlık. Benim yalnızca kitabın adı hoşuma gitmedi. Kitabı gören pek çok yazar dostum da ayni görüşü paylaştılar benimle. **Ne Yazıyor Bu Kadınlar** adı, "Ne Halt Karıştırıyor Bunlar" gibi, bir hafifseme duyumsatıyor insana. Kendisinin böyle düşünmediği elbette ki kesin. Böyle düşünseydi bu kocaman çalışmayı yapmazdı zaten. Ama keşke kitabının adı bu olmasaydı. Kitabın alt başlığı bile kitabın adı olurmuş, bana göre. Okur olarak; yılları aldığını sandığım böyle bir çalışma sabrı için, böyle bir emek için "teşekkür"ler diyorum kendisine.

Sular Çekilince: Öbür Yanı da Ateş

Sinan KUTLU

Yine eleştiri. Bir aylık aralıktan sonra, yani mart ayındaki şiir molasının ardından eleştiri yolculuğumuzu sürdürüyoruz. Bu kez, elinizdeki derginin arka kapağında bir süredir adına rastladığınız, belki bir çoğunuzun da okuduğu bir kitap üzerinde düşüneceğiz birlikte. Bozan Yaman'ın **Öbür Yanı da Ateş** adlı şiir kitabı. Kitap, Şairin Diyalektiği, Son Soluğum Mektuptur Size ve **Öbür Yanı da Ateş** adlarını alan üç bölümden ve toplam 62 şiirden oluşuyor Bu başlıklar altında toplanan şiir grupları arasında, daha çok konu ve içeriğe ilişkin nicel farklılıklar olmasına karşın, neredeyse tümünde homojenize olmuş bir söylemle karşılaşıyoruz. Bozan Yaman, deyişini yolculuklara çıkaran, ayrı iklimlerde gezdiren bir şair değil. Konu ve içerik farklılaşmalarında bile hep o ortak sesi duyuyoruz Güç yaşam deneylerinde sınanmış, bilenmiş bir düşünce yoğunluğunun ağır basan içerik kaygısı, anlatım tekniğinin, öykülemenin olanaklarıyla kendini netleştirmeye çalışan birikmiş bir hayat... Bu öykülemeye dayalı aktarım, zaman zaman düzyazı formuna yaklaşsa da, bu bölümlerde bile şairin ses unsurunu gözettiği, şiirin bu önemli silahını kullanım dışı bırakmadığı algılanıyor. Şimdi, kitabın değişik bölümlerinde gezinerek, şairin içerik-biçim, özne-nesne denkleşmesini nasıl ve ne ölçüde kurduğunu irdelemeye çalışalım.

Birinci bölüm, Şairin Diyalektiği 4,5,6,7 adlı bir şiir dizisi ve bunun dışında iki şiirden, yani toplam 6 şiirden oluşuyor Ancak, bölümün karakterini belirleyen, daha çok, sözünü ettiğim dizi şiirler. Bu şiirlerde, adının çağrıştırdığı içerikle denkleşmeye çalışan bir gerçekleştirme kaygısı öne çıkıyor Besbelli diyalektik bir şiir kurgusu hedefleyen şair, dizinin 4. şiirinde kişisel yaşam öyküsünden yola çıkarak, kendisinden yaşamın genelliğine uzanan, oradan da dönüp yine kendisiyle buluşan karmaşık bir süreci kotarmaya çalışmış. Şiir şöyle başlıyor:

Birkaç solgun anıyla birlikte
Diz çöküp küçük kalemlerle
Sayfaları karaladığım yıllardan
Annemin gözyaşlarına bulanmış
Ayrılık ve özlem türküleri
Benim kimsesizliğimin ürpertileriyle
Uzayan masal geceler
Bir gidenin ardından ilk ağlayışlarım
İlk hıçkırıklarım
Aşk derdinden çok önce tanıştığım
Yoksulluk acısı ve alfabe çetini günler
Geri geldi bir yalnızlık akşamında
Usulca çıkıp üç numara traşlı fotoğraflardan

Bir yalnızlık akşamında, eski çocukluk fotoğraflarında tanıdık bir sıcaklık ararken geri gelen anılar... Ayrılık acısıyla yaş döken bir anne, yoksulluk ve olduğundan çetin geçen öğrencilik günleri.... Şiirde giriş olarak tanımlayabileceğimiz bu bölümde şair, aynı zamanda hayatının da giriş bölümünü anlatıyor bize. Burada, az önce söz ettiğim öyküleme yöntemiyle de yüz yüze gelmiş oluyoruz. Daraltılmış bir yaşam öyküsünü andıran şiirin sonrası, yani gelişme bölümü de şöyle:

Geride çırpınan yaralı bir kuş
Anımsandıkça ağlanan
Bir geçmiş değil benimki
Ama
kadife kanatlı
kuşlar da
uçuramadım geleceğe
Bir yandan ateşler ekildi ardımdan
Yalınayak geçtiğim yollara
Öbür yandan kefenim oldu taşıdım yüreğimde
Koşarken geriden çağrılma korkusunu

Buradaki, geçmişe yazıklanmayla geçen, aynı noktada dondurulan bir yaşam değil, bir yolculuğu var, ama düşlenen güzelliklerin de - kadife kanatlı kuşlar - henüz hedefine varmadığı sezdiriliyor. Bu düşler, zor bir yolculukta engellerle karşılaşıyor Fazla yol almasın diye sanki bir şeyler tutup geri çekmeye, yolculuğundan alıkoymaya çalışıyor onları, ve son bölüm:

Süt taştı anne ateş söndü çoktan
Birer birer öldü bütün kuşlarım
Yeniden yeniden onarır gibi
Bir yanımdan kararan eskiyen günlerimi
Üfleme tutuşturamazsın çocukluğumun küllerini

Küller değil
Yavru bir kuşu büyütüp ölmüş kuşlarımın anısına
Ağlamadan ölümüne katlanmayı öğrenmek
Daha iyi ilaç olur gençliğime

Bu bölümle birlikte yaşamın, yaşanan sürecin farklı bir evreye geldiğini, dönüşüme uğradığını görü-

yoruz. Baştan beri amaçlanan düşünce kurgusu burada asıl niteliğine bürünüyor Artık, o eski fotoğrafta izlenen yaşam, güzellikleri ve acılarıyla geride kalmıştır. O günün duyguları, sevgileri dirimselliğini yitirmiş, sevilen insanlar hayatı terketmişlerdir. Onları yeniden yaşatmak olanaksızdır artık. Ama hayatta kalan, kendini ileriye dönük bir bilinçle dönüştürüp, anlamını genişleten bir şey vardır: Sevgi. Her ölümde yeni bir dirime gebe olan, bu temel çelişkiyle sürekli ileriye doğru devinen yaşam, anlamını sevgiyle edinecektir Ölmüş kuşların anısını hep yaşatarak, yavru bir kuşu, başka kuşları büyütmeye yönelen duyarlık, varlığını yaşamın bu sürekli yenilenen/gizilgücünde bulur.

İşte sevginin diyalektik bir çözümlemesi... Böylece şiir de anlamıyla örtüşmüş, kendini gerçekleştirmiş oluyor Dizinin diğer 3 şiiri de aynı yöntemle, yaşamın iç çelişkileriyle, kendisini karşıtına dönüştüren ya da dönüştüremeyen süreçlerin kurgusuyla biçimlendirilmiş. Bunlar daha çok iç biçimle kurulmuş şiirler, duyarlığı kendine çağıran küçük anlam küreleri, arkadaki imgelem düzleminde bütünleşerek yapısal bir uyum oluşturuyor. Ancak, önceden de söylediğim gibi, uyuma yönelik dışsal çabalar da var. Aynı seslerin uygun birimlerde yinelenmesi yatay bir uyum sağlarken, perdelemede de inceden kalına farklı seslerin yarattığı bir harmoniye yer yer rastlanıyor. Bu iç ve dış anlatım özellikleri kitabın genelinde hemen hemen aynı doğrultuyu amaçlamış.

İkinci bölümde - Son Soluğum Mektuptur Size - şairin söylemine ilişkin bu ortak niteliklerle yine karşılaşıyoruz. Yalnız bu kez içerikte farklı bir yoğunluk alanı beliriyor Burada Bozan Yaman, önceki şiirlerinde tanıştığımız düşünsel niteliklerine, yine onun paralelinde ayrı bir kimlik eklemeye çalışıyor Ulusal bir kimlik bu: Kürt kimliği..

Ulusal niteliklerin, şairin birikimini oluşturan tarihi-kültürel konumlanmanın şiirde dile getirilmesi çok doğal kuşkusuz. Ancak, burada benim saptadığım, kitabın yapısallığına, diyalektik savlarına ilişkin önemli bir durum var Bu şiirlerde bir laytmotif, temel belirleyen olarak duyumsanan ezen-ezilen çelişkisi, sınıfsal ve toplumsal bir içerikten çok ulusal düzeyde ele alınıyor: Ezen ulus, ezilen ulus..."Şairin Diyalektiği" adını taşıyan bölümün ardından gelen bu şiirlerde, şairin, toplumsal-tarihsel süreci belirleyen temel çelişkiyi değil de, ola ki ulusal duyarlığın itkisiyle ikincil türden çelişkileri odak alması, diyalektik savlarıyla pek örtüşmüyor Ulusal çelişkiler toplumsal hayatımızda tabii ki önemli bir olgu, ancak diyalektik şiir kotarma savındaki bir şairin, bu süreçte temel çelişkiyi gölgede bırakmaması gerekirdi. Sanırım diyalektik, sorumluluğu ağır olan, uygulamada insanı güç durumlara düşürebilecek kapsamlı ve karmaşık bir öğreti.

Şimdi bu görüngeyi yitirmeden, şiirlerin genel özelliklerine eğilelim. Karanlık Ada Şiirleri-1, daha önce değindiğim anlatım özelliklerinin yoğun bir ifadesi. Şiirin kurgusunda düzyazı ile bildik şiir biçimselliği yan yana,bazen de iç içe oluşturulmuş. Ayrıca burada alegorik bir anlatımla da karşılaşıyoruz. İki şiire adını veren "karanlık ada", Kürt insanının yaşadığı toprakları simgeliyor Şiirin içinde örneğin "küf kokan ev" gibi farklı örneklerle bu anlatım tarzı çeşitlemeler kazanıyor. Genel olarak nitelenirse Kürtlerin yüzyıllardır süregelen ezilmişliği, bırakılmışlığı anlatılıyor bu şiirde. Son bölümündeyse, belirgin bir yazıklanma, bir umutsuzluk duygusu dışa vuruyor. Karanlık Ada Şiirleri-2 ise az önce saptadığım nitelikleri daha da belirginleştiren, ilginç yönsemelerle yansıtan bir şiir. Burada apaçık bir ezen- ezilen ilişkisi var. Ancak şiirde çok net yansıtılan bölgesel ve kültürel motiflerden, bu ezilenin Kürt halkı olduğunu anlıyoruz. Çelişki burada asıl toplumsal niteliğinden sıyrılarak, ulusal bir karakter ediniyor. Daha da ilginç olan ise, şiirdeki eleştirel yaklaşımın hedefi, sınıfsal düzlemde ezen sınıflar değil, buna duyarsız kalan, ya da duyarlılığı yetersiz olan bazı kesimler. Bunu ilk kez şu dizelerde algılıyoruz:

Çünkü siz maviyi hiç tutsak görmediniz
Elinizde çiçeklerle gidersiniz o yüzden
Ekmeksiz sofraların ziyaretine

Soru işaretleri burada beliriyor. Ancak eleştiri okunun yöneldiği bu kesimleri tam olarak saptayamıyoruz. Bu, hümanist maskeler takmış burjuva kültürünün çeşitli yapılanmaları da olabilir, diye düşünüyoruz. Daha sonra Kürtleri ve zencileri kafesteki kanaryası kadar seven insanlardan söz ediliyor. Sorular büyümekle birlikte, yine de apaçık bir nitelemeye gidemiyoruz. Ardından şu dizeler geliyor:

Patentini alın bundan sonra şefkatinizin
Tescil ettirin direncinizi - kaç beygir gücündeyse-
Bir kere öptüyseniz yanıtlarla
Bir çocuğun sorularla gülen gözlerini
Bir kez direndiyseniz zalimin zulmüne
Adınıza anma geceleri düzenlenir belki
Ya da avutma günleri

Türkiye'nin toplumsal pratiğinde zalimin zulmüne direnen, bu inanç uğruna yaşamını yitiren ve adına anma geceleri düzenlenen yalnızca Türkiyeli devrimcilerdir. Bu nitelikleri taşıyan başka bir insan kesimi olmadığına göre, sözcüklerdeki anlam yükü tüm kuşkuları dağıtacak biçimde belirleniyor. Sonraki dizelerde de bu insanların suyun kaynağına, ateşin alevlenen yerine gittiği, ancak, ateşi söndürüp,suyu kirlettikten sonra dönüp ejderha masalları uydurduğu anlatılıyor. Şiir, şu dizelerle tamamlanıyor:

Yapmayacağınız bir törenin
Çok uzun sürdü provası
maskeler aşağı beyler
Zurnanın zart dediği yere geldik

Karanlık limana yıkık iskeleye inat
Arıtarak ışıklarıyla kirli sularınızı
Her gece bir gemi geçiyor
Her gece
biraz daha
yakından

Aslında yapılmayacak bir törenin uzun süren provası, sanırım Türkiye devrimci hareketine duyulan bir güvensizliği dile getiriyor. Ardından da maskeler aşağı, diyerek bu güvensizlik daha üst düzeyde yineleniyor. Son dizelerde de tüm bunlara karşın, "Karanlık Ada"yı gerçekten kurtaracak içtenliği taşıyan, doğru bir hareketin günbegün büyüdüğü belirtiliyor. Ayrıca bu ulusal kimliği özenle ayırma çabası, kitabın 37 sayfasındaki şiirde de yine alegorik bir yöntemle des-

teklenmiş. Oradaki yaralı ceylan Kürt halkını, yarasından utanan ak kartal ise Türkiyeli devrimcileri simgeliyor

Şairin bu diyalektik sarsıntısından üzüntü duyduğumu söylemeliyim. Bozan Yaman' ın bu yaklaşımı, adını andığı düşüncenin gereği olan, bir ülkedeki devrimci mücadelenin oradaki tüm halkların güçbirliğiyle ve sisteme yönelik sürdürüldüğünde başarıya ulaşabileceği ilkesinden çok uzakta

Bugün adına anma geceleri düzenlenen Türkiyeli devrimciler, diyalektik öğretiye inanmış ve aydınlık bir gelecek, ulusların kendi kaderlerini tayin edebilecekleri bir düzen için savaşmışlardı. Örneğin bir tek cana kıymadıkları halde idam edilen insanlarımız, yalnız anma gecelerinde değil, tüm devrimci ve demokratların yüreğinde hâlâ yaşıyor, yaşayacak. Estetiğini geçici tarihi kategorilerin üstünde temellendiren bir anlayış ve onun şiirinin ise ne kadar gerçekçi ve kalıcı olabileceği hayli tartışma götürür

Bilim gösteriyor ki, bugünün olguları ne olursa olsun, sınıfsız bir dünya, kapitalist sınıfla proleteryanın çelişkisinden çıkacak...ulusların çelişkisinden değil. Bozan Yaman'ın da özlediği güzel bir dünyayı herhangi bir ulus kurmayacak, proleterya kuracak.

Bozan Yaman, öznel amacının benim saptama yaptığım doğrultuya tam uymadığını da düşünebilir Belki gerçekten de böyledir Ancak, o zaman da en azından şunu söyleyebilirim şiiri için:

Bunları algılamaya yatkın bir nesnellik, böyle yorumlamaya çok uygun bir ön-yapı kurduğu için içerik-biçim denkleşmesini sağlayamayan, başarısız bir şiir oluşturmuş. Yani öyle de, böyle de diyalektiğin kavramına uzak düşen şiirler bunlar

Üçüncü bölümde ise, kitaba adını veren **Öbür Yanı da Ateş** adlı şiir, belirgin özelliklerin yoğunlaşmasıyla öne çıkıyor Burada, yaşamı belirleyen ve devindiren temel çelişkiler, bu kez daha başarılı biçimde şiire yedirilmiş. Su ve ateş öğeleriyle temellendirilen bir süreçte, suyun, yani geleceğin eksik kalması, ateşin, yani geçmişin hâlâ belirleyici olmasını doğuruyor Daha da pratikleştirirsek, buradaki imgenin, sisteme karşı olduğu halde sistem dışı kalamayan bir mücadeleyi çağrıştırdığı söylenebilir:

ÖBÜR YANI DA ATEŞ
Bir kez de onuru çiğneniyorken
Şarap reklamlarıyla üzümün
Kırık bir asma dalının
Saralım yarasını
Yanımda kal

Bir yanı ateş dediğimde yaşamın
Yaklaşıp hiç kimse
Su eklemediği için öbür yanına
Eksilerek tamamlanıyor yaşam
Alıp yaralı yarım tümcemi

Şiirdeki ses dokusunda da herhangi bir aksaklık göze çarpmıyor İçerik ve biçim monadları genelde uyumlu bir bireşim sergiliyor. Ancak, kitapta sesle ilgili sorunların yaşandığı bazı şiirler de var. Bu aksaklıklar genelde şiirin akışkanlığını zedeleyen gereksiz sözcüklerin kullanımıyla ya da bütünsel fonetiği kıran uyumsuz seslerle oluşuyor. Örneğin 52. sayfadaki Dinmeyen Sızı şiirindeki şu bölümde:

Yaşadıkça şaşırmıyorsun artık
Başaktaki süte
Renkten renge girmesine gökyüzünün
Çelikten sabrını kullanıyorsun zırh olarak
Yaşamın acımasızlığına karşı

Son sözcük, yani "karşı", anlamda bir hantallaşma yaratması dışında, ses olarak da benzer bir izlenim doğuruyor. Örneğin, bu sözcük çıkarılarak, 4. ve 5. dizeler yer değiştirseydi nasıl olurdu acaba ? Tabiî burada şiire müdahale etmek gibi bir amacın tümüyle dışında, yalnızca kişisel görüşümü aktarıyorum.

Bir de 54. sayfadaki Seninle adlı şiirde, ses dokusuna ilişkin bir başka sorun göze çarpıyor Bu, önceki gibi gereksiz sözcük yığılımıyla değil, doğrudan yatay ses uyumuyla ilgili bir durum. Şiirin son dörtlüğünü aktarıyorum:

Geç kalmanın ve erken gelmenin
Tam ortası o durakta
Sesin bir papatyadır ağarıyor gülüşün
yaşamın çamurları arasından

Şimdi bu, uyak düzeniyle yazılmış bir şiir değil tabii. Ancak dizelere oturtulmuş, özellikle (-da,-ta) seslerinin aralıklı yinelenmesiyle oluşan bir aliterasyon var. Bu, ağırlıklı olarak sondaki (a) sesine yaslanmış bir özellik. Ama şiirin bitiminde birdenbire "arasından"sözcüğüyle bu ses ilgisinin dağıldığı görülüyor Bunun hiç düşünülmeden, rastgele yazılmış olduğuna da inanmıyorum, şairin şiiri kurarken duyumsadıklarıyla özdeşleşmeye çalışınca, durumun bu kadar yüzeysel olmadığı algılanabiliyor Şiir oluşturma sürecinde tam dozunda kullanılmayan ses tekrarlarının, bazen bir basitlik çağrışımı da yaratabildiğini biliyoruz. Sanırım şair, tam bu noktada boylesi bir kaygıya düşmüş ve bitimde kapalı hece kullanmış. Gerçekten de heceyi açarsak, yani dizeyi (a) sesi ile bitirirsek, pek içe sinmeyen bir durum oluşuyor. Kapalı hece de uyumu sağlamadığına göre, bu sorunun şiir tamamlanmadan önce çözümlenmesi gerekiyordu galiba.

Buraya kadar ana hatları ve ayrıntılarıyla ele aldığımız tüm özelliklerin ışığında, Bozan Yaman'ın kişisel deyişini kotarabilmiş, öz-biçim koşutluğunda güzel şiirler yazabilen bir şair olduğunu söyleyebiliriz Değindiğim biçime ilişkin sorunlar, O'nun şiirine tümüyle damgasını vuracak temel bir özelliği yansıtmıyor; kaldı ki,bunlar benim kişisel görüşlerim ve seslerin harmonisine yaklaşım tarzı, orada ortaya çıkan beğeni kişiden kişiye değişebiliyor Burada asıl önemli olan ve üzerinde durulması gereken, yöntem sorunu bence. Yani şiirin ön- yapıdan, arka-yapının en derin katmanlarına dek uzanan diyalektik birliği... Buna ilişkin eleştirilerimin salt politik düzeyde algılanmaması gerektiğini, bunların toplumcu ve diyalektik olma savındaki şiirlere yöntemin bütünselliği açısından, estetik düzeyde yönelen saptamalar olduğunu bir kez daha vurgulamak istiyorum. Unutmamalıyız ki yöntem, salt biçim ya da öz değil, her ikisinin karmaşık doğası, ayrılmaz bütünlüğüdür

Aydınlık Oda

Güngör GENÇAY

Gerek geçmiş, gerekse haldeki olayları ya da durumları doğru olarak kanıtlayan belgelerin en önemlilerinden biri, belki de en önde geleni fotoğraflardır Kimi zaman can pahasına elde edilip, küçücük bir kutuya kilitlenirler Daha sonra da karanlık bir odadan geçerek aydınlık odaya kavuşurlar Yaşamımızın içinde vazgeçilmez bir yeri olan bu sanatın ustalarına karşı, her seyrettiğim fotoğraf, yüreğimdeki saygı duygularını ayağa kaldırmıştır O nedenle "Aydınlık Oda" deyince, onun gerçek sahipleri olarak gördüğüm, karanlık odadan gelen fotoğrafların mimarları, fotoğrafçılar, fotoğraf ustaları aklıma gelir

Aydınlatma mücadelesini hedef almış tüm sanatçı ve sanat ürünlerinin bulunduğu yerler, aydınlık odalardır gerçekte. Kütüphaneler, sergiler, galeriler, müzik salonları ve müzeler kendi konumları içinde birer aydınlık odadır Daha geniş ve doğru bakarsak, her insanın bir aydınlık odası olması gerekir Ne yazık ki, ülkemiz insanlarıyla bu aydınlık odaların arasına kalın perdeler konuluyor Aydınlık oda deyince öyle mükellef döşenmiş, içinde tüm gereksinimleri karşılayacak şeyler olan yerler aklınıza gelmesin. Bir sandık üstü, yemek masasının bir köşesi, soğuktan korunmak için yorganınıza sarılarak içinde kitap okuduğunuz bir yatak bile aydınlık odadır gerektiğinde; kimi zaman, elimizi kolumuzu sallayarak gireriz o odaya; kimi zaman da ellerimiz, kollarımız kitaplarla ya da sanatsal ürünlerle dolu olarak.

Özellikle yılın son aylarında kitapsal zenginliğim artar Bunun nedenlerinden biri de **Tüyap**'tır. **Tüyap Kitap Fuarı**'na yetiştirilen yeni kitaplar, imzalı kitaplara kavuşmayı da beraberinde getirir. Bu yıl da öyle oldu. Günlerce kucak dolusu kitapla girdim aydınlık odama. Sonraki günlerde de arkası geldi çoğalmanın. Bu zenginliğimi aralarında bölümledim. Büyük bir çoğunluğunu şiir kitapları oluşturuyordu. Başladım okumaya:

Pıtraklı Memleket'de yaşayan bir ozan, o ülkenin gerçeklerini dile getirir, halkının yanında sömürüyle kavgasının yapar, onlara umut ve güzellik taşır Şiirin ve kavganın ustası Mehmet Başaran da öyle yapmış.

"...Ben ki yapılarda tuğlayım
Kafalarda ışık başak tarlada
Öfkenin mutluluğun işçisi yani
İsa'dan önce benim ellerim..."

gibi abartısız ama yetkin ve özlü bir söylemle oluşmuş **Pıtraklı Memleket**. Şair, şiiri sevdirmekten de öte yüreğimize nakışlıyor **(Prospero Yayınları-Ankara, 1994)**

Ayten Mutlu'nun şiirini ilgi ve beğeniyle izledim bugüne dek. O nedenle **Denize Doğru** adlı son kitabıyla buluşmam, yeni bir sevinç kaynağı oldu benim için. Kitabın adını taşıyan ilk şiirde anımsadığım bir tat buldum. Sonraki sayfalarda ise hayal kırıklığına uğradım. 37 sayfadaki Düş adlı şiirde Mutlu'nun.

"..sığındım bir merhaba'ya
'hadi hoşçakal' derken"

deyişiyle, yaşamın bir kesitini yalın ve şairce iki dizeye sığdırabildiğini gördüm. Peki, neden.

"...fındık kabuğunda..uyurken gemi
içiyor ha içiyor öküz denizi
boynuzunda gazoz kapağında küflü madalya.

gibi soyuttan soyuta giden bir anlatımı yeğliyordu. Nedense, kitabın bu türlü soyutlamalarla biteceğini sandım. Şudur Yürürden, yani 42. sayfadan sonra, insanla birlikte gürül gürül akan bir şiir ırmağıyla karşılaştım. Hele hele "Tarih 16 Temmuz" adlı şiirdeki:

"...Kırılmış bir ceviz dalıdır yaşam
özsuyundan acılar yapraklanan
beyazcam gözetleme deliği
insanlarım hem mahkum hem gardiyan..

dizeleri beni, izini kaybedip sonra bulduğum bir dostluğun verdiği sevinç ve coşkunun bitişiğine getirdi. **(Kavram Yayınları-İstanbul,1994)**

Yüzyüze tanışmamız yeni olsa da 35-40 yıla dayanan yazınsal bir dostluğumuz, şiir ve de dergi hemşehriliğimiz var Osman Bolulu'yla. İçinde:

"...kıdemli bir acı
yüreğinin kapısında kişner durmadan"

dizelerinin yer aldığı **Uzun Koşu** kitabıyla beşinci kez şiir koşusuna çıkıyor. Sözcükleri boyutlandıran, onlara derinlik kazandıran Bolulu şiirinin bu yönünü, Ali Püsküllüoğlu yazdığı önsözde ayrıntılıyor. Usta bir şairin ürünlerini okumak ne güzel. Ama içinde bir "Çocuklar" adlı olanı var ki, okuyanı kitaptan ayırmıyor. **(İlkyaz Kitaplığı-Ankara,1994)**

Taş Bebek Ağlamaz Ki, adı tiyatroya adanmışlığı ve özveriyi çağrıştıran Hüseyin Hilmi Bulunmaz'ın şiir kitabı. "Türkiyede Sanat" önyazısıyla kitaba adım atı-

lıyor. Bu yazıda" ...sanatsal savaşım, toplumsal savaşımın ikiz kardeşidir. Hem de tek yumurta ikizi... yeni dünya düzenine karşıt, yeni insan düzeni yaratma adına tüm sanatsal silahlarımızı kuşanmalı ve alanlara çıkmalıyız," diyor Bulunmaz. Burjuvazi ve dinsel örgütlerin, toplumun çevresini bir örümcek ağı gibi sardığı iki başlı tuzağı gördükçe, ona hak vermemek elden gelmiyor. Yine de umutla "filizlenir damıtılmış sevdalarda kavga" diyoruz şairin ağzıyla. Çünkü "tanrıdan yukarıda insanlık" var.

Taş Bebek Ağlamaz Ki, estetik kaygıların içinde oyalanmadan, verdiği mesajlarla kendini duyuruyor Hele o sese bir de siz kulak verin. **(Bulunmaz Yayıncılık-İstanbul,1994)**

Arife Kalender Önel, **Göçebe Sevinçler'le** ikinci kez merhaba diyor okuyucuya. (Sudaki Yüz, Gül Hırsızı Çingene, Boyun Benimle Uzar) adlı üç bölümden oluşan kitapta, oturmuş bir söyleyiş biçimi hemen dikkati çekiyor. Yazar, daha çok soyut imgelerle yapılandırıyor dizelerini. Kimi şiirlerinde.

"...yarattım, yaşattım, unuttum
Akarsulara bağladım şiiri"

gibi somut söylemli güçlü dizelerde var "Göçebe Sevinçler"i ilgi ve beğeniyle okuyacaksınız. (Cem Yayınları- İstanbul,1994)

Yosun Tutmuyor Yaram, üretken şair Asım Öztürk'ün on ikinci şiir kitabı. Öztürk, kimi kitaplarında somut bir anlatım üzerinde yoğunlaşırken, kimi kitaplarında da soyut bir anlatımı yeğliyor.Ne var ki, hangi kitabını elinize alırsanız alın, usta bir şairin elinden çıktığını hemen anlıyorsunuz.

"...Kimin kurşunu Acım bitmeden
Yeniden yatağına sürülen "

Ya da

" ...Akşamın karanlığına damlayan
Yangının yeri yok
Belleksiz bir toplum yenik düşer
Yarına..."

dediği dizeler sözlerimi doğrulamıyor mu? **(Ozan Yayınları- İzmir,1994)**

Ruhan Mavruk, **İda Dağı Çöz Beni** adlı kitabıyla şiir dünyasına adım attı. Yeni, her zaman umuda gebedir. "Of ki of" adlı şiirinde.

"hep dolaylı yaşadıklarından mı ne
yalnızlığın tadına varamıyor kadınlar
erkek tanrıların yönettiği bir ülkede"

diyen şairin üzerinden gözlerimizi ayrımayarak hoşgeldin diyoruz. **(Berfin Yayınları-İstanbul,1994)**

Yanılmıyorsam, 1954 ya da 1955 yıllarında ilk kez aynı masaya oturduğum bir dost Hakkı Özkan. Çeşitli yazın türlerinde ürün verse de çoğunlukla şiirin yatağında akıyor. Son kitabı da **Kimbilir Ne Yakışır Her Eve Bir Çingene**. Adı, gizini çabuk ele vermiyor. Ama kimi şiirlerden bu gizin anahtarı alınabiliyor. Şair, her eve bir bahar havasının yaraşır olduğunu ve bu havanın çingene neşesiyle oraya aktığını ima ediyor Çoğunluğu az dizeli şiirlerden oluşan kitabın merkezi: 'sevgi' Kimi zaman ironi, kimi zaman kavgalı dizelerle işliyor bunu.

"...Hele bir adım daha atsın en önlere,
Başlasın paylaşmayı öğrenmeye,
Siz seyredin, seyredin
Nasıl çiçeklenecek adam
Elleri el olacak o zaman."

diyen Özkan'ın, insan yüreğini kavrayan ürünleri var. Okudukça şiirinin tiryakisi oluyor insan. **(Yeni Pan Yayınları-İstanbul,1995)**

Yüreğinizde insanlığın sevgisini ve aklınızda dertlerini taşıyorsanız, "seviyorum derken çizerdim bir delikanlının bıyığını" ve "hep aşklar çıksa zarfların içinden" diyerek binlerce çok adreslere mektuplar yollardınız. İsmail Gençtürk de öyle yapmış. Rahat bir söylemle yapılandırdığı şiirlerini **Çok Adresli Bir Mektup** adlı kitabında toplamış. Buruk ama direncinden ayrı bir tat alarak okuyacaksınız bu şiirleri. **(Ardıç Yayınları-Ankara,1994)**

İkinci kitabı olmasına karşın **Ekmeğin ve Suyun Tanrısı** kitabıyla tanıdım Öztürk Uğraş'ın şiirini. Bana göre, şiirin kaynağından yararlanmasını, kendine özgü anlatımıyla, yeni bileşimlerle ürünlerini yapılandırmasını biliyor. Ne ki, kitapta şiir sayısından fazla sövgü var İnsanın yaşamında sövgü olduğuna göre, yerine oturtarak sanatçılar da bundan yararlanacaklardır elbette. Ama sanatsal üründe bunu rastgele kullanmak olmaz. Neyzenin yaşamını yaşamadan, onun küfür örgüsüyle buluşmak olası değildir İçinde:

" Çiçekleri güneşe çıkarmıştım
üstüne barut kokusu sinmeden içeri almalıyım...

dizelerini taşıyan bir şiirin bitişi

" Fatih parkındayım
gelin de ağzınıza sıçayım."

gibi dizelerle olmamalı. Çünkü bu, iyi bir şairliğin yoluna giren Öztürk Uğraş şiirinin düzeyini düşürüyor. **(Berfin Yayınları-İstanbul,1994)**

Özgeçmişine yer verilmediği için **Çatıdaki Çığlık**'ın yazarı Hilmi Kayıhan'ı tanıyamadım. Kitabını oluşturan şiirlerin tüm dizeleri bir-iki sözcükten oluşuyor. Bunların içinde: "amele sözcüklerim" ve "göz kırpışı kopyalama" gibi değişik söylemli dizeler de var. Küçük oylumlu ve espriye dayalı olarak kurulan şiirlerden oluşan kitabın, tüm gelirinin böbrek hastası Mehmet Erdoğan'a bağışlanması ayrı bir güzellik. **(Kendi Yayını, Ankara-1993)**

Ogün Hakan'ın İncekara adlı kitabındaki uzun şiirler, daha çok öyküsel bir anlatım taşıyor Böylesi şiirlerde, ipler çoğu kez şairin elinden kaçar. Bütünlük bozulur ve ya soyutlamaya ya da yinelemeye gidilir. Oysaki ilk kitabı olmasına karşın Hakan kısa şiirlerde başarılı. Eğer şairlikte demir atacaksa, şiirleri biraz daha göznuru isteyecek ondan. (Kendi Yayını-İstanbul)

Bu kez Ağıtlara Yazıldı Zaman adlı kitabında karşılaşıyoruz Aydın Öztürk'le. Bu üçüncü şiir kitabı.

"...kendini aramalısın oralarda
Dönerken kendinle dönmelisin"

diyen şair, güzel bir dünya oluşturmanın kendi sesiyle kavgasını veriyor şiirlerinde. Malzemesi insan.

"...ağlayacak kadar güçlüydün o akşam
korkacak kadar insan..."

dizeleriyle de gönül verdiği malzemenin tarifini yapıyor Dileyelim ki, insanlar birbirlerini insansızlıktan korusun. **(Berfin Yayınları-İstanbul,1994)**

O eski tanıdık sesi buluyoruz yine **Adı Barış'ta**. Şair Hasan Hüseyin Yalvaç, şiirlerinin bir çoğunu öyküsel anlatımdan yararlanarak yapılandırır. Bu kitabında da aynı geleneği sürdürüyor. Ne var ki, az sözcükle oluşturduğu şiirler de azımsanamaz.

" .umutsuz yaşam/ akrepsiz yelkovansız saattir anlayana."

diyen şairi, bu kez çağdaş insanın barışçı sesinden dinliyoruz. **(Prospero Yayınları-Ankara,1994)**

Adnan Durmaz, resimi edebiyatla birlikte götüren bir sanatçı. Son kitabı **Fısıltılarla da Olsa Söyle** adını taşıyor Kitap çoğunlukla, akıcı bir dille örülmüş uzun soluklu şiirlerden oluşuyor Ancak, kitabın ikinci sayfasına "Yayınevinin izni olmadan bir kısmı veya tamamı çoğaltılamaz, alıntı yapılamaz" biçiminde yadırgadığım bir not olduğu için alıntı yapamıyorum. **(Saypa Yayınları-Ankara,1994)**

Gülbahar ünlü, hem kendi dışında, hem de kendi içinde kendini arayan bir şair. Gündelik yaşamı, sözcüklere boyut kazandırarak konuşma diliyle şiirleştiriyor "Ben bir çocuk bile olamam artık eli uçurtmalı" dizesi, içinde bulunduğu ruhsal anı en güzel biimiyle dile getiriyor **Çocukların Babaları Ölü Olmalı** adlı şiirde ise, aile içindeki bozulumu hem sergiliyor, hem de sorguluyor Şairin, **Baharın Uçurumunda Hazan** adını taşıyan kitabını okumamak, şiir severler için bir eksiklik olur sanıyorum. **(Cem Yayınları-İstanbul,1994)**

Yılmaz Yeşildağ'ın **Yaşamın Hakkarisindeki Militan** adlı son kitabında yer alan şiirler, kendilerini ikiye ayırıyor Bir bölümdekiler, anlaşılır ya da yarı anlaşılır olanlar Diğer bölümü de anlaşılmazlardan oluşuyor. Hakkari diyeceksiniz, militan diyeceksiniz, sonra da orada bok yedirilen insanı es geçip tümden soyut bir şiir yazacaksınız. Olmaz böyle şey. Memleketimizde yaşanan gerçekler içinde idam, darağacı, işkence varsa, toplumcu bir yazarın bunları ve de bunlara ilişkin şeyleri tümden soyutlamaya hakkı yoktur. Ya uslu bir şair olup bu işlere değinmeyeceksin ya da kendine toplumcu şairim diyorsan içine içine gireceksin. Bu iş, yanında yöresinde dolaşıp caka satmayı kaldırmaz.

Yeşildağ iyi bir şair aslında. Bugüne dek yayınladıklarıyla bunu kanıtladı. Bu kitabında:

" .aysız gecelerle yitti bakire umutlar
yalnızlığı çoğaltarak aradığım dostluklar
sırı dökük aynalara gömülmüş anılarım..."

deyişinde ve daha birçok şiirinde görüleceği üzere, tümden soyuta gitmeden istediğini ifade edebiliyor O zaman aklımıza şairin memur olması nedeniyle, kendi söylemine sansür koyduğu ihtimali geliyor. **(Kora Yayın- İstanbul,1995)**

Hilmi Haşal'ı daha önce yayınlanan **Denge/Sizler Adına, Elektronik Yalnızlıklar** adlı kitaplarıyla tanımıştık. "Yol Boyu Notları" şairin üçüncü kitabı. Nabzımda duyumsarım Haşal'ın şiirini. Onun için de çok severim. Önce dünyaya bakışından ötürü severim. Sonra; sözcükleri iyi seçtiği, şiiri yaşamdan koparmadığı, soyut-somut, duygu-akıl dengesini sağlıklı kurup, şiiri, şiir diliyle ördüğü için severim.

"...ölüm o
geleceği kovalayan yol çizgisine saldırır." dizeleri, doğal bir söylemin içinde sözcüklerden taşan bir anlam içeriyor. "Yolbaşı" şiirinde ise:

"...umudunu tanımalı insan yarına kararlıysa
n'edip neyleyip dayanmalı
sevdalıysa
çünkü insan sevince insandır en çok
ve sevince dost..."

diyerek, gerçek şiirin anlamsızlığa sokulmadan da yaredilebileceğini kanıtlamış oluyor. **(Yeni Biçem Yayınları- Bursa,1993)**

Sevil Aydın 16 yaşında şiire başlamış. Şimdi 18'ine geliyor. İlk kitabının adı ise Bana İstanbul'u Anlat. Aslında şiiri yazmak da, İstanbul'u anlatmak da zor bir iş. Ama biz, şair yetiştiren bir memleketin çocuklarıyız. Aydın bu işte inat edecekse, zamanının büyük bir bölümünü şiirin mutfağında geçirmesi gerekece. **(Roza Yayınları-İstanbul,1993)**

Türk Kütüphaneciler Derneği Edirne Şubesi, Nected Tezcan'ın, doğa öğretmenlik ve çocuk şiirlerini içeren **Çağla Tadı** adlı kitabını yayınladı. Kitabın başına, dernek yönetim kurulu adına Ender Bilar ile şair-yazar Mehmet Başaran birer önsöz yazmışlar Tezcan:

...O çocuklar da bizim
Onlar da ana kuzusu
Zap Suyu'nun akışında akıntı
Kop Dağı'nın bakışında yıkıntı...

dizeleriyle kucaklıyor tüm ülke çocuklarını.

Yazı büyütülüp, iç düzenleme biraz titiz yapılsaydı kitap daha sevimli ve zevkle okunabilir duruma gelebilirdi. Ne var ki Derneğin yaptığı bu hizmet, her zaman saygıyla anılacaktır. Dileyelim aynı amaçlı dernekler, bu türlü uygulamaları örnek alsınlar. **(Türk Kütüphaneciler Derneği, Edirne Şubesi Yayınları-Edirne,1994)**

Çağrışımlar, Yugoslav şair Suat Engüllü'nün son kitabı. Yakup Hayro'nun suluboya resimleriyle süslenmiş. Engüllü, uzun yıllar yazan, deneyimli bir şair Bu kitabı:

"...Bil gecikmez
geliverir sinsi sinsi
her şeyi altüst ederek açgöz bir olta...

deyişinde olduğu gbi kendine özgü söylemli küçük küçük şiirlerden oluşuyor. **(Mebis Yayınları-İstanbul,1992)**

Çok ödüllü bir şair arkadaşımız olan Çiğdem Sezer'in son kitabının adı, **Çılgın Su**. Ödül uygulamalarının da yozlaştığı günümüzde **Çılgın Su** gibi gerçekten şiir olan bir ürünün seçiciler tarafından görülmesi, buruk bir mutluluk veriyor insana. Çılgın Su şiirinde:

"...acıyan yerlerini yırt bu kitabın
duraksız yolculukları unut
kim yazdıysa yırtıla ferman
beynindeki zincir sesini unut...

dizeleriyle seslenen Sezer'in gerek ilk, gerekse ikinci kitabını açar açmaz, onun ustalaşmış şair soluğuyla karşılaşıyorsunuz. Son kitabını oluşturan dört bölümde de ayrı güzellikler taşıyan şiirlerle soluklaşıyorsunuz. "Yeni Baştan" şiirinin son dörtlüğünde:

"...gül kokulu soluğunda çocukların
öğrenmeliyiz büyümeyi yeni baştan
güneşli gökyüzü gibi üstümüzde dünya
öpüyor anne sıcağı alnımızdan"

diyen Çiğdem Sezer'in adına dikkatle kulak verin.

Çünkü yarınlarda onu başka güzelliklerde de göreceksiniz. **(Dünya Kitap-İstanbul,1993)**

Çok yönlü bir sanatçı M.İrfan Benli. Şair, yazar, ressam ve fotoğrafcı. Diğer sanat türlerinde nerede ve nasıl olduğunu söyleyemem ama, şiirde düzen tutturmuş. İlk kitabı **Yabancı Bir Şehrin Kapısında**'ydı. Bu kez **Çağrısız Konuğuyum Denizin** adlı kitabını çıkardı. Birinci bölümde şiirler, "Yaşamın ve Aşkın Kendisi" diyerek ayırdığı ikinci bölümde ise, düzyazı ve fotoğraflar var Bu kitaptaki şiirlerin önünde biraz daha fazla durmak ve dizeleri daha alıcı bir kulakla dinlemek gerekiyor Çünkü:

.Kurgularında yaşıyoruz birbirimizin
Tercihler yargılıyor bir diğerini. "

diyen şairin, dizelere daha yoğun bir anlam yüklediği gözlemleniyor

"Arayan olur diye bıraktığım adres
Bir hüznü kovalıyor tam gün..."

deyişi ise, yaşadığımız günlerdeki dostlukların, geniş anlamda manevi değer yıkımını sergilemiyor mu? Yani:

Gölgesine kapanırken karışık esintiler
Çapları hızlarına yetişmiyor dostlukların.

Kitabı bitirdiğimizde, M.İrfan Benli'nin birinci kitabından sonra oldukça yol aldığını görüyoruz. Ne var ki, şiir koşusu, maraton'dan da öte bir devridaim koşusudur. Start verilmiş, şair M. İrfan Benli de kendi kulvarında başarıyla koşuyor **(Saraybahçe Belediyesi Kültür Sanat Etkinlikleri Dizisi-1994)**

Arınmış ve Ölümsüz, Aydın Şimşek'in ikinci kitabı. Altı yıl cezaevinde yatan Şimşek'in birikimi bu kitaba yansımış. Elbette kendisinin salt bireysel duyguları değil bunlar. 1980 darbesinden sonra memlekette yaşanan acı ve kıyımların kesitleri portreler ve görünümler olarak veriliyor kitapta.

1989 yılında İnsan Hakları Derneği'nin düzenlediği şiir yarışmasında birincilik ödülü alan Aydın Şimşek, soluklu ve anlaşılır bir biçimde örüyor şiirini.

"...Sevmesini bilen kaç gülüş kaldı
sorgulanmamış kaç ayışığı kekeme düzlüklerime
baştan çıkarılmış kaçak şavk
tersine akan suyun kesilecekse başı
yeniden yoruma açıyorum tarihi. "

diyen şair, çektiği tüm acılara karşın inancına yitirmemiş. Onun için de.

"Bitecek hiçbir şeyimiz yok
Bitecekse acılar bitecek" diyor

(Yaba Yayınları-Ankara,1994)

İzmir'den, 1986 yılında çıkmış **Günün En Güzel Saatleri** adlı kitabıyla bir merhaba gönderiyor Lütfü Dağtaş. Seviniyorum ve:

"unutulmayan bütün sevdalar birer filizdir"

diyen şairin, bu dizesinden yeni ürünler için kalemi tekrar eline alacağını umarak, mutlanıyorum. **(Kendi Yayını- İzmir,1986)**

DOSTLUKLAR
ARKADAŞLAR
AYRILIKLAR

Ah dostluklar arkadaşlar ayrılıklar
ziyaret edecek kimsesi kalmayanlar
dostlukları sönümlenme devresine girenler
geleceği -pek de- parlak olmayanlar
bütün zamanların bunalım düşkünleri -midikkatleri üzerine çekme mücadelesinin
iyi şiiler yaramaz çocuklar kötü şairler

bir türlü yorumlanamayanlar

farkında olmadan vurulanlar
seçme hakkı verilenler
seçilme hakkı -bir türlü- verilmeyenler
sahte insanları bırakanlar
geri çekilenler
arada bır çıkıp hava alanlar
hissetirmeden iletişimi koparanlar
bir neredesinle geçiştirenler
senin için hıç önemi olmayanlar

bir türlü gerçek olamayanlar

birleşmesi imkânsız tek kalanlar
duygulardan övgüyle söz edenler
ve hepsini birbirine karıştıranlar
bazen gerçeğin de yalan kadar çirkin olduğunu
hep unuttular

bir türlü unutulmayanlar

sokak çocuğu sokak sevgisi sokak partisi
sokakları terk etmeyenler
içki kadehinde kalmayanlar
hep önden vuranlar
ayaklananlar
gidip gidip bir kez olsun dönmeyenler
mangalda kül bırakanlar
seni seviyorum yaşasınlar meydanlar mitingler
tek bir kelimeyle dünya değiştirenler

bir türlü teslim alınamayanlar

Uğur YILDIRIM

Dağlarca İle Vagonda

İdris ATMACA

-Şiir nedir, nasıl tanımlanır?

-İstanbulda yapılan şiir toplantısında bu konuya değinmiştim. Yazdıklarımız okununca, yazıyı oluşturan sözcüklerin hepsi yok oluverirse bizde kalan şiirdir Elde etmek istediğimizdir Bu tanım bütün güzel sanatlara da uygulanabilir Şiir sandıklarımız belirttiğim tavırla incelenirse gerçeğe kolayca varabiliriz.

-Şiirin amacı, görevi var mı? Nedir?

-Şiirin amacı vardır Yalnız, güzelliğin oluşturulması ozanın yurttaş olmadığını, ne ülkesinin ne yeryüzünün yurttaşı olmadığını gösterir Oysa ozanlar en büyük yurttaşlardır Şiiri yukardaki tanımla elde ederken ülkenin, bütün yeryüzünün, yaşayan, savaşan bir bireyi olduğumuzu da unutmamalıyız.

-Şiir kimler için yazılır?

-Yukarıdaki yanıtlar bunu açıklıyor Şiir yurt konularını, yeryüzü konularını ölümsüz bir başarıya ulaştırmak, yurdu, yeryüzünü yenilemek, daha mutlu kılmak amacını güdenler için yazılır Daha doğrusu bu amacı yaratır

-En iyi şiir nasıl şiirdir?

-Yukarıdaki tanıma en uygun şiir en iyi şiirdir Şunu da açıklayayım şiirin en iyisi olmaz. Olamaz. Şiir olan başarılmış demektir Şiirin kuralları içinde amacı da yaşatabilen şiiri yeğlemek isterim.

-Gelişen, değişen dünyada 2000'li yıllarda şiir yazmak zorlaşacak mı?

-Bu sorudan çağlar önce şairlerin daha kolay şiir yazdıkları anlaşılır. Oysa ozanın çabası her çağda sanırım birbirine eşittir Şair olmayarak şiiri yazmaya kalkanlar şiire olan uzaklıklarını eski çağlarda da, günümüzde de, gelecek çağlarda KORUYACAKLARDIR.

-Şiirlerinizde hep arı bir dil var neden?

-Bu konuyu Türk Dili Koçaklaması adlı yapıtımda işlemiştim. Şiir dil olayı sayılmaktadır Bu tanımda büyük bir çoğunluk birleşmiştir Ne yazık ki kimi ozanlar bu gerçeğin ayırdında değiller Hele genç ozanlar yakın çağların büyük ozanı Ahmet Haşim'in "ölü gibi yaşamasını" sanki görmüyorlar Haşim dilinin eksikliğinden "ölü gibi yaşamaktadır" Üstelik arı dilin yaratacağı büyük Türkçe sözcükler arasındaki büyük iletişim, yeni dilcel olaylara yaratıcı olacaktır Genç ozanların başarısı ya da başarısızlıkları Türkçe'yi yaşamalarında, yaşamamalarında yatmaktadır.

-Şiirlerinizi yayınladıktan sonra, "keşke şu sözcük şöyle ya da şu dize şöyle olsaydı" diye düşündüğünüz oldu mu?

-Olmadı.

-Şiirinizin zor anlaşılırlığına katılır mısınız?

-Bu soruyu doksan kez yanıtladım. Böyle diyenleri ben anlamıyorum. Benim kitaplarımı beğenmeyebilirler, bunu saygılarımla anlarım. Okuyup anlamıyorum diyenleri dizelerime yeniden, yeniden çağırırım. Bir ozan kendinden önceki ozanları ANLAMADAN şiir yazmaya çalışmamalıdır, başaramaz çünkü

-Son yıllardaki çeşitli etkinliklerde sizi de görür olduk. Bir yumuşama mı?

-Yumuşama yok, çünkü sertlik yok. Yaşlandığım için insanları kırmaktan çekiniyorum. Şunu da görüyorsunuzdur "kimi yerlerde görünsem bile orda olmadığımı"

-Türk şiiri dünya şiirinin neresinde?

-Bana söylediklerine göre şiirimiz dilimizce büyük.

-Sizi en çok ne mutlu eder?

-Beni en çok soru yağmuruna tutulmamak mutlu eder Her soru içerime giderilmesi olanaksız bir yalnızlık bırakır

-Peki size sorular yöneltilmediğinde?

-Bütün anlarımda mutluyum. Şiirin içindeyim çünkü.

-Dağlarca deyince usumuza ilk ne gelmeli?

-Uzun yaşamasını yalnız şiire adamış bir yurttaşın, yapıtlarından kaçını okudum, niye okuduklarımla yetindim, "bu ozan her dizesiyle beni aramaktan usanmamışsa da ben niye ona suçlu düşüyorum" düşüncesi gelmeli.

-Ödüller için düşündükleriniz?

-Sanatçının en büyük ödülü emeğinin YAŞAMASIDIR. Kişi nice ödüllerle övgülerle tanıtılırsa tanıtılsın onu yaşatacak yalnız kendi yapıtlarıdır Ötekiler sis gibi dağılır gider Yazdıklarımız gelecekteki varlıklarımızdır

-Edebiyat dergileri için düşündükleriniz?

-Gerçek bir nedeni olan ele elınır alınmaz kendini belli eder Dergi çıkartmak için dergi yayınlamak kendini abartmaktır Kendini çıkmaz bir sokağa kilitlemektir Bütün yeteneğini bu çıkmaz sokakta öldürür Gerçek bir amacı anlarken ün, kayırma, arkadaşlık duygularından uzak bir ülküyü anlatmak istiyorum. Yaşar Nabi'nin yaptığı, yaşamasını Varlık'a adadığı gibi.

-Hocam bağışlayın Dağlarca ile Nâzım sanki küslermiş gibi gösteriliyor, ne dersiniz?

-Hiçbir şey demem. (Dağlarca birşey demedi fakat, 1936'da Akşam gazetesinde Nazım, Orhan Selim adıyla onun Havaya Çizilen Dünya yapıtındaki Komşunun Sokak Kapısı adlı şiirinden söz etmiştir İ.A.)

-Genç şairlere söylemek istedikleriniz?

-Bu küçük konuşmayı birkaç kez okusunlar, şimdilik.

İnsancıl'ın Okur Yazar Bütünleşmesinden Yeni Bir Güzelliğe, Gerçek Sanat'a Selam

Hüseyin KILIÇ

Bir tartışma sürüp gidiyor O da kitabın az okunması... dergilerin açılıp kapanması, kalıcı olmaması tartışılıyor Bunu sistemin sanatçıları da tartışıyor ama... değiştirmek için değil... oyalamak için. Çünkü onlar için az veya çok okumuşlar hiç farketmez.. o çarpık düşüncenin ifadesi şu:

"Bizim 100 okuyucumuz olsun yeter"

Evet onları çarpık düşünceli 100 kişi okusun, gerisi önemli değil. Toplum, sanatı ne yapacak? zaten sanat, sanat içindir Ama bizim için değil 100, 300 okuyucu yetmez. Bilinçlenecek... aydınlığa yürüyecek kitleler gerek bize. Bu kitle nasıl yaratılacak... yanıtını ilerde vereceğim.

Kitabın, derginin az okunmasını sırf ekonomik nedenlere dayandıranlar var yanlış. Bu yanlışa aydınlar ve sanatçılar içinde düşenler de var Ekonomik nedenler alım gücünü zorlaştırır ama kitabın az okunması sırf ona dayanmaz. Çünkü... okuyanları nedenler etkilemez. Okuyan kişi her türlü zorluğu yener... o sevda eğer yüreğe düşmüşse.

Ama şu bir gerçek. kitabın-derginin basımı ile yayımı sırf ekonomik nedenlere dayanır O yüzden sistemin sanatına karşı duranlar... son yıllardaki kağıt zamlarından dağıtımın pahalı olmasından alabildiğince etkileniyor Bu zorluklar ancak özverili ve etkin bir okuyucu kitlesiyle aşılacaktır

Olay. sırf ekonomik nedenlere dayansaydı, bir yayınevi Orhan Pamuk'a 7 milyar verir miydi? romanı yeni çıkmasına rağmen birkaç ayda 17 baskıya ulaşır mıydı? Ve futbol maçlarında milyarlar elde ediliyorsa, pop (top) müzikçiler bir gecede 250-300 milyonu cebe indiriyorsa ve bir konsere 150-200 bin kişi girebiliyorsa.. kitap okumaktaki gerilemenin özü sırf ekonomik nedenlere dayanmaz. İşte gerçek bu.

Herkesin bildiği gibi... toplum farklı tüketim alanlarına yöneltildi, tek düze tüketim toplumu... kültürsüz, kendi değerlerine sahip çıkmayan bir gençlik... popçusu, metalcisi, diskocusuyla... kahvehane kültürüyle yozlaşan bir gençlik yaratıldı. Öyleyse özü sistemde.. onun medyasında aramak gerekiyor.

Gerçek burjuvazinin basını, gerek görüntü medyası ustaca kullanıldı... toplumun beyni abur cuburla doldurulduu... kavram kargaşasına neden olundu.

Biz karamsarlıkları umutlara... umutları paylaşımın güzelliğinde amaca dönüştüreceğiz. Sanat diye benimsettikleri çirkinlikleri suratlarına vuracağız... sanatın ne olduğunu ortaya koyacağız. Evet herşeye rağmen umudumuz ayakta. Çünkü... kokuşmuş medyanın umudu çarpık. Yazarak çizerek... eksileri artılara çevireceğiz. Bakın Saneca ne diyor:

"Güneşe lâyık olmayan nice insan var, fakat güneş her gün doğar."

Evet sanata bulaştırılan çirkinliklere rağmen... sanatın güzellikleri bir güneş gibi hergün doğar. İşte söze derin... alabildiğince yaşamın özüne inen bir gerçek... unutmayın bu şamarı.

Yazıma şöyle başladım: Bizim için değil. 100, 300 okuyucu yetmez. Bilinçlenecek... aydınlığa yürüyecek kitleler gerek bize... bu kitle nasıl yaratılacak?

Bunu **İnsancıl**'ı takip edenler iyi biliyor

O da Cengiz Gündoğdu'nun ortaya koyduğu milimetrik mücadele... bu mücadele yürütülmeden... sistemi karşısına almadan etkin bir okuyucu kitlesi yaratılamaz.

Unutmayın. Derginizin adı **İnsancıl** olmayabilir... ama... aynı inancı taşıyorsanız, önemli olan nice güzel **İnsancıl**'lar yaratmak... ona omuz vermek. Bu inançla okur-yazar bütünleşmesine selam yolluyorum:

"Şunu söylüyorum. Kavganın kızıştığı bu süreçte söylüyorum. Yezidin kuvvetleri... kapitalist ilişkinin burgacında sahte bir hayatı sürdürenler size söylüyorum. İnsansan... insani mücadelenin başarısından bir dakika değil, bir saniye bile umut kesmedim. Son derece kötü durumlarda bile insana inancım sarsılmadı. **İnsancıl**'da **İnsancıl** deneyevinde olup bitenler bu inancımı pekiştirdi. Biz insani ilişkiyi önemseyenler... insani mücadele yolundan yürüyenler, sizlerden fazla-

yız... çok fazlayız. Tek eksiğimiz sizin örgütlü, bizlerin örgütsüz olması (x)"

Örgütlenmenin yolu, sistemin sanatına karşı bir konfederasyonlaşma etrafında bir araya gelmektir... alternatif medya hareketini şekillendirmektir

"Radyolarla, süreli yayınlarla ilişkiye geçmeliyiz. Düzenli yayınlar çıkaramıyorsak veya kültür-sanat vb. alanlarında yetersiz kalıyorsak **İnsancıl** gibi dergilerle diyaloğu güçlendirmeliyiz. Bu kaynaşma faaliyetlerini ilerde bir TV yayıncılığına bağlayabilmeliyiz. (xx)"

Evet her alanda insan için örgütlenme... **İnsancıl** gibi alternatif kültür-sanatı üreten dergiler konfederasyonlaşmayı, alternatif medyayı yaratmak zorunda. Bunu yaratırken de milimetrik mücadeleden yola çıkıp. sisteme teslim edilen kültür-sanatı onların elinden almalıyız... inada inat yazıp birbirimize destek olmalıyız.

Büyük kentlerdeki (metropoldeki) sanatçılar birbirlerine destek olmadıkları. alternatif medyayı yaratmadıkları sürece kısır döngüleri içinde dönüp dururlar. Onun için de Anadolu'daki sanatçılarla da birliğe gidilmeli... güçlü bir örgütlenme yaratılmalı.

Sanatçı artık gerçeği görmeli... ama o da yetmiyor Çünkü... gerçeği görüp değiştirmek, dönüştürmek zamanıdır. Bunu yaparken... sanatçı kökünü Anadolu'dan, Mezopotomya'dan almalıdır ışık oralardan yayılır dünyaya, ışık olmadan gerçek görülüp değiştirilemez... dönüştürülemez.

Sanatçı kökünü sağlam yerden alıp özgücüne güvenmeli... sanatı dergilerindeki dost-ahbap ilişkilerini kırmalı... güzellikleri üretenlerin ortak sesidir dergiler.

Sistemin karşısında duranlar arasında dayanışma platformları oluşturulmalı. Mesela bir dergi A... biri de B şehrinde çıkıyor ikisi birbirini tanıtıp okutmalı... böylece gruplaşmalar, dost-ahbap ilişkileri kırılır. Bugün iki... yarın yüzlercesinin dayanışması sağlanır. Bunu sırf dergilerle genellememek. Bunlar aynı zamanda okur-yazar.. sanatçı aydın bütünleşmesidir. Dayanışma ruhuyla kültür sanatın topluma inip toplumsallaşmasıdır.

Şu benim, bu senin dergin deyimini bir an önce kaldırmalıyız.. hepsi bizim yazacağımız bir alan olmalıdır. Yoksa sistemin esiri oluruz.. daha çok kültürsüzleşmeyi, yozlaşmayı yaşarız.

Yazımı bitirmeden önce... sanatçı özgücümüze güveneceğiz. yazın üretimini ülkenin her köşesine ulaştırmak için bir sanat cephesi yaratacağız diyorum.

Son olarak **Gerçek Sanat** dergisine yazın yaşamına hoşgeldin diyorum, dayanışma amacıyla bu yazıyı sunuyorum. Ayrıca **İnsancıl**'ın okur-yazar bütünleşmesine katkı yapmak istedim.

Okur-yazar bütünleşmesi sırf **İnsancıl** dergisinin sorunu olmamalı. Nice güzel dergilerden yola çıkıp... toplumsallaşma yolunda ve güzeli yaratma uğrunda inada inat yürüyelim dostlar:

"Ciddi bir örgütlenme olduğu gün... siz... Yezid'in kuvvetleri yerle bir olacaksınız.

İnsan aydınlığı yaratacak... insan, bu dünyada insanca yaşayacak. mutlu olacak. (xxx)

(x) Ormana Çekilme Zamanı-Cengiz Gündoğdu
(xx) İHD Bağlamında Kültür Sanat
(xxx) **İnsancıl** dergisi Ekim 1994 Sayı:48

İĞNELER

Açı yüreğini şansa
Başka yolu yok
Yanından bile geçmedi yavru kuş
Yarım kaldı bardakta suyu
Ölüm iğnelerin ucunda

UZUN YOL

Güneşe bakıp
Aya bakıp
Erken çıkar sabaha
Bir arşın yol için
Selam söyle düzlüktekilere
Biz yoğrulduk kanla
Onlar bebek kalsın
Solunmaz bu dünyada

GİTTİ

"Son idama"

Yüreğime su serpti cellat
"İdamlar kalkıyor" dertlisi
Onu görmeyeceğim bir daha
Aynı hücredeydik uzun gün

FELÇLİ ÇOCUK

Çiçek açmıştı yamaçlar
Kimse ona kucak açmadı
Küçük bir kadındı annesi
Alkol delisi adam
Deme doktor anlaşıldı öyküsü

Ali Ersin GÜNÇE

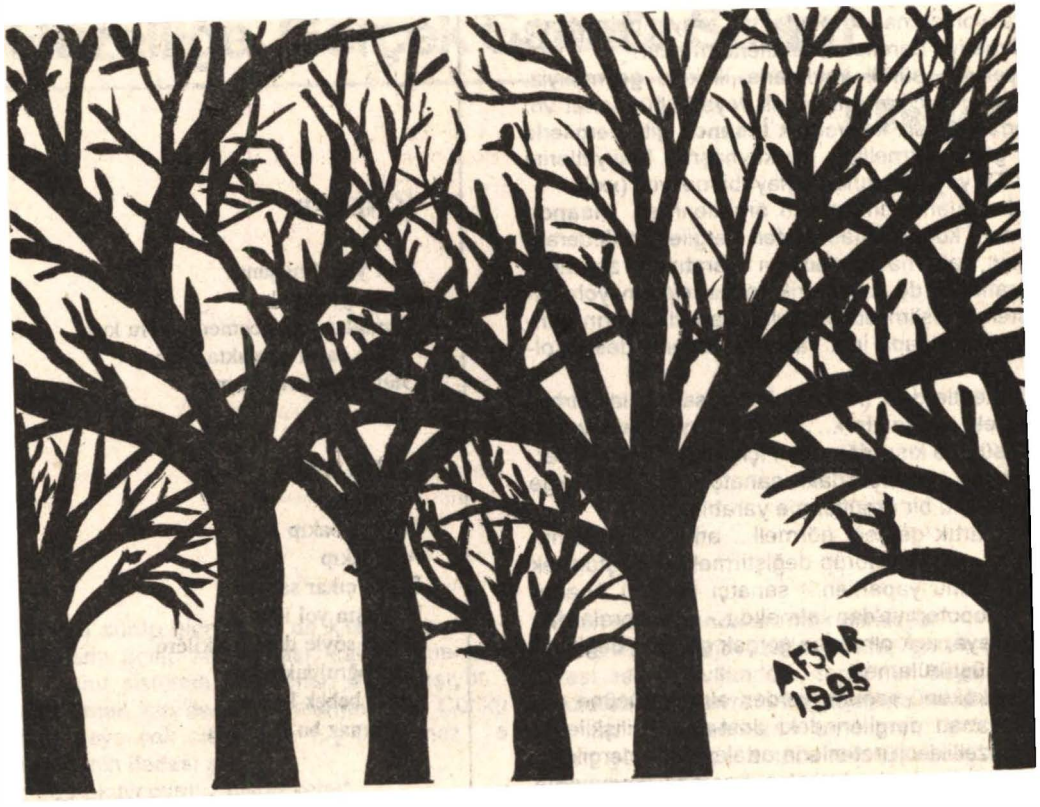

AKŞAM HABERİ

Kuşların telgrafını aldım
Dağbaşlarından
Kalkıp onlara gitmeliyim
Gün başlamadan

Karanlık kocaman sessizliği
Yalnızlığa bağlıyor
Ben gidip hiç görülmemiş
Sevinci bulmalıyım
Kuşların olduğu yerde
Akşam olmadan

SESSİZ AKŞAM DÜŞLERİ

Bembayaz akşamlara çıkmak
Deniz kıyılarında ya da dağ başlarında
Daha doğar doğmaz sarhoş
Pırıl pırıl bir günden
Akşam gelin gibi süzüle süzüle
Yamaçlardan ağır ağır inerken
Seni duymak seni sevmek seni okşamak
Seni konuşmak ve seni susmak
İlk karanlıkla birlikte erkenden

Senin hazırladığın sofraya oturmak
Senin yaydığın çarşafların üzerine
Uzanıp uzun uzun düşünmek seni
Dünyayı yepyeni güzelliklerle
Yeniden yaratır gibi
Elinle kapladığın yorganı örtünüp
Seni duymak seni düşünmek seni bulmak
Haritaya yeni bir ada yazdırır gibi
Her yanını her şeyini öğrenmek
Saçlarını boynunu sırtını belini
Kollarını omuzlarını dizlerini ayaklarını
Hatta ayıp olmasın en gizli yerlerini
Yani baştan sona seni ezberlemek

KENDİNİ ARAŞTIRAN

Güzelin bilinmeyen delisi
Sevinçlere küçük yaştan tutkulu
Sevince ölecek gibi seven
Sevemeyince durup kalan
Bir serseri eskisi

Uzun kırgınlıklardan emekli
Ayaklanmaların görünmeyen elebaşısı
Görevlisi yağmurun rüzgarın
Bir yoksulun çocuğu
Yalnızlıkla öfkenin kırması
Deniz kıyılarının sevdalısı
Kendini adamanın birinci ustası
Ölümü bir türlü anlamayan
Sessiz garip bir çocuk

Gidişlere uyarlanmış düşüncesi
Hep ayak sesleri dinleyen
Durup kalmak istemeyen
Boşvermişliklerden sanık
Eşsiz yakınlıkların sorumlusu
Yasak sayılmış horlanmış
Kuşlar gibi kafeslere kapatılmış
Bütün aşkların baş suçlusu
Ne kadar yorgun da olsa
En iyi öğrencisi kavgaların

İSTERSEN AL GÖTÜR BENİ

Ölümsüz gülüşünle başlıyorum
Her güzelliğe her sevince
Bir yağmur ince ince
Sürerken beni başka zamanlara

Zamanla yorgun hanlara
Dönüyor işte gördün her şeyim
Kuru topraklar gibi dağılıyor belleğim
Sınırsız bir boşluğu süre süre

Yorgunum çok uzaklardan geldim
Kaygılar sıkıntılar yaşadım uzun uzun
Korkuyu yakından tanıdım
Ölümsüz düşmanı oldum korkunun

Şimdi bakışınla bağlanıyorum
Kocaman bir dünyaya umutla
Bir akşam aşılmaz kaygılar
Çağırırken beni sonsuzluğuma

Sıcaklığın beni alıştırıyor
Soğuk ve yağmurlu akşamlara
Üşümüş bir kedi gibi sığınıyorum
Ellerine ayaklarına saçlarına

YUSUFÇUK

Yaşam güçtür
Hele benim gibi biri için yusufçuk
Acılarda bir ölüp bir dirilen
Sevinçlerde hep yalnız
Biri için yaşam güçtür yusufçuk

Suçlu duydum kendimi
Benden uzak bir şeyleri özlerken
Bir düşün neydi bana ayrılan
Yalnızca dar çizilmiş yollarda
Sağına soluna bakmadan yürümek

Ben ki taşardım hep
Çılgın seller gibi kendi dışıma
Güç dönemeçleri döndüm soluk soluğa
Aşksa aşk sevgiyse sevgi
Ömür boyu kınandım

Hep korku hep tedirginlik
Önümde hep kurallar
Yazık başkaları gibi olamadım
Çok hırpalandım dağıldım yusufçuk
Yusufçuk yusufçuk yusufçuk

BİR TELEFON GÖRÜŞMESİ

İda dağından sana bir kozalak getiriyorum
Bergamadan bir avuç leblebi
Karanfil kokulu sakız kokulu
Üstümüze sudan inciler döktü yağmur
Kozakta katırtırnaklarını görecektin
Ballıbabaları fıstık çamlarını
Ufukla örtüşen mavi denizi

Bana yabancı bir dünyada
Doğayı bir daha sevdim
Ellerini ayaklarını öptüğüm gibi
Rüzgarı yüz kere öptüm
Bugün bir şey öğrendim
Zeytin dalarının yeşili
Hiçbir yeşile benzemiyor
Salıya görüşürüz umarım

Afşar TİMUÇİN

Dil-Yetisi-Bilimlerinde Van Gogh'lar Ülkesi Türkiye

Halidun ŞEN

"Olabilir diyorum, çünkü bağnaz ve mağrur dilbilimcilerin, göstergebilimcilerin yazınsal değerlendirme alanında yol açtıkları büyük zararları biliyoruz: "(1) ve Ö. İnce şöyle devam ediyor bana vermiş olduğu yanıtında "Son otuz yıldır dünyada, onbeş - yirmi yıldır da Türkiye'de (bunların yarattığı kargaşa yüzünden), roman olmaktan uzak metinlerin roman, şiirle ilintisi olmayan dizelerin şiir sayıldığı görüldü. " (2) Ö. İnce'nin dil-yetisi-bilimlerindeki korkunç bilgisizliğine (bkz. Dr. Halidun Şen, **Anlaşmazlık ve Bilgisizlik,** Varlık, Ağustos 1994, Sayı 1043, Syf. 57-61) rağmen yukardaki satırlarının haklılığı oldukça çarpıcı. Ö. İnce dil-yetisi-bilimlerinin yazınsal değerlendirme alanlarını berbat edip yangın yerine çevirdiklerini düşünüyor (yazısından çıkan bu). Yerden göğe haklı. Gerçekten de bu böyle oldu dünyada 1960-70 yılları arasında. Türkiye'de hâlâ devam ettirildiği söyleniyor gibi geldi yazılarında, eğer bu böyleyse Türkiye'de dil-yetisi-bilimleri adına yazınsal değerlendirme alanına kargaşalığı hediye(!) edenler, hâlâ ediliyorsa, hediye(!) etmeğe devam edenler dil-yetisi-bilimcileri değildir, çünkü Türkiye'de dil-yetisi-bilimcileri yoktur (Eğer varsa bu bilim alanlarında dil-yetisi-bilimcileri, bunlar Türkiye dışından gelen bir-kaç kişidir). Bu insanların büyük bir bölümü betik-bilimcidir (filolog), edebiyatçıdır (yazar, şair anlamında değil, edebiyat fakültesi çıkışlı anlamında, ayrıca fakülte çıkışlı olsun, olmasın, bu durum, yazar, şair olmaya engel değildir) vb., kısacası dil-yetisi-bilimcileri değildir bu insanlar (bu düşünceler hemen, hemen tüm yazılarımda ele alınıp açıklanmış olduğundan, yazımı dağıtmamak için burada, bu konudaki düşüncelerimin açıklamalarına yer vermeyi gereksiz buluyorum).

Dünyada 1960-70 yılları arasında kopan bu fırtına Türkiye'de hâlâ devam ediyorsa bunun sorumlusu artık bu-gün için ne dil-yetisi-bilimleri, ne de dil-yetisi-bilimcileridir Sorumlular Türkiye'deki dil-yetisi-bilimcilerinin taklitçileridir Bu kişilerin hiç-biri ben/biz dil-yetisi-bilimleriyle uğraşan şu, şu, şu kökenli bilimcileriz, yazarız, şairiz vb. demiyor. Tüm bunların ana nedenini Ö.İnce'nin bana verdiği yanıttaki, alanımın bilimcilerini yazınsal değerlendirme alanını kargaşaya sürüklemekle suçlayan (haklı) satırlarının nedenlerini ararken buldum. Doğaldır ki Ö. İnce'nin söz konusu satırlarının nedeni de çıktı ortaya. Eleştirilerin, yanıtların, ilgili konuda bilgi fakiri dahi olsalar, üstünde durup düşünene, yanıtlar, eleştiriler çok şey kazandırır, yeter ki sırf karşı tarafı mat etmek için değil (bu hiç-bir şey kazandırmaz insana kendisini basit bir biçimde tatmin etmekten öte), o eleştirilerden, yanıtlardan kazanç(lar) elde etmek üzere düşünülsün.

Ö İnce yukarda aktardığım satırlarındaki suçlamalarında haklı, çok haklı, yerden göğe haklı. Nedenmi? Tarihin belli dönemlerinde insanlık bazı bilgilerin (bilimlerin) kendisine tam-bilimi "la science absolue" vereceğine inanmıştır. Sırasıyla, matematik, mantık, fizik, doğa-bilimleri ya da kimya insanlığın bu hülyasına, belli bir süre içinde, hizmet etmiştir Bu durumda suçlu olan kim? Bilim dallarımı? Yoksa insanlıkmı? Ya da bu durumda suçlu aramak enayiliğin ta kendisimi? Arayan, düşünerek (bilinçli ve bilgili bir biçimde) arayan bulur. Ancak insanlık bulduklarının "belâ" taraf(lar)ını etkisizleştirerek insanlığın hizmetine sunduğu sürece **gerçek akıllı** sıfatına hak kazanacaktır Dil-yetisi-bilimleri 1960-70 yılları arasında insanlığın yukarda sözü edilen hülyasının kurbanı olmuştur Edebiyata, müziğe, mimariye "mesaj" ve "kod" kavramlarını uygulamayanlar "geri" olarak nitelendirilmişlerdir. Dil-yetisi-bilimcileri (o devirler için dil-bilimcileri) oldukça ayrıcalık kazanmışlardı. Bu beyler (dil-yetisi-bilimcileri), birer SULTANDI o yıllarda. İşte Türkiye'deki taklitçiler bu ayrıcalığın, sultanlığın hâlâ sürdüğüne inandıkları için olsa gerek, bir türlü dilleri varıp biz dil-bilimci, ses-bilgici, gösterge-bilimci vb. değiliz, kökenimiz şu,şu,şu, ancak dil-yetisi-bilimlerinde Türkiye'de bilim adamı yetişmediğinden bu alanlarda çalışmalar yapıyoruz diyemiyorlar 1960-70 yıllarında dil-yetisi-bilimleri (o devirde dil-bilim) ile ilgili kitapların, büyük okur kitlesinin seviyesine inmeyip uzmanlık seviyesinde kalmasına rağmen oldukça yüksek "tiraj" yapması o yıllardaki fırtınanın bir sonucuydu. Türkiye'deki taklitçi beyler, uyanın artık bu fırtına dineli ÇEYREK YÜZ-YIL oluyor, sultanlık çoktan bitti, kendinize gelin. Ö. İnce'nin haklı olarak bağırıp, çağırdığı zararlar (yazınsal değerlendirme alanına verilen zararların yanısıra, Ö. İnce belirtmemiş dahi olsa diğer alanlara verilen zararları da unutmamak gerekir), hâlâ sürdürülüyorsa, sürdürmenin anlamı yok.

Nehir taşmış, ortalığı su basmıştı, ama şimdi nehir yatağına döndü. Geriye kalan çamurlar insanlığa bazı yerlerde zararlı, bazı yerlerde yararlı olmuştur. Son yıllarda anlaşılan (1970'den bu yana) dil-yetisi-bilimlerinin ancak ve ancak kendi alanları içinde uygulana-bileceğidir, bu da İNSAN DİL-YETİSİ (YETENEĞİ) ve bu yeteneğin dönüşmüş olduğu İNSAN DİLİDİR. Anımsatma: İnsan dil-yetisi (yeteneği) tektir, biyolojiktir, nesilden nesile genlerle geçer dil ise tek değil çoktur, biyolojik değil toplumsaldır

Bilim dünyasının konusu olan, bir ailenin ikiz kızları arasındaki gizemli ilişkiler olarak nitelenen ilişkilerini konu alan, dil-yetisi-bilimlerinin açıklaya-bildiği, bir ör-

neği vermeden geçemeyeceğim: (bkz. Jean-François DORTIER, regards croisés sur les relations fraternelles-, Sciences Humaines, Janvier 1994, sayı 35 syf. 32), anne ve anne-anneleri Alman, babaları Amerikalı Kaliforniya'da doğmuş Grace ve Virginie KENNEDY adlı bu ikizler kendi dillerini yaratmışlardır, bilim dünyasının konusu olmaları da bu nedene dayanmaktadır Babalarının ikizleri "geri zekâlı" olarak kabul etmesi, bu çocukları eve kapamasına, okula yollamamasına, hatta ve hatta onlarla hiç konuşmamasına neden olmuştur Bu durumdan dolayı dış dünyaya karşı konuşmama, susma eylemine sığınan bu ikizler, kendi dünyalarında iletişim kura-bilmek için aralarında bir dil yaratmışlardır Bu dilin tüm öğeleri mevcuttur Ama bu dil sadece ve sadece kendi mikro-dünyalarında anlaşıla-bilirliği olan bir dildir, bence böyle olması da çok doğaldır Yukarda anlatılan olay dergide haber olarak verilmiştir Yorumsuzdur Ancak dil-yetisi-bilimleri açısından bu olaya baktığım zaman beni fazla şaşırtan bir durum yoktur İkizlerin dil-yetisi yeteneği, kendi mikro-dünyalarında oluşturdukları toplumsal (insansallığı ve gereklerini içine alır) ortamda dile dönüşmüştür Bu-gün doğan bebekler dil-yetisi yeteneğiyle doğmakta ve bu yeteneğin dile dönüşmesi için gerekli olan biyolojik gelişmenin yanı sıra oluşan toplumsal ortam daha doğrusu hazır durumda onları bekleyen toplumsal ortam sözü edilen yeteneği dile dönüştürmektedir Açmış olduğum bu gerekli ayracı burada kapatıyor ve konumuza dönüyorum.

Tam-bilim "la science absolue" hülyası bitmiştir dil-yetisi-bilimleri için. Bu-gün dil-yetisi-bilimleri içinden gösterge-bilim, yazın-bilim vb. yazınsal alanlara girer, ama bu giriş sözü edilen alanları dağıtmak için değil, yardımcı olmak içindir; **bu bilim dalları yazınsal alanlara, yazınsal alanlardaki bulgularını buyurmaz, buyurmamalıdır, salt bu bulguları ortaya koyar,** aynen müzikologların klasik müzik eserlerini inceleyerek ortaya koydukları "harmonie", "contrepoint", "fugue" gibi: özetlenirse bu-günün terminolojisine göre: "harmonie" homofonik "homophonique" yazım teorisi, "contrepoint" ise polifonik "polyphonique" yazım teorisidir, "fugue" tüm polifonik biçimlerin en gelişmişi, en düzenli olanıdır (bkz Dictionnaire de la Musique, Science de la Musique, sous la direction de Marc HONEGGER Directeur de l'Institut de Musicologie de l'Université de Strasbourg, A-K, BORDAS, Paris 1976, sırasıyla sayfalar 446, 251, 410). Bu konuda bir yanılgım varsa ki varsa bu çok normaldir, zira kendi alanımın dışındayım, müzikologların bu yanılgıyı düzeltmelerini memnuniyetle karşılarım, ayrıca yanılgımı da böylelikle öğrenmiş olurum. Kısacası müzikolojideki bilgi süzgecim (bu bilim dalının öğrenimini görmemiş olduğumdan) yetersizdir sorumluluğu yüklenilen alıntı (aktarma) yapa-bilmem için, yapmış olduğum alıntı sorumluluğu yüklenilmeyen alıntıdır, yani ben burada verilerini vermiş olduğum sözlüğün yalancısıyım, bu çok önemli noktayı Türkiye'de bilim dal(lar)ında o bilim dal(lar)ının öğrenimini görmeden yazarım çizerim diyenlere, o konularda sorumluluğu yüklenilen alıntılar yapanlara anımsatmak benim bir görevimdir, bu beyler kusuruma bakmasınlar(!).

Bilim dalları hakkında ayağa kalkıp, bağırıp çağırmadan önce, olayların nedenlerini anlaya-bilmek için, o bilim dallarının geçmişini, bu-gününü (tarihini: oluşumunu, evrelerini, evreler içi, evreler arası ilişkileri, bu ilişkilerin oluşturdukları sonuçları, analizlerini vb.) özenli bir biçimde inceleyip bilgi edinirsek iyi olur derim. Ayrıca beni eleştirenlere, eleştirilerime laf ebeliği yapmadan yanıt verenlere ve de/ya da yazılarında laf ebeliğine dayanmayan bölümleri bile olanlara teşekkürler, binlerce kez teşekkürler Laf ebeliği insanın önce kendisini, sonra, kandıra-bilmişse, çevreyi kandırarak elde ettiği en ucuz tatmindir. Zor, ama güzel ve yararlı olan, bilgiye bilgiyle yanıttır bağlam(lar)ını şaşırmış gibi yapmadan, bağlam(lar)ını şaşırtmadan, zira bağlam(lar)ı şaşırmış gibi yapmak, bağlam(lar)ı şaşırtma durumları da laf ebeliğine girer, hatta laf ebeliğinin en büyük silahlarıdır bunlar.

Henri MATISSE "(1869 1954)" (3) 20-21 yaşlarına kadar resimle ilgilenmemiş bir ressam. "20 yaşında geçirdiği bir apandisit ameliyatı sonrası hastanede uzun nekahat döneminde -apandisit o devirde ağır bir hastalıktı- oda arkadaşına özenerek resim (yapıştırma "collage") yapmağa başlamıştır".(4) "Hastane çıkışında (1890) tamamen resme yönelmiş (1887-88 yıllarında Paris Hukuk Fakültesi'ne devam etmişti), önce Quentin-Latour okuluna gitmiş daha sonra 1892 yılında Paris'e dönmüştür. Paris Güzel Sanatlar Akademisi'nin yarışma biçimindeki "concours" giriş sınavlarına hazırlana-bilmek için Julian Akademisi'ne kaydını yaptırmış ve Dekoratif Sanatlar Okulu'nun gece kurslarını izlemiştir. Bu okulda Albert MARQUET ile tanışmıştır Gustave MOREAU'nun dikkatini çeken Henri MATISSE onun atölyesine Mart 1895 yılında girmiş, böylelikle Paris Güzel Sanatlar Akademisi'ne giriş sınavından muaf tutulmuştur." (5). Buna karşılık Vincent Van GOGH "(... 1853 1890)" (6) dokuz yaşından beri meraklı olduğu resim konusunda bir eğitim, öğretim kurumuna gitmemiştir, dünyaya ender gelen dahilerdendir. MATISSE ise ilerleyebilmek için güzel sanatlarla ilgili kurumlara baş-vurmuştur Türkiye'deki sözde dil-bilimciler, ses-bilgiciler, toplum-dil-bilimciler, gösterge-bilimciler vb., dil-yetisi-bilimleri öğrenimi görmeden bu bilim dal(lar)ının bilimcisiyim diyenler, Henri MATISSE ve Vincent Van GOGH örneği sizlere neleri çağrıştırıyor? Henri MATISSE'i bile atlayıp geçmiş olan Türkiye'nin Van GOGH'larına(!) bir kez daha sesleniyorum, gelin dil-yetisi-bilimleri alan(lar)ında birer Van GOGH(!) olmayı bırakın, bu her şeyden önce Türkiye için yararlı olacaktır. Hayır bırakmayız diyorsanız, hiç olmazsa Sayın Van GOGH'lar(!) 1960-70'li yıllarda o devrin dil-bilimcilerinin (Bu-gün için dil-yetisi-bilimcilerinin) dünyaya ettiklerini, sürdürüyorsanız, sürdürmeyin.

Benim karşı çıktığım, Türkiye'de, insanların her bilim dalını bilirim, her bilim dalında yazarım, konuşurum demesi ve öyle davranmasıdır. Özellikle böyle davranan aydınlarımız Türkiye'ye büyük zararlar vermektedirler Alanımda okunan bir iki kitapla "ahkâm" kesilmesine karşı ayağa kalkmam, yanılgıları ortaya sererek ayağa kalkmam çok doğaldır. Yazınsal değerlendirme alanına (1960-70 yılları arasında) dil-yetisi-bilimleri ve bilimcileri tarafından verilen zararlardan dolayı haklı hem de çok haklı olarak ayağa kalkan Ö. İnce'nin tutumu ne kadar gerekli ve yerindeyse benimki de en az onunki kadar gerekli ve yerindedir Bir örnek Ö. İnce'den: Derleyen Enver ERCAN, Varlık 60. yıl seçkisi, 1933-1993, Varlık Yayınları, Sayı 296, Temmuz 1993, Ö. İnce **Geleneksel Şiirimizin Sesi**, Syf 251, şiirde sesin teknik yönünü inceleyen parag-

raftan , 'ses'in özgül bir nitelik kazandığı görülür, ama temelde biçim, ölçünün (ölçülerin) sesi egemendir ve sözcüklerin sesi sesbilimsel (phonologique) işaretlere döküldüğü zaman bir tek işaret dizgesi örneği çıkar " sesin ses-bilimsel işaretlere dökülmesi ne demektir biliyormusunuz? Bu, sesin ses-bilgisinden çıkıp, yani somut durumdan çıkıp, ses-bilime girmesi, soyut değer kazanmasıdır Ayrıca ses-bilgisinden çıkıp ses-bilime girdimi "ses" "ses"in dil-bilimsel değerleri artık söz konusu olur, yani kendinizi dil-bilimin göbeğinde bulursunuz. Kısacası işin içine dil-bilim girer, diğer bir deyişle sesçil alandan ("phonétique" alandan) çıkılmış olunur Oysa Ö İnce, aşağıdaki alıntıdan da anlaşılacağı gibi (içinde bulunulan bağlamdan dolayı yukardaki alıntıda da durum aynıdır) ses-bilgisi "phonétique" alanındadır, ses-bilim "phonologie" alanında değil. Ö. İnce devam ediyor açıklamalarına (yukardaki alıntının devamı) "Bu durum divan ve halk şiirleri için de söz konusudur Yani, halk şiirinin bir ölçü dizgesi olan 6 + 5 ile yazılmış bütün şiirlerin ses grafiği aynıdır " ses grafiğinden söz ediliyor, bunun anlamı şudur Siz hâlâ ses-bilgisi içindesiniz (sesçil alan) çünkü ses-bilimde ses grafiği ancak ve ancak bu grafiğin içindeki seslerin dil-bilimsel değerleri söz konusu olduğunda ele alınır Yukarda Ö İnce'den yapılmış olan aktarmada "ses"in dil-bilimsel değerleri söz konusu edilmemiştir, bunun aksini ne kendisi, ne de bir başkası söyleyemez. Söz konusu olan sesçil alandaki "ses"tir (somut alandayız burada), ses-bilimsel alanda (soyut alanda) değil; ama Ö. İnce ses-bilim alanına (soyut alana) girilmiş gibi davranmaktadır "sesbilimsel işaretler"i işin içine sokarak. Anımsatırım; ses-bilimin dolayısıyla alanlarından biri olduğu dil-bilimin seslerde aradığı değerler soyut değerlerdir, somut değil. Ses(ler)in somut değerleri ses-bilgisi alanına girer Görüldüğü gibi ses-bilim, dil-bilim karşıt ses-bilgisi kavramı, sınırları hiç yerinde değil Ö. İnce'de.

Ayrıca (aynı yazı, sayfa 253) "Çağdaş şiirin ses katmanına gelince: Evrensel çağdaş şiir gibi Türk şiiri de ses katmanının oluşumunda şu öğelerden yararlanıyor:

1 DİZEM (Ahenk, ritm),
2. SÖZDİZİMİ (Syntaxe),
3 SÖYLEYİŞ (Bürün),
4 ÖZGÜR KOŞUK (Ölçüsüz dize). " demektedir Ö İnce 1,2,4'de ayraç içine alınmış olanlar, büyük harflerle yazılmış olan sözcüklerin (terimlerin) karşılıklarıdır, eş-değerleridir Ancak 3 numaradaki "SÖYLEYİŞ" teriminin karşılığı değildir (ne de eş-değeridir) ayraç içindeki "(Bürün)" terimi. "SÖYLEYİŞ"in karşılığı "prononciation" dur, yani "2. Dildeki seslerin söylemlenmesi biçimidir (bkz. ses-bilgisi)." (7) tanımın 1 maddesi terimin "rhétorique"deki açıklaması olduğundan, bu açıklamayı burada vermem, özetlemem oldukça anlamsız, zira konumuz "rhétorique" değildir, konumuz şiirsel dilde (içinde bulunulan bağlamda) çağdaş şiir gibi Türk şiirinin ses katmanının oluşmasına yardımcı öğelerdir Ayraç içinde "SÖYLEYİŞ"in karşılığıymış, eş-değeriymiş gibi yazılan "(Bürün)" "prosodie"dir Verileri (7) de verilmiş olan sözlük, sayfa 384-388'deki bilgilerin özeti: "ses-birim 'phonème' ve bürün-birim 'prosodéme' arasında davranış 'comportement' farkı yoktur Bürün-bilim seslerin fizik yapılarına (vurgu vb.) inmiş olmanın yanısıra seslerin dil-bilimsel değerlerini de inceler, ses-bilimin bir bölümüdür Bazı İngiliz ve bazı Amerikalı dil-bilimcilere göre bürün-bilim salt vurgu 'accent', titrem 'ton', ritm vb. olguları değil, aynı zamanda Türkçe, Fince, Macarca gibi dillerdeki ünlüses uyumlarında 'l'harmonie vocalique', diğer ünlüsesleri etkisi altına alarak uzaktan benzeşmeyi sağlayan özellikleri de içine alır " Kısacası Kara Avrupası'nda olsun, Ada Avrupası'nda (İngiltere'de) olsun Amerika'da olsun "bürün" terimi "söyleyiş" teriminin ne eş-değeridir, ne de o terimi karşılayan başka bir terimdir Bu iki kavram çok yakındır ve de çok farklıdır, aradaki sınırı, bir, iki kitap okuyarak çizmek ancak dehaların işidir (o bile şüpheli). Ö. İnce burada da arap saçına çevirmiş ortalığı. Çağdaş şiirde ses katmanının "bürün"den yararlandığı muhakkaktır; ancak Ö. İnce "söyleyiş" ve "bürün" terimlerini ayrı iki öğe olarak ayırıp aşağıdaki gibi numaralasaydı (tesadüfen dahi olsa) bu işi bir-az anlamış denile-bilirdi:

3 SÖYLEYİŞ (Prononciation),
4. BÜRÜN (Prosodie),
5 ÖZGÜR KOŞUK (Ölçüsüz dize).

Salt kulaktan dolma bilgilerle, okunan bir, iki kitapla bilim dallarının incelikleri 21 yüz-yıla beş kala elde edile-bilseydi öğrenimini görmedikleri bilim dallarında bilgiçlik taslayanlar için her şey daha kolay olurdu. Ne dersiniz?

Ö İnce'nin "geleneksel şiirimizin sesi" başlıklı yazısı için yukarda aktarıp yorumunu yaptığım, açıkladığım ses-bilgisi, ses-bilim, dil-bilim (şeytan) üçgeninin içinde yok olup gitmesinin dışında, yazısının diğer bölümlerine söylenecek söz, baştan sona, bana göre, haklı oluşudur Ö İnce'nin yazısını okuyup bitirdiğimde, içimden geçenler Ah! Bir de insanlarımız öğrenimini görmedikleri bilim dallarına ait okudukları bir kaç kitaba dayanarak yazıp, çizmeseler, oldu. Umutluyum o günler de gelecektir

Tahar BEN JELLOUN, yeni çıkan kitabı (İlk Aşk Daima Sonuncudur "le premier amour est toujours le dernier") üzerine televizyondaki (T V.5 03.03.1995 T S İ 12) açıklamalarında, Arap erkeği ve kadını arasındaki, ele aldığı, ilişkileri anlatırken kendisine bir soru yöneltildi: "Anlattığınız ilişkiler evrenseldirler, niye Arap erkeği ve kadınından yola çıktınız?" Yanıt: "Bildiğim, tanıdığım konuyu yazdım." Bizim, bazı, eli kalem tutanlarımızın kulakları çınlasın.

GÖNDERMELER

(1) Özdemir İnce, yumurta mı tavuktan çıkar, yoksa tavuk mu yumurtadan, Varlık, Kasım 1993, Sayı 1034, syf 59, sütun 1.

(2) (1)in aynısı.

(3) Dictionnaire de la peinture, Sous la direction de Michel LACLOTTE Conservateur en Chef du Département des Peintres du Musée du Louvre et de Jean-Pierre CUZIN Conservateur au Département de peintures du Musée du Louvre, Librairie Larousse, 1978, sayfa 578.

(4) L'aventure de l'art au XXe siècle, Directeur de la publication Jean-Louis FERRIER avec collaboration de Yann le PICHON, Comité Scientifique Medeleine DESCHAMPS, Serge FAUCHEREAU, Lionel RICHARD, S^{le} N^{elle} des Editions du Chêne, 1990, sayfa 438'deki bilgilerin bir bölümünün tarafımdan yapılmış özeti.

(5) (3)ün aynısı, sayfa 579'daki bilgilerin bir bölümünün tarafımdan yapılmış özeti.

(6) (3)ün aynısı, sayfa 932.

(7) Dictionnaire de Linguistique et des Sciences du Langage, Jean DUBOIS, Mathée GIACOMO, Louis GUESPIN, Christiane MARCELLESI, Jean-Baptiste MARCELLESI, Jean-Pierre MEVEL, Larousse 1994, Sayfa 383.

Sözler ve Yüzler

Hayri Kako

Bir sözcük aykırı veya kanıksanmış bağdaştırmalarla yerli yerine bir bağlama oturtulduğunda biçimbilimsel ve anlambilimsel örgüsü kendince bir portre oluşturabilir Böylece olup bitenlere ayna tutabilir Bu aynanın sırı insanın öznelliğidir Bu öznellik çekilince ayna cam olur; bu kez bütün evren görülür oradan Sözcüklerin dar simge dünyasından düşlemin, imgelemin, düşüncenin, anlamın uçsuz bucaksız evrenine geçilir Burada her sözcük bir yüz kadar toplumsal/tarihsel söyleme katılabilir Portre boyutuyla kişisel ırayı aşabilir Portrenin kimi zaman döneminin ya da ulusunun kimliği oluşu gibi gizemsel biçimde bir dile dönüşebilir; insan günahını, sevabını, günahkarlığını, iyiliğini, sıcaklığını, yabancılığını kısacası insan oluşunu görebilir orada.

Denebilir Sözlükler hem sözcük mezarlığıdır hem anlam antolojisi. Sözlüklerle yetinmek zorundaysanız anlatımınızı ölü bilin; fili betimleyecek körler bile sizden daha şanslı sayılır en azından onlar nesnenin kendisine dokundukları için dünyanın ilk haritaları gibi de olsa bir bütüne varabilirler. Cama takılıp kalanlar ise nesnenin görünüşüne bile ulaşamazlar Üstelik bu bu cam soyuttur; kırılması zor bir zihniyet sorunudur; sıkışıp kaldığınız üç boyutluluğunuz elvermez buna; camı açsanız anlamın üst katmanına varsanız da görüp göreceğiniz bir minyatürdür; fotoğrafı bir yana bırakın, resmin en sakarına yenilmeye yazgılı minyatür Sözcükler kısırdır çünkü; beyin teri birikiminizin elleriyle onlara dokunamazsanız öylece yamyassı, bildirisiz bakışır kalırsınız; oysa beşinci boyuta bile götürebilirler sizi, örneğin bir şiirde ya da sözün şiirinde.

Anladığınız gibi, sözcükler söze dönüşünürken öznelliği zorlar; portreler de bütün nesnellik çırpınışına karşın öznelliği eleverirler ressamlarının;foto-gerçekçinin nesnelliği, non-figüratifin öznelliği tatışılabilirken bir portre ne kişiselliğe ne toplumsallığa kapalı olabilir Portreyi ressam yaratır, yüzü doğa ve insan, kimine göre Tanrı... Eşlerin yıllar sonra birbirlerine benzedikleri ileri sürmesini, üzüm üzüme baka baka kızarır; atasözünün eş-deyişi saymak gerekir Dilleri sözcükleri de açıklayabilirsiniz bu mantıkla. Çinlilerin birbirlerine çok benzedikleri savındaki şaşı bakış ve ayrıntıyı görememek bir yana benzerlik hem doğal hem toplumsal sonuçtur Ama portrenin toplumsal/tarihsel anlam olduğu görüşü Çinli benzerliğinin öznelliği kadar nesnellik içerir

Leonardo, insan yüzlerinin benzerliği ve ayrılığıyla ilgili evrensel bir yasa olduğunu, ancak bu yasaya uymada yeterince katılık/kesinlik bulunmadığını, bu nedenle de farklılıkların kolayca ayırdedilebildiğini vurgularken, indirgemeci, sınırlamacı yöntemleriyle astrologlara benzeyen fizyonomistlerden de ayrılır Gen teknolojisinin deneyleri sonucu bir örnek insanlar yaratılabileceği gibi hormonlu ucube sebzelerden de alemet-i farika insan yüzleri de ortaya çıkabilir Yine gen mühendislerinin bir oyunu ya da genlerin bir cilvesi sonucu fizyonominin inadına içi dışıyla çelişkili tipler de üretilebilir/üreyebilir Vurgulayalım. Ressamın bulduğu orandır Yüzde gördüğü anlam da öznel'dir/öznelliğidir/yorumudur; gerçekse bile portredeki anlam yüzde görülen ruhun ansal biçimlendirmesidir; anlıktır Uzun sürdüğü de olabilir, kalıcı olduğu da. bunu bütün zamanlara yaymak bütün zamanlar için geçerli kılmak, ruhun okunduğu yasalar gibi görmek ne kadar gerçekçidir; yüzü de ruhu da duragan görmek değil mi? İnsanın huyu suyu yüzüne vurur; ben insan sarrafıyım; diyen aynı zamanda yüzün bir yazı gibi okunabilir olduğunu söylemiş olur

En geriye saklanmış kulaklarınızı kişiliğinizi eleverir desem, çok mu abartılı bulunur? Alnınızın zekanızın, gözleriniz ve burnunuz duygulanmalarınızın, ağzınız yabani yanınızın ip uçlarını verir; bundan kuşkunuz olmasın. Atın Gibass formülünü bir kenara; açık gözkapakları ilgi, iyimserlik, içtenlik, düşük üst gözkapağı cilve ve kibir izlenimi yaratmazlar mı? Ya etli üst gözkapağı? Kurnazlık temkinlilik düşündürmez mi? Ya da kare yüz, denge, yuvarlak yüz dinamizm duygusu vermezler mi? Yeğlediğimiz sözcükler de böyledir; bilincinde olmasak bile bir yüz parçası gibi bir anlam bütününün dirimsel organı gibi değerlendirilerek bir portre kadar açılımı yapılabilir Bir tarihte kendisini varetmiş, içeriğe ruh, kimlik vermiş anlamlarla dantel oluşturarak dünü getirebilir imgeleme. Yüzdeki çizgiler ruhun elleriyle çizdirilmiş birer toplumsal damgadırlar aslında; yüzü/yüzeyi oluşturan karışım gibi çizici gericin (fırça, kalem, v.s.) ne'liğinin payı yok sayılamaz. Hepsi aynı netliği vermez;bu da onların azizliğidir Her yüz bir tarih gizler kısacası, bu tarihi okumak için sarraf olmak gerekmez. Her halde sarrafa fizyonomist demek gerek. Ona göre yüzün geometrisi karakteri açığa vurur, ama yüzü yalnızca altı gruba ayırır; köşeli yüz, üst tarafı geniş üçgen yüz deyip pratik bir yol arar Kuşkusuz yüzdeki mozaiğin öteki parçalarını da

göz önüne alır ve kalıcı yasalar edinmeye çalışır yüzle ilgili. Belki kişisel bir güvenilirlik de sağlar. Beni düşündüren bu değil; her yüzün, etkilenmeler karşısında gerektiğinde binbir surat olabilmesi, değişebilmesi, anlam değişimi gösterebilmesidir, hem de fizyonomisini koruyarak.

Yüzün bildirisini düşünmeden, ayrıştırmadan algılarsınız. Yüzün sizi yanılttığı olabilir; kişi konuşunca düşkırıklığına uğrayabilirsiniz. Hangisinin yalan olduğuna emin olmalısınız. Yüzler yalan söylemez, oyuncuların yüzleri bile; makyaj, dekor, jest ve mimikler rolün yüzünü umutsuzca dayatırlar; oyuncuların en büyük dayanağı aslında izleyicideki yanılsamasıdır. Bu atlanacak birşey değil. Sözlerin ve yüzlerin anlamını alımlayıcıdan ayırmamak gerekir. Alımlayıcının öznelliğiyle öznenin anlamına katılımı bütünün bir parçası olarak değerlendirilmesi; yoksa bir yüzün toplumsal bir portre olduğu ya da bir portrenin toplumsal bir belge olduğu savları başka neye dayandırılabilir; alımlayıcı bilincinin katılımı yok sayılırsa?

La Bruyer'in **Karaterleri**'i, Tanrı'dan sonra en çok karakter yarattığı ileri sürülen Shakespeare'in tipleri, Van Dyck, Velazquez, Rembrant'ın portreleri insan yüzünün evrensel dilini yakalamayı amaçlayan birer ayrıntıdır, zerrenin gizlendiği birer ayrıntı. Bir bakıma portreler birer mikrokosmosturlar. Bir bakıma da her portre insandan yalnızca bir çizgidir. Monalisa'nın bütün gizemi dudaklarda mıdır, yoksa porterinin bütünü müdür gizemsel alan? Her iki durumda da dudaklar önemlidir; yani tüzel ve tikel olarak boyut değişmiyor, bildirim değişmiyor, yalnızca birim değişiyor. Ya sözcükler, söz katında... sözce katında... her biri bir uzun serüveninin tarihini mıknatıs gibi çekip içetmiş sözcükler. Pandora'nın kutusudur kimisi" kimisi bir mutlu aşkın sonu kadar asûde, gizli içeriklerle içlidir. Birçoğu da roman baş kişisi olacak kadar gerilim, sevgi düş ve umutla yüklü olan gecekondu sakinleri gibi sessiz soluksuz sorunlarını gözler, sıradanlığa yükleyerek erdemini; şairini bekler. Şimdilerde o şair yüzyıllık uykulara yatmış sanki. Ama olsun sözcükler şaraplar gibi yıllanabilirler? Nurullah Ataç'ın "tilcik'i gibi ölü doğumların yanında 'muskanu' gibi Babil'den günümüze uzanacak uzun ömürlüleri de olabilir. Kimi zaman 'Açıl susam açıl' imgesine olabilirlik yönünde bir kanıt oluşturabilir. Bu yüzden değil midir, ilkel toplumlar sözü Tanrı ve büyüden ayırmamış, anlamıyla adları sözcüğün kendisinden ayrı düşünmemişlerdir. İslam da özünde sözün tanrısallığı inanışını sürdürür; ama Tanrısını da peygamberini de şekle şemale sığmaz göstermek istemiştir. Tanrı, insan ses ve sözlerinden münezehtir. Söze de Tanrıya da böylesi yakışır; çünkü kudsiyetin sağlanması ve korunması için imgenin tasarımı aşması gerekir; daha doğrusu kutsalın imgeleme sığmaması, betimlemeye gelmemesi gerekir. Dikkat.. Sözle yüz, burada da bir ortaklık gösteriyor; ne var ki bu kez olmamakla gücünü gerçekleyor. Sanatsal duyarlıkla dinsel vecdin çarpımı olan "Çarmıhtaki İsa"nın sanatsal boyutu da Hıristiyanlığın kazancı olur; ama hiçbir tasvir tasarımlanamaz olan kadar etkileyici değil; çünkü tasarıma gelmezlik metafizik çağrışımlara kapılmış olanın beninin içinden çıkıp onu görünmez ve manyetik çekime bağlı bir zar gibi çepeçevre kuşatır. Sözün büyüsü de böyle kavrar insanı.

Arı, papatyanın göbeğinde bizim görmediğimiz renkleri görür; renklerin armonisine koşullanmışız; ötesine göz yapımız olanak vermez; biz de sınırımızı zorlamayız. Hoş, zorlasak ne olur ki? Gözlerimizin kamaşmaması için varolanla yetinmek daha iyi belki de. Biz bizi buna uyarlamışız. Dil bilgisine katırsa dil alanında da durumumuz daha iyi değil. Ezbere konuşuruz dili. Bizden önce ve bilmediğimiz bir zamanda, asgari müştereklerinde anlaşılmış/koşullanılmış olduğu üzere konuşuruz. Sözlükler, deyim sözlükleri bile umarsız bu asgari müşterekler düzeyi ile sınırlıdır. En baba sözlükler bile sözcüklerin yananlamları, çağrışımsal anlamları, yalınanlamları, eşanlamları ile yetinmek zorunda. Ne yapsınlar; sözün ötesindeki anlamı nasıl versinler, üstelik sözcükler durmadan yeni anlamlar kazanırken. Galiba bunu düşünerek sözün ötesinde kalmayı yeğlemiş İslâm peygamberi. Yüzünü sözden sakınmış;sonsuza salmış, çizgiden renkten esirgeyip.

Yazı dili uzaktan kumanda aletidir sözlüklerin. Onların buyrultusuyla konuşur, anlaşır, bildiririz. Kendi öznelliğimizi yansıtmak için sözlere sarılırız. Yüzümüzü de katarız işe? İşiltenimiz de kanar sözlere ya da kanmış görünür. Yazı diliyle sınırlandırılmış anlamlarını bir türlü aşamayız sözcüklerin. Her sözcüğün ses ayrımları, ayrıntıları, cağrışımları boşluğa düşer. Buna, konuşulan bizdeki imgelemi bulmuşcasına sarılırız aradaki sözlere. Her söyleşi bir yığın düşlem bozgunu yaratır bu bakımdan konuşan da dinleyen gibi yanılır, sözcüklerin kendi imgelemindeki kapsamını algıladığını sanmakla.

Türkçe sözlüklerde sözgelimi sevgi, sevda, aşk sözcükleri temel anlamlarıyla özdeş verilirler. Kimileri de özellikle ansal duyumlara bağlı olarak imge sınırları değişen bu sözcüklerin bu kaygan anlamsal özelliklerinin yakalanamayacağını, kavratamayacağını bile bile betimlemeye çalışır. Söz her zaman bir gösterenden fazla bir şeydir. Kendisinin ötesinde de sürecek bir anlama göndermelerde bulunur. Alıcının imgeleminde bir sözcük yananlam, karşıtanlam, temel anlam, mecazi anlam ve çağrışımlar ortasında onlarla oluşturduğu örgü içinde alımlanır, çoğaltılır. Bu yüzden bir yalnızca birbirimizi anlamış sayarız; tıpkı arınınkiyle bizim gözümüz arasındaki ayrım gibi... Biz, papatyanın göbeğine sarı der geçeriz. Oysa sözler sözcük aşamasında bile Barthes'in deyişiyle, "...gizemli bir biçimde yeni anlamlar içinde de süren ikincil bir belleğin ötesinde aynı zamanda bir gösterilendirler." Fonemlerin özgürlüğüyle sesin özgürlüğü ayrı şeyler oldukları için bir gösterilen değeri taşır konuşma. Yalnız konuşmanın iyi bir anlatımı yetmez; iyi bir konuşma ve iyi bir anlama/dinleme, konuşmacının sesi ve fonemleri gösterilen olarak değerlendirilmesiyle de ilgilidir.

Sözcük binbir surat olabilir; usa gelmez anlamlara çekilebilir; çünkü sözlerin içi geniştir ya da alıcının diyelim (İster tek tek kişiler olarak ister bir kişi olarak) imgeleminin sınırı yoktur. Söz gücünü aynı zamanda buradan alır. Yiğidi kılıç kesmez bir acı söz öldürür; atasözü yiğidin imgelem boyutunu vurgular. Kimi söz alıcının katında efsunlu gibidir; o devreye girince bütün yargılar oracıkta rafa kaldırılabilir. Kimi söz açılmayacak kapı tanımaz. İltifatların, tazzarunamelerin, methiyelerin, övgülerin, seranadların bazısı böyledir. Ahmet Paşa bu nedenle zindandan kurtulmamış mıdır; Fuzuli bu özelliğine borçlu değil mi maaş almasını? Diyeceksiniz ki dili insanın başına iş de açabilir.

Doğru, baş, her sabah dile yalvarırmış, başıma iş açma gibisinden. Öylece doğru:"Sözüng edgü sözle özüng ölgüsüz" savı Kutadgu Bilig'in. Her ikisini de doğruluyor. Nef'i ve Hallacı Mansur'un öldürülme nedenleri. Yalnızca bir sözdü.'Enel Hak' Hallacı Mansur-'un kimliği, hatta kimliğindeki yüzüdür Yüzler ve sözlerin öğesi sesler, imgelemin oralarda birleşiktirler Nazım:"İki şey var ancak ölümle unutulur/Anamızın yüzüyle memleketimizin yüzü" der **Samansarısı** şiirinde...

Yüzler çok değiştiğinden unutulup unutulamayacağını uzun sürede sınamak olanaklı değil. Ama anılarımızdaki öznel şemaların/unutmaların üstüne çıkabiliyor Gelişi güzel sesler de aynı şeyi yapabilir mi? Bu, biraz zor Ancak sözler düzeyinde sesler bir anlamsal boyut edinirler; kimlik, kişilik kazanırlar; çünkü söz bir işitim imgesidir aynı zamanda. Bu imgenin uyaranıyla sesin elleri belleği harekete geçirir; bellek böylece yol verir anımsamaya; ses çekip çıkarır yüzü on yıl, yirmi yıl öteden ya da ses gelip bellekte yüzünü bulur. Bellek ve bilinç bu kişisel etkinlik karışısında edilgendirler; söze, evet söze, ideolojiye ya da düşünceye değil, söze boyun eğer Düşünce sözlerle, sözlerin aracılığıyla egemenlik kurar insanın içine ve buyruğu, kumandası olur davranışlarının.

Her yüz bir kavramdır bizde. Yüz, çok haşır neşir olduğumuz, zamanla da bizi binlerce çağrışımın bombardımanına tutuğu için bu yanının seçiciliği etkisiz kalır, ama yıllar sonra özüyle bizde olur Ya arkadaşımızdır ya hasmımız, ya özlemdir ya nefret, ya iğrençtir ya sevecen, ya kırgınlık ya pişmanlık... Yüzün adı da bu işi yapabilir Biraz farklı biçimde. Ad, nesne(kişi) den ayrıdır; gösterdiği nesneye bitişik değildir Gösterdiğiyle yüzün özgüllüğü bir başak yakınlığıdır sözle yüzün. Çok az insan birbirinin aynısıdır. Aynılık ikizlerde olabilir ki onlar bile birbirinin tıpkısı olmuyorlar. Ötekilerin benzerliğiyse çok az görülür. İnsanlar çift yaratılmıştır sözü öznellikten çok bir abartıyı dışavurur. Aslında bu söz, insanların birbirine benzemezliğinin vurgusudur. Bu benzerlik savları çoğu zaman burun, göz, kulak, çene ve saçtan bir ikisinin andırmasından/biçim ortaklığından yola koyulmuş olur Zenciyle beyaz karşılaştırılmıyorsa ten hiç önemli değildir Yara bere izlerini, saçı ve çeneyi saymazsanız geriye yirmi kulak, yedi göz rengi, beş burun çeşidi kalıyor. Bunları belirleyici alırsanız üçer küme olarak bin değişik yüze varırsınız. Buna göre de beşer milyon tip halinde sınıflandırabilirsiniz insanları; ama hayır benzerliği yalnızca göz, kulak ve burunla sınırlamak, yüzün öteki çizgilerini önemsiz bulmak, insanların benzemezliğini görmemek, görmek istememektir. Bu benzemezlik milyardan çok yüz çeşidiyle ortadadır. Sözgelimi siz nev-i şahsına münhasır (kendine özgü) çizgiler toplamısınız. Sesiniz de öyledir Karın boşluğundan dudakların ucuna kadar türlü çeşitli değişimlere uğrayan hava doğal mühürünüz olarak ortaya çıkar.

Şimdi şöyle denilebilir mi: Ses, anatominin mührüyse söz ruhun imzasıdır. Ya yüz? Yüz, fizyonomi/anatominin bir parçasıdır, yüz de karakterin demek zor Ancak makyajlı bir yüz için söylenebilir bu; ama toplumsal, doğal bir damgadır denebilir Ses, söz ve yüz ortaklaşa oluşturdukları bildirimlerle evrensele uzanabilirler. Bazen bir söz bir yüze gereksinim duyurmayacak bir yoğunlukla bildirim olur; bazen de bir yüz bir söze gereksinim kalmayacak bir kesinlikle konuşur. Her yüz ikili bir tarihsellik taşır Birincisi insan ömrünün bulunulan noktasını, eşdeyişle yaşını imler. İkincisi herşeyine, saç modası veya modeli, dudak, göz makyajı, hatta gözlerin bakışı, dahası yüzün yapısı ve hareketleriyle çağını, dönemini yansıtması dolayısıyla tarih imler Otuzların yüzüyle altmışların, doksanların yüzü biribirini tutmaz Bu yalnızca makyajla böyle değil; ruhun yüze yansımasıyla, çağın yüzden okunmasıyla da böyledir

Bir yüz mü bir fotoğraf (Portre) mi, bir resim (portre) mi daha tam, etkili bir anlatım iletir? Fotoğrafın da bir dili var; ama resim yorumlanmış bir yüzdür ona oranla; doğal bir yüzse hem yorumlanmayı bekler, hem ansal olarak değişim içindedir Dudakları gülüşü, ağlamaya yönelik büzülüşüyle bütün çizgileri başkalaşıma sürükler yüzü. Böylece üçü de birer yarım dil oluştururlar Bu yarım dilin olanağı değişik anlamlara gelmesidir Bununla birlikte üçü de söze gereksinim duyarlar ya da sözün kesinleyiciliğini sağlayamaz;alımlayıcı/anlamlandırıcı da bu gereksinim ister istemez doğar Bir portre veya yüz kimi zaman bir vahiy değeri taşırken kimi zaman da söz onu bu düzeye çıkarır. Elbette bir portrenin sözün anlamını aşkınlaştırdığı olabilir Nazım, Dino'ya "Mutluluğun resmini çize.. "meyeceğini söylerken mutluluğunu vurguluyordu; bu, aynı zamanda sözün aczini dışavurmaktı.

Fotoğraf gibi sözde anlık ve ansaldır,ama söz özellikle anlıktır, rüzgara kaptırılır anlamı yakalamış olsa bile kaçırır Bu da o nun şanssızlığıdır Yüz de böyledir. Resimse anı sürekliliğiyle öncesi ve sonrasıyla sonsuz kılmaktır; eşdeyişle eşzamanlıdır; fotoğrafınki gibi dondurmak değil. Bazen sözü de içerir çizgiler. Çizgilerin kurduğu portre dil oluşturabilmişse o yetkinliğe ulaşabilmişse belki fotoğraf için kullanılan tanrı gözü adını fazlasıyla hakketmiş olur. Bir yüzün öncesiyle ve sonrasıyla ve değişmeleriyle içerilmesidir; yine de daha fazla anlam beklenmesini önlemiş olmaz. Yüzün de zaafı kalıcı olamamısıdır Tarihselliği varoluşuyla sınırlıdır; anlıktır; belgeselliği yoktur Fotoğrafla ancak belgesellik kazanabilir ki bu da kim ne derse desin anlamın sınırlandırılmasıdır Yerine göre imge boşalmalarına yol açacaktır Bir başka adlandırmayla "hapsolmuş andır" Yine John Berger gibi söylersek:"Yaşayan bir o geçmişi benimserlerse geçmiş insanların kendi tarihlerini yaratma sürecinin bütünleyici bir parçası olursa o zaman bütün fotoğraflar yeniden canlı bağlama oturacaktır "Bu, sözcükler için de söylenebilir, olanağı yaratılabilirse. Değişim,hemen her boyutta değişim kaçınılmaz olduğu için olanaksızdır

Sözcük söz düzeyinde değer kazanır. Söz bağlamına oturtulduğu zaman bir yandan anlamdaş sözcüğe yönelmişken algılanması sürecinde bir çeşit anlam genişlemisi yoluyla kimi anlamlara yakınlaşır, o arada karşıt anlamlılarını, eşseslilerinin anlamlarını, sözcüğün türevlerini, etimolojik serüvenini, düşünsel kimliğini, öbür yandan sözcüğün kavramının bütün kapsamını ve öznel çağrışımları anımsatabilir, nesnenin(alımlayıcı) belleğinde yoklanabilir Bir anda bütün bunlar olabilir. Sonra bellek (isterseniz beyin deyin) seçiciliğini kullanarak elbette öznel seçiciliğiyle içlerinden birine karar verir... Şimdiye dek düşündüklerimizin, anımsadıklarımızın bir özeti sayılabilecek bu iki cümleyi şöyle örnekleyebiliriz sanıyorum: Nefret sözü, sözcük

olarak nefretin kendisi değil, onun gibi yüzdeki anlatım da nefretin kendisi değil bu duygunun. Birbirlerini destekleseler bile değil,olamazlar İngilizce bilmeyen biri için "Hate" neyse nefret odur Yüzün bu duyguyu dışavurma çabası bundan fazla birşey değil. Ama sözcüklerde oldukça donuk duran kavram, ortama ve duygu değerine göre etkinlik•kazanır, ancak eylem gösteren beyindir Nesnesi için de böyledir Ne yaparsa nesne kendi kendine yapar Sözcük onun kulağı, beyni,daha sonra öteki organları için bir im, bir komut olur İşte o zaman söz bir aracı olmaktan çıkıp nesnesinin beyninde yeniden özneye dönüşür Daha doğrusu bu nesnesinin özneye dönüşümüdür. Sözcüklerin öznel katkılarla yeni yan anlamlar edinmesi böyle olur Gelgör ki bu öznelliğimiz bazen de önyargıyı seçer, tabii buna önyargı denirse... Erkek sözcüğü çoğu zaman insan cinsiyetini aşar anlam olarak, mertlik, katılık, dayanıklılık, yiğitlik, dürüstlük, koruyuculuk, üstünlük içerikleri edinir. Bunun dışında, hatta Fransızca'daki, Kürtçe'deki gibi dişi, eril sözcüklerin Türkçe'de olmamasının da dışında bazı sözcükleri böyle görme/algılama eğilimi sözkonusudur Doğurganlık işlevi olan kavramlar ya da bu kavramın çağrışımını yaratan kimi sözcükleri içten içe dişi sayma anlayışımız vardır, gizli bir anlayışımız. Yasanın yurt'un, vatan'ın önüne anayı getirmemiz bu nedenledir Öfkelenmenin anlamdaşı babalanmak, babaları tutmak deyimleri bu kavramın erilliğine ilişkin bir kavranışın göstergesidir Kimi sözcükler de nedensiz olarak dişi ya da eril görülürler Örneğin, kartal, şahin, atmaca böylece erkek, çiçekler dişidirler. Bunlar ve benzerleri genel koşullanmalarımıza bağlı, bir başka biçimde de dilin varoluşuna ilişkin olarak böyledir;ama kişilere göre de sözcüklerin dişi yada eril kavranışı sözkonusudur Sözcüklerin bu algılanışları da katılır anlamlarına söyleyende ve dinleyende İşitim imgesinen sekiz yöne göndermesinden biridir bu. Yani insan yüzünden, cinsiyet yönünden de geri kalmaz sözcükler

Aragon'un şiirleri mi maniler mi demek gibi olacak ama, Buda heykellerinin dili mi daha keskin ve sarsıcıdar Rodin'inkiler mi? İkisi de suskun marjinaldir,anarsist suskunluktur Susmanın derinliğini ve korkunçluğunu anımsatırlar örneğin Sekizinci Henri'nin aleyhinde konuşmasından daha tehlikeli bulduğu Thomas Moore'un susmasını, af dilemek yerine ateşe atılmayı yeğleyen öncü Kathar Bertrana Marty'nin suskunluğunu. Söz ne der böylesi anlarda? Ne derse aczini söyler Çünkü hiçbir sözcük bu kadar donuk olamaz; böylesine üşütemez insanı ama yüzün mü sözün mü hanesine yazmalı saskunluğun bu etkin göstergesini? Sözün.. bu Nirvanası, bu trans durumu, ölüm orucu gibi savunma tanımaz bir silah olarak yüzsüz de şiddete dönüşebilir

Kimi zaman söz yüze bırakır anlatımı ya da yüz söze,"Sen dur, ben konusuyorum."der Bu, yüzün, sözün gücünü aştığı zamandır Onun gibi hiçbir zaman bir yüz ne söyler, tam olarak anlatamayız. Anlatamayız çünkü yüzel(ya da yüzsel deyin) dil ile sözel dil iki ayrı duyumun, iki ayrı duyumsamanın, iki ayrı algılamanın iki ayrı beyin lobunda anlamdırılması, değerlendirilmesi, dillendirilmesidir Bu loblar yapı bakımından biribirinin aynı olan aygıtlar olsalar da solda sözel uyaranların, sağda görsel uyaranlar algılanıp değerlendirildiğinden hiçbir zaman bir sözle bir yüzün (anlamlarının kapsamı bakımından) örtüşeceklerine güvenemeyiz. Algılananın işitim ve görsel imgesi ve anlatımı özdeş olamaz. Bunun böyle oluşu algı kaynağının titreşim ve çizgi oluşunun da ötesinde aranabilir Sözün beynimize nüfuz eden bir gizilgücü vardır Bu belki de şairin lisan-ı hafi dediği gibi birşeydir.Görülmez duyulmaz, yalnızca etkisi duyumsanır Benzer bir durum sözler için de geçerlidir aslında. Sözler de kısa, uzun, betimleyici veya anlatımcı anlamlar çağrışımlarla görsel tablo oluştururlar belleğimizde. Bunu isterseniz sözlerin işlevselliğine bağlayın, isterseniz yorumlamaya... Bir yüz, okumasını bilene yaşadığı bütün serüvenleri, deneyleri, deneyimleri, edimini, birikimini anlatabilir; hem de özgün, somut bir biçimde düşlerini, özlemlerini bile söyleyerek... Hangi toplumsal kesimden, hangi tarihsel dönemden geldiğini anlamak olasıdır yüzden; biçimbilime, moda sözbilimine yaslanmadan, jest ve mimik devinimleriyle de değil; bakışla gülüşle, yüzdeki çizgilerin, deneyimlerin izleri olan çizgilerin oluşturduğu örgüyle... Alın çizgilerinin, göz çevresi çizgilerinin, her yaşamın kendinden kaynaklanan özgün biçimlenişiyle felsefi bildirimlerde bulunabilir.

Bir sözcük tek başına bir yüzüdür madolyonun; görünen kısmıdır aysbergin; tarihi, etimolojisi, kökeni, alanı bile ulamı konmadan ruhsuz bir simgeye dönüşür. Öteki sözcüklerle çıktığı, çıkarıldığı zaman anlam genişlemesi, anlam kayması, anlam daralması, göndermeleri, çağrışımları yüz gibi sözcüğün yaşadığı macerayı anlatır. Kuşkusuz bütün bunları anlamaya katmak, konuşmayı ilgiyi yananlamlara çekmekle varolan iki şiirin karşılaşmasına dönüştürmek olur ki sonuçta kişiler anlaşamamaktan yorgun düşerek suskunlaşırlar Kuşkusuz konuşmada pratik yol izlenir; ama kişi bir sözcüğün birçok göndermesini bireşime katıyorsa ne yapacaksınız. Sözgelimi padişahların ağzına özgü gibi görülen "berxwedar be" (berhudar ol) çoğu insan için bir teşekkür sözüdür yalnızca. Entellektüel bir Kürt için, ateşin koruyucusu ve koruduğu ol, anlamındaki ateşperestlik göndermesi de sözkonusu olabilir, yerine göre. Herbirinin birçok yananlamı da olan kalem (Arap) kâr (Fars) ve akis (Yunan) sözcüklerinin koalisyonu kalemkârakis, bu üç dili de bilen biri için ne çok anlam çağrışımı yaratır? Buna kişisel deneyimi de eklerseniz içinden hiç çıkamazsınız işin. Gündelik bildirişim açısından en önemli yanı budur sözcüğün. Bundan da önemlisi sözcüğün söz katındaki anlamları, bağlantıları, çağrışımlarıdır Orada daha anlaşılır ve kendine özgü bir tarihtir. Şiirde ise felsefeleri kışkırtır Bu bağlamda alışılmış olanın, sözleşilmiş olanın da dışına çıkmak, artık aykırı bağdaştırmalar, bağlaşıklıklarla dil içinde Odysseus'un macerasına girişmek, işten bile değildir Ama hep birşeyler anlatır söz, gündelik konuşmanın, bildirişmenin, iletişimin ötesinde kendi serüvenini fısıldar, elbette o sesi duyabilene... O ses, işte o ses, dünyanın dönüş sesidir; sözün ve anlamın diyalektiğidir Onu en çok şairler, filozoflar ve belki bir de meczuplar duyabilir Bu düzeyde farkedilebilir sözün evrensel portre olabilişi. Sözcükler toplumsal belleğimizdirler, dil alanındaki toplumsal sözleşmenin belgesidirler Böylece algılamaya kalkışmış olacak ki genç Maksim Gorki, metafizik bir neden aramış okuduğu Tolstoy'un öykü kitabında, kağıdın, yazının, sözcüklerin, tümcelerin ötesinde bir varlık... Oysa olgunluğu ve sezgileri anlamın diyalektiğini fısıldıyormuş beynine o görülmeyen, gözardı edilen içeriğini, gücünü, söz katındaki sözcüğün...

İzmir'den:

Sevgi Yolu / Palmiyealtı Sohbetleri

Bülent HABORA

İnsanlar, Türkiye'de de ölür ve diğer ülkelerdekinin tersine, kısa sürede unutulur

Hele hele yazarlar, ozanlar Ne denli iyi birer sanatçı da olsalar en fazla birkaç yıl anımsanırlar, sonra unutulmak üzere tozlu raflara kaldırılırlar

Yıllar sonra, onu anacak sadece birkaç dostu kalmıştır, o kadar

İşte ülkemizin bir elin parmakları kadar az sayıda olan en iyi ozanlarından Hasan Hüseyin Korkmazgil bu unutulma çarkının içinde eridi, gitti. Evet, kitaplarıyla yaşıyor Hasan Hüseyin, ama öldüğü günün yıl dönümünde onu şiirleriyle, yaptıklarıyla anacak üçbeş kişinin dışında kimse yoktu.

Bizim emekli sosyalist gazetemizin, 26 Şubat tarihli nüshasında neredeyse her çeşit haber vardı, ama Hasan Hüseyin'in ölüm yıldönümünden tek bir satırlık bile haber yoktu. Huysuz Virjin'le yapılan bir röportajın yanında Washington'daki bir kasiyerin prezervatif gafına, Brejnev'in hap bağımlısı olmasına, Trakya'nın ilk hayvan hastanesine, medyatik Tarkan'a dek her çeşit haber vardı. Ama yoktu, Hasan Hüseyin'in on bir yıl önce o gün öldüğüne dair küçücük bir haber yoktu.

"biliyorum
matarada su
torbada ekmek
ve kemerde kurşun değil şiir

ama yine de
matarasında suyu
torbasında ekmeği
ve kemerinde kurşunu kalmamışları
ayakta tutabilir"

Böylesine büyük bir ozanı ölüm yıldönümünde unutmak bağışlanabilir bir ayıp değil.

Gel de ondan sonra, "Bu yıl hoşgörü yılı, herkese hoşgörüyle yaklaşalım" edebiyatına inan...

Müzik dünyasının Orhan Pamuk'u Tarkan'ı, ya da edebiyat dünyasının Tarkan'ı Orhan Pamuk'u pompalayanlar, Vitamin Grubunun deyişiyle "Şaşkın demokrat, yaşı kırkı aşkın demokrat"lar unutsalar bile, anımsayanlar da vardi Hasan Hüseyin'i. Örneğin adaşı Hasan Hüseyin Yalvaç.

Hasan Hüseyin Yalvaç, küçük boyutlu da olsa, bir kitap hazırladı, **Bu Bir Hasan Hüseyin Korkmazgil Kitabıdır** başlığıyla.

Kitapta Hasan Hüseyin'in iki şiiriyle birlikte Hasan Hüseyin için yazılmış şiirler, yazılar ve kısa anılar yer alıyor

H.H. Yalvaç, bir de **anma günü** düzenledi, İzmir'deki **Evrensel Kültür Merkezi**'nde. Çok ilginçtir bu anma gününün de sözü edilmedi asil ve necip basınımızda.

1 Mart'ta da A. Kadir aramızdan ayrıldı. Bu yazıyı 27 Şubatta yazdığım için bilmiyorum 1 Mart günü A. Kadir'in nasıl anımsanacağını

İzmir'de havalar ısındı. Sevgi yolu cıvıl cıvıl.. **İnsancıl** dostları da yalnız bırakmıyor bu sokağı. Palmiyelerin altında Hasan Hüseyinlerden, A. Kadirlerden, Süleyman Demirellere, Tansulara dek herkesten, "Türkiye ya pazartesi ya pazartesi kurtulacak"tan şiirlere dek her olaydan söz ediliyor.

Çanakkale'den Aydın'dan Muğla'dan ya da Milas'tan, Bodrum'dan geliyor **İnsancıl** dostları.

Kadir Savun'dan söz etti bir arkadaş. Üçbuçuk milyonluk emekli aylığıyla İstanbul'da, Cihangir'de bir kira evinde karısı ve kızıyla yaşıyormuş. Kimse yokmuş çevresinde.

1960'ları anımsıyorum. Türk sinemasının en sevilen birkaç oyuncusundan biriydi. Az emeği geçmemiştir, filmciliğimize. O yıllarda çevresi insanlarla doluydu O da yanına gelen herkese, ama herkese, yoksul ya da varlıklı ayrımı gütmeden aynı sevecenlikle yaklaşıyordu.

Bugün yalnız..

İbrahim Tatlıses, bir gece düzenlemiş Kadir Savun için. Salt Kadir İnanır gelmiş.

Tanrı gecinden versin, bir gün ölecek Kadir Savun. Kupon basını ya da 900'lü telefon televizyonları bir iki gün ondan söz edecek. Biraz ah'lanıp vah'lanacaklar, üç dört tane de filmini oynatacaklar

Sonra... Düzenin yeni yetmeleri "Vatan, Millet, Sakarya" ve "Allah, Muhammed, Kuran" şovlarıyla günlerini gün edecekler

Ondan sonra gel hoşgörüyle yaklaş kişilere ve kişilerin oluşturduğu düzene.

"Allah, Muhammed. " ve "Hoşgörü" deyince Ramazan günleri geçti gözlerimin önünden. Hani İslam dini hoşgörü diniydi? Öyle söylüyordu bizim tatlısu islamcıları. Oysa İstanbul'da oruç tutmayanlara saldırı düzenlediler, bir takım zıpırlar Ajan-majan diyorlar bunlar için. Hadi canım sen de. Türkiye'nin bir çok yerinde olaylar oluyor Örneğin heykeller kaldırılıyor Sokak adları değiştiriliyor Ankara'nın belediye başkanı Kuran Kurslarına bedava su verirken, hastanelerin, okulların suyunu kesiyor, borçları var diye... Daha neler, neler Bunların hepsi mi ajan?

Herşeyi yozlaştırmakta, kokuşturmakta birebiriz. Türkiye'de islamcılar bir iktidara gelsinler, çok değil on yıl içinde Suudi Arabistan'da da, İran'da da dinsel değişiklikler olur

Hoşgörü.. Ölü ya da sağ olsun, değerlerini unutan bir toplumda ben hiçbir şeye hoşgörüyle yaklaşamıyorum, özetle.

Yeni Bir Tiyatro Yılı

Özdemir NUTKU

34. Dünya Tiyatrolar Günü Bildirisi

Tiyatro, birbirinden farklı insanların, değişik algılamalarla, sonuçta aynı doğrulara yöneldikleri sanatsal bir değişim yeridir. Sanatın değişmesi ve değiştirmesi gerekli olduğu an, insan yaşamı kendi başına bir sanat olur Yaşam ile tiyatro aynı şeydir; çünkü yaşam tiyatro yoluyla yeni baştan yaratılır. Tiyatro, insanların ve toplumun kendini tanıması için en anlamlı sığınaktır İnsanlar yaşamlarının birçok evresinde, karmaşa ve çatışmalar ortasında, tiyatroyu güvenlerini kazanacak, varlıklarını koruyacak bir araç olarak kabul etmişlerdir Tiyatro her çağda olumsuzluklara direnen bir sanat olmuştur Antik çağda tiranların zorbalıklarına, tüccarların açgözlülüklerine, Orta Çağ'da kanlı din savaşlarına, Rönesans'ta Engizisyonun işkenceci kardinallerine, düşünceyi boğmaya çalışan kırallarına, onsekizinci yüzyılda özgürlüklerini kısıtlayan hükümdarlara, insanları köleleştiren toprak ağalarına, ondokuzuncu yüzyılda işçileri ezenlere, kısır ahlak görüşlerine ve yirminci yüzyılda savaşlara, siyasal cinayetlere, yığınlar sömüren tröstlere, teröre, bilime ve sanata düşman olan fanatiklere karşı durmuştur Çünkü tiyatro yığınların sanatıdır; onların çığlığı, kahkahası onların düşüncesi ve duygusudur

Bütün tiyatro türlerinde çoğu zaman farkedilmeyen, ama giderek büyüyen bir gücün varlığı hissedilir Bu güç bazan şaşırtıcı, bazan yüreklendirici, bazan avutucu, bazan da insanı derinlemesine sarsan, incitici bir güçtür Bakarsınız gözyaşlarını bir gülüşle arıtır; bakarsınız açıkça söyleyemediğimiz gerçekleri alaylı gülmelerin ardına saklayarak yüreğe batan bir igne gibi acıyla iz bırakır Tiyatronun yaratıcı birlikteliğinin gizi, ufkunun, yani tiyatro olgusunun manevi görüşünün, seyircinin deney ve hayal ufkuyla kesiştiği anda tam anlamıyla çözülür Her sanat yapıtı gibi, her oyun da genişliği ve sınırı içindeki yaratıcı kimliğini taşır. Dramatik yönden olduğu kadar, oyunculuk ve sahne plastiği yönünden de elde edilen bu ortak çalışmayla elde edilen ufuklar, temsil yoluyla seyirciyi de kapsayarak birlikteliğini büyütür Seyirciyi, dünya görüşünde, mutlu olmasında ya da acı çekmesinde, bir anıya, imgelerle zenginleşmiş bir hayale ya da benzer büyülü dünyalara götürür Ama bunların tümü de gerçek yaşamın yansımalarıdır

Bugün bizler yalnızca tehdit edilen yığınların içinde değil, aynı zamanda bizi birbirimize tıpatıp benzeten kalıplara dönüşme tehlikesiyle de karşı karşıyayız. Benliğimize derinlemesine etki eden bir tek boyutlulugun kısır döngüsü içine girdik. Özgün yaratıcılığın yerini sentetik üreticilik aldı. Toplum olarak sanat olaylarına daha az katılır olduk. Daha az kitap okuyoruz. İletişim kurmakta güçlük çekiyoruz, çünkü televizyonun buzlu camı önünde hipnoz durumundayız. Böylece, giderek birbirimize yabancılaşıyoruz, yaptıklarımıza, yarattıklarımıza katılma sevincini yitiriyoruz. Kısacası, yaratıcı varlık olma durumundaki üstünlüğümüzü kaybedip giderek yaşamı uzaktan seyreder oluyoruz.

Bu "Hoşgörü Yılı"nda, hoşgörünün yerini dediğim dedikçi dar görüşlü baskıları aldı. Birbiriyle iletişim kuramayan insanların sağırlar sövüşmesi içinde, şiddet, en geçerli özellik haline geldi. Düşünceden ve sevgiden nasibini alamamış tahammülsüzler, nadir yetişen insanlarımızı öldürüyorlar

İşte bu, insanın öz varlığını tehdit eden tehlikenin karşısında, tiyatronun insanları birleştirici, bir düşünce ve duyguya ortak etme gücü vardır. Bu güç her temsilde, oyun kişileri ve seyirci arasında geçen, işitilmeyen, farkedilmeyen bir iletişimle varolur Tiyatro okul kadar önemlidir Okul bilgiyi beceriyi arttırırken, tiyatro da kafaları ve yürekleri eğitir. Ünlü sanat tarihçisi Herbert Read, *"Sanatın işlenmesi duyarlılığımızın eğitilmesidir ve bizler sanatsal bir hava içerisinde yetiştirilmediğimiz takdirde, bomboş bir ruhsal yaşamın, karmakarışık bir sezgiselliğin ve dolayısıyla anlamsız ve tadsız bir dünyanın şiddetine ve suşuna itiliriz. Yaratma isteği olmayan bir yerde ölüm güdüsü oluşur ve bu da sonsuz bir yıkıcılığa götürür bizi,"* demektedir.

Sanatın, dolayısıyla tiyatronun amacı,insan dediğimiz idealin sağlıklı yaşamını sürdürmek içindir. Nükleer savaştan, çevre kirliliğinden ve bazı toplumların açlık sorunlarından birgün kurtulabiliriz. Ama boşlukta kalmış insanların çoğalmasıyla, başka deyişle ölüm içgüdüsünün yayılmasıyla yokolmaktan kurtulamayız. Sanatın sınırsız toprakları üzerinde, yarın, yeni bir dünya, daha mutlu bir dünya yaratılacaksa bunda tiyatronun rolü büyük olacaktır.

Yirmibirinci yüzyılda sanatın, yönetimsel düzeysizliklerin üstünde, tüm politikaları aşmış, insanlığın gereksinimi olan birlikteliğin, sevgi ve dostluğun bir arenası olacağına ve bu arenada dil, din, ırk ve milliyet farkı gözetilmeyen evrensel bir dünya yaratılacağına inanıyorum.

27 Mart Dünya Tiyatrolar Günü, yalnızca tiyatrocuların değil, insanlığın sevgi ve barış günüdür

Dumanaltı Tiyatro

Hüseyin Hilmi BULUNMAZ

İncelik gösterdi, çağrılık (davetiye) gönderdi Güzellikler Evi Oyuncuları. **Evrensel Pezevenk Para** adlı oyunu oynuyorlar. **Olimpia Night Club**'ta...

Gittim, izledim. Katılamadım...Oysa katılımcı bir düşünsellikle kotarılmak istenmiş. Tüm imler(işaretler) katılımcılığı vurguluyordu. Ancak olmuyordu, olamıyordu. Bir şeyler eksik ya da yanlıştı... Oyunun yazarı ve yönetmeni Haşmet Zeybek, son derece önem verdiğim bir tiyatro sanatçısı. Karşı olduğum ya da pek önem vermediğim bir insanın sanatsal üretimi söz konusu olsaydı, neredeyse "önyargılı" giderdim izlemeye... Ancak **Alpagut Olayı, Irgat, Düğün ya da Davul** gibi görkemli oyunların yazarı olunca karşımdaki, çok dikkatli olmak gerekiyordu. Üstüne üstlük Marksçı dünya görüşüne iye (sahip) ve son derece bilimsel bilgi yüklü bir insan Haşmet Zeybek.

Gelgelelim **Evrensel Pezevenk Para**, tiyatronun ruhunu inciten bir biçemle "sergileniyor" Kanıksanmış ve neredeyse kutsanmış bir anlatımla "tiyatro dediğin nedir ki, iki kalas bir heves" değil artık. Ya da öyle olmamalı. Üç-beş deneyimsiz, özenci (amatör) insanın biraraya gelip, içsel sıkıntılarını dışsallaştırmak istemiyle devinmeleri değildir tiyatro... Bu arada deneyim kavramını salt "piyasa tecrübesi" anlamında almıyorum.Daha çok bilimsel ve deneysel deneyim beni ilgilendiren... Oyuncuları tek tek ele aldığımızda, bir çoğunun "başarılı" olduğunu vurgulamak zorunda kalırız. Örnekse; Nihat Oktay, Mehmet Atak, Hakan Aslan, Yaşar Özdemir, Funda Ersin oldukça göz dolduruyor Diğer emekçilerin katkıları da önemli...

Oyun metnine gelince, Haşmet Zeybek "külliyatı"nı aşamamış, yer yer gerisine düşmüş bir metin. Zaman zaman "gereksiz ajitasyon" kokuyor. Herşeye karşın, Türkiye'de yazılan oyunları içerik ve biçim olarak zorlayan bir çalışma. Özellikle "tartışma" süreçlerinde oldukça olumlu... Ancak; yönetmen Zeybek, yazar Zeybek'in gerisinde kalmış. Üstüne üstlük oyuncuların uyumsuzluğu da eklenince üretime, ortaya sarmalayan bir oyun çıkamıyor. Yazar Zeybek'in düşünü, düşüncesini algılamakta zorlananbir yapıda devinen oyuncular, yönetmenin istemlerine yanıt veremiyorlar. Ortaya güzelduyusal (estetik) düzlemi düşük bir yapıt çıkıyor. Zeybek'in bir zamanlar çokça kafa yorduğu "Gazete Tiyatro" anlayışına yakın, daha çok "gazete boyutu" ağır basan bir izlenceye tabi tutuluyoruz...

Oysa yaklaşık yirmi yıl önce **Bayrampaşa Şehir Tiyatrosu**'nda izlediğim **Düğün ya da Davul**'un tadı hala damağımda. Bir işçi gettosu olan Bayrampaşa'da yaşayan ben, (ilkokul mezunu olmama karşın) sanatta bir yerlere geldimse, bunda Haşmet Zeybek'in yapıtlarının büyük bir payı vardır. Yadsıyamam.

Gala gecesi Haşmet Zeybek'in kısa konuşmasında değindiği en önemli öge olan "mesleküstü tiyatro" anlayışına sonuna dek katılıyor ve yıllardır ben de uygulamaya çalışıyorum. Uygulanması son derece zor ve yaralayıcı olmasına karşın, "devrimci tiyatro" yapmanın Imazsa olmaz koşulu "mesleküstü tiyatro"dur: Yaşamlarını sürdürmek için "başka işler" yapan insanlar, özgür zamanlarında da tiyatro yaparlar... Ekonomik olarak "özgür" olduklarından, tiyatro uzamında istençleri doğrultusunda devinirler. Hiçbir güç onları "zorlayamaz" İstençleri doğrultusunda devindiklerinden ötürü, yaratımları daha varsıl ve dönüştürücü olur...

İyiniyet olarak yaklaştığımız bu olguya, somut yaşamda ne denli yanıtlar alacağız? Alabilecek miyiz? Salt niyetle işler yürümüyor. Somut yaşamın akışı, her zaman bizim istediğimiz yönde ol(a)muyor. Özellikle konu tiyatro olunca, bir çok etmen işin içine girip, düşlerimizin yoksanmasına neden oluyor

Malumunuz; tiyatro, salt "oyuncu insan"la örgütlenemiyor. Yazar, yönetmen, ışıkçı, sesçi, fısıldayıcı, giysici, çevre tasarımcısı, nesneler ve en önmelisi uzamla birlikte kotarılıyor. Tüm bu oluşmalardan sonra (ve koşut olarak) katılımcı gerekiyor. Katılımcının "hedef kitle" denilen kesitinin iyi tasarımlanması gerekiyor Bu tasarımlama için de adeta mühendis gibi hesaplamalarda bulunmak gerekiyor. Müslüman mahallesinde salyangoz satılamayacağı gibi, burjuvazinin sızlamayan vicdanına seslenerek devrimci dönüşü sağlayamayız.

Sigara dumanlarının aydınlık olmayan eşliğinde, bir pavyon uzamına yerleşen lümpen-küçükburjuvaların dönüşme gereksinimi var mı? Onların dönüşümü gerekir mi? Dönüştürebilecek "gücümüz" var mı? Soruları uzatmak olası... Ancak benim kuşkularım var. Malumunuz kral, kendisini eleştirmesi için soytarı tutarmış... Acaba "proleterya bilinci"ni küçükburjuvalara ve biraz daha büyükburjuvalara taşımamız olası ve gerekli mi? Özellikle yazarlığına saygı duyduğum Haşmet Zeybek'in "göstergeleri"ni ben algılayabildiğimi söyleyemem. Bunun da tek bir nedeni vardı: Uzamın elverişli olmaması, oyun oynanmasına aykırı olması. Ben izlediğim gece yandaki masadakiler sürekli konuştuklarından, salonun tümünün sigara içmesinden, garsonların kahve servisi yapmalarından, ışığın yetersizliğinden, müzik aygıtlarının parazit yapmasından. ötürü "mesajı" tam anlamıyla algılayamadım. Tiyatronun Türkçe karşılığı görmük (görmekten gelir) olduğundan olsa gerek, sigara dumanı nedeniyle sürekli gözlerimi kapatmak zorunda olduğumdan, ve radyo-tiyatrolarını hiç sevmediğimden algılayamadım.

Bir dostun ve çok önem verdiğim bir tiyatro sanatçısının hakkında olumsuz değerlendirmelerde bulunmak can sıkıcı bir durum. Öncelikle benim canım çok sıkıldı eleştiri yazısını yazarken... Ne yapalım: Dost acı söyler

Her şeye karşın, gidip izlenmesi ve üzerinde üzerinde düşünülmesi gereken bir sahneleme.

Bir Oyunun Düşündürdükleri

Rona TOPÇUOĞLU

Son büyük yürüyüş; Uzun Memet'ten gümüze maden işçisinin Anadolu topraklarındaki tarihsel sürecini anlatan ve 4 Ocak 1991 Zonguldak-Ankara yürüyüşüle kucaklaşan belgesel bir oyun. Ankara'da profesyonel üç tiyatro topluluğu **(Can Şenliği Oyuncuları, Ankara Sanatevi Tiyatrosu, Phylaks Oyuncuları)** biraraya gelerek ortak üretim sürecine girmişler. Oyunu Adem Atar yazmış, **Can Şenliği Oyuncuları** sahneye koymuş, yapım **Ankara Sanatevi Tiyatrosu**'na ait. Oyuna **Genel Maden İş Sendikası** ve dialarla **Mağma Sanat Hareketi** katkıda bulunmuş.

Oyuna gerek öz, gerek biçim olarak yaklaştığımızda oyunun, siyasal amaçlı bir tiyatro yaşantısı olduğunu görüyoruz. Bunu açımlayalım.

Siyasal amaçlı tiyatro düşüncesi, marksist felsefenin tarihsel maddecilik ilkesine dayanır ve tiyatroyu sınıf savaşımında bir araç olarak görür. Bu, tiyatroya siyasal yaşamda bir işlev yükler. Bu işlev insanın kendini ve dünyayı değiştirme yetisini betimler. İzleyici, kendini, çevresini yeni bir gözle görüp, gerçekleri doğru algılar. Kendinden saklanmış, örtülmüş gerçekleri belgeler; film, hoparlörden verilen konuşmalar, fotoğraflar, istatistik bilgilerle tanır. Burada başarının yolu yaşamın bir yönünü doğru algılanacak biçimde, açık ve yalın göstermekten... sunmaktan geçer. Olaylar simultane (eş zamanlı) düzenle, kalın çizgili tipler aracılığıyla (iyi-kötü) yalın bir durum içinde verilir. İnce duygulara, psikolojik betimlemelere girilmez. Yaşam tarihsel maddecilik açısından yeniden yorumlanır. Seyirci gerçeğin taklidi ile değil, gerçeğin kendisi ile karşı karşıya gelecektir.

Bu açımlamadan sonra tekrar oyuna dönelim. Başta dediğimiz gibi, oyun maden işçisinin Anadolu topraklarında ortaya çıkan ve günümüze kadarki süreci ele alınırken emek- ürün ilişkisi, sömürü çarkı karşısındaki tepkisi, maden işçisinin ilk örgütlenmesi, yaşam biçimleri, ilişkileri, karşılaştıkları güçlükler tarihselleştirerek veriyor. Bunu yaparken yukarda açımladığımız tüm unsurları gözetiyor. 4 Ocak 1991 Zonguldak-Ankara yürüyüşü sırasında verilen bir molla anında yürüyüşçü işçilerden Haydar'ın düşü ile başlayan oyun, Son Büyük Yürüyüş(Sosyalizm) çağrısıyla sonuçlanır.

Günümüzün verili durumu içinde oyun çok sıcak bir ilişki kurmaktadır yaşamla. İşten atılmaların alabildiğine yoğunlaştırıldığı, özelleştirme adına ülkenin pazara sunulduğu böylesi bir dönemde, işçi sınıfının toplumsal bellek kaybından kendini kurtarmasının gerekliliği vurgulanmak isteniyor. Tam da bu nokktada akla gelen soru şudur: İşçi sınıfı kendini bu tarihsel süreç içinde nereye koyuyor? Yaşamı biraz daha iyi koşullar içinde bekletmeye mi alacak... yoksa emeğinin karşılığında yöneten de kendisi mi olacaktır. Oyunun uzun aralarla oynanması, sendikalara gönderilen biletlerin büyük bir çoğunluğunun geri dönmesi yani bir anlamda işçi sınıfıyla oyunun buluşamaması sorularımı doğrular konumda.

İşçi sınıfı insanlık tarihi içersinde hep emeğin sömürülmesi ile karşı karşıya kalmış, egemenlerin baskı araçları karşısında "hak arama" bilincinden yer yer uzaklaşmıştır. Oyunun içinde yeralan ajit-prop yönelimlere seyircinin sıcak yaklaşımı, duygu boşaltımı dışında nereye göndermiştir... bunu metni, yorumlanışı yanında seyircinin tarih bilincinde de yoklamak doğru sanıyorum. Dört yıl öncesine dönüp baktığımızda özelde maden işçisinin, genelde işçi sınıfının sorunlarının daha da büyüyerek günümüze ulaştığını görüyoruz. İşte şimdi tiyatro yaşantısı için de bir bellek tazeleme olgusu kendisini göstermektedir. Oyun bu anlamıyla önemli bir misyon yükleniyor.

Oyunun birinci perdesi, geçmişi günümüze taşırken, ikinci perdesi günümüz Türkiye'sinde işçi sınıfının konumunu, sendikaların, sendika patronlarının, sistemle uzlaşan yanını yeterince veremiyor. Bu bağlamda sendikaların tavrına yeterli eleştiri gelmiyor. Oyunun sonunda Haydar'ın: "...Başkan, aradan 20 yıl geçse bile Emin Efendi gibi lokomotif kornaları ile selamlanır ya da selamlanmaz..." sözü bunu doğruluyor. Bu konuda son söz tabii ki izleyicinindir. Ancak bu yazının sahibi yazdığından sorumlu olduğunun bilincindedir.

Son Büyük Yürüyüş, prömiyerini 7 Ocak 1995 cumartesi günü Zonguldak'ta, galasını 10 Şubat'ta Ankara'da gerçekleştirdi. Anadolu turnesi ile işçi sınıfıyla ve yolarkadaşlarıyla kucaklaşmak için oyun şu anda turnede. İşçi sınıfı ve yol arkadaşları onları yalnız bırakmadığı sürece oyun devam edecektir.

Amatör Bir Tiyatro:Tiyatro Direnç

Bir Özeleştiri:

8 Mart Dünya Emekçi Kadınlar Günü'nde sergilenmek üzere Zeytinburnu Halkevi'nin yeni tiyatro grubu olarak bir oyun hazırlıyorduk. Kendimize **Tiyatro Direnç** adını vermiştik ve ilk oyunumuzda bizi tanıtan bir yazı hazırlayıp dağıtma kararı aldık. Bu amaçla hazırladığımız yazıyı teknik olanaklarımız olmadığından el yazısı ile yazıp çoğalttık. Bir **İnsancıl** okuru olduğumuzdan tanıtım yazımızdan bir tane de **İnsancıl**'a getirdik. Yazıyı okuyan Gündoğdu'nun ilk tepkisi neden el yazısı ile yazıldığınaydı. Cevap olarak teknik olanaksızlıkları öne sürünce bize, **İnsancıl** ne güne duruyor, dedi, bu kağıdı bilgisayarımızdan çıkarabilirdik. Bu neden aklınıza gelmedi, diye sordu. Yanıt veremedik. Bizi sistemin diliyle düşünmekle suçladı. Evet, hiç aklımıza gelmemişti **İnsancıl**.. Oysa o herhangi bir sanat dergisi değildir ve bu yüzden **İnsancıl** okurları da herhangi bir sanat dergisi okuru gibi olmamalı, **İnsancıl**'ı sahiplenmelidir **İnsancıl** yazarla okur arasındaki ayrımı kaldırmayı amaçlayan bir dergi. Yani **İnsancıl** bütün olanaklarıyla yazarın olduğu kadar okurundur da ve okur aynı zamanda yazar da olmalıdır Bütün bunları bilmemize rağmen yanılmamız sistemin bize verdiği alışkanlıklardan bütünüyle sıyrılamadığımızı gösteriyor Ama sistemin dilinden bütünüyle sıyrılmanın yoğun ve sürekli bir çaba gerektirdiğinin bilincindeyiz. Bu bilinçle yola çıktık ve yanlış yapmaktan korkmadan yürümeye devam edeceğiz.

TİYATRO DİRENÇ KİMDİR?

kimilerine göre ancak ölümü güzelleştirirdik biz
birer çılgın mıydık gerçekten, serseri bir rüzgar mıydık
göğenniş meşeler kadar yakın mıydık bulutlara
ve tarih upuzun bir hikaye miydi -öyle diyorlardı-
bir işçi kıza söyledim bunları, yalandır, dedi

İnsan aykırılığıyla insan olmaya başladı. Taşı sivriltmesi doğaya ihanetti. Evet, insan doğal olmamakla insanlaşmaya başladı. İşbölümü yaparak, dili yaratarak, ateşi, demiri bularak... Yani, varolana uymak yerine onu değiştirerek. Değiştirirken kendisi de değişti. Cinsel yasaklar koydu kendine, iradesiyle kör güdülerinin kölesi olmaktan kurtardı kendini. Tarih, insanın doğal olana karşı verdiği mücadele tarihidir. Tarihe yön verenler; köleliği kabullenmeyen köleler, serfliği reddeden serfler oldu. Spartaküsler Bedrettinler..

İnsan kafasındaki sorulara yanıt buldukça yeni sorulara ulaşıyordu. Dünya sürekli genişliyordu. Bir zamanlar yeryüzü yalnızca ESKİDÜNYA'dan ibaret sayılırdı. Cebelitarık'ın ötesinde güneşi yutan korkunç dalgaların ve deniz canavarlarının olduğu, Afrika'nın güney kıyılarına gidilemeyeceği, oralarda sıcaktan dolayı hayat olmadığı söylenirdi. Ama serüvenci ve cesur denizciler insanlık için bir sır olan bu suları aşıp Hindistan'a ulaştılar ve dünyanın bilinenden çok daha büyük, çok daha farklı olduğunu gördüler Sınırların sahte olduğunu gösterdiler

Kopernik, Galile ve diğerleri Antik Yunan'ın yıldızlar göğüyle sınırlı yer merkezli küçük evrenlerini sarstılar Evrenin Yunanlıların sandığı kadar küçük olmadığını, güneşin dünya çevresinde dönmediğini göstererek çağlarının doğallığına karşı geldiler Bruno bu uğurda savaştı ve yakılarak öldürüldü ortaçağ mahkemelerince. Çoğu zaman bir gerçeği kabul ettirmek bulmaktan daha zor oldu.

Bugün de sınırlar konuyor insana. Günü savunanlar verili olanı mutlaklaştırıyorlar İnsan bencildir diyor bencilliği insanın doğası sayıyorlar Savaşlar olmak zorundadır diyorlar Tıpkı bir zamanlar dünyanın Cebelitarık'la, evrenin yıldızlar göğüyle sınırlanması gibi insanı bunlarla sınırlıyorlar Oysa tarih sınırlara sığmıyor Bugün uzayın derinliklerini inceliyoruz, makineler gelişiyor Bu gelişim toplumsal hayatın sınırlarını da zorluyor Ücretli köleler (işçiler) köleliklerini reddettikçe insan ilişkilerinde sınırlar aşılıp yeni denizlere ulaşılacak.

Doğal olanlar, günü savunanlar köle sahiplerinin, feodal beylerin, burjuvaların ekmeğine yağ sürdüler, sürüyorlar Ama değişim durmadı. Arasıra birkaç kişi kalsalar da "mutluluk bile onlardan çok olsa" da direnenler hep vardı. Tarih onlar sayesinde bir oluş içinde devindi, deviniyor

Tiyatro Direnç tüm bunları görerek yola çıktı ve heryerde varolan, holdinglere, devlete sırtını dayayan birbirinin aynı tiyatrolardan ayrıldı. **Tiyatro Direnç** doğal olmamayı seçti. Henüz çıktığı yolun ilk metrelerinde belki Galile değil ama Galile'nin yanında, cesur denizcilerin "koca karınlı" gemilerinde.. Bu tiyatro her türlü sömürüyü, baskıyı reddeden; eşitliği, özgürlüğü, kardeşliği savunan, sınıfsız ve sınırsız bir toplum savaşımı veren bir tiyatro. Bu tiyatro insana doğrular yüklemeyi değil, doğruya nasıl ulaşılacağını düşündürmeyi amaç bilmiştir Yeni insana, yeni dünyaya özlem duyan, özlemine sarılmış bir **LANETLİDİR.**

"Bilmek lanetlenmektir; susmaksa ihanettir"
B. Brecht

Sirk Sineması

Sedat YILMAZ

Sanat ve Gösteri

İnsanlığın ilk dönemlerinde, bugün bizim sanat eseri olarak kabul ettiğimiz arkeolojik bulgular -o bulguları üreten için sanat kavramı henüz bilincinde ortaya çıkmış değildi- sayesinde, ilkel bilinç için "sanat" toplumsal hayatın vazgeçilmez kurumlarından biri olduğunu söyleyebiliyoruz. Daha sonra, sınıflı toplumlardaki işbölümü, sanatı ayrı bir uğraş alanı olarak belirlemesi, sanatın toplumdan kopuk ya da bağımsız olduğu anlamına gelmez. Sanat, ahlak gibi, toplumsal bilincin belirlediği, toplumsal kurumlardan biridir Dolayısıyla", toplumsal ilişkilerin kendi döneminin sanatını belirleyeceği açıktır Ancak Marx'ın şu vurgusunu da unutmamak gerekir· "Üretim yalnızca özne için nesne yaratmakla kalmaz; ama aynı zamanda, nesne için de bir özne yaratır " İnsanlar, kendi bilinçlerinin ortaya çıktığı sanat eserleri ürettiği gibi, bir sanat eseri de sanat duyusu olan ve o eserden haz alabilen bir kitle yaratabilir.

Sanatın değiştirici, dönüştürücü, eğitici yanından söz etmek hep sosyalistlerin misyonuymuş gibi göründü. Burjuva sanatçılar sanatın değiştiriciliğinden söz ettikleri zaman, hemen sorulacaktır Sizin sanatınızın insanlar üzerinde nasıl bir etkisi oluyor? Değişimin olumsuz olduğu açık. Burjuva sanatı, insanları sistemle barışık yapıp, edilginleştiriyor Kabul etsinler ya da etmesinler, burjuva sanatı da tüketicisini etkiliyor, değiştiriyor. **Yeni Hayat'** ın, okuyucularını olumsuz yönde etkilemediğini kim söyleyebilir Hollywood filmlerinin milyonlarca insan üzerinde önemli bir etkisi olduğu, o filmlerinin tüketicisi olanlar dışındakilerce biliniyor Hollywood filmlerinin, sürekli eğlenceden başka bir şey olmadığının öne çıkarılmsı, insanlar üzerindeki olumsuz etkisini gözlerden kaçırılmasına yarıyor

Uzun boylu düşünmeye gerek duymadan, gösteri için, beceri sergilemek denebilir Gösterinin, gösteri niteliği kazanabilmesi için herkesin yapamadığı becerileri sergilemek gereklidir. Herkes ata binebilir, ancak atın üzerinde ayakta durmak gösteri olabilir Atın üzerinde ayakta durmak, atı daha iyi idare etmeyi sağlamaz; tersine zorlaştırır. O halde gösterilerin genel özeliklerinden biri olarak, gösterilerde sergilenen becerilerin, gündelik hayatın yeniden üretimine doğrudan hiçbir katkısı yoktur, diyebiliriz.

Sanat, gösterinin kendisinden bir malzeme olarak yararlanabilir Sözgelimi, tiyatro oyununda akrobasi hareketlerine yer verilebilir Ancak gösterinin, sanatın önüne geçmemesi gerekir İzleyici, oyuna eğer akrobasi hareketlerini görmeye gidiyorsa, burada sanat adına bir yanlışlık yapılıyordur Rıza Silahlıpoda buna örnektir R.S. burnuyla piyano çalarak adını duyurdu. Burunla piyano çalmanın, piyano virtüözlüğünü ilerleteceğini, piyanodan daha güzel sesler çıkartacağını sanmıyorum. Tersine müzikaliteyi düşüreceği açık. Hangi alanda olursa olsun gösterinin, yapılan işe en ufak bir katkısı olamıyor Seyirlikten başka bir amacı ve işlevi yoktur gösterinin

Bir gösteri izleyen insanda hangi duygular uyanır, nasıl etkilenir? Genellikle gösterilerde tehlike unsurunun kullanılması seyirciyi heyecanlandırır Bunun dışında seyircide hayranlık duygusu uyanır Göstericinin sıradan insanın(seyircinin) yapamayacağı şeyleri yapması, seyircide, doğal olarak, hayranlık uyandırır Hayranlığın dışında seyircide başka bir duygu ortaya çıkmasını beklemek, gösterinin sınırlarına taşmak demektir Gösteriler, izleyicilerinde başka bir duygu uyandıramazlar Sanat ise bir insanda olabilen bütün duygulanımları, izleyicisinde açığa çıkartabilir Bu yüzden sanat, hayatın bütün alanlarını kapsayıp, değiştirici dönüştürücü olabiliyorken, gösteri sadece boş vakit geçirme nesnesi olmakla, işlevsiz ya da geriletici olabilir

Hollywood Dünyasında Yeni Bir Şey Yok

Güneşin altında yeni bir şey olmadığını sanan Hollywood yapımcıları, daha önce iyi para kazandırmış olan filmleri taklit ederek hatta o filmlerin devamını çekerek popüler Hollywood filmlerini dünya sinemasında egemen olmasını sağlamışlardır Hollywood varolan kapitalist toplumsal ilişkilerin de yardımıylakendi filmlerinden hoşlanan bir seyirci kitlesi yaratmıştır Nilgün Abisel, Hollywood filmlerinin starlara ve tür filmlerine dayandığını söylüyor Tür filmleri, belirlenmiş belli kalıpları olan ve sürekli bunları tekrar eden, yeni bir şey söylemeyen ticari filmlerdir. Western,

gangster, polisiye, korku, müzikal vb. "Tür filmleri yinelemelere dayanır ve kolay anlaşılırlar; soyut kavramları irdelemez, hakikatın sorgulanmasına yer vermezler Tür filmlerinin ortak özellikleri, 'benzersiz' olma kıstasına uymaz."**(Nilgün Abisel, Popüler Sinema ve Türler, s.13)**

Sirk etkinlikleri, salt gösteriye dayanan bir yapıya sahiptir Bu yüzden sadece gösterinin olduğu sirkte sanat yapıldığı iddiası boş bir iddiadır. Sirkte her zaman palyaçolar, ipte yürüyen cambazlar, trapezde sallanıp takla atanlar, şartlandırılmış hayvanlar olacaktır. Sirk gösterileri ile Hollwood filmlerinin birçok ortak özellikleri vardır Sürekli kendi kalıplarını tekrarlarlar, eğlendirmekten, boş vakit geçirmekten başka bir işlevleri yokmuş gibi algılanırlar, gösteri anlayışına dayanırlar, sanatsal, toplumsal kaygıları yoktur.

Yıldız Savaşları, bilimkurgu türünün moda olmasını sağlamış, sinemada yeni bir dönem açmıştır. Özel efektler o dönem ağırlıklı olarak bilim kurgu filmlerinde kullanılırdı. Seksenli yıllarda bilgisayarın sinema dünyasına girmesiyle, beyazperdede artık akla gelebilecek her türlü görüntü mümkündü. Özel efektler sadece bilimkurgu filmlerinde değil, diğer filmlerde de bolca kullanılmaya başlandı. Burada özel efekt deyince, bir patlamada ya da oyuncunun vurulmasında kullanılan efektlerden çok, gerçeklikten kopuk, hayal ürünü, yapay görüntüler yaratan efekteleri kastediyorum. Özel efekt, teknolojiye sırtını dayamış beceri gösterisinden başka bir şey değildir.

Tüm zamanların en çok para kazandıran filmleri sırasıyla şunlar: **Jurassic Park, E.T., Yıldız Savaşları, Terminator 2**. Bu dört filmin popüler Hollywood filmi olması dışında bir başka ortak özellikleri daha var özel efektlerin dört filmde de önemli bir yeri olması. Buna raslantı demek zor. Bu durum, Hollywood sinemasının günümüzdeki ve gelecekteki yönelimini gösteriyor Yani Hollywood sineması, artık bir **Sirk Sinemasıdır** Artık, yüzlerce insanın tavuk gibi öldüğü "çok iyi" macera filmleri yapmak yetmiyor hasılat rekorları kırmak için. Hamuda kalkmış bir filden çok, efektlerle sağlanmış yapay görüntüler çağımız tüketim meraklısı insanına daha çekici geliyor Seyircide açığa çıkartılan özel efekt merakı ve ilgisi, Hollywood filmlerini sirk gösterisi derkesine düşürmüştür Teknolojinin hızla ilerlemesi, beyazperdededi teknoloji gösterisinin imkanlarını artıracağından, özel efektler ileriki yıllarda daha da önemli olacaktır Belki de oyunculardan çok özel efektleri hazırlayanlar starlaşacak ileriki yıllarda.

Tüm zamanların en çok para kazandıran **Jurassic Park** filmi **Sirk Sİnemasının** en iyi örneklerindendir. **Jurassic Park** bir sinema filminden çok bir özel efekt gösterisidir Basında çıkan bütün eleştirilerinde, reklamlarında filmin oyuncularından çok dinazorları üzerinde durulmuştur. Hatta -bu benim abartmam değil- filmin başrollerinde dinazorlar olduğu söyleniyordu. Gerçekten de öyleydi. Dinazorların göründüğü sahneler, en az oyuncuların göründüğü sahneler kadar vardı Özel efektlerle canlandırılmış dinazorları görmek için sinemaya giden seyircinin kafası ile, sirkte top oynayan ayıları görmeye giden insanın kafası aynı çizgidedir artık. Seyirciyi çekmek için, gerçeğine uygun, canlıymış gibi görünen dinazorlardan başka filminde hiçbir şey olmayan yönetmenin kafası ile, ayıları şartlandırma ile top oynatarak para kazanan sirk patronun kafası yine aynı çizgide buluşuyor Tiyatroda akrobasi hareketlerinin kullanılmasında yanlışlık olmadığı gibi, bir filmde özel efektlerin kullanımasında da yanlışlık yok. Ama seyirci tiyatroya akrobasi hareketlerini görmek için gidiyorsa, iş sanatın sınırlarından çoktan çıkmıştır. Özel efekt görmek için sinemaya gidiliyorsa, bu, sürekli endüstri olduğu söylenen ve sanatla endüstrinin güzel bir birlikteliği olarak sunulan Hollywood sinema endüstrisinin sonunda nereye vardığının göstergesidir. Endüstri ile sanatın farklı yapıları olduğu, kapitalist sanat endüstrisinde, sinemada olduğu gibi, sonunda endüstrinin baskın çıkıp sanatı boğacağı, tamamen sanat dışı bir yere geleceği bizim için açıkça görünüyor.

Bugün Hollwood'ta insansız filmler çekilip çekilemeyeceği tartışılıyor. **Jurassic Park**'ta görüldüğü gibi oyuncular, dinazorlar karşısında figüran durumuna düşmüşlerdir. Oyuncunun bir görüntüsünü alıp, diğer bütün görüntüleri istedikleri gibi o oyuncuya ihtiyaç duymadan oluşturulabiliyor The Crow filminin çekimi sırasında Brandon Lee kaza sonucu öldüğü halde film, oyuncunun önceki görüntülerinin ve teknolojinin yardımıyla bitirilebilmiş olması, oyuncusuz filmlerin yapılabileceğini düşünenlere cesaret vermiştir Üstelik, başrol oyuncunun ölmesi, filmin onsuz bitirilmesi film için çok iyi reklam malzemesi olmuştur

Sirk Sinemasının bir başka örneği, yeni gösterime giren(bu yazı yayımlandığı zaman artık eskimiş olur) **Maske**'de de **Jim Carrey**'in normal görüntülerinden yararlanarak istenilen her görüntü elde edilmiş. Her tarafı lastik gibi sünen, gözleri yerlerinden fırlayan, dili pabuç gibi sarkan, çenesi düşen bir adamın görüntüleri sayesinde belki onbininci kez ele alınan konu seyirci çekebiliyor. Film hakkındaki yazılarda, konudan çok, şemalı olarak gözlerin yuvalarından fırladığı görüntülerin nasıl bilgisayar yardımıyla oluşturulduğu uzun uzun anlatılıyordu. Film **Sirk Sineması** olursa, eleştirisinin de bilim ve teknik dergilerinde çıkan yazılara benzemesi doğaldır Sinema eleştirmenleri ilgi alanlarını bilgisayar yönünde genişletmezlerse, ilerde işsiz kalabilirler!

Bir Hollywood filmine **Sirk Sineması** diyebilmemiz için ille de özel efektelerin kullanılması gerekmez. Kapitalizmde popüler sanatın en önemli işlevlerinden biri, kaçış alanı olmasıdır Bu sistemin insanları, sanatı günlük hayatın sıkıntısından kurtulmak, rahatlamak için bir boşalma alanı olarak algılamaya başlamışlardır. Burjuva sanatı da bu amaca uygun şekillenmiştir Sirk bir kaçış alanıdır. Sirkteki gösterilerin günlük hayatla hiçbir bağının olmaması, seyirciye hoş vakit geçirmekten başka bir amacının olmaması, onu sistem içinde bir kaçış alanı yapıyor. Aynı durum Hollywood filmleri için de geçerli. Hollywood filmlerinin günlük hayattan kopukmuş gibi görünmerleri (aslında göründüğü gibi değil), seyircinin öyle algılaması, filmlerin mutlu sonla bitmesi, hoş vakit geçirmeye yönelik olması, onun kaçış alanı olmasının sonuçlarıdır Hollywood filmlerine, sirk gibi bir kaçış alanı olduğundan, özel efektlerin kullanılmaması **Sirk Sineması** dememizi engellemez. Özünde aynı işe yaradıklarından, biçimsel farklılıkların pek önemi yok. Hollywood filmlerini savunanlar eğlence faktörünü öne sürüyorlar O halde sinema sanatının sirkten ne farkı var? Eğlenceyse, sirk de onu iyi yapıyor.

Sessizliğin Ezdiği İnsanlar

Lütfiye AYDIN

Masamda günlerdir bir kitap duruyor. İki kez okuduğum halde nedense kalırıp da yerine koyamadığım... Gösterişsiz, fakat çok güzel bir kapak: Mavi zemin üstünde siyah/beyaz bir İstanbul fotoğrafı. Beyoğlu'nda biri eşarplı, öteki açık saçları ondüleli iki genç kadınla onlara çiçek satmak için diller döken bir adam. Bir de peşlerinden gelen, külhan gülüşlü gençten bir kasketli. (Sahi bir zamanlar kadınların kızların peşlerine düşülürdü, şimdilerde tam aksi mi oluyor ne?) Fonda ince ince işlenmiş Beyoğlu yapılarının bildik görüntüsü.

Kapağı kaldırıp da ilk sayfayla karşılaşınca oku özenle kurgulanmış bir atmosferle karşılaşıyor. Nice yokluğa, yoksunluğa, özleme, kuşatılmışlığa karşın titizlikle yaşanmış bir İstanbul'un aynı biçimde çizilmiş tablolarıyla, insanlarıyla yüzyüze geliyor. Kitap Selma Fındıklı'nın Nereye Yüreğim adlı ilk romanı.

"Haseki halkından ellerini çabuk tutamayanlar evlerine lokum, şeker götüremezler bu akşam. Babam dükkanı erkenden kapatır, yukarı çıkar. Annemi bir başına koymaz ilk akşamdan. Belki namaza durmuştur şimdi. Kolay kolay da kalkmaz seccadeden. Evimize sağ esen varabilelim diye bildiği tüm duaları okur."

Daha ilk sayfalarda okur bir ucundan giriyor romanın atmosferine. Nereye Yüreğim'i tanımlarken Ayla Kutlu şöyle diyor: "İletişimsizliği bireysel savaşımın gelgitlerini göğüslemek için hüznün soylu sessizliğine sığınan Cihan'ın çok etkili öyküsünü anlatıyor Selma Fındıklı." Bu yargıya bütünüyla katılıyorum. Belki de romanı en iyi özetleyen tanımlama bu; 'hüznün soylu sesizliği' Ancak sözüm ona sürekli kendini yargılayan, sorgulayan, çözümsüzlükte kıvranan; gelgelelim asla ete kemiğe bürünüp da etkili olamayan, yani hiçbir şeyi anlatamayan kimi romanların kahramanlarını düşününce, Cihan'ın suskunluğuyla bile çok şey anlattığını düşünüyorum. Bir yazınsal tadın hemen ardından o beklentimi ayrımsıyorum: Selma Fındıklı'dan yeni romanlar beklemenin tadını.

Kimi yazınsal ürünleri okuduktan sonra genellikle şu yargıya varırım: Anlatılanlar belki gerçek ama inandırıcı değil... Bazen de ki bana göre önemli bir başarıdır son derece fantastik bir konunun gayet inandırıcı biçimde anlatıldığını görüp coşkulanırım.

Nereye Yüreğim yazarının ayırıcı bir özelliği var. Gerçekçi bir konuyu alabildiğine inandırcı bir biçimde anlatabilmesi. Üstelik büyük bir incelikle, duyarlılığın tozunu kaçırmadan... Günümüz pek çok yaşlı hanımefendisinde Cihan'ın genç kızlığını, genç kadınlığını düşünmemizi, hatta o insanlara daha saygılı, daha sevecen yaklaşmamızı sağlıyor. Hangi coğrafyada yaşarsa yaşasın, kimliği hangi koşullarda biçimlenirse biçimlensin her kadında, hatta her yaşta kadında biraz

'Cihan'lık var diye düşündüm. Hele yazarın yaşamadığı bir dönemi ki bu olası değil zaten böylesine derinden kavrayıp başarıyla yorumlayabilmesi de ayrıca güzel.

Cihan'ın anlatısında bir bölüm şöyle: ".....Küçüğüm... Reşit Bey' in sözüydü. Ne çok bekledim mutlu olabilmek. Şimdi de ateş kapımızda. Bir ilkyaz babamı alıp götürmüştü, bu ilkyaz da her şeyi bitiriverirse... Radyo memleket saat ayarını veriyor. Dinlemeyeceğim ajansı... Güzel haberleri duyamıyorsam kötüleri de dinlemek zorunda değilim. Sevinç istiyorum ben. Duyuyor musun beni küçüğüm? Sevinç..Kalkıp kapatacağım radyoyu."

Hep merak ederim yüzyılın başını, o dönemin günlük yaşamını, insanlarını... Kadınları niçin öyle derin kırılır?... Erkekler kadınlarını nasıl değerlendirir? İç dünyalarını yalnızca politik çalkantılar mı belirler erkeklerin? Ya iş yaşamlarında nelerle karşılaşırlar; bu durum evlerine nasıl yansır?

Peki **Nereye Yüreğim** neyi anlatıyor?

Bursa eşrafından "Koskoca Hukuku Şahane'yi bitirmiş Reşit Bey" Balkan Savaşı arifesine eşi Aliye Hanım'ı yitirmiştir. Artık alafrangalık devirdir. Arasıra İstanbul'a uğrar; şekercilik yapan Ali Rıza Bey'in kızı Cihan'la evlenir; Bursa'ya döner. İkinci eşi Cihan'ı da kendince sever. Ancak o dönemin egemen ahlâk ilişkileri, aile yapıları kimsenin kendisi olmasına izin vermez.

Kabaca böyle özetlenebilecek bir tema çevresinde oluşup gelişen olaylar... en önemlisi de insanların özellikle de kadınların duygusal dünyası...

Selma Fındıklı, geçmişi oldukça eskiye dayanan bir yaşanmışlığı yer yer belgesel nitelikte, kimi zaman da çağdaş anlatı tekniklerine başvurarak başarıyla anlatıyor. Özellikle de dönemin ayırıcı yanlarını atlamadan...

Arkasında büyük birikimler olduğunu sezdiren çok başarılı bir ilk roman **Nereye Yüreğim**. Henüz anlatılacak bu kadar Cihan varken...

Sınırtaşı

Zihni T. ANADOL

Yoldaşlar, nasip olmazsa görmek o günü
Ölürsem kurtuluştan önce yani
alıp götürün
Anadoluda bir köy mezarlığına gömün beni.
Nazım HİKMET / 1953

Üçünde de alabildiğine bir gariplik, bir çözülme üçü de çöktü bir diziye. Mezartaşı önündeydiler sanki. Halbuki Sınırtaşı. .üzerinde analarının adı yazılı Hayır, yurdun adı Kısaltılmış iki sözcük bir de numara:192

Bir adım sonra herşey, yurt ana, baba, çoluk çocuk herşey, dost, düşman, içerde ki suçsuz, dışardaki suçlu. yağmur gibi acısıyla, kurak gibi sevinciyle bunca yıl hepsi geride kalacaktı...Belki ilk olarak geriye bir göz atmak geldi akıllarına. .Baktılar ki aşağılarda, ovalarda ta ötelerde ayın altında Edirne...Biraz küskün.. Selimiye'nin dört minaresi iki görünüyor Edirne ışıklı elleriyle gel mi der, dua mı eder, uğurlar olsun mu der, nasıl istersen öyle anla.

Birincisi.

"Biliyor musun şu anda ne geçiyor içimden?" dedi. Ses veren olmayınca kendisi ekledi. "Ayıplamayın ama elham okuyasım geliyor"

"Ayıplamam dedi ikincisi. Şiir okusan daha iyi."

"Elham gibi bütün şiirleri unuttum şu anda."

"Namık Kemal'den hatırla bir şey Fikret'ten, Akif'ten, Nazım'dan, Yahya Kemal'den de olur Vatancısı da, hümanizimcisi de koministi de hepsi de büyük şair,"

Birincisi Fikret'ten iki satırcık fısıldadı. Vatan ki öksüzler anası / yaşatırsak bir o yaşar

İkincisi kucakladı sınırtaşını. Kızı niyetine, oğlu niyetine. Üçüncüsü eğilip toprağı öptü. Sonra Edirneye küskün bir el salladılar " Hoşçakal...Kaçarak ayrıldığımızdan ötürü darılma Edirne. Gün olup koşarak geliriz..." (Acı Lokma. Fahri Erdinç.)

Dönemediler ne koşarak ne tirenle, ne uçakla, ne otobüsle gelemediler, bağırsam işiteceksin dedikleri kadar yakın kardeş evlerinden. Bir gün umutla, sevinçle ışıyan yurtlarına dönebilme arzularını yüreklerinde yıllar yılı ateş gibi yakarak, kavrula kavrula. gelemediler ta ölümlerine kadar

Sonra askeri darbeler, sıkı yönetimler, ve fevkalade haller oniki martlar, oniki eylüller...onbinlerce vatandaşımızın, sadece özgürlük isteyen, barış isteyen, ekmek isteyen, doğru dürüst yaşam hakkı isteyen ve onları savunan aydınını gönüllü sürgünlere yollayan gene bizim vatanımızdan çıkan, gene bizimle birlikte aynı havayı soluyup yudum yudum içine çeken bu insanlar, neden kendi yurttaşına bu denli acımasız, bu denli zalimce davranır? Varsan baksan o haklıdır, gene en büyük vatansever odur, yurdun Âli menfaatlerini korumakla görevlidirler kendilerince... vah benim köse sakalım vah..

Onlar, yani Fahri Erdinç, yani Tuğrul Deliorman, yani Ziya Yamaç.. Koşarak mı gittiler bunca sevdikleri yurtlarını, bunca sevdikleri çoluğunu çocuğunu bırakıp o SINIR taşını öpe öpe...Hem de bir yıl önce ünlü yazarımız Sabahaddin Ali'nin bir provakasyonla Kırklareli dağlarında öldürülmüş olarak bulunan cesedinin üzerinden bir yıl sonra. uzun anlatmaya ne gerek var? Bunca tehlike içinde, ölümü göze ala ala, o korkunç düzenden yani hakim sınıfların düzenlerinden yürekleri parçalana parçalana, kolları, ayakları, elleri, tırnakları yurdunun bu tarafına takılmış ağaçların dallarında asıl dura dura. .ve ağlaya ağlaya..

Oradaki, Nazım'ın "Gurbetlik zor zanat" dediği çileleri çeke çeke...Bir taş ilerisindeki yurdunun rüzgarından, havasından, insanından, kötüsünden, kentlisinden, suyundan, toprağından haber bekleye bekleye...tüm bunları Fahri Erdinç **Kardeş Evi** romanında anlatıyordu sonraları...Hapishanede bu denli dost, arkadaş, yoldaş olmamıza karşın ondan, onlardan bir türlü haber alamıyordum. Ancak oraya giden yazar arkadaşlar haber getiriyor, ufacık bir şişe şarap, geliyordu selamlar yüklü. .onların maceralarını ancak orada yazdığı kitaplarından öğreniyor, bir de radyoda ki konuşmalarından sesini işitebiliyordum.

O sıralar, **Balkan Yazarlar Birliği**'yle karşılıklı **Türkiye Yazarlar Sendikası** arasında da anlaşma olmuştu. Özellikle **Bulgar Yazarlar Birliği** ile bu iş iyi işliyordu. Birçok arkadaş Moskova'ya, Bakü'ye, ve diğer yerlere gidiyordu. O sıralarda sendikamızın kongresi vardı. 1979 da...genel kurula. Fahri Erdinç, Nazım Hikmet gibi, Mehmet Zekeriya gibi dışarda kalmış yazarlarımızın sendikamıza onur üyeliklerinin yapılması için genel kurulda bir önerge verdim.. Genellikle bu girişimim çok olumlu karşılandı, büyük onay aldı. Ancak Aziz Nesin uzun uzun konuşarak bu önergeme karşı çıktı" Efendim, onlar herhangi bir sıkıştırmaya, işlerinden atılıp işsiz bırakılmaya, teröre maruz kalmadılar. Kendiliğinden keyfi olarak gittiler. Bu yönden onların onur üyeliğine alınmasını onaylamıyorum. Sonra eğer onları alırsak, Mehmet Emini, Mehmet Akifi'de almak gerekir diyerek önergeme karşı çıktı.. O zaman divan başkanı sayın Orhan Apaydındı. Divan başkan yardımcısı da Demir Özlü...Ben önergemi divan başkanlığına sunduğumda biraz daha imza gerekiyormuş bir maddesini değiştirmek için tüzüğün Oysa benim önergem dopdoluydu. Ömer Faruk Toprak,A. Kadir, Şükran Yurdakul, Erdal Öz.., vd. Önergeyi bana verince imza için Apaydın, arkamdan Erdal Öz kaptı, önergenin hiçbir yanı beyaz kalmamacasına silme imzayla dolmuştu... Erdal Öz'ün verdiği önergeyi yeniden divan başkanlığına verdim. Fahri Erdinç'in onur üyeliğine kabülü için genel kurula teklifim sunuldu. Kabul edenler deyince silme eller havaya

kalktı, ortalıkta bir sevinç dalgası yandı tutuştu... "etmeyenler?" yok..." Oy çoğunluğuyla kabül edilmiştir" muştusunu verdi sevgili Orhan Apaydın...Tabii Aziz Nesin durakaldı, ilk defa böyle bir yenilgiyle karşı karşıya kalınca... Neden karşı çıktığını yıllar sonra Kemal Özer'den öğrendim. Dış TKP'ye onun hakkında iyi olmayan raporlar vermiş, birisi. O da Fahri'den şüphelenmiş, onun için karşı çıkmış Fahri'nin üyeliğine...

Fahri Erdinçin TYS'ye alınması onu bilemediğimiz kadar sevindirmiş, benim bu zaferimi Demirtaş Ceyhun kardeşimizin yayınladığı Edebiyat Cephesi Dergisi de bir ziyafet çeker gibi Fahri'nin onur üyeliğini büyük puntolarla kutlamıştı. Bunun üzerine Fahri yıllardır beklediği bu muştuyu alır almaz şu şiiri yazıp göndermişti Edebiyat Cephesine.

DUYGULARIM
Bu kaçıncı bahar uzakta
Çoktan yetmez oldu parmakla sayım
burnumda oralardan kokular
anlatmaya dil yetiremem.

Bak birşey söyleyeyimde yeri gelmişken
Sen artık ötesine kendin pay biç
Ülkemin göğünü taşıdım hep tepemde
Yıllardır her nereye gittiysem
kendi toprağın değilse gelgelelim bastığın
yeryüzü yoksa altında yani
mavisiyle'de gökyüzü hiç
ben onu bunu bilmem.

Kokular mı dedim
İşte yine köyümde
ve berber mehmedin hasır iskemlesindeyim
Sanki demin almışta ayva tüyü sakalımı
Artık nasırlı avucunun içinde çenem
burnumda en ucuz kolonyanın kokusu
ve yüzümde yanık talazı kör usturanın
esrik miyim ayık mıyım söyleyemem.

Belki çok var daha ortalığın ışımasına
Işıtmak için yeterince yandık mı
insandan daha önce gelse bile ateşböceği
Nazım'dan da bir şey var onda bence
ve bir kıvılcım kadar da Kerem.

Ve ortalık daha ışısın ışımasın
oralara bir bahar üstü gelirsem
işim başımdan aşkın olacak olmasına
elim değmeyecek belki değmesine
ama böyle baygın kokularla çiçekteyse iğdeler
ve tüfek yağlamaktaysalar candarmalar
belle ki kız kaçırma zamanıdır.
ve eğer bir gün ben de su içerken öldürülmezsem
hiç bakmadan artık altmışlara vardığımıza
punduna getirdim belle kadınım
kaçırdım belle çeşmeden seni bidenem.

Fahri Erdinç
15 Nisan 1979

Aynı yılın bir sonbahar mevsiminde Edirne'nin taştan köprülerini, minarelerini, gökyüzüne ulaşan mimar Sinan'ın kubbelerini seyrede seyrede varabildik sonunda Sofya'ya...Memleket dolusu kucaklaşmalar, selamlar... hüzünlü yüzü otuzbeş yıldır göremediğim Fahrinin... çok zormuş gurbetlik diyor için için yüreği... besbelli... nasıl seviniyor, nasıl çırpınıyor bizleri ağırlamak için... sanki doğduğu evinde konuk ediyor bizleri...yurdundan bir esin, bir yudum su, bir tutam hava ve göremediği dostlarından, kasabasından, mahallesinden, ölü babasından, amcasından, kardeşinden, yeğenlerinden. .taşından toprağından...hani şöyle bir el sallasa her yana ulaşabileceğini sandığı, ne varsa hasret kaldığı hepsine, herşeye doyasıya sarıldığı gibi sarılıyor bizlere...

" Haydi kalkalım, uçak biletlerimizin saati yaklaşıyor, Ama ondan evvel bir yemek yiyelim de sonra gidelim. Sonra bana, beni aç bıraktın diye dünyayı başıma yıkarsın." diye şakası. Biraz kederimizi unutur gibi oluyoruz.

Bulgar Yazarlar Birliğinin lokalinden yemekhanesine iniyoruz. Sofralar tertemiz. Ben hemen şart koyuyorum Fahri'ye" Aman bana domuz eti yedirtme. Çünkü inancıma ters düşer, sonra memleketime gidemem. "Gene gülüşüyoruz. Hemen ahçıya gidip tembihliyor...Biraz sonra önüme nefis bir pirzola geliyor Afiyetle yedikten sonra Fahri gene kıs kıs gülmeye başlıyor... Nedir oğlum bu neşenin sebebi diye soruyorum." Anlamadın mı? Neyi diye sorduğumda "Oğlum senin tadı damağında kalan pirzola enfes bir domuz etiydi, farkına varmadın değil mi?" böylece şakalar, ufak ufak yarenlikler özlemlerimizi, yutkuna yutkuna içimizi kasıp kavuran yurt hasretini hafifletir gibi oluyordu... Gene de benim, onun ki gibi gözlerim yaşlıydı... Fahri çok çekmişti. İlk kitabı **Şen Olasın Halep Şehri** yayınladığı zaman eşi kitabı açıp bakmadığı gibi paket paket eve getirdiği kitabını ortalıkta ayakbağı oluyor diye kaldırıp kömürlüğe atmıştı... bu ve bunun gibi densizliklere bir türlü tahammül edememişti Fahri... Zaten çok zor şartlar altında çocukluğunu yaşamış, kardeşinin (büyüğü) bitiremeden öldüğü **Balıkesir Öğretmen Okulu**'na girmişti. Orada Esat Adil Müstecaplı, Abdülbaki Gölpınarlı, Kafkaslı Gaffar Güney...arkadaşlarıydı. Bunlardan ve sonra sonra Mustafa Seyit Sütüven, Abidin Dino'dan Cahit Irgat'tan, sonraları Konservatuvardaki arkadaşları, hocaları Sabahattin Ali, Emin Türk Eliçin, Cevdet Kudret onun Nazımı tanımasına yardımcı oldular. Arkadaşları (sınıf arkadaşları). Mustafa Niyazi, Ulvi Uraz, Şahap Akalın, Ahmet Evintan, Saim Alpago, ve sonraları."1947 yılında haziranda hapis yattım Ankara'da, Cebecide. Kule altına solcuları koymuşlardı. Üç solcu. Biri Zihni Anadol, biri Nihat Balyoz...üçü de ekmeklerine Nazımın şiirini katık ediyorlardı...Bu katığın tadını bildiğimi çabuk sezdiler, katıktan bana da ayırdılar..." diyordu **Kalkın Nazım'a Gidelim** adındaki kitabında.

Ve çok sonra acı günler başladı...1938 yılında köy öğretmenliğinden, sınavla Ankara konservatuarına, oradan tekrar köy öğretmenliğine, yeniden konservatuvara...Böyle zikzaklarla geçen yaşamı bir gün 1949 da karşılaştırır onu hocası Abdülbaki Gölpınarlı'yla. Fahri çok karamsardır, bir kebabçıda öğle yemeği. Veda yemeği olur bu yemek. Memleketten çıkacağını anlatır Gölpınarlıya. Gözleri dolar hocasının. Zira o da az çekmemiştir Harbiye hücrelerinde. Nasıl tutuklandığını, ne acı günler geçirdiğini, anlatır kısaca. ve bir DAHA BULUŞMAMACASINA ayrılırlar Mısır çarşısının önünde..

Söyleşi

Fettah Köleli: "Kaybedecek hiçbir şey yok artık"

İnsancıl

Muhalif kültürün yaratımında ayrı bir cephe, sanat ve şiir 1980'den günümüze çok az da olsa şiir üstüne çabalar var Bunlardan kendini şiir işçisi olarak kabul eden şairlerden birisi Fettah Köleli

İnsancıl: *Fettah, neden toplumcu-gerçekçilik?*

F.K. Toplumcu gerçekçiliğin, toplumların tarihsel evrimi içindeki yeri ve sanatın kendi iç evrimi içinde tuttuğu yer genel olarak biliniyor Bu bilgiden hareketle şu söylenebilir Toplumcu gerçekçi olmak, en başta, verili gerçeklik içinde ideolojik, siyasi ve sınıfsal tercih yapmak demektir Şairin bireyci mi, toplumcu mu, gerçekçi mi, yanılsamacı mı olacağı elbetteki bir öznel seçim sorunudur Ancak şair, istediği çizgiyi seçmede sınırsız bir özgürlüğe de sahip değildir Aralarından seçim yapacağı her tercih, son tahlilde verili toplumsal ve tarihsel gerçeklik tarafından zaten belirlenmiştir Tarihin önümüze koyduğu toplumsal gerçeklik eğer kapitalizm ise, bu sistemin burjuvazi ve proleterya olmak üzere iki temel sınıfı olduğu; bu iki sınıfın da uzlaşmaz bir karşıtlık temelinde durdukları bilinir Kı sınıfsal alan gibi ideolojik alan da iki temel uzlaşmaz karşıtlığa bölünmüştür Yine bilindiği gibi bu sınıfların çizgisi sanat düzlemine yansıdığı zaman, bireyci yanılsamacılık ve toplumcu gerçekçilik dışında üçüncü bir yol tanımazlar Yani ya bireyci-yanılsamacı olup, verili sömürü ve baskı sisteminin ömrünün uzatılması için sanat ve edebiyat cephesinden omuz vereceksin, onun estetik taburu olacaksın Ya da toplumcu gerçekçiliği seçerek bütün pisliklerin kaynağı olan özel mülkiyet dünyasının koktenci bir tarzda karşısına dikileceksin. Ben ikinci yolu seçmenin hem dünya görüşüm hem de sınıfım adına doğru olan yol olduğunu düşündüğüm için, toplumcu gerçekçilik diyorum. Toplumcu gerçekçilik benim için, bu anlamıyla, gerçeklik karşısında toplumcu bir bilinçle ihtilalci konumlanış demektir Sınıfımızın sanat düzlemindeki dilidir Gerçekliğin estetiksel özümlemesini, yok edilmesi gereken ile kurulması gereken arasındaki diyalektik bağ içinde veren bizim sanatsal yaratı yöntemimizdir Açıkçası, sınıf çıkarlarımızın bir gereği olarak toplumcu gerçekçilik diyorum.

İnsancıl: *1980 sonrası toplumcu gerçekçi şiirin geldiği noktayı nasıl değerlendiriyorsun?*

F.K.. Toplumcu şiir derken, benim "toplumcu gerçekçilik" adlandırmasının kapsamına ilişkin bir eleştirim olacak. Sanırım bugünü anlamak açısından da "toplumcu gerçekçiliğin" kapsamını tanımlamak son derece gerekli

Bilindiği gibi, toplumda varolan emekçi sınıflar sosyalizmi kendi sınıf çıkarlarına göre, diğer emekçi sınıflardan farklı anlıyorlar Engels sosyalizm türleri olarak şunları sayıyor: Feodal Sosyalizm, Küçük Burjuva Sosyalizmi, Proleter Sosyalizmi. Ülkemizin verili koşullarında bunlara "ulusal sosyalizm"i de ekleyebiliriz. Şimdi bunların hepsi -kendince- sosyalisttir (toplumcudur) Toplumcu gerçekçilik deyince, bunların hepsini kapsayan bir adlandırma mı yapıyoruz? Yoksa yalnızca Proleterya Sosyalizmini, yani Marx ve Lenin'in çizgisi olan bilimsel sosyalizmi mi anlıyor? Bence doğru olan ikincisidir. Bugüne kadar sanat ve edebiyat dünyamızda, genel olarak devrimci olanından, genel olarak solcu olanına kadar, demokrat, humanist hemen herkes toplumcu gerçekçi olabilmiştir(!) Toplumsal sorunlardan, muhalif bir tarzda bahsetmek toplumcu gerçekçi olmaya yetmiştir Yaşar Kemal'in **Der Spiegel**'e yazdığı "Vahşet Sistemi" başlıklı makalesine tepkisini dile getiren Kemalizmin ve mevcut sistemin savunuculuğunu yapan aydınların pek çoğu bile, şair ve yazarlar sözlüklerinde olsun, ansiklopedi ve kitap arkalarında olsun, atıflarda olsun hâlâ toplumcu ya da gerçekçi olarak anılıyorlar Burada bir sorun olduğu açık değil mi?

Geniş sol çevrenin içinde, toplumcu gerçekçilerin ve toplumcu gerçekçiliğin bugünkü damarı oldukça incedir Nazım'dan sonra o damar bir daha hiçbir zaman aynı gürlükte akmamıştır Devrimini gerçekleştirememiş bir kapitalist ülkede toplumcu gerçekçiliğin öyle kolay kolay baskın bir güce ulaşamayacağı bir gerçektir

80 sonrası "toplumcu gerçekçi" şairlerin ve onların ürünlerinin içeriğine damgasını vuran, ihtilal düşüncesinden ve "parti ruhu" anlayışından kopmuştur Öne çıkan yaratıcı şairlerin olup olmadığı ve yazılan şiirin estetik ve sanatsal değeri bir yana bırakılırsa, şairlerin yaşam tarzları ve pratik siyasal tutumları olsun, ürünlerinin ideolojik içeriği olsun, toplumcu gerçekçiliğin temel ilkesi çerçevesinde bir

kez daha ele elınırsa, durumun pek iç açıcı olmadığı görülür İhtilal düşüncesinden ve pratiğinden uzak, parti ruhu küllenmiş bir toplumcu gerçekçilik olmaz. 80 yenilgisi ve 90'lardaki revizyonizmın çöküşü toplumun geniş bir kesimini yılgınlığa ve teslimiyete itmiştir Adnan Yücel ve birkaç şair dışında direnişin ve başkaldırının güçlü bir mevziden ateşlendiği şiir, yok denecek kadar azdır Şairlerin de hemen hepsi işte bu yılgınlık dalgasının altında kalmış hatta gittikçe 80 öncesinin militan gelenekleri de tüketilerek, yenilgi ve teslimiyet ruhu tarafından biçimlenmişlerdir Ki bugün gelinen noktada bazı dergilerde "eylül kimliğini arıyor" başlıklı tartışmalar yapılıyor olması bu açıdan anlamlıdır Oysa toplumcu gerçekçi şair, kapitalist gerçeklik tarafından biçimlenen değil, o gerçekliğin karşısında militan bir konumda duran, gerçekliğin sağlam bir bilimsel analizine dayanan ve onun karşısında toplumcu bir biçimleyici olabilen sanat adamıdır Oysa bugün "toplumcu gerçekçi" şiirde içerik ve biçimde bir eksen kayması yaşanıyor 80 sonrası şiirinin içeriği; nostalji, düş kırıklığı ve küf kavramları ile özetlenebilir ki bu içerik kanayan bir içeriktir ve bireyci bir sorgulama temelinde yürüdüğü oranda da bireycı yanılsamacı burjuva şiirine kaynama, onun içinde sentezlenip asimile olma potansiyeli taşıyor Erime ve asimile olma büyük oranda gerçekleşmiştir İçerikteki eksen kayması biçiminde de yansımasını bulmazlık edemezdi: Marjinal aydınlara özgü gizemcilik, sıvılaştırılmış sözcüklerle kurulan dizeler, imlanın absürt kullanımları ile her anlama gelebilecek bir tuzaktı kurulan. Bu durumun özgüven yitimiyle, söylenecek sözünün kalmaması ile yakın ilişkisi olduğunu düşünüyorum. Eleştirel gerçekliğin o sağlam mirasının bile gerisine düşüldüğü görülüyor Slogan şiirinin bile aranılan bir hale geldiği bir dönemden geçiyoruz bence. Toplumsal mücadelenin ivmesine de bağlı olarak bu eğilimler günden güne kalıcılaşıyor Toplumcu gerçekçi damarın ancak, iç başkalaşımla değil, dışardan yeni katılmalarla gerçek gücüne ulaşabileceğine inanıyorum.

İnsancıl: *Şiirde öz ve biçim hakkında bir öncelin var mı?*

F.K.: Elbette ki önce içerik diyorum. Zaten biçimci yanılsamacı akım da önce içerik diyor bence. Onlarla anlaşmazlığımız biçim mi öz mü noktasından çok, içeriğin ne tür bir içerik olduğundadır Bu görüşüme kanıt olarak o akımların temsilcisi denebilecek olan sanat dergilerini gösterebilirim O dergilerde biçim olarak son derece zayıf olan şiirler bile, salt içeriğinin genel bujuva doğasından dolayı, boy boy yayımlanıyor Onlara göre gerçeklik denilen şey, burjuva ideolojisinin prizmasından geçerek yansıdığı gibidir Asıl yanılsama Marksistlerin öne sürdüğü gerçeklik anlayışıdır(!) Bizim için biçim oyunları, yanılsama, gerçekliği çarpıtma, yalan, gizem olan şey onlar için gerçeğin ta kendisidir Baskı ve sömürü sistemini ücretlı kölelere cennet diye yutturmak başka nasıl gerçekleşebilirdi ki? Asalaklık, yapaylık, kaçış, ikiyüzlülük, biçim oyunları onların gerçeğidir, onların politikasıdır, ideolojisidir, yaşam tarzıdır Bu anlamda onların son derece "gerçekçi" olduklarını düşünüyorum. Devrimci proletarya dışında hiçbir sınıf, gerçekliğin objektif bilincine sahip olamaz. Çünkü o, hiç kimseyi kandırmak zorunda olmayan özel mülkiyet dünyası ile bağları olmayan tek sınıftır Ancak işte böylesi bir özün sözde, şiirde en yüksek bir estetik değer içinde gerçeklik kazanması dile gelmesi de benim için en az söylediğim kadar önemlidir Şiirde kaba, slogancı, popülist söylem salt şiirin gerçekleşmesi, biçimini önemsemek değildir bence. Ayrı bir özün kendi biçimini bulmasıdır aynı zamanda. Sanat yapıtına salt yazılmış vs. eser olarak bakmak o düzeyi aşmayan bir yaklaşımla sınırlı kalarak değil de onun arka planındaki toplumsal sınıfsal gerçeği de gözönüne alırsak bu yaklaşım daha açık hale gelir Yani biçimcilik nasıl bir sınıfsal tavırsa, popülizm ve slogancılık da bir sınıfsal tavırdır bana göre. Ki popülistlerin biçimi önemsemediklerini de sanmıyorum Onların biçimden anladıkları da odur zaten Yanlış olan bizce onların bunu yapıyor olması değildir bunda şaşılacak bir şey de yoktur üstelik, asıl yanlışlık onların durduğu sınıfsal zemindir

İnsancıl: *Öncelikle kitabına adını veren şiirden konuşalım istersen* ***"Kaybedecek Hiçbirşey Yok Artık"***

"İçine tükürmüştür bütün yüreklerin bu düzen
Bütün kapılar kırık, bütün yollar çürük artık
Gidilebilecek hiçbir yer yok
Sevilebilecek hiçbir şey yok
Ölünebilecek hiçbir şey yok uğruna"

Bu yenilgi döneminin bir sonucu olarak ortaya çıkan bir söylem mi? Umarız bu içselleştirilmiş bir küskünlük değildir

F.K.: Şiirin tümü okunduğu zaman böyle bir sonuç çıkmıyor Bu şiir kapitalist sistem içinde ve sermayenin faşist sınıf diktatörlüğü altında bizler için gidilebilecek, sevilebilecek, uğruna ölünebilecek hiçbir adacığın olmadığını söylüyor Bütün reformist hümanist hayallerin kökten süpürülmesi anlamını taşıyor Kapitalizm denilen o çirkin, yaşlı dansözün ağır sanayi dişlileri gibi dönen kalçalarının altında ezilen, ama buna rağmen o kalçalardan gözünü ayıramayan emekçilere, o kalp ve kaltak mamadan tiksinmeyi, iğrenmeyi nasıl elde edebileceklerini duyumsatmaya çalışıyor Zincirlerinden başka kaybedecek birşeyi olmayanlara kazanılacak bir dünya olduğunu söylüyor Şiirin ikinci bölümü boş hayallerin mahkum edilmesiyle ilgilidir Üçüncü bölüm kapitalizmin işleyiş mekanizmasının şiirleştirilmesini içerir Dördüncü bölümde kavga çağrısı tarihsel hatırlatmalarla güçlendirilmiştir Final de denilebilecek olan beşinci bölümde ise kırıntıların değil tüm bir dünyanın, bütün boyutları ile ele geçirilmesi dileği ve çağrısı vardır Bu dünya devrimine bir göndermedir Sınıfın uluslararası eyleminin evrensel nitelikteki temizlik eyleminin nerelere dokunacağını insani içeriğinden yakalayarak duyumsatmak istenmiştir Bu şiirin kitaba adını vermesinin de hem bütün zamanları içeren ama özel olarak da bu konjoktürde yaşanmakta olan kapitalizmın kriziyle bağlantısı vardır Böylesi bir dönemde tereddütsüz pratik eylem bir zorunluluktur Her zamankinden daha fazla bir yoğunlaşma gerekiyor

İnsancıl: *Fettah, tamamlanmış şiirlerinde eleştiriler doğrultusunda eksik gördüğün noktalar üzerinde şiir işçisi olarak yeniden çalışmayı hiç düşündün mü? Veya yayınlanmış herhangi bir şiirini yeni baskıda*

eleştirilen de yazarak tekrar yayınlatmayı nasıl buluyorsun?

F.K.: Yayınlanmış bir şiir, genelde yaşayan bir canlı varlığa benzetilir. Artık onun üstünde "Yaratıcının" müdahalesinin sözkonusu edilemeyeceği düşünülür. Oysa canlı varlığın özellikle de insanın özüne verili üretim ilişkileri sürekli müdahalede bulunuyor, onu değiştirip sürekli yeniden biçimliyor. Yayımlanmış şiir de yaratıcısının belli ölçüler içinde kalarak birtakım müdahaleler yapabilme hakkının olduğunu düşünüyorum. Ama "müdahale" kavramını meşrulaştırmak değil amacım. Aşırıya götürüldüğünde bu okura saygısızlık gibi, aynı zamanda amatörlüğün de, şiir işçiliğinin de kabalaştırılması olur. Ama tersinden müdahalenin hiç olmayacağı fikrine de sıcak bakmıyorum. Şiirin özünün ve tadının yok edilmeyeceği bazı müdahaleler çoğu zaman yararlı bile olabilir. Gerekli görürsem böyle bir müdahaleden ben çekinmem. Örneğin bu kitabımda kendi içinde tamamlanmış olarak okunabilmesine karşın "ucu açık" olan bazı şiirlerim var. Vakit bulup yeniden dönebilirsem, o şiirlere devam etmek isterim. Göremediğim eksiklerim varsa, samimi ve haklı bulduğum eleştirileri de dikkate alarak elbette ki düzenlemeler yaparım. Bunu olabilecek doğal bir tavır olarak görüyorum.

İnsancıl: *Peki şair sorumluluğu ve sınıf etiği açısından şair olarak, kendine nasıl sorumluluklar yüklüyorsun? Teonde sınıf çığırtkanlığı yapan pratikte kendini toplumsal dinamizmin dışına iten yazarlar için bir şeyler söylemek ister misin?*

F.K.: Şair sorumluluğu, aydın sorumluluğu gibi kavramlar bana doğru gelmiyor. Tarihi bireylerin değil, örgütlü ve bilinçli kitlelerin yaptığı Marx'tan bu yana bilinen birşeyken, hâlâ, aydın idealizminin cephaneliğine ait kavramlarla konuşmak ve düşünmek bence bireycilik tuzağına düşmektir. Tek bir sorumluluk vardır benim için, o da sınıfımın bütünsel çıkarlarıyla belirlenmiştir. Kafa emeği ile kol emeği arasındaki çelişkiyi ortadan kaldırmayı hedeflerken, tutup da kapitalist sistemin sanatçıya, "toplumsal senaryo" içinde verdiği "rolü" kendimize kalkan olarak kullanmak niye? Bu en hafifinden durulan zeminin ayırdında olmamak demektir. Salt sınıf etiği açısından değil, bilinçli ve gönüllü olarak proletaryanın bütün sıra neferleri için gerekli olan tüm sorumlulukların ve zorunlulukların ayrımsız olarak benim için de geçerli olduğunu kabul ediyorum ve bunun doğru olduğuna inanıyorum.

Sınıfa ve halka bağlılığını yitirmiş ihtilal inancından ve onun aleti olan parti anlayışından uzaklaşmış insanların özleriyle sözlerinin bir olmaması doğaldır. Doğal olmayan bizim safımızdaki insanların buna şaşırıyor olmasıdır. Aydınların sokaktaki işçiden, memurdan, üreticiden, dağdaki Kürt kadınından, gençlerden çok gerilerde kaldığı bir dönem bu. Ben umudu bu tarafta görüyorum. Onlar kendi aydınlarını da kendileri yaratıyor zaten. Sistemin kokuşmuşluğunun ve çürümüşlüğünün bir parçasıdır susanlar. Ayaklarının altındaki toprak kayıyor şimdi, bilmem kaç yüzyıllık çınar da sanırım bu gidişle başlarına yıkılacak. Bir şeyi bile bile yapana pek birşey denmez, ancak tavır alınabilir, onun anladığı bir dilde..

İHTİLALLERİ DÜNYANIN

İhtilalleri dünyanın
İnce belli pileli bir kızın
Karda kıpkırmızı olmuş
Burnunun ucundan
Öpmek gibi
gizlice

Aydınlık yüzlü bir çocuğun
Pastel bir resim çizmesi güneşe
Minicik
ellerıyle

İhtilalleri dünyanın
Babanın çileli kocaman ellerini
Dolayıp ağrılı belıne ananın
Sevgiyle bakması bizlere

Yatılı kardeşlerimin
O bitip tükenmez ayrılıktan
Çıkıp gelmesi bir bayram günü
Dinmesi
o korkunç hasretin

İhtilalleri dünyanın
Işıl ışıl parlaması gözlerinin
Yoksulluktan her gece ağlayan
O esmer sevgilinin

Hiç ardının kesilmemesi
Itır kokan mektupların
Hiç kaybedilmemesi
İlk sevgilinin

İhtilalleri dünyanın
Yeniden yerini alması kitaplığımda
Yakılan kitaplarımın

Ölüm ilanlarında
Bir karanfilde simgeleşen yiğitlerin
Çıkıp gelmesi aramıza
Gülerek

Fettah KÖLELİ

Kısa Öyküler

Özer BURGAZ

Günlük İşler

Dostum, günlük yapılması gereken işlere, boş işler derdi Herkesce önem verilen, vazgeçilmez işler gibi görünüyordu bunlar

Dostum da zorunlu olarak bir süre için, kendisince boş diye nitelendirdiği işleri yaptı.

Önem verdiği entellektüel etkinliklerine, bu nedenle ara vermesi, onda beyinsel bir durgunluğa yol açtı.

Usta bir satrançcının ya da buz patencisinin her gün belli bir zamanını bu işe harcamasının beden ve zihin üzerindeki çalıştırıcı ve yaratıcı etkisini düşündü.

Beyin hücrelerinin, geçici de olsa, esnekliğini yitirmesini, kendisi için düşündürücü buldu.

Ardından yaşamı boyunca entellektüel yaratıcılık etkinliklerinden uzak yaşayan milyonlarca insanı hatırladı

Kendi geçici beyinsel durgunluğu ile, diğer pek çok insanın süreğen düşünme gücü yoksunluğunu kıyasladı Düşünememe hastalığının kanserleşmiş urlarının tedavisi neredeyse olanaksız görünüyordu.

Bale

Dostum uzun süreden beri baleye gitmiyordu Bir cumartesi için beğendiği gösteriden biletini aldı, banyo yaptı, traş oldu, saçlarını güzelce taradı. Temiz, ütülü bir pantolon ve gömlekle şık bir ceket giymeyi de ihmal etmedi.

İyi bir dış görünüşle bale gösteriminin üzerinde yaratacağı etkiyi olumlu bir tarzda birleştirmek istiyordu

Gösteriden hemen sonra dostum, bedenini yaşamı boyunca ne kadar kötü kullandığını, güvensiz ve bilinçsiz insanlara özgü davranış içinde olduğunu anladı

Telefon Konuşması

Dostumla telefonda konuşuyordum; ilk sözlerimiz, doğal olarak hal hatır sorma şeklinde geçti

Bana nasıl olduğumu sorduğunda, her zamanki konuşma refleksimle değişen birşey olmadığını, herşeyin aynı bildiği gibi olduğunu söyledim

Herşeyi titizlikle irdeleyip değerlendiren ve bunu bir yaşam zevki haline getiren dostum: "Ama hücrelerin gün geçtikçe yaşlanıyor" dedi.

Kedinin Konuşması

Bir kedinin konuşabildiğini ve yedi sözcüğü söyleyebildiğini yazıyordu gazeteler

Dostum: "Bu hayvanın, en azından belli bir süre için, yönetimde işbaşına getirilmesini öneriyorum."

Dostumla Sohbetler;
Televizyonun Yaptıkları

Televizyonu seyretmekle, seyretmemek arasında taban tabana zıt etkiler yarattığını söylediğimde dostum:

"Televizyonun kitleler üzerinde etkisi çok büyük; yönlendiriyor, yönetiyor, inandırıyor, ikna ediyor, eğlendiriyor ve şartlandırıyor Nasıl yaşamamız gerektiği konusunda her gün yüzlerce telkin ve iletiyle karşılaşıyor, hiçbirini eleştirmeye yanaşmadan ya da istesek bile fırsat bulamadan önümüze konan seçenekleri bilinçli bilinçsiz benimsiyoruz. Büyülü kutu bizim yerimize, kararlarını verirken, gelecekteki yazgımızı elinde tutar görünüyor ve bizleri bilinçsiz varlıklar haline getiriyor Bu nedenle gerçekten kelimenin tam anlamıyla o hale geliyor, bilincimizi bize kim verecek diye, televizyonsuz zamanlarında sudan çıkmış balığa dönüyor, boşlukta kalıyoruz.

Gerçeklikle bizim aramızda duran bu alet, istediği şeyleri istediği gibi yansıtarak hem kendi içimizde, hem de kendi dışımızda bizleri gereksinmelerimizle birlikte sömürerek yokeden bir dünya yaratıyor Ben, televizyonu kapattığım zaman gözlerime inen dehşet, ölüm, tüketim, yoketme, edilgenleşme, budalaca eğlenme, cahillikleri körükleme, birörnekleştirme, aptallığı önerme ve yayma, bayağılığı temel haline getirme, halkın nabzına göre şerbet verme gibi gerçekliği görmemi engelleyen perdeler kalkıyor, kendime geliyor ve ferahlıyorum. Bu aletin etkisinden daha iyi kurtulabilmek için güneşli, yeşil çimenler üstünden ağırca kayarak giden bir kabuklu sümüklü böceğin devinimlerine saatlerce bakıyorum.

Bir İşadamının Önerileri

Bir işadamının, "gençlere öğütler" yazısını, gazetede okuyan dostum: "Bu insan, gençlerin tümüne zamanı kullanmak, başarılı olmak, değişimi yakalamak, kendini yenilemek, bilgiyle deneyimi birleştirmek, girişimci ve cesaretli olmak, rakipleri safdışı bırakmak, bir işte ustalaşmak, çok çalışmak, bol para kazanmak konularında öğütler verirken kendisini dinleyen herkesi işadamı gibi görüyor Ya da

gençlerin birçoğunun biran önce işadamı olmasını istiyor. Yaşamın en önemli sorunu iyi bir işadamı olabilmektir ana düşüncesi bütün belirginliğiyle görülüyor ve bütün sorunların çözümyolu olarak gösteriliyor. Konumun güçlülüğü ve iktidarıyla haklılığını vurguluyor.

Gençlerin çoğunun işadamı olup olmayacağını bilmiyorum ama, pek çoğunun işsiz kalacağını ya da düşük ücretlerle çalışmak zorunda kalacaklarını biliyorum. Buradaki temel sorun, işsiz gençlerin bile bir işadamı kafasıyla düşünüyor olmasıdır. Bir işsiz kafasıyla düşünmek, işsizlere asıl yöneltilmesi çözüm yolları ve önerilerin neler olduğunu bilmek genelde pek rağbet görmüyor ve toplumda her zaman ancak çok az kişinin işadamı koşullarına sahip olacağı zorunluluğu gözden kaçırılıp matematik gerçekler yerine, hayali öğütlerle vakit geçiriliyor.

Ama yine de bir dilencinin bile işadamı kafasıyla çalıştığını görmek hayret vericidir. Nereye gidersek gidelim bu kişinin önerileri hep karşımızda olacaktır. Büyük çoğunluğumuz için hayali de olsa bu önerilerin sorunlarımıza gerçek çözüm yolları olarak gösterilmesi, aşılması gereken çok büyük bir engeldir. Küçük azınlığın sorunlarını büyük bir çoğunluğun sorunlarıymış gibi göstermek binyıllardan beri süregelen etkili bir yanıltma yoludur. Değerli işadamlarımız kendine değin açmazları iyi açıklıyor ve çözümlüyor ama, gençlere gelecekleri konusunda hiçbir şey söylemediği gibi, onların koşulları açısından durumlarına ışık tutmak gibi bir girişimi benimsemiyor, benimseyemez de. Bu anlayışın dünyayı ne hale getirdiğini gelin isterseniz açlıktan ölen çocuklara, kuruyan ağaçlara, savaştan arta kalan cesetlere soralım...

Benim gençlere söyleyeceğim tek şey var: Her şeyi sorgulayan bilimsel bilgi kafamıza, bol bol sevişmek de yüreğimize iyi gelecektir."

Politikacılar ve Biz

Kent meydanında bir politikacının karşısındaki topluluğa hitap ederken muhaliflerine nasıl saldırdığını, en iyiyi ve en doğruyu ancak kendisinin bildiğini, bütün yurttaki insanların durumlarının çok kötü olduğunu bildirdiğini söylediğimde, dostum; "Politikacılar kendilerini kusursuz gösterirler, akılcı eleştirilerin kendilerine yönelmesine asla izin vermezler. Ama bunu arasıra kendiliğinden yapıyormuş gibi göstermeyi de ihmal etmezler.

Bizlerse politikacıları ölümcül yanlışlarıyla bile sever, bağrımıza basarız. Onlarsız olabileceğimiz bir dünya bile düşünemeyiz. Kusursuz kimlikler edinmelerini onlardan kesinlikler ister, sıradan insanların çelişkileriyle oyalanmalarına hiçbir zaman katlanamayız. Bizlerden biri olabilmek içini çırpınıyormuş gibi görünürken, üstün öngörü ve kehanetleriyle çok çok üstümüzde bir yerlerde olmayı hakederler.

Politikacılar, gerçek yaratıcıları olan bizleri çok severler; bir sürücü nasıl bakarsa arabasının yağına, karbüratörüne, benzinine, tekerleklerine, kısacası her şeyine; onlar da bize öyle bakarlar, ve hiçbir zaman, her an iyi işleyebilmemiz için, yağlamayı unutmazlar. Muhaliflere karşı yapılan her eleştiri, kendini kusursuz gibi göstermeye yönelik her davranış, insanların acılarını düşünürken sayıp döktüğü çözüm yolları, iyi bir gelecek müjdelemeleri çarklarımızın kusursuzca dönmesi için dişlilerimize sürülen yağlardır."

GECİKME

Yine geç kaldın her zamanki gibi
Hep geç kalırdın zaten
Hep geç yaşadın tüm yaşanmışlıklarını
Vaktinde yaşadıkların ise yanlışlarındı
"Vaktinde ve doğru" bir arada olmadı dünyanda
Yanılgılar ise senin için lüksü
Yanılmak için önde olmak gerek
Ki sen ardından giderdin herşeyin
Hep telaşlı hep telafisi olmayan koşturma içindeydin
Genellikle yakınmazdın: Artçıl derlerdi senin için
Ömründe bir kere ardına düşülmüştü
O da kötü niyetlice gözetimce
Bundan da yakınmazdın
Gurur bile duyduğun söylenebilirdi
Ta ki hücrende gök mavisi ya da
Kapkara bulutlu ufuklardan yoksun kalınca
Ne demek olduğunu anladın önde gitmenin
Yine de yakınmadın

Hep geç kaldın ve herşeye gecikmiştin
Duymadın dağlarda yankılanan çığlıkların
Zindanlardan boşalan feryatları duyduğun zamansa
Gecikmiştin
Yüzlerce yumuşak kar tanesinin
İncitmeden öptüğü cansız vücutların
Kaç yaşında vurulup düştüğünü öğrendiğinde
Çaresizdin
Yedi aylık bebeğin ıslak külotuyla
Karlara fırlatılıp bir oyuncak misali
Gecekondusu yerle bir edildiğinde
Uzaklardaydın
O bebeği soruyorsun değil mi?
Ağlarken gözyaşları dudaklarının kıvrımında
Donarak can vermişti
Bacakları üşüyordur hâlâ
Yedi katlı bir apartman yüksekliğindeki kuleden
Yere çakıldı diye duyduğun amcaoğlu
Yaşıyor gerçi
Ama unutmadılar seni
Hiç biri unutmadı
Bekliyorlar yine
Bekliyorlar umutla
Ve sen geç kalmışlığına yanmazsan
Oturup zamanların en değerlisini öldürmezsen
Yetişirsin belki
Haydi toparlan umutlar için
Sevdalar kavgalar için
Tüm geç kalmışlıkları yırtarak gel
Gel ki güneş küsmesin
Gel.

Türkan ÖZKAYA

İnsancıl'a Mektup

Sanatı Eleştirirken (Kaş yapayım derken)

Marksist sanat eleştirisinin gözönünde tuttuğu iki temel nokta olarak M. Bayram Mısır, **İnsancıl** dergisinin Şubat sayısında şunları dile getirmiş. "İlki, her gerçek sanat eserinin biricikliğidir. Her gerçek sanat eseri geleneğe bağlılığı oranında onu yadsıyıcı bir özellik de taşır Bu nedenledir ki," bir yandan tarihsel bir süreç içinde yer alır, bir yandan da benzersiz tek bir olgudur İkincisi hangi sınıf tarafından yeğlenir olduğudur Böylece bir sanat eserinin söylediği bir sınıfın bilinciyle özdeşleşir "

Marksist sanat eleştirisini bu iki temele dayandıran M. Bayram Mısır, Bilgesu Erenus'un **Kazı** adlı romanını incelerken, sınıf bilincini bütünsellikle önde tutmuş, yazarın hem kendisiyle hem sistemle hem de (sosyalist bilinçle) arasındaki çelişkileri yerinde tespitlerle gözler önüne sermiştir

M. Bayram Mısır'a bu gayretli çalışmasından ötürü teşekkür ederken dikkatleri **İnsancıl**'ın yine Şubat sayısında yayınlanan Ozan Yılmaz'ın **Yine Türk Hafif (Kapitalist) Müziği (Şarkılarla Aşkın Katli)** başlıklı eleştiri yazısına çekmek istiyorum.

Yazısında keskin bir dil kullanan O. Yılmaz, kapitalist düzenin sanat anlayışını yine düzenin var ettiği pop-starlar ve starların özgürlük adına yaptıkları O Yılmaz'ın da yazısında söz ettiği gibi ticari kaygılarla dolu, tavizlerle dolu aslında özgürlüksüz olan pop müzik üzerinden çok iyi eleştirmiş, toplumu değersizleştirmede yine ön saflarda yer alan düzenin müzik anlayışının aşkları da nasıl kirletip yokettiğini -içi boşaltılmış salt bir cinsellik haline getirdiğini aynı güzel üslûpla ifade etmiştir

İnsanı yozlaştıran, yabancılaştırıp insanlığından uzaklaştıran, sistemin sanatçılarını ve sanat eserlerini "bu benim özgürlüğüm" söylemleri karşısında yerlebir eden O. Yılmaz yazısının hemen başında özgürlük, bilinç, sorumluluk ve kendi çevresi dışındaki insanları özgürlüğüne de duyarlılık gerektirir diyor

Ancak O. Yılmaz'ın eleştirel yazısı bir noktada bütünselliğini yitirip yukarıdaki özgürlük tanımıyla çelişiyor Eleştirilerini temellendirirken yaptığı bir alıntı yazı içinde silikleşmiş. Fakat **İnsancıl** okurunun gözünden kaçamayacak, üzerinde belki de çokça tartışılacak bir niteliği var bu alıntının.

Yılmaz, "Tabii iş şarkılarla bitmiyor. İnsana, aşka karşı sistemli global bir saldırı söz konusu... İşte bu popçuların (S.O. .meze yapıp, harca beni) TOP-On'da liste başı olunca, bir arkadaşım, 'buna pop müziği yerine top müziği demek daha yerinde olur' demişti) birbirinin kopyası sunucuları ikinci halka bu alanda" diyor. O. Yılmaz'ın bu temellendirmesi, insanlaşma adına **İnsancıl** okuyan, **İnsancıl**'da sisteme alternatif bir düşünce yöntemi geliştiren okuyucunun kafasında bulanıklıklar yaratacağı gibi, ben daha çok O Yılmaz'ı bir kenara koyup, marksist olduğunu, hayata bakışta ve onu kavramada materyalist bir yöntem izlediğini ifade eden okuyucuyu bu konuda netleşmeye, eşcinsele bakışına, yeni yaşamda nereye koyacağına karar vermeye çağırıyor, ortak bir bilincin oluşumunda buna ihtiyaç olduğunu düşünüyorum.

O. Yılmaz'ın düşüncesine başvurduğu arkadaş eşcinselliği, (TOPLUĞU) sistemin içinde kalarak bir tür değersizleşme, yozlaşma olarak içi boş salt bir cinsellik olarak algılıyor olmalı ki onu aşkları kirleten, insani ilişkileri salt cinsellik olarak gösteren, insanımızı değersizleştirip, yokoluşa götüren pop müzikle özdeş kılıyor Toplumumuzda sisteme alternatif getirirken bir yandan da sistemin gözüyle olaylara bakıp onun kendisine yüklediği anlamlara sadık kalıp yaşamı bu şekilde algılayan çok insan yaşıyor Marksizmi yaşamın her alanına serpecek olan kişi sistemden kopuşu önüne koyarken onun değerleriyle düşünmemeyi, onun diliyle konuşmamaya önündeki sorun olarak görmekten kaçınmamalıdır.

Çünkü marksist anlayışla oluşturulacak, bir araya gelecek dar toplum ve onun bilinci, sınıfa bilinç aktaracak yaşamı kavramada ve sistemle savaşmada onun önünü açıcı bir rol üstlenecektir.

O.Yılmaz geleneğin içinde boğulan ve toplumun dışına itilmeye çalışılan eşcinsele (TOP'A) karşı özgürleştirme görevini yerine getirmede, bu konuda dikkatli ve duyarlı davranmada oldukça zorlanıyor. Kendisi bunu inkar etse de yazı bu bölümüyle okuyucunun doğru bilinçlenmesini olumsuz yönde etkiliyor

Eşcinsellik pop müzik eleştirisinde kullanıldığı gibi içi boşaltılmış, aşkı katleden salt bir cinsellik değil benim kavrayışıma göre doğaya aykırı yönüyle (Doğada cinsiyet olarak erkek ve dişiyi tanımlayabiliyoruz) insanın kendi iradesi içinde şekillenen üstün bir aşkı da içinde var edebilecek, insanın kabullenebileceği bir varoluştur

Ancak kapitalist düzende kirlenmenin, yokoluşun böylesine yoğun yaşandığı günümüzde, insani olan bütün ilişkiler gibi eşcinsellik de gittikçe artan bu çürümeden nasibini alacak ve zincirin bir halkası olacaktır.

İşte sistemden farklı düşünüyorum derken onun diliyle konuşan belki de olayları düzen içinde kavrayan O. Yılmaz'ın bu dili bana yazarın olgucu kanılarla düşündüğünü gösteriyor

Tersine, O. Yılmaz eşcinsele bakışının düzenden farklı olduğunu söylüyorsa, bu konuda bizleri aydınlatmasını, **İnsancıl**'da yazan bir **insan** olduğu için düzenin dilinden kurtulmasını istiyorum

Öbür türlü O. Yılmaz'ı insanların özgürlüğü konusunda yeterli derecede duyarlı olmamakla, kendi özgürlük tanımıyla çelişiyor olmakla suçlamam gerekecek.

Bütün **İnsancıl** okurlarına ve çalışanlarına sevgilerle.

Nadir CÜCÜK / İstanbul

İnsancıl'a

Bugün 13 Aralık 1994. Yazmayı istedim. Neden mi? Çünkü çok değer verdiğim bir zamanı yaşadım. Dolu dolu yirmi dört saat. Sabah kalktığımda her günkü gibi çok önemseyerek işime gidiyorum. İşe gitmek, çalışmak bir üretim sürecine katılmak benim için çok önemli. Kendime güvenim artıyor Kendimi aciz bir yaratık, boş kafalı bir insan gibi görmüyorum. Aksine yaşamın sınırlarını, çerçevesini görme ve gelişme yolunda adımlar atıyorum. Hayatı nasıl değerli hale getirdiğimi, hayatta insanın neler yapabileceğini görüyorum, değişimi gözlüyorum. Çalıştığım muayenehanede gelen herkesi gözlüyorum. İnsanlar arasındaki ilişkiyi anlamaya çalışıyorum.

Orada sadece bir işçi değilim. Orada ben öncelikle bir insanım ve insana değer veren kişiler ile birlikteyim.

Bunun yanısıra sabah yeşil ile kucaklaşmış derenin kenarından işe gidiyorum. Hava temiz. Güneş bana gülümsüyor İnsanlar beni seviyor en önemlisi, ben insanları seviyorum ve o an içimden gülmek geldi. Bana gülümseyen güneşe ben de gülmek istedim ve kahkahalarla güldüm. H. Ali Toptaş'ın kitabındaki bir karakter gibi kendimi sıkmadım. İstediğim gibi güldüm. Hayatı sevdiğimi... yağmur yağdığı zaman toprağın kokusunu sevdiğimi. evdeki kuşum Yeşim'i sevdiğimi.. insanı sevdiğimi anladım ve gülümsedim. Gönlümce istediğimi yaptım. Kendimi özgür hissettim. Kimseye bağlı değildim o an. Yanımda annem, arkadaşım ya da beni engelleyecek biri yoktu. İstediğim gibi güldüm.

Radyoya gittim İçim içime sığmıyor Birşeyler yapmam gerek konuşmalarımda. Radyodan herkesi çok sevdiğimi haykırdım. Mutlu olduğumu belirttim. Radyonun balkonuna çıktım. Çocuk sesleri duydum. Onları da sevdiğimi söyledim mikrofondan. Bugün bunu söylemem gerekiyordu. Bunu hissettim, yaptım. Herkesi sevdiğimi söyledim.

Daha sonra işe geldiğimde H. Ali Toptaş'ın kitabına başladım. Şu son bir hafta içersinde Cengiz Gündoğdu'nun **Ekmek** ve **Rüzgar** adlı eleştiri kitaplarını, bunun yanısıra H. Ali Toptaş'ın **Bir Gülüşün Kimliği** adlı kitaplarını okudum Ama şunu itiraf etmeliyim ki sayın Cengiz Gündoğdu'nun kitaplarını okuduktan sonra, hayatımda çok önemli değişiklikler oldu.

Star sistemini öğrendim. Yazara ve edebiyata verilen önemi en önemlisi insana verilen önemi anladım. Şimdi bir çok kişiyle tartışmaya girebilirim diye düşündüm. Her an birisi bana gelecek ülkemizdeki edebiyatçılar ve yazarlar hakkındaki düşüncemi soracaktı Ama şunu belirtmeliyim ki bu olayın, bu kitapları bitirdikten sonra olacağı hiç aklıma gelmezdi. Çalıştığım yere iki arkadaş geldi. Biri o gün çok sıkıntılıydı Anlamsız anlamsız konuşuyor, gülüyordu. Ben de onu eleştirdim. Ne yapmaya çalıştığını sordum. O da bugün çok stresli olduğunu söyledi. O an onlarla konuşacak ortak birşeylerimiz olmadığını hissettim ve elimdeki kitaba daldım. H. Ali Toptaş'ın **Yoklar Fısıltısı.** Arkadaşlardan biri elimdeki kitaba baktı. "Niye bunu okuyorsun?" dedi. "Orhan Pamuk'u okusana"

Beni düşünebiliyor musunuz? O kitapların üstüne bana böyle bir soru. İçimdeki insan kalkışıverdi birden. Kendimden emin. Şöyle dedim. Neden Orhan Pamuk? Sistem bu yazarı ünlü yaptığı için mi? İnsanları ve düşünce dünyasını neden birkaç yazarla kısıtlayalım ki. Bence her yazar okunmalı. İnsani her üretim, insanlığa sunulmalı Bu sefer bana Aziz Nesin'i savunmaya geçti. Ödül alan yazarları sordu. Cevaplarını alınca da çok şaşırdı. Aziz Nesin'in yabancı ülkelerde ödül aldığını anlatmaya başladı.

Ben de Sayın Nesin bir yana ama, bence ödül alan herkes yazar sayılmaz. Ödüllerle yazar olunmaz. Yazar olmak için önce insanı sevmeli, duygularını ve yaşamı tüm gerçekliğiyle yansıtmalı. Yazar olmak insan sevgisinden geçer dedim. O arkadaş işte sistemin yarattığı bir insan. Canlı olarak, karşımda bir örnek. Düşünceleri sisteme göre sınırlanmış, sistem tarafından biçimlenmiş. Benim düşüncelerim ise sayın Cengiz Gündoğdu'nun yöntemini gösterdiği doğru düşünebilme ve doğruyu uygulama ilkelerine göre biçimlenmiş. Burada Cengiz Gündoğdu'ya bir şey söylemek istiyorum Bugün herkesi sevdiğimi belirttim. Sizi de çok çok seviyorum Cengiz Gündoğdu ve teşekkür ediyorum. Bir insan olarak neler yapabileceğimi kanıtlamama.. ilk özgür deneyimime yol açtığınız için. Yüzbinlerce teşekkür size.

Gülşah UYSALOL / YALOVA

Duyuru

İnsanın doğru haber alma hakkı, insan haklarının önemli ögelerinden biridir Türkiye'de bu insani hak, demokrasi maskesiyle yaşayan birçok despotlarca... despotların yönetimindeki basın-yayın organlarınca çiğnendi... çiğneniyor İşte tam bu noktada, Türkiye'de kültür-sanat anlamında haber verme tekelini kıran... insan hakkına saygı ilkesiyle hareket eden, dergileri ideolojisine göre ayırmadan duyuran

-İÇİNDEKİLERİYLE DERGİLER'e
-TÜRKİYE KİTAP KATALOĞU'na
-İSTANBUL KÜLTÜR VE SANAT HARİTASI'na
-INDEX'e

TEŞEKKÜR EDİYORUZ

İNSANCIL EMEKÇİLERİ

Yıldız Güncesi

Cengiz GÜNDOĞDU

2 Şubat Perşembe

Şubat yağmurla geldi... dün, bütün gün yağmur yağdı. Bugün. şimdi güneş var Az önce gazeteleri okurken, **Cumhuriyet**'de bir çağrı haberi gördüm... düşünce özgürlüğüyle ilgili. Çağrı-haberde şöyle bir metin var "Aşağıda adı, adresi ve imzası bulunan kişi olarak içeriğini onaylasam da onaylamasam da, sırf düşünceleri açıklama özgürlüğüne duyduğum saygı gereği olarak yasal baskı altına alınmak istenen düşüncelerin tümünün altına imza atıyorum. Bu imza yüzünden bana verilecek her türlü cezayı onurla taşıyacağımı duyuruyorum."

Bu metni elyazımla yazdım. Az sonra faxla gerekli yere göndereceğim. Şimdi burada bir sorun üstünde duracağım Kendilerine aydın sıfatı yakıştıranlar, bir süredir düşünce özgürlüğü konusunda çeşitli yerlerde toplantılar düzenliyorlar Ben bu toplantılara kesinlikle çağrılmıyorum. Çağrılmamamın ötesinde toplantılardan haberim bile olmuyor. Toplantıları ertesi gün gazetede okuyorum. Bir iki olsaydı bu toplantılar dikkatimi çekmezdi. Her gün bir toplantı... ama hiçbirinde Cengiz Gündoğdu yok. Sözgelimi PEN, dün bir basın toplantısı düzenlemiş... haberim yok... bugün gazetelerde okuyorum.

Toplantılarda görünmemem toplantılara kesinlikle çağrılmamam birçok kişinin dikkatini çekti. Bundan ötürü durumu öğrenmek istedim. Durumu öğrenmek için de acele etmedim Çünkü neden çağrılmadığımı biliyordum. seziyordum. Geçen gün bir arkadaş geldi. Arkadaşım bu toplantıları düzenleyenleri tanıyor. Arkadaşıma durumu anlattım. Beni özellikle.. kesinlikle çağırmıyorlar diye düşünüyorum, sen ne diyorsun, dedim.

Bu sözün üstüne arkadaşım güldü. "Doğru düşünüyorsun" dedi. Sonra şöyle devam etti Aynen. "Sen, deprem merkez üssüne benziyorsun. Yarttığın sarsıntılarla birçok dengeleri altüst edersin bunun için seni çağırmıyorlar"

Bunu biliyordum. seziyordum. Konuyu kapadım.

Şimdi burda deprem yarattığı söylenen düşüncelerimin bilinmesini istiyorum. Düşünce özgürlüğü mücadelesini kişilerle özdeşleştirmeyi doğru bulmuyorum. Düşünce özgürlüğü için mutlaka toplumsal. kültürel bir yırtılma zorunludur Tam bu noktada şunu söylüyorum Düşünce özgürlüğü için, kendilerine aydın sıfatını verenlerin proleteryayla elbirliğine gitmeleri gerekir. Düşünce özgürlüğü için devletten herhangi bir beklenti son derece yanlıştır

Bu böyledir diye, kendilerine aydın sıfatını yakıştıranlar düşünce özgürlüğü için girişimde bulunmasın mı. Bulunsun. Ama doğru bir disiplinle. Şöyle. Düşünce özgürlüğü, özgür ilişkilerin oluşturduğu bir ortamda anlamlı olur. Bundan ötürü hedef başlıbaşına düşünce özgürlüğü olmamalı... tam tersi özgür ilişkilerin oluşturacağı bir ortam olmalı. Peki ama düşünce özgürlüğü mücadelesi kime karşı verilecek. Bu, kesinlikle netleştirilmiyor... böylece düşünce özgürlüğü mücadelesi günün koşullarına verilmiş cılız bir yanıt derkesine iniyor.

Doğru bir disiplin dedikte demokrasiden demokratiksizliğe giden bir çizgi üstünde verilmeli düşünce özgürlüğü mücadelesi. Demokratiksizlik dendikte, devletin kökten kaldırıldığı sınıfsız bir toplumu düşünüyorum.

Bütün bunlardan sonra şu düşünülmeli. Kimlerle... kimin için düşünce özgürlüğü mücadelesi.Memet Fuat'la... Enis Batur'la... Alpay Kabacalı'yla. Fethi Naci'yle... Mehmet H. Doğan'la... Adalet Ağaoğlu'yla... Orhan Pamuk'la... Tomris Uyar'la... Pınar Kür'le... Refik Durbaş'la ve daha birçoklarıylarıyla düşünce özgürlüğü mücadelesi verilebileceğine inanmıyorum. Şundan ötürü inanmıyorum. Kültür dünyasında ileti kanallarını tutan bu kişiler, **İnsancıl**'ı susturmak için ellerinden geleni yaptılar Sözgelimi **Yeni Yüzyıl** gazetesinin sanat yönetmeni Refik Durbaş, **İnsancıl**'ın haberlerini yayınlamadı. Sızlanmak için söylemiyorum. Neden güvenmediğimi söylüyorum. Herkes bilsin diyorum. Herhangi bir toplantıda Refik Durbaş, düşünce özgürlüğü derse ben gülerim. Çünkü ben bunları kapitalist despot kültürün içinde erimiş... despot... dışı despot, kenar çizgileri demokrat... baltasını arkasında saklayan **Beyaz Adamın Sözcüleri** diye görüyorum. Düşünce özgürlüğü mücadelemde hedeflerimden biri de bunlar... despotik kültürü pekiştirenler...

Burda bir sorun daha var. Bunlar düşünce açısından son derece özgür Ama düşünce özgürlüğü isteyen her kağıdın altında bunların imzasını görüyorum. Sahne şöyle. Bunlar her türlü düşüncesini söylüyor. Üstelik benim düşüncelerimin duyulmasını engelliyor... benim düşüncelerimi zararlı bulan sistemin sözcülüğünü yapıyor... ama her kağıdın altına imza atıyor. Şunu bilin. Kültür dünyasında oluşturduğunuz... sistemle bütünleşmiş despotik yapıyla... despotik yapıyı oluşturan sözcülerle mücadelem devam edecek.

Sizler bütün bunları duymamak için beni çağırmıyorsunuz toplantılarınıza... Ama şimdi okuyorsunuz kızgınlıktan ateş basmış yüzünüzle... söve söve Sövün bakalım. Sövgüleriniz hayatın depremlerini durduramayacak. Bilesiniz bunu.

6 Şubat Pazartesi

Dün **Zeytinburnu Halkevi**'nde bir konferans verdim. Halk tıyatrosu nedir... **Sanatta Star Sistemi** nedir bunu anlattım. Konferans desem bile konferans değil. Karşılıklı konuşuyoruz. Böyle konuşurken şunu saptadım. Tekil olguların yasalarını bulamıyorlar Tabii bu anlamsızlık.. çözümsüzlük oluşturuyor Sözgelimi, Orhan Pamuk'un insan yazarı olmadığını biliyorlar Ama Orhan Pamuk'un nasıl bu duruma geldiğini nasıl starlaştığını bilmiyorlar Bu yüzden anlamsız bir red çıkıyor ortaya.

İkinci saptama şu. Dünyayı değiştirmeyi. dünyayı güzelleştirmeyi düşünen bu insanlar, kendilerini değiştirmeyi düşünmüyorlar

Tek sesli berbat müzikle.. sanatsız... felsefesiz bir güzel dünya kurulamayacağını söyleyince kıyamet koptu. Bu, hep böyle oluyor Hepimiz, egemen ideolojinin kuşatmasındayız. Egemen ideoloji, ahlakımızı. sevincimizi. üzüntümüzü. dostluğumuzu. yememizi içmemizi... sanatımızı sevişmemizi belirliyor Böylece kişi, sosyalist konuşan.. egemen ideolojiye göre yaşayan garip bir varlık oluyor. Bızler, buna karşı, sanatın, felsefenin, bilimin, hayatın bilgisini edinmek zorundayız. Hepimiz, egemen ideolojiyi hayatın içinde yırtan.. bu ideolojiye karşı red cephesi oluşturan birer insan olmalıyız. olmak zorundayız. Dün bunları anlatmaya çalıştım. Sözgelimi güzel bir dünya kurmaya aday insanın müziği tek sesli olamaz dedikte kıyamet koptu. Kıyameti koparanların akıl yürütmesi şöyle Çok sesli müzik dinleyen kimi aydınlar sınıf mücadelesine katılmıyormuş. Öyleyse... öyleyse sosyalistler çok sesli müzik dinlemeyecek... çok sesli eser yaratmayacak. Bizim tek bir müzik aygıtımız olacak. bağlama. Üstelik ben Küba'yı bilmiyormuşum. Küba tek sesli müzikle sosyalizmi kurmuş.

Tabii bu son derece çürük akıl yürütmeyi yerlebir ettim. Soluk almalarına fırsat vermeden ikinci darbemi vurdum. Siz birer kurbağasınız dedim. Emperyalist ülkeler, başta kendi halkları. bütün dünya halklarına kurbağa yöntemini uyguluyor Şöyle, kurbağa kaynar bir suya atılırsa haşlanmıyor Sıçrayıp çıkıyor Ama kurbağayı ılık bir suyun içine koydukta.. zavallı yaratık şıpır şıpır oynaşırken suyu ısıtırsanız suyun sıcaklığını hissedemiyor... hisettiğinde de iş işten geçiyor... sıçrayamıyor.

İlk faili meçhul denen cinayete görkemli bir tepki gösterseydik öbür faili meçhul cinayetler işlenmezdi. Daha derinlemesine gidildikte kapitalist devletten adalet beklemek kurbağalaşmaktır

Dün noldu. Kurbağasınız deyince ikinci kıyamet koptu. İyi oldu. Dondurulmuş bilinçlerinin tam ortasına kazmayı yedikte noluyor diye kalktılar ayağa.. Tartışmalı toplantıdan sonra bir saat kadar kimi gençlerle konuştuk. Şunu gördüm. Tartışmalı toplantı işe yaramış. Beni sevindiren bir noktayı da söylemeliyim. 2,5 saat süren tartışmalı toplantıda saygısızca bir davranış.. saygısızca bir söz olmadı. Birden ayağa kalkanlar sen şunu bilmiyorsun. sen şunu biliyor musun diyenler oldu tabii. Olacak. Çünkü sistemin gerçekliği, bedenimizi... bilincimizi milimetresine kadar kuşatmış. Bu gerçeklik yırtılırken insanın birçok yeri acır acıyla bağırır çağırır Düşünün eline bağlamayı almış, devrimci müzik yaptığını sanıyor insan. Sonra ben geliyorum, böyle olmaz diyorum. Senfoni gerek diyorum. çok sesi anlatıyorum.. duyguların zenginliğini anlatıyorum. Bir gerçekliği yırtıyorum. Bu yırtılışta tabii acı çekecek insan.

Dün bütün bunlar yaşandı **Zeytinburnu Halkevi**'nde Dün güzel bir gündü.

9 Şubat Perşembe

Yeni bir sorun çıktı Orta öğretimde bekaret denetimi. Kızların kimi davranışları iffetsiz görülürse "Gel bakalım, sen iffetli misin iffetsiz misin" diye bekaretine bakacaklarmış.

Şimdi kimi kuruluşlar kimi kişiler bu bekaret denetiminin çağ dışı olduğunu anlatmaya çalışıyor. İşte tam bu nokta.. bekaret denetimi işinin çağ dışı olduğunu anlatma noktası.. Türkiye'de benim, kendine aydın. yazar sıfatını verenlerin hepsinden ayrıldığım nokta.

Bu noktanın bilinmesini istiyorum.

Kendilerine aydın.., yazar sıfatını verenler şöyle düşünüyorlar Türkiye'de bekaret denetimi kararı alanlara.. kararı savunanlara, bunun çağdışı olduğunu anlatalım. Anlatıyorlar da. Dört bir koldan örneklerle "Bakın, bu sizin yaptığınız çağdışı" diyorlar

Öbürleri... kimi açıkça. kimi bin dereden su getirerek bekaret denetiminde direniyor... bu işin "çağdışı" olduğunu anlamıyor

Kendilerine aydın. yazar sıfatını verenlerle ayrıldığım noktaya geliyorum şimdi. Önce şu. Bekaret denetimi kararı alanlara... bu işin savunucularına, bekaret denetiminin "çağdışı" olduğunu kimse anlatamaz. Çünkü beyin çöplük kültüründen gelen uyarıları gerçeklik diye algılıyor Çöplük kültüründen gelen bu uyarılar sahte kavramlarla sahte bir gerçeklik yaratıyor bilinç, bu sahteliği, nesnel gerçeklik diye görüyor İşte bundan ötürü, Belediye Başkanları sanatın içine tükürüyor yağmur duasına çıkılsın deniyor... besmeleyle yangın söndürülür sanıyor Türkiye'de olup bitenlerin genel yasası bu.

Kendilerine aydın yazar diyenler bir başka sahte gerçeklikte yaşadıkları için bunu göremiyorlar... olup bitenlerin çağdışılığını anlata anlata helak oluyorlar. Başarılı olamıyorlar olamayacaklar Çünkü çöplük kültürü uyarılarını göndermeye devam ediyor Çöplük kültürü duruyor orda. Önce bunu görmeli. **İnsancıl**, bunu gösterme mücadelesi veriyor. Buna, kavramsal düzeyde insani kültür mücadelesi diyor **İnsancıl**. İnsani kültür mücadelesinin amacı, çöplük kültürünü milimetresine kadar yok etmek.. kaldırmak. temelinden kazımak. Tabii, çöplük kültürünü oluşturan toplumsal yapıyla birlikte.

Peki bu amaca giderken neler yapılmalı. Birincisi, bekaret denetimini felç duruma getirecek bir harekata girişmek. İkincisi bugün **İnsancıl**'ın yaptığını yapmak. çöplük kültürünün iletilerini bozmak. durdurmak. Çöplük kültürünün etkileri bozuldukta bilinç ışıldayacak. çöplük kültürünü temelinden kazıma süreci hızlanacak. Bu yapılmadıkta, kendine aydınlanmacı diyenler kesinlikle başarılı olamayacak. Çöplük kültürünün iletileri nasıl bozulur Sözgelimi Emirdağ'da binlerce kişi, namus için yürüyor namussuz gördükleri birini linç etmek için. Yazar-psikolog-psikiyatr- pedagog-hukuçu- toplumbilimci- şair-ressam- müzisyen. lerden oluşmuş **İnsani Kültür Kümesi**, Emirdağ'a gidecek. Bu küme çöplük kultürünün iletilerini bozacak. o kişileri insanileştirecek. Bütün Türkiye bu yöntemle milimetresine kadar harmanlanacak.

Kendisine. aydın. yazar şair diyen kendini böyle sıfatlandıran birinin bugün için bundan daha önemli bir işi olamaz. Kendine aydın diyen birinin. bekaret denetimi kararı alanlarla. bu kararı savunanlara aynı topraklarda. aynı tarihlerde yaşaması ayıptır Bu ayıp, kendine aydın sıfatını yakıştıranlarındır, öbürlerine değil **İnsancıl** bu ayıbın nasıl silineceğini beş yıldır anlatıyor .. bu kişiler, demeç vermekten bir mılim ileri gitmıyor İşte bundan ötürü **İnsancıl**, kendine aydın sıfatı verenlerin demeçlerini ayıplarını, alınlarının orta yerine çakıyor Onlar, demeçleriyle. ayıplarıyla yaşayacak. **İnsancıl**, insani kültür mücadelesine devam edecek.

Şünü da soyleyeyim. İnsani kültür mücadelesi başarılı olacak Bilinç ışıldayacak. Çöplük kültürü, temelinden kazınacak. Bu topraklarda kimsenin kimseyi sömürmediği insani düzen kurulacak.

11 Şubat Cumartesi

Bugün **İnsancıl**'da İnsanlaşma Semineri başlıyor bu ay, **Genç Ekin Sanat Merkezi**'nde Estetik Semineri başlayacak. Bu seminerleri önemsiyorum. Şundan ötürü, böylece insanlaşma süreci başlatılıyor Bu seminerlerle Türkiye'de kendine aydın yazar diyenlerle arama kesin bir çizgi koyuyorum Tarihin bu döneminde bu kişilerle aynı çizgide bulunmak son derece ayıp. Hergün bunların bir ayıbı çıkıyor

Şimdi buna bir örnek veriyorum. Bugün **Cumhuriyet**'te bir haber "Sanatçılardan onur savaşımı Son günlerde basında Murathan Mungan hakında yer alan yazı ve yorumlara, sanatçı ve yayıncı arkadaşları tepki gösterdi."

Tepkiyi gösterenlere bakıyorum. Tomris Uyar, Ümit Kıvanç, Orhan Alkaya, Ruşan Çakır, Eser Çamurdan, Hulki Aktunç, Ayça Atikoğlu, Zeynep Avcı, İpek Çalışlar, Oral Çalışlar, Orhan Duru, Neşe Düzel, Aydın Engin, Orhan Pamuk, Latife Tekin. Türkiye'de star sisteminin sanatçıları sistemin ahlakının. sistemin çöp kültürünün rantçıları.

Bunlar bir tane kitap satmak için çöplük kültürüne göre yazdılar Murathan Mungan'ın cinsel seçimini diline dolayanlar bu kişilerin okurları...ileti kanllarında bu kişileri starlaştıranlar

Noldu beni starlaştırın beni metalaştırın diye o kişilerin önüne oturdular Işte olan bu. şimdi onların özel hayatını metalaştırıyor Bir zamanlar kitaplarınız çok okunuyordu çöplükte şimdi özel hayatlarınız

Ben yirmı yıldır **İnsancıl** beş yıldır bunu söylüyor size. Gelin insanlaşma mücadelesine katılın... eserlerinizle sistemin oluşturduğu insanı değiştirmek insanlaştırmak ıçın mücadele edin. Siz bunu yapmadınız. Star olmak ıçin sistemin ınsanını pekiştirdiniz Herbir işın metalaştırılmasını istediniz. Aşkı. dostluğu düşünceyi cinsellığı vefayı mutluluğu. mutsuzluğu sevinci üzüntüyü satılığa çıkardınız.

Şimdı özel hayatınız satılığa çıktı Bu, sizin şimdiye kadar izlediğiniz ciddiyetle koruduğunuz sanat politikanızın hayat politikanızın sonucu üstelik doğru sonucu Söylemiştim. İnanmadınız bana. Gördünüz Hayat hakkını aldı Sizin cinsel seçiminizi sizin özel hayatınızı satılığa çıkaranlar sizin okurunuz

Dınleyin beni çöplük kültürünün rantçıları İşte sizin okurlarınızla **İnsancıl** okurlarının farkı Tek bir insancıl okuru, sizin okurlarınızın yaptığını yapmaz **İnsancıl** okuru metalaşmaya karşı kor insani hiçbir değeri de metalaştırmaz. İşte benim sevincim. Sizler, bu sevinci yaşamazsınız Çünkü bu, sistem dışı sevinçtlr Şimdi sizler durmaksızın kağıt imzalıyorsunuz. Ama sizler o kağıtlar insan emeği o kağıtları, insana karşı kullanmıştınız.

Kağıt sizleri çarptı iyi oldu.

15 Şubat Çarşamba

Benim **Düşünen Adam** adlı oyunumda bir bölüm var **Düşman Bekleyen Ülke**. Bu ülkede herkes, hemen geliverecek bir düşmanı bekler Türkiye, çoktandır böyle. Bu beklenti cıddi bır korku yaratıyor Sağımız solumuz düşman. Tabii işsizlik açlık öldürülme hastalanıp hekimsiz kalma yalnızlık ihanet.

Bu kapitalizmin yöntemi. Kapitalizm, düşmanlı--korkulu bir yöntemle yönetir ülkeyi. Böylece insan edilginleşir iyiden iyiye teslim olur kapitalist sisteme Sözgelimi; yıllarca edebiyat emekçiliği yapmış bir yazar, star Orhan Pamuk'a bakıp, unutulma korkusu yaşar sisteme teslim olur

Fiatların durmaksızın yükseltilmesi düşünce özgürlüğünü boğar Bunun yanında insanda korku yaratır Yükselen fiatlarla nolacağım korkusu yaşayan insan iyice büzülür, aşağılık duygusuyla ezilir

Tabıı gazeteler bombalanır insanlar katledilir yazarlar hapse atılır emekçilerin sömürüsünden elde edilen milyarlarla ıftar sofraları kurulur Kumar, fuhuş desteklenir İnsanın, insanlaşma mücadelesinde yarattığı varlığına anlam katan değerler sıfırlanır Böylece insan, dibi görünmeyen uçurumun başında, şiddetli bir baş dönmesiyle. korkuyla düşeceği günü. saatı bekler

Şimdi şunu söylemeliyim. Hiç kimse korkmasın. Kapitalist sıstem insanı uçuruma ıtemeyecek. Uçurum yok çünkü. Uçurum, kapıtalistlerin. sözcülerin ürettiği sahte gerçeklik kırılacak Mutlaka. Kapitalist sınıf, insanlaşma sürecini durduramayacak. Kapitalistlerin dünyayı rezilleştirmesine ızin verilmeyecek. Güzel bir dünya kurulacak . sınıfsız sömürüsüz. eşitlikçi güzel bir dünya Hayat sanatlaşacak. Yaşamak güzelleşecek. İnsanı haraca kesen alıkıran başkesenler örgütü yerlebir edilecek.

Hıç kimse korkmasın hiç kimse boynunu bükmesin Şimdi direnmek gerekiyor Kendimiz için insan ıçın güzel günler için.

Milyonlarca yıl önce ınsanlaşma mücadelesinde ınsanın yaktığı o güzel ateşi, kapitalıst sınıf söndüremeyecek. Kapitalist sınıf sömürüsüyle eziyetiyle kumarıyla. fuhuşuyla. suç örgütleriyle yok olacak. Mutlaka.

16 Şubat Perşembe

Dün Fethi Naci'nin bir yazısını getirdiler **(YENİ YÜZYIL, 17/12/1994)** Yazının adı **1990'lı yılların Türk romanına bir bakış.** Daha önce söylemiştim. Fethi Naci, **Sanatta Star Sistemi**'nin etkili eleştirmeni Değerlendırmelerını sisteme göre yapar Ama "Sosyalizmin ınsanoğlunun yaratabildiği en güzel gerçekleşebilir düş olduğuna, dünyanın gençlığı olduğuna inanıyorum" der Fethi Naci'nin bu konuda samimi olduğuna inanıyorum Ama samimiyet gerçeği söylediğimizin inancıdır" Samimıyet, görebilme. çözümleme yöntemi değildir Bir kez daha söylüyorum. Üstünde cıddiyetle düşünülmesini istıyorum Gerçeği görebilme sorunu, bilimsel kanaldan, bizim psikolojimize. samimiyete kayarsa, ışte Fethi Naci çıkar ortaya. Samimıyet-

le sosyalist olduğuna inanır ama bütün değerlendirmeleri burjuva ölçütleriyle olur

Şunu söylemeliyim. Bir insanın sosyalisttim demesinin bir sakıncası yok Sakınca, değerlendirmelerde ortaya çıkıyor Şimdi sosyalısttım diyen bir eleştirmen, hangi ölçütlere göre Adalet Ağaoğlu'nun **Ruh Üşümesi** adlı romanını beğenir Adalet Ağaoğlu'nun **Ruh Üşümesi** adlı romanı ancak burjuva değer yargılarına göre güzel.

Son derece pusürük bir ülkede yaşadığımız için bunları tartışamadık tartışamıyoruz Samimiyeti doğru yerine oturtamıyoruz. Bakın Doç Dr Ahmet Yıldızhan (Nöroşırürjı Uzmanı) Ozan Yılmaz'a verdiği bir yanıtta ne diyor "İslam inancına göre, her şeyde gerçek müessir Allah'tır Hastalıklar ancak O'nun izni ile bulaşır" (Hekim Forumu Mart 94) Böyle inanan biri nasıl doçent olmuş, bunu bilmiyorum Böyle düşünen biri nasıl hekim olur, bunu da bilmıyorum Ama şu var Yıldızhan hastalıkların Tanrı'nın iznıyle bulaştığına samımiyetle inanabilir İnansın Bu inanç hayatta milimetrik noktalarda bile geçersizdir Samımiyeti burda bilgi çözümleme olursa, hastalar samimiyetle ölür

Soylemek istediğim şu. Samımiyet işini mutlaka çözümlemeliyiz.

Fethi Naci'ye gelince Bakın ne diyor "Burjuva demokratik özgürlüklerın" evrensel özgürlükler olduğunu artık biliyoruz ( ) Türkiye burjuvazisi, bırakın insanca yaşanacak bir Türkiye, özgür ve adaletli bir Türkiye kurmayı, Türkiye'yı yönetmekten bile aciz olduğunu 1950'den bu yana bütün iktidarları ile ıspat etmıştir

Çözümlemenin yanlışlığını görüyorsunuz Fethi Naci'nın dünya burjuvazisiyle bir sorunu yok. Türkiye burjuvazısı ile sorunu var O sorun da 1950'den sonra başlıyor

Burjuvazı, dünyanın hıçbir ülkesinde tek bir insani sorunu çözemedi. Burjuva demokratik özgürlükler ciddi bir yanılsama Burjuvazinin demokrat olduğu, ancak burjuva ölçütleriyle mümkündür Türkiye burjuvazisi de yetmış yıldan beri bu ülkenin tek bir sorununu çözemedi.

Bütün bunları şunun için anlatıyorum Fethi Naci, samimiyetle inanır solcu olduğuna Ama bütün değerlendırmelerini burjuva ölçütlerine göre yapar Fethi Naci'nin güzel'i. yüce'si. dostluk'u çirkin'i burjuva doğru yargılarıyla disipline edilmiştir Bunun için Fethi Nacı **Sanatta Star Sistemi**'nin eleştirmenidir

Fethi Nacı, **1990'lı yılların Türk romanına bakış** adlı yazısında, akılda kalacak romancıları sıralıyor Bu sıralamada Hasan Alı Toptaş da var Fethı Naci daha önce bir başka yazısında da Hasan Ali'yı olumlu değerlendırmıştı Fethı Naci'nın Hasan Alı ile ilgili olumlu değerlendırmeleri beni son derece rahatsız etti. Şunun için Sistemin yazarları bitti Orhan Pamuk çok satmasına karşın başarılı olamadı Şimdi sistem yazar arıyor Bula bula Hasan Ali'yi bulmuş Şunu söylemelıyım Edebi ölçüleri değer aldıkta Orhan Pamuk Hasan Alı'nin eline su dökemez Türkiye'de Hasan Ali yuz bın sattıkta önemli değışıklikler olur Sistem, şimdi Fethı Nacı elıyle Hasan Alı'yi kuşatmak istiyor Kuşatma başarılı olursa Hasan Alı star yapılacak Tabıı eserinin kullanım değeri sisteme göre değıştırılecek Bu Hasan Ali'nın edebıyat adına tükenişi olur

Hasan Ali şimdi bizim yazarımız. insanın yazarı Ama bız Hasan Ali'ye gereken ilgiyi göstermiyoruz Hasan Ali'nın eserlerini okumuyoruz değerlendirmiyoruz Şu trajedıye bakın İnsan, kendi yazarı Hasan Ali'yle ılgilenmiyor Sistemin yazarı Orhan Pamuk'la yatıyor Orhan Pamuk'la kalkıyor

Türkıye'de ınsan kendı alnına kendı eliyle leke sürüyor

Hasan Alı'yı bizim starımız yapmalıyız Böyle oldukta kof star Orhan Pamuk ıyice görünür

Fethi Nacı bir yazarı överse orda edebiyat biter sistemin starlaşma harekatı başlar Hasan Ali. eserlerini bastıramayan Hasan Alı. bir gün, eserim basılır pahasına sıstemın starı olursa bunun yarı sorumlusu bizız.

Ekmeğin dört yılda 1000 liradan 7500 liraya çıkarıldığı bir ülkede yaşıyoruz İnsanın bu durumu normal görmesi için ıdeoloji harekete geçirilir Ferdi Tayfur'dan, Bedri Baykam'a, Tarkan'dan Orhan Pamuk"a uzanan çizgıde Sınan Çetin konuşur Sahte gerçeklik oluşturulur İnsan bu sahte gerçeklikte edilgin bir meta derkesine düşürülür **Sanatta Star Sistemi**'nin eleştirmeni Fethi Naci, edebiyatta sıstem için insan avına çıkar

Başarılı olamayacaklar Kesinlikle başarılı olamayacaklar Ekonomi politiği milim gözden kaçırmadan estetık mücadelemiz sürüyor

İnsan kazanacak

17 Şubat Cumartesi

Bugün yolda yürüken güneşle bulutlarla geçıp gıden günleri düşündüm Geçip gıden günler Şımdı telefonla istediğin yerle sanıyede görüşebılıyorsun Yıllar önce annemle iki kelime konuşabılmek için 7 saat 10 saat beklerdim postanelerde O ses annemin sesi umut verirdi güven verirdi bana

Annemin sesi için postanede beklerken roman okurdum Bir telefon konuşmamızda "Ne okuyorsun" dedikte "Dırılış'i okuyorum anne" demıştım Annem Katyuşa'yı aldatan İvanoviç'i hiç sevmezdi Hiç unutmam "Ne yapıyor o terbiyesiz" demişti İvanoviç için "Ama anne" demıştım "pışman oldu" Kırık bir sesle "Savunma o terbıyesızı oğulcuğum" demişti

İşte böyle roman kahramanlarıyla yaşardık Onlar canlıydı Bız annemle her şeyı canlandırırdık Roman kahramanları çiçekler ağaçlar yedıklerımiz içtiklerımız mevsımler aylar Ne varsa canlıydı Bızle yaşardı hepsi Bır türkü vardı Şöyle "Kanunsanı titrer üşür-Öyle kış dövüşür En geride cüce şubat-Utanarak gelir sakat "

Şubatın cüceliğine utanmasına pek üzülurdüm Türküyü "En geride güzel şubat" diye değıştırirdım Şubat benım gözümde korunması sevılmesi gereken bir aydı Bu yüzden ayların yerini değıştirir, şubatı başa alırdım Benım gızlı yılbaşım şubattı Öbür aylardan birer gün alır şubatı 31 güne tamamlardım. Şubatla ilgili tasarılarım vardı Büyüyünce ülkülerımden biri şubatı başa almaktı Yıl, şubattan başlayacaktı Bu ülküm, ilkokulda birıncı sınıfta sorun oldu "Büyuyünce napacaksınız" sorusuna, "Şubatla başlayacak yeni yıl" demiştim Tuhaf bulunmuştu bu ulküm Anneme söylemişler "Oğlunuzun tuhaf düşünceleri var" demişler Annem "Ne güzel" demiş bana da "ülkunü değıştırme" dedi

Şubatın birıncı ay olmasına o yaşlarda nasıl vardım, bunu bilmiyorum Ama bu, o tarihlerde tuhaf bulunmayıp, bir çocuğun "masum delilığı" diye görülme-

seydi. uzun uzun konuşulsaydı eğitim sistemimiz. gerçekliğin kabulü. onaylanması biçiminde olmasaydı Türkiye bugün bu noktada olmazdı.

Bugün bile bu noktayı kıramadık. Gerçekliği doğru kabul ediyoruz.Böylece insani yaratıcılığı dumura uğratıyoruz

Ama bu değildi sabah yolda düşündüklerim Geçip giden günleri düşündüm sabah. Annemi. türkülerimizi. okuduğumuz.. tartıştığımız romanları sonra şubattı. "En geride güzel şubat-Gülümser gelir koşarak"

22 Şubat Çarşamba

Dün gece arkadaşlarımla konuşurken şöyle dedim İnsanın davranışı değil de neden öyle davrandığı önemli. Her insan neden öyle davrandığını bilmeli. davranışın bilgisini edinmeli... bu nedeni kavramlaştırmalı. Toplumbilimciler psikologlar bunun üstünde durmalı. Gerekirse binlerce neden çizelgesi bulmalı. Bu yapılmadıkta insani ilişki sağlıklı olmaz. Bu yapılmadığı için insani ilişkiler sağlıklı olmuyor

Ama bizde böyle değil bu. Çoğu kişi neden öyle davrandığını bilmez. Davranışını kavramlaştıramaz. Bunu için bizde ilişkiler püsürüktür Nedeni bilinmeyen davranışlar, kestirilmeyen sonuçlar doğurur

Şimdi bunları niye yazdım. Şunu için. İstanbulda bir vakıf var **Toplumsal Araştırmalar Vakfı**. Bu vakıf İstanbul'da bir ayda olup bitecek tüm kültür hareketlerini saptıyor Sonra bunları kitaplaştırıyor Bu kitapçığa bakarak İstanbul'da nerde söyleşi. nerde konser var öğreniyorsun

Bu vakıftan **İnsancıl**'a da telefon ettiler Etkinlikler konusunda bilgi istediler Bilgi verildi. Buna sevindim Çünkü **İnsancıl**'la ilgili ilk kez oluyor bu. Kesintısız söylüyorum ayrımsız söylüyorum İstanbul'da yayınlanan bütün gazeteler **İnsancıl**'ı dışlarlar **İnsancıl**'ın haberlerini vermez. Gazetelerin kültür bölümü yöneticileri böyle davranır **İnsancıl**'a. Ama neden böyle davrandıklarını söyleyemez hiçbiri. Neden böyle davrandıklarını açıklamadıkları için; ben şöyle düşünürüm. **İnsancıl** eleştiren bir dergi. Ayrıca o kişilerle ilişkiye girmez. Herhalde bundan ötürü **İnsancıl**'ın haberleri haber olmaz. Benim bilemediğim başka nedenler de olabilir Söylemezler Söylemedikleri için neden öyle davrandılarını bilemem

Yine **İnsancıl**'ın haberlerini haber yapmasınlar Ama bunun nedenini açıklasınlar Türkiye'de insani sorunlar önemsenmediği için bu söylediklerim anlaşılmıyor Sözgelimi ben **Cumhuriyet**'in **İnsancıl**'dan söz etmesini istemiyorum, bunun nedenini bilmek istiyorum

Kendimden bir örnek vereyim Biri var, hiç sevmem. Geçen gün Ayhan Ergün sordu "Neden o kişiyi hiç sevmiyorsun" O kişi bende hiç yıkanmıyor duygusunu uyandırıyor Belki yıkanıyor hergün. Ama görünümü pıs. Şimdi o kişi bana sordukta "Niçin bana uzak duruyorsun dedikte, bunun nedenini açıklarım. Bu, insani ilişkilerde gereklidir zorunludur Ama bu kendimiz için de zorunludur Neden öyle değil de böyle davrandığımızı iyice bilmeliyiz.

Şımdi konuya dönüyorum **Toplumsal Araştırmalar Vakfı**'na. **Toplumsal Araştırmalar Vakfı** bir adım daha attı. **İnsancıl**'ın şubat sayısında çıkan ürünlerin adlarını yazarların adlarını istedi Gönderildi Dün, bu konuyu Bülent Özdağ'la görüştüm Bülen Özdağ'a şunu sordum. **"Cumhuriyet Yeni Yüzyıl İnsancıl**'ın haberlerini vermezler Siz niçin bizim haberlerimizi veriyorsunuz." Bülen Özdağ; "Biz **Cumhuriyet**, **Yeni Yüzyıl** değiliz" dedi. Bunu doyurucu bulmadım "Biz" dedi "kütürel etkınlikleri kendi gerçeklikleri içinde duyurmak istiyoruz" Bunu da doyurucu bulmadım. Kültürel etkinlikleri ayrımsız duyurmanın nedeni olamaz bu. Bülent Özdağ, bu kez "Emeğe saygılıyız Emeğe saygı göstermek gerekir" Tabii, bu olabilir Kendisine teşekkür ettim. Neden emeğe saygı gösteriyorsunuz demedim

Türkiye'de insanlar arası ilişkilerin bozukluğunun temeli davranışımızın nedenini bilemeyişimiz. Bizde önce davranılır, sonra bir neden uydurulur Bu uyduruk nedene, kişi, kendi de inanır üstelik. Peki biz davranışlarımızın nedenini nasıl bulabiliriz. Hiçbir insan, iç dünyasını kolaçan ederek. bir sürü nedeni uydurarak bu nedeni bulamaz. Çünkü biz uyduruk nedenler dünyasında yaşıyoruz. İnsani olmayan bir dünyanın kuşatması altındayız İnsan, hem kendisinden hem de insanileştirdiği doğadan uzakta. Bu uzaklığın nedeni, kapitalist ekonomiye bağlı metalaşma biçimine dönüşüyor Ürünün içerdiği emekle, ürünün biçimi meta karşıt duruma geliyor İnsanın toplumsal eyleminin yaratımı ürün, özel mülkiyet eliyle meta biçimini alıyor İnsan eyleminin ürünlerine meta damgasını vuran biçim, hakiki bir gerçeklik diye algılanıyor Kapitalist ideoloji, bu sahte gerçekliği pekiştiriyor Meta dünyasına uygun bir insan tipini olumluyor bu insanın bütün davranışlarını kapitalist ideolojiye göre oluşturuyor

Sözgelimi, hukuk metanın biçimi olarak gündeme giriyor üstelik adalet uğruna. Milyonlarca yılda oluşan insani birikime el koyan kapitalist sınıfı koruyor metanın biçimi hukuk

Sözgelimi bir yargıcı ele alalım Yargıcın bir mahkemede bütün davranışlarının nedeni adaleti sağlamak içindir O öyle bilir bunu Doğru karar vermek için kılıkırk yarar Ama hiçbir zaman adil karar veremez. Bütün kararların temel nedeni metanın olumlanması. metanın oluşturduğu sahte gerçekliği pekiştirilmesi içindir Fırıncılar doktorlar bakkallar avukatlar ayakkabıcılar terziler herkes meta için yaşar sahte Sahte dünyada insanın davranışlarının temel nedeni ölümüne tabii insani olmayan bir yarışmaya. yokedici bir rekabete dayanır İşte bu nedenden ötürü **Cumhuriyet**, **İnsancıl**'ın düşüncelerinin yayılmasını istemez Piyasaya çıkmış bir tüccar nasıl davranırsa öyle davranır Düşünce pazarlarında kendi düşüncelerini satar İşte bundan ötürü **İnsancıl**'dan sözetmez Ama uyduruk bir neden bulur bu uyduruk nedene inanır bu uyduruk nedenin sahte dünyasında yaşar Tam da bu nedenden ötürü hekim, hastadan para alır Çünkü hekim, milyonlarca yılın insani birikimini bilgisini mülkiyetine geçirdiğini sanır, metanın sahte gerçekliğinde Sözgelimi siz hekime para vermezseniz, hekim sızı dava eder Yargıç, adil davranır, hekime hak verir Metalaşmanın oluşturduğu sahte gerçeklik bunu böyle gösterir Hekime sorsak, neden böyle davrandın. neden bu kişiyi dava ettin. Hekim, "Hakkımı vermedi" der Yargıç da hak uğruna, o kişiden parayı alır, hekime verir Oysa insani yaratılarının bir teki bile kimsenin babasının malı değildir Bu dünyada hiç kimsenin fabrikası hiç kimsenin tarlası hiç kimsenin vatanı olamaz İnsan davranışlarının temelinin insani olabilmesi için, özel mülkiyet bütünüyle kaldırılmalı meta ekonomisi yerlebir edilmeli. An-

cak bundan sonra insani yaratılar, kimsenin mülkiyetinde olmayacak. insan, insani kendi olacak... doğanın... öbür insanın insaniliğini görecek... böylece güzel dünya kurulacak.

İyi ama meta dünyasında yaşıyoruz, napmalıyız. İnsani yaratıların kimsenin mülkiyetinde olmadığı bilgisini edinmeliyiz. Bu bilgi bilincimizi ışıtacak. Sahte dünyanın, uyduruk nedenlerini bileceğiz böylece. Buna insanileşme diyorum. İnsanileşmeye vardıkta dünyanın bütün tatsızlıkları önümüzde pırıl pırıl görünür. Tabii bu ciddi bir acı verir insana. Sahte dünyanın uyduruk nedenleri yüzünden nice insana nasıl acı verdiğimizi... insani süreçleri nasıl yerle bir ettiğimizi... kendimizi nasıl küçülttüğümüzü. Kendimizi nasıl çarçur ettiğimizi anlarız. Çünkü biz, hep adalet... hep hak diye yaşadık... bunun için marksist bile olduk... her yazımızda markstan bir alıntı aldık. Ama biz marksizmin temel sorununun, insanın insanlaşması olduğunu anlamamışız. Yazılarımız... şiirlerimiz... romanlarımız... öfkemiz.. sevincimiz... mutluluğumuz... dostluğumuz... aşkımız... düşmanlığımız metanın biçimiymiş. **İnsancıl**, bunu gösterme mücadelesi veriyor. Şöyle diyor metanın biçimini yaşayanlara "Sizlerin yaptığı... sizlerin davranışlarınızı yöneten Allah, **İnsancıl**'ın ayaklarının altındadır."

Toplumsal Araştırmalar Vakfı'na Bülent Özdağ'a **İnsancıl**'a gösterdikleri güzel ilgiden ötürü teşekkür ediyorum. Ama daha çok emeğe saygıdan ötürü... Bilinç ışıması, emeğe saygıyla başlar çünkü.

27 Şubat Pazartesi

Genç Ekin Sanat Merkezi'nin insani kültür mücadelesi devam ediyor **Genç Ekin**'in bu tavrı son derece önemli. Güzel dünya mücadelesinde sanata şimdiye kadar gereken önem verilmedi. Sanat, burjuvaziye bırakıldı. Sanata ilgi, burjuva sanatçılarını eleştirmek sanıldı. Kendiliğinden yetişmiş ilerici sanatçılar belli belirsiz desteklendi.

Şu bilinmeli. 1980'den sonra burjuvazi, sanata, dallı budaklı el attı. **Varlık** dergisinde ınnık mınnık yazılar yazan... bu yüzden adını.. kimliğini açıkça ortaya koyamayan biri, Enis Batur için şöyle dedi "varlığından müthiş GÜVEN duyuyorum" Enis Batur, burjuva cephesinde bu övgüyü haketmiş bir kişidir. Kültürün... sanatın önemini... sanatı... kültürü denetim altına almanın ciddiyetini burjuvalara anlatmak için bıkmadan usanmadan çalıştı. Bu işi **Sabah** gazetesiyle denedi olmadı... sonra Güneş gazetesiyle denedi olmadı. Şimdi **Yapı Kredi**'nin gücüyle, kültürü... sanatı burjuva adına denetime alma mücadelesi veriyor Böyle bir mücadele kolay kolay verilmez. Sermaye, büyük kâr getirmeyen alana yatırım yapmaz. Ama Enis Batur, naptı netti, sermayeyi bu alana çekti. Üstelik bizim yazarlarımızın eserlerini de bastı demokrasi görüntüsü vermek için denetime. Enis Batur, Marks'ın **Kapital**'ini Lenin'in **Amprio Kritisizm**'ini basarsa şaşırmam.

Bir örnek vereyim. Nermi Uygur sermayenin düşünürü değil. Nermi Uygur bilinç ışıtıcı bir düşünür insanın yazarı. Pek kimse bilmez ama Nermi Uygur, Marks'ın nasıl bilebiliriz sorusuna verdiği devrimci yanıtı pek güzel anlatır Ama biz gözgözü görmez bir kavganın içinde OCCAM'ın usturasını kullanamadık. Birçok materyalist yazarı, marksist değil diye burjuvazinin saflarına ittik. Ama idealist yazarları yanımıza aldık. Buna alıklık demiyorum. Buna ekstra ekstra birici sınıf alıklık diyorum.

Söylüyorum Bir kez daha söylüyorum. Descartes-'i... Condillac'ı Kant'ı... Feurbah'ı... Betül Çötüksöken-'i... Nermi Uygur'u. Afşar Timuçin'i kavramadan Marksizmin bilgisini edinebileceğini sanan biri varsa o, ekstra ekstra birinci sınıf alıktır

Genç Ekin Sanat Merkezi işte bu alıklığın üstüne yürüyor şimdi.. felsefe seminerleriyle. estetik seminerleriyle. Çünkü sanata el atmanın bir başka yoludur estetik bilinci gelişmiş insanlar yetiştirmek. Böylesi ancak iyi bir sanatçı... iyi bir okur olabilir Burjuvazinin yolu böyle kesilir.

Afşar Timuçin'in sözleri bellensin. Bakın, ne diyor Timuçin **İnsancıl**'da "Bu yeni aydından da bir Nazım Hikmet, bir Verlaine, bir Rousseau, bir Shakespeare, hatta bir Schopenhaur çıkmayacak. O zaman daha yeni bir aydın tipine gereksinmemiz var demektir."

Nasıl bir aydın tipidir bu. Bunu ancak proleteryanın içinde bulabiliriz. Burjuvaziyle diş dişe mücadele eden... estetik... felsefi bilinci aşmış... durmadan düşünce üreten... şiir... roman... öykü yazan. Sivas'ı besteleyen... Özgür Ülke'nin bombalanmasının resmini yapan... 7500 liraya çıkan ekmeği taşa oyan...

Bunları yazarken gülmem tuttu. Şundan ötürü. **Genç Ekin**'de dün dergilerin kendilerini anlatma toplantısı vardı. **İnsancıl**... **Ada**... **Evrensel Kültür** **Tavır** kendilerini anlatacaklardı. Ama toplantıya **Evrensel Kültür**'le **Tavır** gelmedi. Sevgideğer insanların böylesi sevimsiz tatsız davranışları beni üzüyor Toplantıya gelmemekle belki de şunu söylemek istiyorlar. Gündoğdu, sen bizi sevdiğini söylüyorsun. Ama biz senin, bizi sevmeni istemiyoruz. Olmaz olsun senin sevgin. Kimi seversen sev ama bizi sevme Bunu anlarım. Benim de böyle duygularım vardır Ben söylerim. "Beni seviyorsun ama, ben seni sevmiyorum. Bunu bil" derim. O toplantıya **Evrensel Kültür**'den Tevfik Taş çağrılmış. Konuşulmuş. Söz alınmış. Şimdi Tevfik Taş'tan açıklama bekliyorum. Net. Açık. Kesin.

Ayrıca ben bir yana, o toplantıda bir dolu genç insan vardı. Onca insanı bekletmenin anlamını bilmek istiyorum.

Felsefe... estetik derken bakın nerelere geliyorum. Daha işin başındayız. Söz verdiğiniz toplantılara katılım noktasındayız... buna gülüyorum. Bir de sorunları ınnık mınnık derkesine indirme var Eskiden bunu **Eşik** yapardı. Şimdi bıraktı. sorunları ınnık mınnık derkesine düşürmeden işliyor Yeni sayısında (Ocak-Şubat 95. 17) ciddi bir yükseliş var

Eşik ınnık mınnığı bıraktı, Ama bu alan boş kalmadı. **Varoş** ınnık mınnık işini üstlendi. Varoş sorunları ınnık mınnık derkesine düşürüyor... satranç masasında papazkaçtı oynamak istiyor

Varoşçular şunu bilsin. **İnsancıl** papazkaçtı oynamaz... satranç oynar **İnsancıl** "sistemin" azılı düşmanıymış. Böyle diyor **Varoş**. Evet. Öyle. Peki ama, bazı kelimeleri tırnak içine almanın anlamı ne

Birtakım kelimeleri tırnak içine almakla neyi... kime işmar ediyorsunuz. **İnsancıl**'la oynamak istiyorsanız elinizdeki kartları açın. papazkaçtıyı bırakın.. satranç masasına gelin.

28 Şubat Salı

Pazar günü Ada degisiyle bir masanın başında yanyana geldiğim için sevindim. Ada dergisini hep

sevdim çünkü.. dikkatle okudum. Ada dergisi sorunları için hiçbir zaman ınnık mınnık etmedi... insani kültür mücadelesini hep ciddiyetle ele aldı. Bu gelecek için umut veriyor bana.

Biliyorsunuz, burjuvazi, insanı. özellikle gençleri edilginleştiriyor İnsanın bilincini dumura uğratıyor Burjuvazi insanı metalaştırıyor. Bu metaların bir kısmının solcu olmasını ister burjuvazi. Böylece demokrasi görüntüsü verir

Peki ama insanın belirgin özelliği var mı. Var. Metalaşan insan olgu düzeyinde yaşar. Bu insanın hakikatı, olgunun bilince doğrudan yansımasıyla oluşur Bilinç olgunun üstüne çıkmaz. Hakikat olgudur metalaşan insanda. Sözgelimi böyle biri, yol çalışması yüzünden sıkışan trafiği gördükte "Neden bu işi gece yapmıyorlar" der Yine böyle biri, dolaylı vergilerin nasıl bir toplumsal işlevi olduğunu düşünmez... cigara zamlarına kızar. Olgusal bilinç olgular arası ilişkilerle düşünür "Bakın" der "şurda şu olmuşsa burda bu olmuş" Metalaşan insanın bu yanını bilenler, bu yöntemle sorunlara yaklaşır üstelik haklı çıkar. Sözgelimi Yıldırım Aktuna, işçiye sıfır zammı şöyle savundu. "Aynı işi yapan memur, dört milyon. işçi on milyon alıyor" dedi. Olgusal bilinç buna haksızlık der.

Olgusal bilincin etkisini küçümsememeli. Sözgelimi, birçok matematikçi, binlerce yıl Öklid'in üçgenin iç açıları toplamı 180 derecedir görüşünü bu yüzden aşamadı. Ta Laboviç'e kadar... Hegel'de yabancılaşma hakikatı, gerçekliğin doğrudan yansımasıydı bilince. Hegel bu görünümü aşamadı... gerçekliği kuramlaştırdı. Marx, olgusal bilinci, üstün bir soyutlamayla açtı... yabancılaşmanın evrensel yasasını buldu.

Şunu söylemeliyim. Olgusal bilinç temel sorun Türkiye'de. Sözgelimi, birçok kişi olgusal bilinç yüzünden Avrupa'da demokrasi olduğunu söyler Mehmet Ali Aybar, olgusal bilinç yüzünden "güleryüzlü sosyalizm" dedi.

Sovyetler Birliği yıkıldı. Birçok marksist, döndü. Bunun nedeni olgusal bilinç. Marksist iletiler gönderen bir olgu olmayınca onlar da bıraktı marksizmi.

Metalaşan insanın ikinci özelliğine geldikte... Metalaşan insan doğru soru soramaz. Bundan ötürü nesneyle doğrudan ilişki kuramaz. Sözgelimi dünya neden dönüyor der. Böylece dünyayla doğru ilişkiye giremez. Oysa burda "Dünya nasıl dönüyor" diye sormalı.

Metalaşan insan, gerçekliği "ben"leştirir. Benleştirme yüzünden izlenimlerini düşünce sanır.

Metalaşan insan, iyi-kötü... güzel-çirkin yöntemiyle düşünür bütünü göremez. Bu yüzden, gerçekliği benleştirme derecesine... biçimine göre son derece uzlaşmacı olabilir. Ama aynı kişi, bazan hiç uzlaşmaz... sözgelimi bir insanı yerden yere vurur yine aynı kişi bir başkasına tapınır Olgusal bilincin aşılmasına bir örnek. Geçen gün televizyon programında Şiddet ve Cinsellik konusunda bir açık oturum dinledim. Olgusal bilinçlerin çarpıştığı bu programda, iş erkeklerde düğümlendi. Erkekler kültürlü olursa. iyi olursa... nazik olursa şiddet bitecek. Hanım konuşmacıların şiddetli iteklemesiyle oldu bu iş.

Oysa şiddetin erkeklerle ilgisi yalnızca bir yanılsama. Önce şu. Kapitalist sistem şiddete dayanır. Kadına son derece kibar davranan bir kapitalist, iş rakibini birçok yollarla yerlebir eder şiddetle. Kapitalist sistem, şiddetine uygun bir yönetim biçimi kurar. Şöyle. Dört-beş kişilik çöp toplama ekibinin bile bir başı olur Bu yönetim biçimi, aşama aşama gider Memurlar...şef yardımcıları... şefler müdür yardımcıları.. müdürler genel müdürler müsteşarlar bakanlar başbakan. cumhurbaşkanı Kapitalist sistemin neresine bakarsanız bakın bu yapılanmayı görürsünüz. Köyler kentler bu yapılanmaya uygun kurulur Anayollar... yan yollar diye kapitalist, sistemin şiddetini örgütler... içselleştirir Erkek, böyle bir toplumda şiddeti uygular Memuruna bağıran çağıran bir müdüre benzer. Kadın da bunalır bir noktada çeker vurur müdürünü. Bu, kadın erkek çelişkisi değildir Bilincimize iyice sindirilmiş şiddetin yaşanmasıdır Sözgelimi, erkek kas gücüyle anayola benzetir kendini. Kadın ana yolun arkasındaki bakımsız ara yoldur

Olgusal bilinç bunu göremez. Kibar erkek arar Oysa şiddetin bütünüyle yokedilmesi için kapitalist sistemin bütünüyle. sokaklara varıncaya kadar yerlebir edilmesi gerekir İyi ama o güne kadar napacağız. Olgusal bilinci kırma mücadelesi vereceğiz. Önce kendimizde. Bunu yapmazsak olgusal bilinçli tuhaf bir marksist oluruz.

Şunu bilmeliyiz. Olgusal bilinci kırmak son derece zordur Çünkü insan gündelik hayatını olgusal bilinçle götürür Birçok kişi olgusal bilincini kavramlaştırır kuramsallaştırır. Doğan Avcıoğlu... İdris Küçükömer Kemal Tahir Murat Belge. Ahmet Altan... bütün Kemalistler bütün İslamcılar Abdullah Öcalan hep olgucu bilincin içinde düşünüyorlar Peki kim kaldı. Kimse kalmadı. Kimse kalmadığı için bunlar Türkiye'de etkin oldukları için sorunlarımız çözümlenmiyor olgusal bilincin gördükleri çarpışıyor

Olgusal bilincin konumundan bir örnek vereyim. Bakın Onat Kutlar Yasemin Cebenoyan unutuldu. Neden. Olgu bitti. Olgu ileti göndermiyor Nerde bağırıp çağıranlar.. Öldürüldüğü yere çiçek atanlar cenazesine gidenler Ama bunlara kızmıyorum. Çünkü olgusal bilinci, hiç kimse 24 saat mezarlıkta tutamaz. Bunun gereğine de inandıramaz. Çünkü olgu ileti göndermiyor. Olgusal bilinç aşılabilseydi, caniler bulunana kadar hayat durdurulurdu Türkiye'de. Onat Kutlar bir yana Türkiye'de her gün adına anlamsız bir biçimde faili meçhul denen cinayetler işleniyor kaçakçılar affediliyor düşüncesinden ötürü insanlar zindana atılıyor. Olgusal bilinç aşılabilseydi, iş günlük tepkilerde donmazdı. Türkiye'yi cehenneme döndürenler yerlebir olana kadar hayat dururdu. Tam burada **Cumhuriyet**'e geliyorum. **Cumhuriyet** yazarları eleştirilerden rahatsız oluyor şurdan burdan ödül aldık diye eleştirilerin haksızlığını göstermek istiyorlar Ben, **Cumhuriyet**'i okurunu olgusal bilincin ötesine götürmediği için eleştiriyorum. **Cumhuriyet**'in başarısı ordan burdan aldığı ödüllerle ölçülemez. Ama ölçü, okurun bilincini olgusal noktada durdurmaksa **Cumhuriyet** başarılıdır

Bütün bunları yazdım ama içimde bir acı var Çünkü yazdıklarımın bilincine... önemine varmak için bile olgusal bilincin kırılması gerekiyor. Çünkü olgusal bilinç, yalnızca bir seyirci.. izliyor izlenimlerine göre davranıyor bütün düşüncelerini. bütün duygularını bu temelin üzerinde oluşturuyor Olgusal bilinç aşıldıkta duyguların... düşüncelerinin... davranışlarının değişeceğini göremiyor

Yıllardır aynı noktaya vuruyorum. Acıyla.

İNSANCIL
ANKARA GÜLÜMSÜYOR

Nisan **Ayı Etkinlikleri**

GÜNEŞLEME
İbrahim DEMİRCAN
Aşkı Tartışmak
8 Nisan Cumartesi Saat 14.00

✹

PANEL
Sanatta Star Sistemi
Yer: Tüyap Kitap Fuarı
21 Nisan Cuma Saat 11.00-13.

TÜYAP KİTAP FUARI BULUŞMASI

15 Nisan Cumartesi

✹

TARTIŞMA
1 Mayıs Üzerine
Sunu: Gökçer TATAR
29 Nisan Cumartesi Saat 14.00

✹

TÜYAP KİTAP FUARI BULUŞMASI
İstanbul İnsancıl EmekçilerininKatılımıyla
22 NisanCumartesi

Adres:
İnsancıl Ankara Temsilciliği
Necatibey Cad. Lale Sok. No 4/18
Sıhhiye Ankara
Tel (0312) 232 00 80

İNSANİ KÜLTÜR MÜCADELESİNE KATKI

Sistem, kültür dünyasını sıkı sıkıya tutmak için büyük reklamlarla atağa kalktı. Yalnızca duyduğunu gören... duymadığını göremeyen derkesine düşürülen kişiler de sistemin kültür metalarıyla sahte gerçeklikte yaşamaya devam ediyorlar. Bu noktada dumadığını göremeyene göstermek gerekiyor. **İnsancıl** hem dergisiyle... hem yayınlarıyla sahte gerçekliği kırma mücadelesi veriyor. Aşağıdaki ödeme biçimiyle **İnsancıl** yayınlarının hepsini edinebilirsiniz.

Peşin	430.000.- TL.
Birinci Taksit	430.000.- TL. (Peşinattan sonra birinci ay)
İkinci Taksit	430.000.- TL. (Peşinattan sonra ikinci ay)

Kendinize ya da dostlarınıza en iyi armağan...

İnsancıl ciltleri taksit dışıdır.

İNSANCIL YAYINLARI

Şiir Dizisi	
İnsanın Ayak Sesleri/**Berrin Taş**	**50.000 TL.**
Kırmızıyı Unutma/**Aliye Özlü**	**50.000 TL.**
Pazar Resimleri/**Ali Ersin Günçe**	**50.000 TL.**
Cemreye Çağrı/**Cemile Çakır**	**50.000 TL.**
İnsana Gecikmeden/**Berrin Taş**	**50.000 TL.**
Dinlenen Cadı/**Nihat Ateş**	**50.000 TL.**
Açık Gece/**Ömer Bilge**	**50.000 TL.**
Bir Gün Konuşur Rüzgar/**Ali Ersin Günçe**	**50.000 TL.**
Öbür Yanı da Ateş /**Bozan Yaman**	**50.000 TL.**
Gül Dikenini Öpünce /**Arif Madanoğlu**	**50.000 TL.**
Öykü Dizisi:	
Ara Balkon/**Kezban Özbay**	**50.000 TL.**
Uzaydan Gelen Kadın/**Fatma Kethüdaoğlu**	**50.000 TL.**
İnsan Eli/**D. Mehmet Şekeroğlu**	**50.000 TL.**
Roman Dizisi:	
Proxima Centauri/**Ömer Baytaş**	**80.000 TL.**
Çağrısız Hayalim /**Kaan Arslanoğlu**	**70.000 TL.**
Deneme-Eleştiri Dizisi:	
Denemenin Kıyılarında/**Yusuf Çotuksöken**	**60.000 TL.**
Gerçekçi Düşünce-Gerçekçi Sanat/**Afşar Timuçin**	**60.000 TL.**
Yanılmanın Gerçekliği/**Kaan Arslanoğlu**	**100.000 TL.**
Eleştiri/**Cengiz Gündoğdu**	**100.000 TL.**
İnsancıl Dergisi: 1. yıl Cildi (Tükendi)	**500.000 TL.**
İnsancıl Dergisi: 2. yıl Cildi	**500.000 TL.**
İnsancıl Dergisi: 3. yıl Cildi	**500.000 TL.**
İnsancıl Dergisi: 4. yıl Cildi	**500.000 TL.**

Not/ Posta masrafı nedeniyle ödemeli gönderilmez. İstenen kitabın bedeli banka veya postaçeki hesabına yatırıldıktan sonra istenen kitabın adıyla birlikte makbuzun fotokopisi İnsancıl adresine gönderilmeli.

İNSANCIL:
Mollafenari Sok. nadir Han No: 40/42 Kat: 5 34410 Caoaloğlu/İstanbul
Tel: (0.212) 511 79 94 - 513 93 99

Dağıtım: Evrensel Basım Yayın. İstanbul Tel.: (0.212) 517 82 37 Fax: (0.212)516 27 53
İnsancıl Ankara temsilciliği Tel.: (0.312) 232 00 80